QARABAĞ MÜZAKİRƏ OLUNUR

Bakı 2006

Qarabağ müzakirə olunur.
Humanitar Tədqiqatlar Cəmiyyəti, Conciliation Resources
Bakı, 2006.

Humanitar Tədqiqatlar Cəmiyyətinin təqdim etdiyi bu kitab İlham Əliyevin Azərbaycan Respublikası Prezidenti seçilməsindən sonra Dablıq Qarabağ münaqişəsinin həlli istiqamətində rəsmi və vətəndaş cəmiyyəti səviyyəsində atılmış addımları və cəmiyyətin müxtəlif təbəqələrinin səsləndirdikləri fikirləri özündə əks etdirir.

Kitab bir neçə hissədən ibarətdir:

Birinci hissəyə Azərbaycan Respublikasında Dağlıq Qarabağ probleminə rəsmi münasibət, münaqişənin həlli ilə məşğul olan dövlət strukturlarının bəyanatları və müraciətləri, siyasi partiyaların münaqişə ilə bağlı təqdim etdikləri fəaliyyət proqramları, cəmiyyətdə səslənən müxtəlif modellər və ona münasibət məsələləri daxil olunmuşdur.

İkinci hissə əsasən prezident İlham Əliyevin rəsmi çıxışları, müxtəlif görüşlər zamanı səsləndirdiyi fikirlər, müsahibələri və s. materiallardan tərtib olunmuşdur.

Üçüncü hissəyə - münaqişənin həlli ilə bağlı müxtəlif şəxslərin məqalələri, maraqlı müsahibələr, çıxışlar və təqdim olunan variantlar daxil olunmuşdur.

Dördüncü hissədə 2004-2005-ci illərdə münaqişənin həlli istiqamətində aparılan danışıqların xronologiyası, qəbul olunmuş qərarlar və danışıqların mahiyyəti ilə bağlı məsələlərə üstünlük verilmişdir.

Beşinci hissəyə Dağlıq Qarabağın azərbaycanlı və erməni icması ilə bağlı məlumatlar daxil edilmişdir.

Kitaba maliyyə dəstəyi İngiltərənin CR təşkilatı tərəfindən edilmiş və CR təşkilatının Cənubi Qafqazda münaqişələrin həlli istiqamətində atdığı sülhyaratma işinin tərkib hissəsidir. Burada səslənən hər hansı bir fikirlərə CR təşkilatı heç bir məsuliyyət daşımır.

Tərtibatçı: Əvəz Həsənov
Redaktorlar: Fərhad Məmmədov, Zəfər Şamilov, Səbuhi İsayev

İSBN:

© Society for Humanitarian Research
© Conciliation Resources

(Humanitar Tədqiqatlar Cəmiyyəti: Az 1000, Po.Box 158,
E-mail: avazyh@yahoo.com) www.shr.humanrights-az.org)

Mündəricat

-Tərtibatçıdan

1-ci hissə

-Dağlıq Qarabağ problemi və Ermənistan-Azərbayc münaqişəsinin həlli istiqamətində fəaliyyət

-Münaqişənin tarixi

Rəsmi bəyanatlar

-Azərbaycan Respublikası Xarici İşlər Nazirliyinin b 20.10.04

-Azərbaycan Respublikası Xarici İşlər Nazirliyinin b 22.03.05

-Şuşa şəhərinin işğalının 13-cü ildönümü ilə əlaqəd Azərbaycan Respublikası Milli Məclisinin bəyanatı. 06.

-Azərbaycan Respublikası Xarici İşlər Nazirliyinin b 14.06.05

-Avropa Şurasının Parlament Assambleyasına Azərb Respublikası Milli Məclisinin müraciəti. 17.06.05

Qarabağ problemi siyasi partiyaların proqramları

- «Yeni Azərbaycan» Partiyasının platforması
- Azərbaycan Xalq Cəbhəsi Partiyasının platforması
- «Müsavat» Partiyasının platforması
- Azərbaycan Demokrat Partiyasının platforması
- «Qarabağı azad edəcək ordu necə olmalıdır?» Az Sosial Demokrat Partiyası
- Azərbaycan Milli İstiqlal Partiyasının platforması
- «Ümid» Partiyasının platforması
- «Ədalət» Partiyasının platforması
- Bütov Azərbaycan Xalq Cəbhəsi Partiyasının Ermənis baycan (Dağlıq Qarabağ) probleminin həllinə dair əsas pr
- Qarabağı qaytarmaq uçun iş bölgüsü aparılmalıdı

Qarabağ münaqişəsinin tənzimlənməsi üzrə təkliflər və ictimaiyyətin irəli sürülmüş təkliflərə münasibəti

- Ermənistan-Azərbaycan münaqişəsinin həlli üzrə ümumimilli xartiya

- V. Kazimirov tərəfindən təklif olunan Qarabağ üzrə danışıqlar sxemi

-Dağlıq Qarabağ münaqişəsinin nizamlanması modeli

-Dağlıq Qarabağda Azad İqtisadi Zona modeli mümkündürmü?

-Qarabağ məsələsinin nizamlanmasının «sığortalanma planı»

-Hansı meydanda oynayacağıq? Qarabağ məsələsinin nizamlanma modelləri

-Qarabağ münaqişəsinin həlli metodları («texnologiyaları»)

-Mərhələli həll yolu - böyük provokasiya, yoxsa «dalan» vəziyyətindən çıxmaq üçün yeganə imkan?

2-ci hissə

Azərbaycan Respublikasının Prezidenti İlham Əliyevin görüşləri, müsahibələri və çıxışları

-»Yeni Azərbaycan» Partiyasının III qurultayında çixişi

-»Erməni iddiaları və Azərbaycan gerçəkliyi» ikinci beynəlxalq simpozumunun iştirakçılarına müraciət

-Finlandiyanın «Yulesradio» dövlət teleradio şirkətinin müxbirlərinə müsahibəsi

-İsmayıllı rayonunda jurnalistlərə müsahibəsi

-Türkiyənin «Hurriyyət» qəzetinə müsahibəsi

-Türkiyənin SKAY TV telekanalına müsahibəsi

-Daxili İşlər Nazirliyi Daxili Qoşunlarının yaranmasının 13-cü ildönümünə həsr olunmuş təntənəli mərasimdən sonra jurnalistlərə müsahibəsi

-SNN-Türk telekanalına müsahibəsi

-Avropa Şurasının üzvü olan ölkələrin dövlət və hökümət başçılarının üçüncü zirvə görüşündə çıxışı

3-cü hissə

DQ münaqişəsi ilə bağlı məqalələr, müsahibələr

-T.Hüseynov: Dağlıq Qarabağ: federalizm və inteqrasiya münaqişənin sülh yolu ilə həlli üsulu kimi

-Ə.Abbasov: Qarabağ haqqında... emosiyasız

-A.Yunus: Ermənilərə də, azərbaycanlılara da siyasi mədəniyyət çatışmır

-Z.Əlizadə: Qarabağda sülhü kim istəmir

-V.Kazimirov: Sülh partiyalarından sağlam düşüncə partiyalarına doğru

-İsa Qəmbər: Qafqazda inteqrasiya qaçılmaz olaca

-E.Fətullayev: Sülhə doğru uzun yol

-F.İsmayılzadə: Şimali Kipr və Dağlıq Qarabağ: iki münaqişəni fərqləndirmək vaxtıdır

-Ş.Rzayev: Skandinaviyanın Qarabağı

-Ə.Abbasov, T.Cuvarlı: Qarabağ: Kazan ərəfəsində yekunlar və perspektivlər, «Qazandakı buxar»

-R.Orucov: Qarabağ münaqişəsi və iri dövlətlərin s

-V.Kazimirov: Təbliğatdan həzz alma, yoxsa ciddi d

-Səməd Seyidov: «Dağlıq Qarabağ məsələsi Azərba ərazi bütövlüyü çərçivəsində həll ediləcəkdir»

-Hikmət Hacızadə: «Azərbaycan Rusiyanın sülhmə qüvvələrinin Qarabağ münaqişəsi zonasında yerləşdiril yol verməməlidir»

-Əli Kərimli: «Əgər biz Azərbaycan iqtidarının Qar məsələsində vətənpərvər addımlara hazır olduğunu gö əlbəttə ki, onları dəstəkləyəcəyik»

-Rasim Musabəyov: Qarabağ münaqişəsinin həll olun əsas səbəbi qüdrətli dövlətlərin maraqlarındakı ziddiyyətl

-R. Mirqədirov: Hamıya lazım olan sülh

-L.Əliyeva: Ümid ilğımı

-E.Mehdiyev: Heç bir qətnamə torpaq qaytarmır

4-cü hissə

DQ münaqişəsi ilə bağli aparilan danışıqların xr

-2004-cü il hadisələri

-2005-ci il hadisələri

5-ci hissə

Dağlıq Qarabağın Azərbaycanlı icması

-Qarabağın Azərbaycanlı icmasının fəaliyyəti

-Dağlıq Qarabağın Azərbaycan icması

-Mehman İsmayılov: Qarabağ müharibəsi kimə nə verdi?
-»Sülh variantı» deyilən diplomatik qeybət...Yoxsa cəsarətli tədbilər planı?
-»Qarabağ legionu»
-Qarabağ təşkilatlarının Alyansı yaradıldı
-N.Bəhmənov: Münaqişənin həlli ilə bağlı hər an nəsə gözləmək olar
-»Hərb və sülh»

6-cı hissə
Cəmiyyətdə səslənən fikirlər
-Qarabağda referendum keçirilməsi onun itirilməsinə bərabərdir
-Ermənistan prezidenti Robert Köçəryanın Strasburqdakı çıxışına Azərbaycandakı reaksiya
- Müharibəyə hazırlıq çağırışları
- Danışıqlar prosesi, imitasiya, real addımlar və ya...
- BTC region üçün böyük geosiyasi və geostrateji əhəmiyyətə malikdirmi?
- Demokratiya və inteqrasiya Qarabağ problemini həll edəcəkmi?

7-ci hissə
- 2006-cı ildə münaqişənin həlli mümkündürmü?
- Sülh danışıqlarının xronikası
- Kitabda fikir və rəylərinə istinad olunmuş şəxslər

Tərtibatçıdan

Hörmətli oxucu!

Sizin diqqətinizə təqdim etdiyimiz bu kitab
Azərbaycanda Dağlaq Qarabağ münaqişəsi ilə b
müzakirələri cəmləşdirən mənbə rolunu oynayır.
naqişə ilə bağlı indiyə kimi çap olunmuş və səslə
əsaslanan iş, hər hansı bir fikrə aydınlaq gətirmək
nız tərtibatçının rəyləri əks olunub və kitab tərtib
istifadə olunan mənbələrin stili və işlətdiyi
olduğu kimi saxlanılmışdır. Kitabda istifadə etdiyin
teriallar əsasən 2003-cü il, İlham Əliyevin prezide
dən sonra səslənən fikirlər, görüşlərin xronologiy
yazılarından ibarətdir. Əvvəlcədən materiallarını
ləri üçün bütün müəlliflərə, eyni zamanda kitab
üçün göstərdiyi dəstəyə görə İngiltərənin «Barış
(Conciliation Resources) təşkilatına və cənab Co
dərin minnətdarlığımızı bildiririk.

Azərbaycanda elə bir adam tapılmaz ki, Qarab
si onun həyatında müəyyən bir iz buraxmasın. Ki
münaqişəsi fonunda siyasi mübarizəyə qoşulub,
zamanı yaxınlarını və əzizlərini itirib, kiminsə ha
səslərdən sonra tamamilə dəyişib, insanlar ev-eşi
dərgin düşüb və kimlərinsə dostluq və qonşuluq
səvvürləri kökündən dəyişib. Lakin münaqişə tərə
bu itirilənlər fonunda itirdiyi ən vacibi isə region
sülh olub. Qarabağ münaqişəsi ümumiyyətlə Azər
mənistan əhalisinin müstəqilliyi yolunda ən keçil
də çevrilib. Hansı tərəf bundan nə qədər çox və
qazanıb, onu tarix mühakimə edəcək. Qazandıq
lərindən çox olduğunun fərqində varmayanlar is
vəqqəti uğur əldə etmiş və prosesləri süni olarac
saxlayan və hakimiyyətə millətin ən çətin anların
onun gələcəyini siyasi oyunlara düçar edənlər o
azərbaycanlı və erməni istər münaqişənin qızğın
istərsə indi hər iki xalq arasında salınan nifaqda r
də etmək mübarizəsinə qalxan xalqlara zorla sırı
tini gizlətməyiblər.

Mənim Dağlıq Qarabağ münaqişəsi ilə tanışlığı
na belə demək mümkünsə, 1988-ci ildən başladı

ikən o zamankı Lenin (indiki Azadlıq) meydanında xalqın Topxana meşəsinin qırılmasından başlayan etiraz aksiyalarında, oturaq mitinqlərdə və institut səviyyəsində tələbə birliklərində fəal işitrak bu istiqamətdə fəaliyyətim üçün əsas oldu. İnstitutu bitirdikdən sonra təyinatımın Bərdə rayonuna verilməsinə baxmayaraq, Kəlbəcərdə işləmək qərarına gəldim. Ailədə yeganə övlad olduğumdan atamın vəfatından sonra anamın qayğısına qalmaq məsuliyyəti məni öz planlarımı onun istəkləri ilə üst-üstə salmağa məcbur edirdi. İnstitutdan sonra Kəlbəcərə dönüşüm isə mənim həyatımı daha dinamik etdi. Çünki orada işləməklə yanaşı paralel olaraq Bakı şəhərində bir neçə informasiya agentliyi üçün qaynar bölgələrdən məlumatlar hazırlamağı öz ixtisasım üzrə işdən daha üstün tutdum. 1992-ci ildə isə AXC hakimiyyəti dövründə qeydiyyatsız bülleten və sonralar isə qəzet buraxmağa nail oldum. O vaxtdan da münaqişənin uzanmasının və sərhəd bölgələrinin müdafiəsinin düzgün təşkil olunmamasına həsr olunmuş materiallar hazırlamağa başladım. Belə məlumatlardan biri isə Kəlbəcərin işğalından 20 gün əvvəl - fevral ayının əvvəlində «Assa İradə» informasiya agentliyində verdiyim məlumat idi. Həmin məlumatda Kəlbəcərin sərhəddində yerləşdirilmiş hərbi qüvvənin Laçına köçürülməsinə həsr olunmuşdu.Tamamilə hərbi biliklərdən uzaq bir şəxs kimi o zaman Kəlbəcər müdafiə qərargahı deyilən bir qurumun işinin qurulmasında iştirak etdiyimdən bunun nə ilə nəticələnəcəyini təsəvvür edirdim. Bu gün Kəlbəcərin işğalı onun insanlarının gələcək barəsində planlarını müvəqqəti edib. O insanlar ki, yerləşdikləri mövqenin əlçatmazlığından qürur duyur və onu alınmaz qala təsəvvür edirdilər.

Münaqişədən əvvəl heç zaman Ermənistanda və Dağlıq Qarabağda olmamışam. Ermənilər barəsində təsəvvürlərim isə yalnız oxuduqlarımdan başqa çox təsadüfi halda rastlaşdığım və münaqişənin başlanğıc dövründə Bakıdakı qonşularımızla təmaslarımdan ibarət olub. Lakin ictimai fəaliyyətlə məşğul olduğum ilk gündən qaçqın və məcbüri köçkünlərin problemlərinin öyrənilməsinə və onlara köməyin göstərilməsinə başladım, sonralar isə artıq ölkə xaricində münaqişə tərəflərinin ictimai təşkilatlarının nümayəndələri ilə görüşlərdə işirak etdim. Çoxsaylı görüşlərimiz zamanı əsas məqsədim qaçqın və məcburi köçkünlər problemi, insan hüquqları ilə bağlı müzakirələrin aparılmasından ibarət oldu. Bu isə gələcək fəaliyyətimin formalaşmasında rol oynadı.

DQ münaqişəsi mənim siyasiətçi və hüquq
həmkarlarımın iştirakı ilə müxtəlif səviyyələrdə
nub. İctimai təşkilat nümayəndələrinin müzakirə
sələlər regionun humanitar, ekologiya, insan hüq
mokratik qanunvericilik bazasının təkmilləşdiriln
problemlərə həsr olunub. Qeyri-rəsmi görüşlər
Azərbaycan, Ermənistan və Dağlıq Qarabağ ictima
mayəndələrinin iştirakı ilə təşkil olunduğundan,
məhz bu səviyyədə münaqişənin həllində iştirak
lar müəyyən təcrübə əldə etmişlər. Mənim şəxsə
yim bir görüşün mahiyyətini sizlərlə bölüşmək ist

1996-cı ilin may ayında Kvakerlər hərəkatının
ilə Yalta şəhərində «Qafqazda sülh» adlı gənclər
çirilirdi. Burada Şimali və Cənubi Qafqazın mün
rından olan nümayəndələri, beynəlxalq təlimçilər
Konfransın ən maraqlı məqamlarından biri, konk
tərəflərinin təmsilçilərinin iştirakı ilə təşkil olunan
Abxaziya, Şimali Osetiya münaqişələrinin həllinə
oyunlarla yanaşı, Dağlıq Qarabağ münaqişəsinin
olunmuş oyun keçirildi. Təlimçilərin təqdim etdi
sən, Ermənistan və Azərbaycandan olan nümayə
tədbir iştirakçılarına iki saat ərzində münaqişənin
təmsil etdikləri tərəfin mövqeyi barəsində məlu
Sonra isə digər ölkələrdən olan tədbir iştirakçıları
cavab verməklə münaqişədə öz mövqelərini mü
Bu oyunun əsas mahiyyəti ondan ibarət idi ki, b
lara məlumat verildikdən sonra Azərbaycan və Er
yəndə heyəti» təşkil olunmalı idi. Lakin Azərbayc
də heyətinə erməni nümayəndəsi, Ermənistan nü
yətinə isə azərbaycanli iştirakçısı rəhbərlik etmə
görüşdə mən 2 saat münaqişə ilə bağlı məlumat v
ra Ermənsitan «nümayəndə heyəti» nin rəhbəri, Er
mayəndəsi isə Azərbaycan «nümayəndə heyəti»-n
lunu oynadıq. Eyni zamanda biz digər ölkələrdən
çıların daxil olduğu «nümayəndə heyəti»ni formal
nim təşkil etdiyim heyətin tərkibinə «nəqliyyat n
qınlar Komitəsinin sədri», «Müdafiə naziri» və s.
idi. 3 saatdan çox çəkən müzakirələr ən yadda q
bir şəraitdə keçdi. Uzun müzakirələrdən sonra «tə
dakı qərara gəldilər:

- *erməni tərəfi əvvəlcə 30 faiz Azərbaycan*

qaytarır və həmin ərazilərin minalardan təmizlənməsi və bərpası prosesi başlanır,

- əvəzində Azərbaycan tərəfi dəmir yolu və digər kommunikasiya vasitələrinin açılışını təmin edir,

- Dağlıq Qarabağın statusunun müəyyən olunması üçün danışıqların konturları cızılır,

- torpaqların digər 50 faizi qaytarılır və əhalinin əvvəl azad olunmuş torpaqlara qaytarılmasına başlanır.

- Statusun müəyyən olunması üçün danışıqlar prosesi aparılır.

Bütün bunlar indi daha çox ATƏT-in Minsk qrupu həmsədrlərinin «paket» variantı kimi təqdim etdikləri təklifə bənzəyir. Bu, münaqişəni o qədər də dərk etməyən, danışıqlar prosesindən kənar gənclər qurumlarının gəldiyi nəticə idi. Bu görüşdən sonra münaqişənin həlli ilə bağlı onlarla yerli və beynəlxalq səviyyəli tədbirlərdə iştirak etməklə müəyyən proqramların iştirakçısı oldum.

Münaqişənin həlli ilə bağlı ən əhəmiyyətli fəaliyyətim isə Əsir və Girovların Azad olunması üzrə Beynəlxalq İşçi Qrupunun təmsilçisi kimi Ermənistana və Dağlıq Qarabağa səfərlərim çərçivəsində oldu. Bu səfərlər intensiv xarakter daşımağa başladı. 2000-ci ildən başlanan bu səfərlərin nəticəsi kimi Ermənistanda və Dağlıq Qarabağda müxtəlif səviyyəli insanlarla görüşə bildim. Dağlıq Qarabağda və Ermənistanda görüşdüyüm hər bir sadə insanın dəqiq hansı formada azərbaycanlılarla birgə yaşamağın mümkün olması barəsində təsəvvürləri olmasa da, belə istəyin və arzunun olmasını sezmək çətin deyil. Azərbaycanda rəyi soruşulan hər bir məcburi köçkün öz doğma torpaqlarına qayıtmaq arzusu ilə yaşadığını, keçən dövr ərzində nail olduğunun vətənə dönüşü ilə müqayisədə əhəmiyyətsiz olduğunu göstərməklə münaqişənin həllində səmimiliyini nümayiş etdirir.

Baxmayaraq ki, DQ məsələsi hər iki cəmiyyətin inkişafı, regionun inteqrasiyası və sülh üçün təhlükə törədən ən ciddi problemə çevrilib, amma istər Azərbaycanda, istərsə də Ermənistanda məsələnin həlli istiqamətində rəsmi münasibətdən başqa aşağı səviyyədə mövcud olan əhəmiyyətli münasibətə rast gəlinmir. Azərbaycanın ərazilərini itirməsi və DQ üzərində nəzarəti həyata keçirməməsinə baxmayaraq, hakimiyyət və cəmiyyətin bu ümumimilli problemin həlli istiqamətində koordinasiyalı işi hiss olunmur. Siyasi partiyalar, vətəndaş cəmiyyəti-

nin nümayəndələri, ziyalılar və hər kəs bu proble
zidentləri səviyyəsində həll olunmasını düşünü
Azərbaycanda olduğu Ermənistanda sadə insanları
sibətləri məsələnin sülh yolu ilə həllinə yönəlib.
ölkədə cəmiyyət hakimiyyətin rəsmi mövqeyində
mağa cəhd etməyib. Bu, vətəndaş cəmiyyətinin a
rın sülhyaratma prosesinə aktiv qoşulmasını tələb e
qedir.

Niyə görə biz vətəndaş cəmiyyətinin roluna bu
veririk? Yəqin ki, hələ də normal vətəndaş cəmiy
mayan keçmiş SSRİ ölkəsi olan Azərbaycan və Er
zamansa bu həqiqəti qəbul edəcəklərinə şübhə i
az deyil. Bəli, müharibədən sonra formalaşmış a
lərin təsiri altında yaşayan cəmiyyətin demokra
əsaslanan mühit formalaşdırmaq imkanının olman
buna imkanlarının məhdudluğu bu cür düşünənl
ki, onlar vətəndaş cəmiyyətinin tam formalaşmadı
gətirərək, ölkənin taleyüklü məsələlərinin həllin
dairələrin qərarlarına üstünlük versinlər. Cəmiyyət
mağın siyasi qərarların verilməsindən asan olduğ
sinlər. Amma DQ münaqişəsi ilə bağlı elə şərait y
miyyəti formalaşdırmaqda maraqlı olmayan hakim
bağ məsələsinin həllində cəmiyyət tərəfindən dəs
ğını hiss edərək taleyüklü məsələnin həlli üçün y
daş cəmiyyətinin aktiv iştirakının vacibliyi qər
İnanmaq istərdik ki, bu, görüntü deyil! Əks hal
üçün yeni bir faciə və münaqişənin uzanması və
münasibətlərinin daha da gərginləşməsinə aparan

Kitabın tərtibatında rəsmi bəyanatlar və görü
müxtəlif ekspertlərin səsləndirdiyi fikirləri əks e
miyyətin müzakirələrdə iştirak səviyyəsini göstərn
şıq. Onun nə qədər əhəmiyyətli olduğunu mühaki
oxucuların ixtiyarına buraxılmışdır.

Sizlərə uğurlar, evlərinizdə sülh və əmin-aman

Əv

1-ci hissə

-Dağlıq Qarabağ problemi və Ermənistan-Azərbaycan münaqişəsinin həlli istiqamətində fəaliyyət

-Münaqişənin tarixi

-Rəsmi bəyanatlar

-Qarabağ problemi siyasi partiyaların proqramlarında

-Qarabağ münaqişəsinin tənzimlənməsi üzrə təkliflər

-İctimaiyyətin irəli sürülmüş təkliflərə münasibəti

Dağlıq Qarabağ problemi Ermənistan-Azərbaycan münaq həlli istiqamətində fəaliyy

Ermənistan-Azərbaycan, Dağlıq Qarabağ müna li Heydər Əliyevin xarici siyasətində başlıca yer dər Əliyevin 1993-cü ildə hakimiyyətə tarixi qayı ra münaqişənin aradan qaldırılmasına nail olmaq diyi fəaliyyəti, ən yüksək səviyyədə dövlət başçı yəndə heyətləri ilə ikitərəfli və eləcə də çoxtərəf beynəlxalq forumlarda, ATƏT-in zirvə görüşlərind punun həmsədrləri ilə aparılan müzakirələrdə, hə nistan prezidenti ilə təkbətək danışıqlarda göstərdi lər Heydər Əliyevin siyasətinin mühüm hissəsini

Ermənistan-Azərbaycan, Dağlıq Qarabağ müna xi və mahiyyəti, onun törətdiyi nəticələr dünya b məlumdur. Bu münaqişə əzəli Azərbaycan torpağ Qarabağı qoparıb özünə birləşdirməyə çalışan Azərbaycana ərazi iddiaları nəticəsində yaranmışc də münaqişə başlananda keçmiş Sovet İttifaqı Azərbaycana qarşı ədalətsiz və qərəzli mövqe vaxtında qarşısını almaq istəməməsi nəticəsində rinləşərək müharibəyə çevrildi.

1991-1992-ci illərdə hərbi əməliyyatlar geniş başladı. Erməni silahlı birləşmələri ən müasir sila də edərək 1992-ci ilin fevral ayında Azərbaycanı rabağ bölgəsində 800 nəfərin ölümü ilə nəticələnə qırımını həyata keçirdi. 1992-ci ilin mayında isə Şuşanın, sonra da Laçının süqutu ilə nəticələndi. məni silahlı qüvvələri Dağlıq Qarabağ ətrafındakı işğalına başladı. BMT Təhlükəsizlik Şurasının 82 884 nömrəli qətnamələrində erməni silahlı b Azərbaycan torpaqlarından dərhal və qeyd-şərts və qaçqınların öz doğma yerlərinə qaytarılması tə bu sahədə beynəlxalq ictimaiyyətin səylərinə və məhəl qoymayan erməni silahlı birləşmələri Azərb larını işğal etməkdə davam etdi. 1993-cü ilin apr yaraq bir neçə ay ərzində Kəlbəcər, Ağdam, Cəb lı, Füzuli, Zəngilan işğal olundu. Onu da qeyd e

ki, Ermənistanın Azərbaycana qarşı işğalçılıq siyasəti beynəlxalq ictimaiyyət tərəfindən pislənsə də, Ermənistan faktiki olaraq heç bir dövlət tərəfindən təcavüzkar kimi tanınmadı. Yalnız 1993-cü ilin aprel ayında Pakistanın Kəraçi şəhərində İslam Konfransı Təşkilatının 21-ci konfransında Ermənistanın təcavüzkar dövlət olduğu bəyan edildi.

O zamankı Azərbaycan rəhbərliyinin səriştəsizliyindən, ölkədə baş verən hərc-mərclikdən, hakimiyyət uğrunda gedən qanlı münaqişələrdən istifadə edən Ermənistan Azərbaycanın əzəli torpaqları olan Dağlıq Qarabağda qeyri-konstitusion hakimiyyət stukturlarını yaratmağa başladı. Nəticədə Dağlıq Qarabağ separatçıların və Ermənistan silahlı qüvvələrinin tam hərbi nəzarəti altına düşdü.

1993-cü ilin iyununda xalqın təkidli tələbi ilə ölkədə hakimiyyət dəyişikliyi baş verdi. Bir tərəfdən Azərbaycanın ərazi bütövlüyünün pozulması, torpaqların verilməsi, digər tərəfdən ölkənin parçalanması təhlükəsi qarşısında qaldığını görüb buna dözmək istəməyən xalqın çağırışı ilə hakimiyyətə qayıdan Heydər Əliyev ölkədə baş qaldırmış separatçı qüvvələri, Azərbaycan dövlətçiliyinə, müstəqilliyinə, ərazi bütövlüyünə qəsdlər törədən cinayətkar qrupları zərərsizləşdirdi, ölkədaxili ictimai-siyasi sabitliyi, dövlət ilə xalqın birliyini, yekdilliyini təmin etdi.

Heydər Əliyevin Azərbaycanın müstəqilliyini, ərazi bütövlüyünü qorumaq, ölkədə ictimai-siyasi sabitliyə nail olmaq istiqamətində təxirəsalınmaz vəzifələrdən biri davam etməkdə olan Ermənistan-Azərbaycan münaqişəsi ilə bağlı qəti addımlar atmaqdan ibarət idi. Heydər Əliyevin hakimiyyətə gəlişindən sonra Milli Ordumuzun formalaşdırılması, onun döyüş qabiliyyətinin yüksəldilməsi, torpaqlarımızın müdafiə olunması üçün geniş miqyaslı tədbirlərin həyata keçirilməsi nəticəsində hərbi qarşıdurmada tarazlıq yarandı.

Cəbhə bölgələrindəki yeni vəziyyət erməni tərəfini atəşin dayandırılması barədə ciddi düşünməyə vadar etdi. Məhz Heydər Əliyevin təşəbbüsü ilə, onun qətiyyəti, əzmkarlığı və uzaqgörənliyi nəticəsində 1994-cü il may ayının 12-də atəşkəs haqqında razılaşma əldə olundu, beş ildən artıq davam edən hərbi əməliyyatlar dayandırıldı, münaqişənin sülh yolu ilə aradan qaldırılması üçün ilkin şərait yarandı.

Məhz atəşkəsə nail olduqdan sonra bütün bu işlər üçün geniş imkan və şərait yaranmış oldu və bu sahədəki işlərin vüsəti xeyli artdı. Heydər Əliyev məsələnin sülh yolu ilə həll edil-

məsinə tərəfdar olduğunu bildirdi və onun gərgin
ticəsində ATƏT-in Minsk qrupu çərçivəsində inten
şıqları aparıldı.

1994-cü ilin dekabrında ATƏM-in Budapeştdə
və görüşündə Ermənistan-Azərbaycan, Dağlıq Q
qişəsi ilə əlaqədar ATƏM-in fəaliyyətinin inten
barədə qərar qəbul olundu. ATƏM dövlətlərinin
zamlamanın mərhələli xarakteini müəyyən edərə
Minsk Konfransının həmsədrlərinə silahlı münaqiş
rılması barədə saziş hazırlamağı tapşırdı. Saziş
üçün münaqişənin əsas nəticələrinin aradan
özündə əks etdirməli və Minsk Konfransının çağ
əsas olmalı idi. Münaqişə zonasında sülhün tə
üçün ATƏM-in çoxmillətli qüvvələrinin yerləşdiri
bir qərar qəbul olundu.

ATƏT-in 1994-cü il Budapeşt, 1996-ci il Lissal
cu il İstanbul sammitlərində münaqişənin dinc və
la həlli istiqamətində bir sıra mühüm təkliflər irəl
susilə 1996-cı ildə ATƏT-in Lissabon Zirvə görüşü
dər Əliyevin siyasi uzaqgörənliyi və müdrikliyi sa
baycanın mövqeyi, Ermənistan istisna olmaqla,
dövləti tərəfindən qəbul edildi, tanındı və müdafi

Qeyd etmək lazımdır ki, 1993-2000-ci illər a
dent Heydər Əliyev ATƏT rəhbərliyi və Minsk q
silçiləri ilə 130-dan çox görüş keçirmişdir. ATƏT-
kələrin liderləri ilə keçirilən görüşləri, aparılan
buraya əlavə etsək, Dağlıq Qarabağ münaqişəsin
öz üzərinə götürmüş bu beynəlxalq qurumla Az
qədər sıx və intensiv işlədiyi, qarşılıqlı əməkdaşlı
olar.

Heydər Əliyev 1993-cü ildən 2001-ci ilədək 6
zidenti və dövlət başçısı ilə 485 görüş keçirmişdi
rin hamısında Ermənistan-Azərbaycan, Dağlıq Q
qişəsi müzakirə olunmuşdur. Konkret rəqəmlərl
Heydər Əliyev ABŞ-ın prezidenti, xarici işlər naz
sələni 18, Fransa rəhbərləri ilə 16, Rusiya ilə 23
bərləri ilə 78 dəfə müzakirə etmişdir. BMT-nin b
onlarca görüş olmuşdur, NATO-nun, Müstəqil Dö
nin Zirvə görüşlərində, İslam Konfransı Təşkilatın
Əməkdaşlıq Təşkilatının dörd Zirvə görüşündə, tü
rin dövlət başçılarının Zirvə görüşlərində hər dəf

yev Ermənistan-Azərbaycan münaqişəsini gündəliyə çıxarmışdır.

ATƏT-in Lissabon Zirvə görüşündən sonra Minsk qrupunun həmsədrləri dünyanın üç ən böyük dövləti - Rusiya, ABŞ, Fransa oldu. Minsk qrupunun həmsədrləri Ermənistan-Azərbaycan, Dağlıq Qarabağ münaqişəsinin tənzimlənməsinə dair indiyədək üç təklif vermişlər. Onların 1997-ci ilin iyununda təqdim etdikləri ilk təklif münaqişənin paket həllini, 1997-ci ilin oktyabrında verdikləri ikinci təklif isə münaqişənin mərhələli həllini nəzərdə tuturdu. 1998-ci ilin noyabrında həmsədrlər yeni, üçüncü təklif - «ümumi dövlət» təklifini verdilər.

Nəhayət, 1999-cu ilin aprelindən başlayaraq, Dağlıq Qarabağ münaqişəsinin nizama salınması istiqamətində yeni bir format yaranıb və o öz fəaliyyəti ilə əslində ATƏT-in Minsk qrupunun işini tamamlayır. Bu, Azərbaycan və Ermənistan prezidentlərinin birbaşa dialoqudur. Heydər Əliyevin Ermənistan prezidenti Robert Köçəryan ilə Cenevrədə, Moskvada, İstanbulda, Parisdə, Minskdə, Davosda, Yaltada, Soçidə, respublikamızın sərhədində çoxsaylı görüşləri olmuşdur.

Emənistan prezidenti ilə danışıqlar zamanı Heydər Əliyev əsasən münaqişənin tezliklə sülh yolu ilə tənzimlənməsi və Ermənistan ilə Azərbaycan arasında uzunmüddətli möhkəm sülh yaradılması üçün qarşılıqlı surətdə məqbul kompromisslərin axtarışı ilə məşğul olmuşdur. Qeyd etmək lazımdır ki, 1999-cu ilin axırlarında prezidentlər kompromiss əldə edilməsinə yaxın idilər. Lakin Ermənistan əldə olunmuş razılaşmalardan tezliklə geri çəkildi.

Bu gün danışıqlar prosesində yaranmış vəziyyət isə beynəlxalq münasibətlərdə təhlükəli presedent yaradır. Beynəlxalq birlik beynəlxalq hüququn norma və prinsiplərinə ciddi əməl olunmasını, bunların möhkəmləndirilməsini təmin etmək əvəzinə, qətiyyətsizlik nümayiş etdirir. Ərazi bütövlüyünün toxunulmazlığı, sərhədlərin pozulmazlığı kimi beynəlxalq hüququn fundamental norma və prinsipləri sual altına qoyulur və bununla da Azərbaycan Respublikasının Dağlıq Qarabağ regionunda yaşayan 100 min erməniyə görə beynəlxalq praktikanın, beynəlxalq hüququn on illər boyu formalaşmış dayaqları sarsıdılır. Hərbi təcavüzün tanınması nəticəsində əldə edilmiş sülh, sabitlik və təhlükəsizlik isə möhkəm və əbədi ola bilməz.

Materiallarda «Azərbaycan Respublikası 1991-2001» kitabından istifadə olunmuşdur.

Münaqişənin tarixi

Tamamilə aydındır ki, Azərbaycan Respublikas
yolunda başlıca maneə Ermənistan Respublikası
ərazi iddiası səbəbindən yaranmış və genişmiqya
vüzlə nəticələnən Ermənistan-Azərbaycan münaq
görə də dövlətin apardığı xarici siyasət məhz Az
publikasının ərazi bütövlüyünün bərpa edilməsi v
bi təcavüzünün ağır nəticələrinin aradan qaldırılm
nə xüsusi diqqət yetirməkdədir.

Məlum həqiqətdir ki, bugünkü Ermənistan-Az
naqişəsinin dərin tarixi kökləri vardır. Əsası XIX
rində Rusiya imperiyası tərəfindən işğal olunmu
torpaqlarına ermənilərin köçürülməsilə qoyulm
1905-1906 və 1918-1920-ci illərdə azərbaycanl
kütləvi terror və qanlı soyqırıma məruz qalması
dən keçmişdir. Sonralar isə sovet dövründə əzəl
torpaqları hesabına orada əsrlər boyu yaşamış az
qarşı etnik təmizləmənin aparılması yolu ilə indi
Respublikasının sələfi olan Ermənistan SSR yaradı
baycan SSR-in tərkibində onun Mərkəzi İcraiyyə
iyul 1923-cü il tarixli qərarı ilə Dağlıq Qarabağ M
ti təşkil olunmuşdur.

1987-ci ilin axırlarından o vaxt üçün son olar
SSR-də qalan 250 minə qədər Azərbaycan əhalisi
rılmış qovulmasının başlanması ilə Ermənistan-Az
naqişəsinin müasir mərhələsinə təkan verilmişdir
20 fevral tarixində isə Dağlıq Qarabağ Muxtar Vil
yət Şurasının sessiyasında erməni nümayəndələrin
yi «DQMV-nin Azərbaycan SSR-in tərkibindən Er
in tərkibinə verilməsi barədə Azərbaycan SSR v
SSR Ali Sovetlərinə müraciət haqqında» qərarı
dekabrın 1-də Ermənistan SSR-in Ali Sovetinin ir
edilməmiş «Ermənistan SSR və Dağlıq Qarabağın
ləşdirilməsi haqqında» qətnaməsi qəbul edilmişdi
layət Şurasının erməni nümayəndələri və Erməni
dığı bu addımlar bütün qanun çərçivələrinin bir
bud şəkildə pozulması deməkdir və nə onların q
zamanı mövcud olmuş SSRİ Konstitusiyasına, nə
beynəlxalq normaya uyğun gəlir. Bu qərarlar ya

erməni tərəfinin təcavüzü hüquqi baxımdan rəsmiləşdirmək cəhdləri kimi qiymətləndirilməlidir. Belə qanunsuz davranışa cavab olaraq, Azərbaycan Respublikası tamamilə əsaslandırılmış şəkildə öz suveren hüququndan istifadə edərək, 26 noyabr 1991-ci il tarixində «Azərbaycan Respublikasının Dağlıq Qarabağ Muxtar Vilayətini ləğv etmək haqqında» qanun qəbul etmişdir.

1992-1994-cü illərdə daha da gərginləşən hazırki Ermənistan-Azərbaycan münaqişəsi Ermənistan Respublikasının Azərbaycan Respublikasına qarşı genişmiqyaslı hərbi təcavüzü formasını almışdır. Xocalı şəhərinin 1992-ci il fevralın 25-dən 26-na keçən gecə baş vermiş işğalı xüsusi qəddarlıqla seçilən faciə kimi XX əsrin bəşəriyyətə qarşı cinayətlərinin qara siyahısına daxil olmuşdur ki, orada qoca, qadın və uşaq da daxil olmaqla, 613 dinc sakin vəhşicəsinə qətlə yetirilmişdir.

Bunun ardınca 1992-93-cü illər ərzində Ermənistanın xaricdən dəstəklənən silahlı qüvvələri Azərbaycan ərazisinin beşdən birini təşkil edən Şuşa, Xocalı, Xocavənd, Laçın, Kəlbəcər, Cəbrayıl, Qubadlı və Zəngilan rayonları bütövlükdə, Ağdamın rayon mərkəzi daxil olmaqla əksər hissəsi, Füzulinin rayon mərkəzi daxil olmaqla bir qismi və keçmiş DQMV-nin payına düşən indiki Tərtər rayonunun bir hissəsini həmin ərazilərdə yerləşən 890 yaşayış məntəqəsilə birlikdə işğal edərək, oradakı bütün Azərbaycan əhalisini doğma yurd-yuvasından didərgin salmışdır. Beləliklə, münaqişə nəticəsində təqribən 1 milyon azərbaycanlı qaçqın və məcburi köçkünə çevrilmiş, təqribən 20 min nəfər həlak olmuş, 50 min yaralanmış, yaxud əlil olmuş, 5 min itkin düşmüş, Azərbaycanın Naxçıvan diyarı isə Ermənistan Respublikası tərəfindən tətbiq edilmiş blokadaya məruz qalmışdır.

1994-cü il mayın 12-dən Ermənistan-Azərbaycan münaqişəsinin tərəfləri arasında atəşkəs rejimi əldə olunmuşdur.

Bu problem Azərbaycan tərəfindən qəti şəkildə qaldırıldığı və bütün bölgənin təhlükəsizliyinə ciddi təhdidlər törətdiyi üçün beynəlxalq ictimaiyyətin diqqətindən də kənarda qalmamışdır. BMT-nin Təhlükəsizlik Şurası 1993-cü ildə Ermənistan-Azərbaycan münaqişəsinə dair 822, 853, 874 və 884 saylı qətnamələr qəbul etmişdir. Bu qətnamələrin hər biri Azərbaycana qarşı erməni təcavüzünün növbəti mərhələsindən sonra qəbul olunmuşdur. Təhlükəsizlik Şurası birmənalı şəkildə Azərbaycan Respublikasının suverenliyi, ərazi bütövlüyü və sərhədlərin to-

xunulmazlığını dəstəkləmiş, Dağlıq Qarabağın Az
publikasının tərkib hissəsi olduğunu dönə-dönə
erməni silahlı qüvvələrinin Azərbaycanın işğal o
lərindən dərhal və qeyd-şərtsiz tamamilə çıxarılm
gin düşmüş əhalinin öz yerlərinə qaytarılması üç
radılması barədə ciddi tələb irəli sürmüşdür.

Lakin bu tələblərə baxmayaraq, Azərbayca
nəinki işğal altında qalmaqda davam edir, hətta
xalq hüquq normalarına zidd olaraq, orada son z
təlif növdən olan qeyri-qanuni fəaliyyət aparıl
güclənməkdədir. Bu ilk növbədə, gəlmə erməni
laşması ilə bağlıdır. Böyük narahatçılıq doğuran ya
yətlə əlaqədar, Azərbaycan tərəfinin təşəbbüsü il
sambleyası 2004-cü ildə baş tutmuş 59-cu sessiya
yinə «Azərbaycanın işğal olunmuş ərazilərində
bəndin daxil edilməsi haqqında qərar qəbul etm
üzrə müvafiq müzakirələr keçirilmişdir. Eyni zama
can tərəfinin müraciəti əsasında Azərbaycanın i
ərazilərində məskunlaşdırma praktikasını təsdiq e
ibarət sənəd BMT sənədi kimi yayımlanmışdır.

1992-ci ildə ATƏM-in Nazirlər Şurası Dağlıq
naqişəsi üzrə ATƏM-in prinsipləri, öhdəlikləri və
da böhranın sülh yolu ilə həll edilməsinə yönə
konfransının (onun işçi formatı, faktiki olaraq, Mi
təmsil olunur) çağırılması haqqında qərar qəbul et
prosesinə başlamışdır. 1994-cü ildə keçirilən B
toplantısında Minsk prosesinin həmsədrlik institu
muşdur (1997-ci ildən etibarən, o, ABŞ, Rusiya v
yü ilə təmsil olunur). 1996-cı ildə ATƏT-in Lissa
də təşkilatın fəaliyyətdə olan sədri münaqişənin h
olan aşağıdakı prinsipləri bəyan etmişdir:

-Ermənistan Respublikasının və Azərbaycan R
ərazi bütövlüyü;

-Dağlıq Qarabağın ona Azərbaycanın tərkibin
özünüidarəetmə dərəcəsi verən öz müqəddərat
prinsipinə əsaslanan sazişdə müəyyən olunmuş h

-Nizamlamanın müddəalarını bütün tərəflərin
məsinin təmin edilməsi məqsədilə qarşılıqlı öhdə
olmaqla, Dağlıq Qarabağ və onun bütün əhalisin
liyinə zəmanət.

Lissabon sammitindən sonra 1997-ci ildə Min

çivəsində danışıqlar dondurulmuş və həmsədrlərin bölgəyə səfərlərilə əvəz olunmuşdur. Bu səfərlər nəticəsində həmsədrlər tərəfindən 1997-98-ci illər ərzində münaqişənin həllinə dair üç təklif irəli sürülmüşdür. Onlardan birincisi münaqişənin dayandırılması və Dağlıq Qarabağın statusu haqda sazişlərdən ibarət hərtərəfli sazişin layihəsi idi. Azərbaycanın qeyd olunan sənədlərin mahiyyətilə bağlı konstruktiv məsləhətlərə başlamağa hazır olmasına baxmayaraq, Ermənistan bu «paket» təklifini qəti şəkildə rədd etdi.

Həmsədrlərin ikinci təklifi münaqişənin mərhələli həllini nəzərdə tuturdu: əvvəl keçmiş DQMV-nin əraziləri və onları Ermənistanla birləşdirən Laçın dəhlizindən başqa bütün işğal olunmuş Azərbaycan torpaqlarının azad edilməsi və oradan didərgin düşmüş əhalinin doğma yurd-yuvalarına qayıtması, sonralar isə ikinci mərhələdə Laçın və Şuşa məsələlərinin həlli və Dağlıq Qarabağın statusunun əsas prinsiplərinin qəbul edilməsi. 1997-ci il oktyabrın 10-da Azərbaycan və Ermənistan prezidentləri Strasburqda verdikləri birgə bəyanatda həmsədrlərin bu təklifinin danışıqların bərpa edilməsi üçün ümidverici əsas olduğunu təsdiqlədilər. Lakin 1998-ci ilin fevralında Ermənistan Respublikasının prezidenti L.Ter-Petrosyan bu təkliflə razılaşdığına görə təzyiqlərə məruz qalaraq, istefaya çıxmağa məcbur oldu və məsələdə sərt mövqe tutan R.Köçəryanla əvəz olundu və beləliklə də, Ermənistan tərəfinin əvvəl verilmiş razılığı rəsmən geri götürüldü.

Həmsədrlərin 1998-ci ilin axırlarında irəli sürülmüş üçüncü təklifi «ümumi dövlət» konsepsiyasına əsaslanıb, Azərbaycan Respublikasının beynəlxalq aləmdə tanınmış sərhədləri çərçivəsində respublika formasında dövlət və ərazi vahidi olan Dağlıq Qarabağın Azərbaycanla ümumi dövlət təşkil etməsini nəzərdə tuturdu. Suverenliyini pozduğu üçün, Azərbaycan bu təklifi rədd etdi. Həmin vaxtdan yeni təkliflər irəli sürülməyib. Bundan sonra Minsk prosesi, faktiki olaraq, iflic vəziyyətinə düşdü.

Danışıqlar prosesinə əlavə təkan vermək məqsədilə, 1999-cu ildən etibarən Azərbaycan və Ermənistan arasında münaqişənin həllinə nail olmaq üçün prezidentlər, onların xüsusi nümayəndələri və xarici işlər nazirləri səviyyəsində birbaşa dialoqa başlanılmışdır. Hal-hazırda «Praqa prosesi» adlandırılan və xarici işlər nazirləri səviyyəsində aparılan bu dialoq sayəsində münaqişənin həllinə dair müəyyən məsələlərlə bağlı bəzi

ümidverici ilkin nəticələr əldə edilmişdir. Əldə ol
irəliləyiş ATƏT-in 2004-cü ildə Sofiyada keçirilm
nazirlərinin toplantısında dəstəklənmiş və ATƏT-
Nazirləri Şurasında buna dair xüsusi bəyanat qəb

Davam edən danışıqlar prosesində Azərbayca
sının tutduğu prinsipial mövqe özünün ərazi bütö
pa edilməsindən və bu yolda heç bir güzəştə gedi
ibarətdir.

Ermənistan-Azərbaycan münaqişənin belə əd
nəlxalq hüququn norma və prinsiplərinə söykən
zülməsi Cənubi Qafqazın gələcəyi baxımından m
miyyət kəsb edir, çünki yalnız bu başlıca şərtin y
cəyi təqdirdə, regional əməkdaşlıq və bölgənin ç
pektiv imkanlarından bəhrələnməyə yol açıla bil

Azərbaycan.az İnternet portalı

Rəsmi bəyanatlar

Azərbaycan Respublikası Xarici İşlər Nazirliyinin bəyanatı

Azərbaycan onun işğal olunmuş ərazilərində Ermənistanın həyata keçirdiyi əməllərdən dərin narahatlıq hissi keçirdiyini dəfələrlə bildirmişdir. Ermənistan tərəfi öz əməllərini gizlətməyərək, qanunsuz yaşayış məskənləri yaradılması, təbii sərvətlərin istismarı və digər hallar da daxil olmaqla, bu əməllərin həyata keçirildiyini riyakarcasına bəyan edir.

Azərbaycan bütün bunları ən yüksək səviyyədə dəfələrlə bəyan etmişdir. Bu faktlar Azərbaycan Respublikası Prezidentinin BMT Baş Məclisinin 59-cu sessiyasındakı çıxışında, habelə Azərbaycan Respublikası xarici işlər nazirinin öz həmkarlarına müvafiq məktublarında açıqlanmışdır. Həmin çıxışda və məktublarda beynəlxalq birliyin diqqəti yaranmış vəziyyətə cəlb olunmuşdur. Bu vəziyyət isə nəinki hüquqa zidd olduğundan qeyri-məqbuldur, həm də son dərəcə təhlükəlidir, çünki münaqişənin nizama salınması prosesi baxımından çox pis nəticələrə gətirib çıxara bilər.

Azərbaycan, əvvəllər olduğu kimi, yenə də münaqişənin beynəlxalq hüquq normaları və prinsipləri əsasında sülh yolu ilə həll olunması imkanlarından tamamilə istifadə etmək niyyətindədir və danışıqları ATƏT-in Minsk prosesi çərçivəsində davam etdirmək xətti götürmüşdür.

Azərbaycan və Ermənistan xarici işlər nazirlərinin Praqada keçirilmiş dörd görüşünün faydalı olduğunu Azərbaycan artıq qeyd etmişdir və Praqada növbəti görüşün təxirə salınmasından təəssüfləndiyini bildirmişdir. Məlum olduğu kimi, bu görüş ilk dörd görüşün nəticələrini araşdırmaq və onların üzərində düşünmək ehtiyacı ilə əlaqədar Ermənistanın xahişinə əsasən təxirə salınmışdır.

Azərbaycan Ermənistan tərəfinin Praqa görüşləri zamanı əldə edilmiş irəliləyişləri pozmaq üçün göstərdiyi aşkar cəhdlərdən narahat olduğunu bildirir. Bu cəhdlər baş verən hadisələrin mahiyyətini və qiymətləndirilməsini ənənəvi olaraq saxtalaşdıran və təhrif edən Ermənistan rəhbərliyinin bəyanatlarında aydın görünür.

Minsk prosesinin səmərəli surətdə davam e
maraqlı olan və işğal edilmiş ərazilərdə Erməni
keçirdiyi əməllərin - danışıqlara mənfi təsir göstər
rə konvensiyalarına zidd olan əməllərin qarşıs
məqsədi ilə Azərbaycan Respublikası «Azərba
olunmuş ərazilərində vəziyyət haqqında» bənd
Məclisi 59-cu sessiyasının gündəliyinə daxil edilr
sünü irəli sürmüşdür. Həmin təşəbbüsdən məqsə
ya birliyi üçün qeyri-məqbul və yolverilməz olan
BMT-də müzakirə edilməsidir.

Ermənistan tərəfinin növbəti iftiralarını qabaqca
bildirək ki, Azərbaycan danışıqların Minsk prosesi
davam etdirilməsinə tərəfdardır və münaqişənin
masını başqa məcraya yönəltmir.

Azərbaycan Ermənistan tərəfinin nizamasalma
işğal olunmuş ərazilərdə hüquqa zidd əməllər y
cədən müəyyənləşdirmək cəhdlərinin qarşısını a
və bu işdə BMT-nin və bütün beynəlxalq birliy
ümid bəsləyir.

Uzunmüddətli sülh özbaşınalıq və tarixi saxtal
sında deyil, ancaq hüquq və ədalət prinsiplərini
növrəsi üzərində yaradıla bilər.

20 okt

Azərbaycan Respublikası Xari Nazirliyinin bəyanatı

Azərbaycan Respublikasının təşəbbüsü ilə, BM
sinin 59-cu sessiyası gündəliyinin «Azərbaycanın
ərazilərində vəziyyət» barədə 163-cü bəndinin m
çivəsində ATƏT-in Minsk qrupunun faktaraşdı
2005-ci il yanvarın 30-dan fevralın 5-dək Azərb
edilmiş ərazilərində olmuşdur.

Missiyanın göndərilməsi Azərbaycanın işğal al
lərində vəziyyət barədə məsələni gündəliyinə da
Baş Məclisinin prinsipial mövqeyi sayəsində mü
dur.

Bu cür missiya Azərbaycan əraziləri işğal olun
Təhlükəsizlik Şurası Ermənistanla Azərbaycan aras
şəyə dair müvafiq qətnamələr qəbul etdiyi andan
həyata keçirilmişdir. Həmin qətnamələrdə digə

yanaşı, «BMT-nin Baş katibindən, ATƏT-in hazırki sədrindən və Minsk konfransının sədrindən yerlərdə vəziyyətin bütün aspektləri barədə BMT TŞ-yə məlumat vermək barədə xahiş» də vardı.

Missiya işğal olunmuş ərazilərin məskunlaşdırıldığını təsdiqləmiş və bununla da Azərbaycanın keçirdiyi narahatlığı təsdiq etmişdir. Missiya həm Azərbaycan tərəfinin təqdim etdiyi, həm də yerlərdə vəziyyətin öyrənilməsi gedişində əldə olunmuş geniş faktoloji material əsasında məruzə hazırlamışdır. İqlim və relyef şəraitinin çətinliyinə, vaxtın azlığına və işğal edilmiş ərazilərdə hərəkət üçün süni surətdə yaradılan və bir sıra hallarda bütün lazımi yerlərə getməyə imkan verməyən əngəllərə baxmayaraq, missiya qarşısına qoyulmuş vəzifəni ümumən yerinə yetirməyə müvəffəq olmuşdur. Nazirlik fəaliyyətlərinə görə missiyanın başçısına və üzvlərinə minnətdarlığını bildirir.

Missiyanın əsasən vizual qiymətləndirmə metodu ilə və fəaliyyətin çətinliyi və yerdəyişmənin məhdudluğu şəraitində müəyyənləşdirdiyi məskunlaşdırmanın say göstəriciləri ona Azərbaycan tərəfinin təqdim etdiyi göstəricilərə yaxındır. Azərbaycan tərəfinin ilkin məlumatına görə, işğal edilmiş ərazilərə ümumən 20 mindən 23 minədək adam köçürülmüşdür. Missiyanın ümumi müvafiq göstəricisi isə 17 min nəfərdən artıqdır. Azərbaycan Respublikasının Laçın rayonunun mütəşəkkil surətdə məskunlaşdırılması barədə missiya tərəfindən təsdiqlənmiş məlumat xüsusi narahatlıq doğurur. Belə ki, bu rayonda əvvəllər ermənilər yaşamamışlar. Azərbaycan tərəfi Laçın rayonuna 13.000 şəxsin köçürüldüyünü göstərmişdir, missiyanın məlumatına görə isə, bu rəqəm 8-11 min arasındadır.

Azərbaycan tərəfi ATƏT-in Minsk qrupu həmsədrlərinin Missiyanın işinə töhfəsini qeyd edir. ATƏT-in MQ həmsədrləri Missiyanın məruzəsindəki nəticələrə əsaslanan öz tövsiyələrində «işğal olunmuş əraziləri daha məskunlaşdırmamağa» və «regionun demoqrafik strukturunda dəyişikliklərə yol verməməyə» çağırırlar. Həmsədrlər xüsusi vurğulayırlar ki, «bu vəziyyətin uzun müddət belə qalması olmuş-bitmiş fakta gətirib çıxara bilər ki, bu da sülh prosesini ciddi şəkildə mürəkkəbləşdirər». Onlar müvafiq beynəlxalq təşkilatlara müraciət edərək, işğal olunmuş ərazilərdə yerləşdirilmiş əhalinin oradan köçürülməsi və məcburi köçkünlərin öz daimi yaşayış yerlərinə qayıtması məqsədi ilə regionda maddi və maliyyə tələbatının öyrənilməsini də xahiş edirlər.

Azərbaycan tərəfi bundan sonra öyrənilmək və
mək üçün bu məsələni gündəlikdə saxlamaq barə
pu həmsədrlərinin qərarını alqışlayır.

İşğal olunmuş Azərbaycan ərazilərinin planlı
kunlaşdırılmasında Ermənistan hökumətinin iştirak
nəzərə çarpdırmaq lazımdır ki, Missiya bu suala
verməsə də, onun məruzəsində, habelə Azərba
təqdim etdiyi materiallarda, o cümlədən Ermənis
kasının yüksək vəzifəli rəhbərlərinin bəyanatların
hökumətinin məskunlaşdırma prosesini bilavasitə
ni təsdiqləyən xeyli sübut var.

Missiyanın öz məruzəsindən kənarda saxladığ
mənistan ilə onun Azərbaycanın Dağlıq Qaraba
yaratdığı separatçı rejim arasında qarşılıqlı əlaqələ
tin əlaqələndirilməsi heç kimdə şübhə doğurmur
hlərə ehtiyacı yoxdur. Əgər Missiya məskunlaşd
nistanın iştirakı haqqında birbaşa dəlillər tapmayıb
o deməkdir ki, indiki halda Ermənistan Dağlıq Qa
çılarının əli ilə iş görmüşdür. Ermənistanın həm
çərçivəsindən kənara çıxarmaq cəhdləri anlaşılm
nun heç bir əsası yoxdur. Beynəlxalq hüquqa uyğ
işğal etdiyi ərazilərdə hər cür fəaliyyətə, o cümlə
lərdə əvvəllər yaşamamış olan erməni əhalisinin
məsinə görə bütün məsuliyyəti işğalçı ölkə kimi E
şıyır.

Məruzə və ATƏT-in Minsk qrupu həmsədrləri
zə əsasında etdikləri tövsiyələri bu problemin bun
zərdən keçirilməsi və həlli üçün yaxşı zəmin ya
bu məsələdə beynəlxalq birliyin dəstəyinə ümid b
dirir.

22 m

Şuşa şəhərinin işğalının 13-cü il
ilə əlaqədar Azərbaycan Resp
Milli Məclisinin bəyanat

Azərbaycan Respublikasının Milli Məclisi Azər
nın suveren iradəsini ifadə edərək bir daha bildiri
can Respublikası öz ərazisinin bir hissəsində
qəsb edilməsinə, əzəli torpaqlarının quldurcasına

sinə və qoparılmasına heç zaman razı ola bilməz və mövcud imkanların hamısından istifadə edərək ərazi bütövlüyünün bərpasına nail olacaqdır.

Azərbaycan Respublikasının Milli Məclisi Azərbaycanın işğal olunmuş ərazilərinin dərhal və qeyd-şərtsiz azad edilməsi barədə BMT Təhlükəsizlik Şurasının 1993-cü ildə qəbul etdiyi 822, 853, 874 və 884 nömrəli qətnamələrin həyata keçirilməsini tələb edərək, ATƏT-in Budapeşt, Lissabon və İstanbul sammitlərinin qərarları və yekun sənədləri, Avropa Şurası Parlament Assambleyasının tövsiyə və qərarları əsasında Dağlıq Qarabağ problemini həll etməyə çağırır.

Azərbaycan Respublikasının Milli Məclisi Azərbaycan Respublikasının Ermənistan-Azərbaycan, Dağlıq Qarabağ münaqişəsinin dinc yolla həllinə tərəfdar olduğunu bir daha təsdiq edərək, ATƏT-in Minsk qrupunun həmsədrlərindən tələb edir ki, özgə torpaqlarını qəsb etmiş təcavüzkara təsir göstərsinlər, münaqişənin həlli variantlarını hazırlayarkən beynəlxalq hüququn hamılıqla qəbul edilmiş norma və prinsiplərini, xüsusən bunların arasında təməl rolunu oynayan dövlətlərin sərhədlərinin toxunulmazlığı və ərazi bütövlüyü prinsipini rəhbər tutsunlar.

Azərbaycan parlamenti erməni tərəfini sülh prosesində konstruktiv mövqe tutmağa, ATƏT-in Minsk qrupu çərçivəsində aparılan danışıqları çətinləşdirən, nizamasalmadan sonrakı mərhələdə bölgədə həyata keçiriləcək bərpa işlərini mürəkkəbləşdirən əməllərdən çəkinməyə çağırır.

Beynəlxalq birlik Azərbaycan Respublikasının suverenliyinin və ərazi bütövlüyünün pozulmasına etinasız qalmamalı, təcavüzkarı öz adı ilə çağırmalı, Ermənistan tərəfindən işğal edilmiş Azərbaycan ərazilərinin azad edilməsinə, qaçqın və köçkünlərin doğma yurdlarına qaytarılmasına kömək göstərməlidir. Azərbaycan Respublikasının Milli Məclisi Ermənistan-Azərbaycan, Dağlıq Qarabağ münaqişəsi haqqında məsələnin Birləşmiş Millətlər Təşkilatının Baş Məclisində müzakirəsini zəruri sayaraq və tələb edərək, Parlamentlərarası İttifaqı, ATƏT-in Parlament Assambleyasını, Avropa Şurasının Parlament Assambleyasını, Qara dəniz İqtisadi Əməkdaşlıq Təşkilatının Parlament Məclisini, Müstəqil Dövlətlər Birliyinin Parlament Assambleyasını, İslam Konfransı Təşkilatının Parlament Məclisini, Avropa Parlamentini və NATO Parlament Assambleyasını, digər beynəlxalq təşkilatları, dünya ölkələrinin parlamentlərini və hökumət-

lərini Azərbaycanın haqq işini dəstəkləməyə, D
probleminin beynəlxalq hüququn hamılıqla qəbul
ma və prinsiplərinə əsasən sülh yolu ilə həllinə,
zi bütövlüyünün bərpasına kömək göstərməyə ça

(Bəyanat Azərbaycan Respublikası Milli Mə
ci il 6 may tarixli iclasında qəbul edilmişdir.)

Azərbaycan Respublikası Xari
Nazirliyinin bəyanatı

Ermənistan kütləvi informasiya vasitələrinin
mata görə, bu il iyunun 19-da Azərbaycan Resp
ğal olunmuş Dağlıq Qarabağ regionunda separat
darma «parlament seçkilərini» keçirmək nəzərdə

-Bu cür fitnəkar əməllərə dəfələrlə prinsipia
mət vermiş Azərbaycan tərəfi baş vermiş fakt
accompli) zorla qəbul etdirmək cəhdlərinin pe
duğunu bir daha bəyan edir.

-Ərazi işğalı və etnik təmizləmə şəraitində
çirilməsi beynəlxalq hüququn normalarına və
Azərbaycan Respublikasının Konstitusiyasına zid
qi qüvvəyə malik deyildir.

-Erməni tərəfinin bu cür əməlləri son va
meyllərə ümidin yarandığı danışıqlar prosesini
vab vermir.

Azərbaycan Respublikasının Dağlıq Qaraba
Azərbaycan və erməni icmalarının normal həyatı
şı yaşamasını və əməkdaşlığını təmin etmədən s
olmaq mümkün deyildir. Bununla əlaqədar Azə
düşmənçiliyin aradan qaldırılması, sabitliyə və q
maya nail olunması məqsədi ilə icmalar arasında
yət yaradılması və kompleks etimad tədbirləri gö
də beynəlxalq birliyin çağırışını dəstəkləyir. Bu c
sı dialoq gələcəkdə Dağlıq Qarabağ erməniləri il
daimi yaşayış yerlərinə qayıdacaq azərbaycanlı ə
münasibətlərin qaydaya düşməsinə kömək edəcə
lisinin bütün təbəqələrinin istənilən səviyyədə re
hakimiyyət orqanlarının formalaşdırılması da daxil
nuni, dinc və demokratik prosesə cəlb edilməsi ü
min yaradacaqdır.

Avropa Şurasının Parlament Assambleyasına Azərbaycan Respublikası Milli Məclisinin müraciəti

Azərbaycan Respublikasının Milli Məclisi Ermənistan - Azərbaycan, Dağlıq Qarabağ münaqişəsinin sülh yolu ilə nizama salınması məsələsində Avropa Şurasının beynəlxalq hüquq prinsiplərinə və normalarına əsaslanan obyektiv mövqeyini yüksək qiymətləndirir. Bu il yanvarın 25-də Avropa Şurası Parlament Assambleyasının qış sessiyasının iclasında AŞPA-nın Ermənistan - Azərbaycan, Dağlıq Qarabağ münaqişəsinə dair mövqeyini əks etdirən 1416 nömrəli qətnamənin qəbul edilməsi münaqişənin tənzimlənməsi üçün göstərilən beynəlxalq səylərə sanballı töhfə olmuşdur. Qətnamədə Azərbaycan ərazilərinin Ermənistan silahlı qüvvələri tərəfindən işğal edilməsi, Dağlıq Qarabağ bölgəsinin separatçı qüvvələrin nəzarəti altında olması və həmin ərazilərdə etnik təmizləmə aparılması faktları öz əksini tapmışdır. Digər tərəfdən, Avropa Şurasının üzvü olan dövlət tərəfindən xarici ərazilərin işğalının həmin dövlətin təşkilat qarşısında götürdüyü öhdəlikləri ciddi surətdə pozduğu bəyan edilmiş, güc vasitəsi ilə ilhaq cəhdi rədd olunmuş, işğal edilmiş Azərbaycan ərazilərinin azad olunmasını tələb edən BMT Təhlükəsizlik Şurasının məlum qətnamələrinə istinad olunmuş, silahlı qüvvələrin işğal olunmuş bütün ərazilərdən çıxarılması zərurəti göstərilmiş, yurdlarından didərgin düşmüş şəxslərin öz torpaqlarına geri dönməsi hüququ təsdiq edilmişdir.

Ərazisinin 20 faizinin işğal altında olmasına, 1 milyondan çox vətəndaşının qaçqın və köçkün vəziyyətində yaşamasına baxmayaraq, Azərbaycan Respublikası Ermənistanın ölkəmizə təcavüzünün nəticələrinin dinc vasitələrin köməyi ilə aradan qaldırılmasına çalışır. Dövlətimiz Avropa Şurası qarşısında götürdüyü müvafiq öhdəliyə sadiq olub bu məqsədlə ATƏT-in Minsk qrupu çərçivəsində aparılan danışıqlarda fəal iştirak edir. Münaqişənin həlli məsələsində ölkəmizin tutduğu mövqe tamamilə ədalətli olub hamılıqla qəbul edilmiş beynəlxalq hüquq prinsiplərinə və normalarına əsaslanır. Ermənistan Respublikasının silahlı qüvvələrinin ölkəmizin ərazisindən çıxarılması, işğal olunmuş torpaqların azad edilməsi, dövlətimizin suverenliyinin onun bütün ərazisində bərpa edilməsi, qaçqın və köçkün-

lərin daimi yaşayış yerlərinə qaytarılması barədə l
mizin tələbləri BMT Təhlükəsizlik Şurasının 1993-
etdiyi 822, 853, 874 və 884 nömrəli qətnaməl
Budapeşt, Lissabon və İstanbul sammitlərinin qə
ropa Şurasının sənədlərinin, o cümlədən yuxarıd
1416 nömrəli qətnaməsinin ruhuna və mətninə t

Təəssüf ki, Ermənistan Respublikası beynəlxa
lələblərinə məhəl qoymayaraq, Azərbaycan torpaq
tında saxlamaqda davam edir. Ermənistan dövləti
ları prosesini pozan qanunsuz hərəkətlərə yol ve
miş ərazidə yaratdığı separatçı rejimə qanuni do
yə cəhdlər göstərir.

Məlum olmuşdur ki, bu il iyunun 19-da Azərba
likasının işğal edilmiş Qarabağ bölgəsinin dağl
qondarma «Dağlıq Qarabağ respublikasının
«seçkilər» keçirilməsi nəzərdə tutulur. Oyuncaq
ləşdirməyə yönəldilən bu «seçkilər» hamılıqla
beynəlxalq hüquq prinsiplərinə və normalarına, b
kilatların sənədlərinin, o cümlədən Avropa Şur
Assambleyasının 1416 nömrəli qətnaməsinin tələ
baycan Respublikasının Konstitusiyasına və qan
olub heç bir hüquqi qüvvəyə malik deyildir və h
nəticə doğura bilməz. Qarabağın dağlıq hissəsin
50 min azərbaycanlının adi vətəndaş hüquqların
pozan bu növbəti siyasi təxribat əməli işğalçı qüv
yinə arxalanan erməni separatçılarının Ermənista
can, Dağlıq Qarabağ münaqişəsinin sülh yolu ilə
ması səylərinə mane olmaq niyyətindən əl çəkm
lərini, bölgədə əmin-amanlıq yaradılmasına imk
üçün hər şeyə hazır olduqlarını göstərir.

Xüsusi narahatlıq doğuran məqamlardan biri
Azərbaycan Respublikasının işğal edilmiş Qarab
dağlıq hissəsində keçiriləcək qanunsuz siyasi təd
kələrdən nümayəndə heyətlərinin, parlament dep
digər siyasi xadimlərin müşahidəçi qismində iştira
lənilir. Həm də bu ölkələrin, demək olar, hamısı
sının üzvləridir. Şübhə yoxdur ki, onların qanunsu
tirak etməsi Avropa Şurasının üzvü olan dövlətin
və ərazi bütövlüyünə aşkar hörmətsizlikdən başq
yildir.

Beynəlxalq birlik, o cümlədən Avropa Şuras

Respublikasının işğal edilmiş Qarabağ bölgəsinin dağlıq hissəsində keçirilməsi nəzərdə tutulan siyasi təxribat əməlinə etinasız qalmamalıdır. Azərbaycan Respublikasının Milli Məclisi tələb edir ki, qondarma «Dağlıq Qarabağ respublikasının parlamenti»nə «seçkilər» keçirilməsi qətiyyətlə pislənilsin, Avropa Şurasına daxil olan ölkələrin rəsmi nümayəndələrinin bu «seçkilər»də müşahidəçi qismində iştirakı Avropa Şurasının prinsiplərinə zidd olduğundan yolverilməz hesab edilsin. Azərbaycan Respublikasının parlamenti Avropa Şurasının Parlament Assambleyasını Ermənistan - Azərbaycan, Dağlıq Qarabağ münaqişəsinin sülh yolu ilə nizama salınması prosesinə kömək etmək üçün səylərini artırmağa çağırır.

(Müraciət Azərbaycan Respublikası Milli Məclisinin 2005-ci il 17 iyun tarixli iclasında qəbul edilmişdir.)

Azərbaycanda faaliyyət göstərə partiyaların Dağlıq Qarab münaqişəsinin həlli ilə bağlı fə proqramları

Bu hissədə əsasən daha çox tanınmış və parla sil olunan siyasi partiyaların Dağlıq Qarabağ m həlli, ümumiyyətlə regionda təhlükəsizlik və əmə ləəri ilə bağlı fikirləri və malik olduqları sənədlər mışdır. İlk olaraq siyasi partiyaların proqramları, qabağı təqdim etdiyi platformaları nəzərdən keçirı şıq. Təqdim olunan proqramlar ixtisar olunmuş f mişdir.

«Yeni Azərbaycan» Partiyasının platforması

Başlıca nailiyyətimiz olan sabitliyi qoruyub saxlayacağıq. Əmin - amanlığın rəhni budur

Dağlıq Qarabağ problemi ümumilli məsələdir. Xalqın və dövlətin bütün səyləri münaqişənin çözülməsinə yönələcək

Erməni millətçiləri Azərbaycana qarşı on illər boyu hazırladıqları məkrli planları ötən əsrin 80-ci illərinin sonlarında keçmiş SSRİ rəhbərliyinin xəyanəti və respublika başçılarının səriştəsizliyi üzündən həyata keçirə bildilər. Nəticədə Azərbaycan ərazilərinin 20 faizdən çoxu işğal olundu, bir milyondan çox soydaşımız yurd-yuvasından didərgin düşdü. 1993-cü ildən sonrakı dövr ərzində biz münaqişənin ədalətsiz nəticələrinin aradan qaldırılması üçün ardıcıl işlər gördük, atəşkəsə nail olduq, beynəlxalq birliyin diqqətini münaqişənin çözülməsinə yönəltdik. İndi dünyanın bütün dövlətləri, bütün nüfuzlu beynəlxalq təşkilatlar Azərbaycanın haqq işini müdafiə edir.

Torpaqlarımızı geri qaytarmaq üçün güclü, qüdrətli ordu yaratdıq. Azərbaycan iqtisadiyyatının sürətli inkişafı ölkəmizin müdafiə potensialını yüksəltməyə imkan verir. Lakin münaqişə hələ öz həllini tapmayıb. Qarabağı azad etmək əsas məqsədimizdir. Bu məqsədlə də:

-münaqişənin ədalətli həlli üçün müəyyənləşdirdiyimiz sülh siyasəti davam etdiriləcək;

-münaqişənin çözülməsi üçün diplomatik səylər daha da gücləndiriləcək;

-nizamasalma üç prinsipə əsaslanacaq: işğal olunmuş Azərbaycan torpaqlarının qeyd - şərtsiz azad edilməsi, Dağlıq Qarabağın Azərbaycan və erməni əhalisinin təhlükəsizliyinin təmin edilməsi və Dağlıq Qarabağa yüksək özünüidarə statusu verilməsi;

-atəşkəs qorunub saxlanacaq;

-Azərbaycan ordusunun gücü və döyüş qabiliyyəti ardıcıl olaraq gücləndiriləcək, mənəvi-psixoloji durumu daha da yaxşılaşdırılacaq;

-əhalinin, xüsusilə də gənclərin vətənpərvərlik tərbiyəsi gücləndiriləcək.

Tarazlaşdırılmış xarici siyasət xətti davam etdiriləcək

Azərbaycan müstəqillik qazandıqdan sonra ilk iki ildə rəh-

bərlərinin milli və dövlətçilik maraqlarımıza zidd,
rici sityasəti nəticəsində beynəlxalq aləmdən tə
həddinə çatmışdı. 1993-cü ilin iyunundan etib
düzgün və tarazlaşdırılmış xarici siyasət xətti öl
yaxın qonşu dövlətlərlə, həm də dünyanın bütün
mehriban dostluq və qarşılıqlı faydalı əməkdaşlıq
rinin qurulması ilə nəticələndi. İndi Azərbaycan
beynəlxalq aləmdə uğurla qorunur, ölkəmiz ən nü
xalq təşkilatlarda ləyaqətlə təmsil olunur. Dağlıq
naqişəsinin həll edilməsində Azərbaycanın mövq
timaiyyəti tərəfindən hörmətlə qarşılanır. Ölkəmiz
di qurumlarına surətlə inteqrasiya edir. Bir sözlə
Azərbaycanı dünya birliyinin layiqli üzvünə, böyü
hörmətlə qarşılanan partnyoruna çevirə bildik. N
xarici siyasət sahəsində həmin xəttə sadiq qalma

-tarazlaşdırılmış xarici siyasət kursu davam etd

-qonşu dövlətlərlə əməkdaşlıq daha da genişlə

-Azərbaycanın aparıcı dövlətlərlə tərəfdaşlıq
sələn xətlə inkişaf etdiriləcək;

-Dağlıq Qarabağ münaqişəsinin həllində dün
BMT, ATƏT və onun Minsk Qrupu, Avropa İttifaq
rası kimi digər beynəlxalq qurumların imkanlar
mum istifadə olunacaq;

-beynəlxalq siyasi və iqtisadi qurumlarla əmə
da gücləndiriləcək;

-terrorizmə qarşı beynəlxalq koalisiya çərçivəs
timiz davam etdiriləcək;

-regional təhlükəsizlik proqramı çərçivəsində
da genişləndiriləcək.

Azərbaycan Xalq Cəbhə Partiyasının platforması

Xarici siyasət

Müasir beynəlxalq hüququn və münasibətl
məzmunu, Azərbaycanın tarixi, mədəniyyəti, et
durumu, siyasi quruluşu və yerləşdiyi coğrafi möv
sət kursunun aşağıdakı üstün istiqamətlərin bazası
malaşdırılmasını tələb edir:

-Azərbaycan demokratik inkişaf yolu seçib. Bu
Qərbə inteqrasiyası, nüfuzlu dünya dövlətləri v

təşkilatlarla əməkdaşlığı üçün baza yaradır və prosesi zərurətə çevirir;

-Azərbaycan çox həssas geopolitik məkanda yerləşir. Dünyada, konkret olaraq Qafqazda, Mərkəzi Asiya və Yaxın Şərqdə baş verən hadisələrin məntiqinə əsasən, Azərbaycan regional və ikitərəfli əməkdaşlığa xüsusi önəm verməli, Avroatlantik məkana intensiv inteqrasiya olunmalı, demokratiya uğrunda beynəlxalq hərəkatın, antiterror koalisiyalarının fəal iştirakçısına çevrilməli və bu kursun sabitliyinin təminatına çalışmalıdır;

-Xəzərin hüquqi statusunun müəyyənləşdirilməsinə - dənizin səthinin və dibinin milli sektorlara bölünməsinə, hövzənin demilitarizasiyasına, enerji resurslarının istismarı və nəqli təhlükəsizliyinin təmin edilməsinə, ekoloji problemlərin həllinə nail olunmalıdır.

Dağlıq Qarabağ problemi

-Ermənistan və Azərbaycan arasında Dağlıq Qarabağ ətrafında yaranan münaqişənin həlli üçün:

-BMT nizamnaməsinin müddəalarına, ATƏT-in əsas prinsiplərinə və qərarlarına, beynəlxalq hüququn hamı tərəfindən tanınan normalarına (ərazi bütövlüyü, sərhədlərin toxunulmazlığı, suverenlik) istinad olunmalıdır;

-BMT Təhlükəsizlik Şurasının 822, 853, 874, 884 saylı qətnamələri yerinə yetirilməlidir; Dağlıq Qarabağ münaqişəsinin dinc yolla həlli üçün nisbətən optimal sənəd sayılan ATƏT Minsk qrupunun təqdim etdiyi «mərhələli həll» planının prinsipləri (1997, 2 dekabr), yeni sülh lahiyəsinin hazırlanmasında nəzərə alınmalıdır;

- Dağlıq Qarabağ münaqişəsinin həlli üçün dünya azərbaycanlılarının potensialı səfərbər edilməlidir;

-Ermənistan öz qonşularına əsassız torpaq və Türkiyəyə qarşı uydurma soyqırım iddialarından əl çəkməsi,

-Azərbaycanın Dağlıq Qarabağ münaqişəsinin həllinə yönəlmiş siyasətinin tərkib hissəsi olmalıdır;

-Dağlıq Qarabağ münaqişəsinin həlli, möhkəm sülhün və Cənubi Qafqazda əmin-amanlığın təmin olunması üçün Azərbaycanın NATO standartlarına cavab verən peşəkarlardan ibarət güclü ordusu qurulmalıdır.

«Müsavat» Partiyasının platf

«Müsavat» Partiyasına görə, Azərbaycan Respu rici siysəti hansısa partiyanın (partiyaların, sosial q sin deyil, ölkənin ümummilli həyati maraqlarının xidmət etməlidir. Əsas həyati maraqlar sırasında a rinci dərəcəli əhəmiyyətə malikdir:

-Azərbaycan Respublikasının müstəqilliyinin təmin edilməsi;

-Ölkənin ərazi bütövlüyünün bərpası;

-Qarabağ probleminin beynəlxalq hüquq norm sində ədalətli şəkildə həll edilməsinin siyasi-dipl lərlə təmin edilməsi;

-Ölkə həyatının sürətlə demokratikləşməsinin lahatların dərinləşməsinin münasib xarici şərtlərin məsi;

-Ölkədə səmərəli bazar iqtisadiyyatının bə üçün beynəlxalq maliyyə qurumları və xarici iqt lərlə faydalı əməkdaşlığın təmin edilməsi;

-Azərbaycan vətəndaşları və hüquqi şəxslərin raqlarının təmin edilməsi və qorunması.

Təcavüzə məruz qalmış, ərazi bütövlüyünü olan Azərbaycanın yaxın gələcəkdə yürüdəcəyi x ni səciyyələndirən əsas xüsusiyyət onun ardıcıl Demokratik Azərbaycan hökumətinin ardıcıl, prac xarici siyasəti əsasən aşağıdakı istiqamətlərə yönə

-Avroatlantika siyasi və təhlükəsizlik strukturla teqrasiya xarici siyasətin üstün istiqamətinə çevril pa Şurası və ATƏT-lə münasibətlər genişləndiriln ləşdirilməli, NATO-ya üzvlük yaxın illərin, Avr üzvlük isə yaxın gələcəyin hədəfinə çevrilməlidir

-Azərbaycanın MDB-yə münasibəti Rusiya Fe digər üzv ölkələrlə birbaşa əlaqələrin möhkə prinsipinə əsaslanmalıdır; Azərbaycan keçmiş SS qarşılıqlı faydaya əsaslanan, bərabərhüquqlu yeni rin qurulması və genişlənməsində maraqlıdır;

-Müsavatın ənənəvi Qafqaz Evi idealı bu subre kəsizlik məsələlərinin həllindən sonra gerçəkləşm na malikdir;

-münaqişələrin, bu sıradan Qarabağ problemi

sonra burada əməkdaşlıq mühitinin yaradılması və dərinləşdirilməsi Azərbaycanın xarici siyasətinin digər üstün istiqamətinə çevrilməlidir;

-Qonşu İran İslam Respublikası ilə münasibətlər də xüsusi ardıcıllıq, praqmatiklik və fəallıq tələb edir;

-Türkiyə və Orta Asiya dövlətəri ilə münasibətlərin genişləndirilməsi potensialı böyükdür, türk dövləti arasındakı yaxınlıq regionda sülhün və sabitliyin təmin olunması, əməkdaşlığın artması üçün əlverişli şərtlər yaradır.

Azərbaycan Demokrat Partiyasının platforması

Xarici siyasət platformasının əsas istiqamətləri

ADP xarici siyasət problemlərinə baxışlarını beynəlxalq normalar və geopolitik reallıqları nəzərə almaqla muəyyənləşdirir. Olkənin əhəmiyyətli geopolitik, geoiqtisadi, geostrateji regionda yerləşməsinin xarici siyasət kursunda mutləq nəzərə alınmasını zəruri hesab edir. Bu üstünlüklər dövlət müstəqilliyini möhkəmləndirmək və ölkəyə qarşı müxtəlif xarici təsir və müdaxilə cəhdlərini neytrallaşdırmağa xidmət etməlidir.

Azərbaycanın xarici siyasət kursunda ən önəmli prioritetlərdən biri beynəlxalq təşkilatlarla əməkdaşlıq və ölkənin Avropaya inteqrasiyasının təmin olunmasıdır. Beynəlxalq qeyri-hökumət təşkilatları ilə əməkdaşlıq, ATƏT və Avropa Şurası cərcivəsində fəaliyyət, ölkədə demokratiyanın və insan haqlarının etibarlı inkişafının təminatcısı kimi qəbul olunur. Avropa İttifaqına və NATO-ya inteqrasiya Azərbaycanın iqtisadi, siyasi və hərbi qüdrətinin artırılması və ölkənin təhlükəsizliyinin təmin olunmasının qarantı ola bilər. Ona görə də daxili stabilliyin təmini, vətəndaş cəmiyyətinin formalaşması, siyasi sistemin və idarəciliyin demokratikləşməsi, ölkənin Qərb standartlarına uyğunlaşdırılması yaxın perspektivin ən mühüm vəzifələridir.

Azərbaycan xarici siyasətdə üstün oriyentasiya kursundan yan kecməyə, imperiya siyasətlərinin ziyanlı təsirlərinin neytrallaşdırmağa, yeni geniş inteqrasiya proseslərinə möhkəm baza yaratmağa calışmalıdır. ADP-yə görə, bütün region dövlətlərilə normal ikitərəfli və coxtərəfli münasibətlər yarataması xarici siyasətin mühüm istiqamətlərindən biridir. Region dövlətlərilə münasibətlərdə qarşılıqlı faydalı əməkdaşlıq, dostluq, bir-birinin daxili işlərinə qarışmamaq, mübahisəli məsələlərin sulh yo-

lu ilə həlli və digər beynəlxalq hüquq norma və
mütləq üstünlük verilir. ADP region dovlətlərilə
yaşayış münasibətlərinin Azərbaycanın inkişafı,
beynəlxalq təhlükəsizliyin vacib şərti sayır.

Regionun ən böyük dövləti kimi Rusiya ilə mu
rici siyasətdə mühüm istiqamətdir. Rusiya ilə ic
texniki, humanitar əməkdaşlığın böyük perspekti
problemlər də var. Xəzərin statusu, Dağlıq Qarak
nin həlli, Xəzərin neft ehtiyatlarının işlənməsi, C
cıxarılması, terrorizmə qarşı mubarizədə iki d
əməkdaşlıq perspektivləri var.

Türkiyə Azərbaycan ücün Qərb ölkələri ilə kc
əlaqələrində muhum tranzit məntəqə və strateji t
demokratiyasının Mərkəzi Asiyaya transformasiya

ADP Azərbaycanın İranla münasibətlərində di
islamdan siyasi məqsədlərlə istifadənin yolverilmə
ni əsas götürür, hər iki ölkənin demokratik inkişa
əlaqələrin daha da genişlənməsinin və regional t
vacib şərti kimi baxır.

Gürcüstan Azərbaycanın regionda muhum stra
dır və bu tərəfdaşlıq qlobal regional layihələrin (İ
kı-Ceyhan, Bakı-Ərzurum) həyata kecirilməsində
rə malikdir.

ADP region dövləti kimi Ermənistanla da əmə
pektivlərini dəyərləndirir. Azərbaycanın ərazi büt
renliyi və təhlükəsiz mövcudluq hüququnun tanın
li siyasi, iqtisadi, diplomatik təmasların vacib şərti
qaz ölkələrinin regional əməkdaşlıq formatlarında
da iştirakına məqbul yanaşır.

ABŞ-la ən geniş ikitərəfli və coxtərəfli formatl
də əməkdaşlıq Azərbaycanın xarici siyasətində p
biri kimi nəzərdə tutulmalıdır. ADP bu faktorun
miş imperiya ambisiyalarının qarşısını almaq və y
rin mustəqilliyinə, stabil iqtisadi-siyasi inkişafına, c
lahatlara etibarlı təminat hesab edir.

Azərbaycanda demokratik proseslərin dəstə
enerji ehtiyatlarının işlənməsində, Dağlıq Qarabağ
həllində, terrorizmə qarşı mubarizədə, enerji e
Qərbə təhlükəsiz nəql olunmasında ABŞ-Azərbayc
lığı ucun ADP daha geniş perspektivlər gorur. A
ABŞ-ın NATO üzrə Qərbi Avropa müttəfiqləri ilə

texniki, iqtisadi, maliyyə əməkdaşlığı da prioritet təşkil edir və geniş perspektivlərə malikdir.

«Qarabağı azad edəcək ordu necə olmalıdır?».

Azərbaycan Sosial-Demokrat Partiyasının təqdim etdiyi model

İlk növbədə müxalifət və iqtidar arasında Milli barışıq haqqında müqavilə imzalanır. Bu müqavilənin əsas müddəaları aşaqıdakılar olmalıdır:

- siyasi məhbuslara amnistiya (Azərbaycan Respublikası Cinayət Məcəlləsinin hansı maddəsi ilə məhkum olunmasından asılı olmayaraq. Çünki iqtidar Azərbaycanda siyasi məhbusların olmamasında israrlıdır);
- o siyasətçilər ki, hərbi cinayətlərə görə məhkum ediliblər, onlar üçün də amnistiya verilir. Lakin onlara 10 il müddətində siyasətlə məşğul olmaq qadağan edilir;
- Qarabağda döyüşmüş bütün məhbuslara amnistiya verilir;
- müxalifətə mənsub mütəxəssislərin gələcəkdə yaranacaq dövlət strukturlarında işlə təmin edilməsinə zəmanət verilir (peşəkarlara);
- Bütün partiya liderlərinin toxunulmazlığı təmin edilir;
- Azərbaycandan kənarda olan bütün vətəndaşlara, ilk növbədə siyasətçilərə vətənə qayıdıb azad fəaliyyət göstərmək hüququ verilir, onlara qarşı bütün cinayət işləri ləğv edilir;
- Qarabağ müharibəsi qələbə ilə başa çatdıqdan sonra 4 ay ərzində BMT tərəfindən Azərbaycanda parlament və prezident seçkiləri keçirilir.

Bütün bunlar 15-20 günün içində həyata keçirilir. Bundan sonra ikinci mərhələ başlayır.

İkinci mərhələdə iqtidar və müxalifət birgə müdafiə haqqında qanunu hazırlayır və Milli Məclisin təsdiqinə verir. Milli Məclis müdafiə haqqında digər zəruri qanunları qəbul edir (15-20 gün ərzində). Bundan sonra Milli Məclis özünün buraxılması haqqında qərar qəbul edir.

Siyasi partiyalar öz fəaliyyətlərini dayandırırlar. Bundan sonra prezident başda olmaqla Dövlət şurasının, müdafiə komitəsini (adının böyük əhəmiyyəti yoxdur) yaradılır və bütün icraedi-

ci və qanunverici funksiyalar ona həvalə edilir. M
nınmış liderləri də bu qurumda yer almalıdırlar.
Azərbaycan «Hər şey Vətən üçün, hər şey qələbə
zi ilə yaşayır. Azərbaycanın bütün gəlir mənbələ
Vətənin müdafiəsinə xərclənir.

Sosial təminat mühüm məsələlərdən biridir. M
lara, əlillərə, pensiyaçılara və Qarabağ qaçqınlar
ən azı istehlakçı zənbili təmin edilir (pulla deyil,

Xarici siyasət sahəsində Azərbaycan güclü hü
seçməlidir. Bütün dünyaya çatdırılmalıdır ki, 200
canlı 1988-ci ildə Ermənistandan qovulub, 20%
ğal edilib, 1993-cü ildən sülh danışıqları gedir v
beynəlxalq ictimaiyyətin rəyinə və BMT qərarların
və s...

Bizə ordunu yaradıb, müharibədə qələbə üçün
zımdır. Bu bir ili biz ordu quruculuğu ilə yanaşı,
haribəsinə həsr etməliyik. Öz üzərimizdən demo
xəbər, tam korrupsiyaya uğramış, traybalizm (tayfa
gənəsində çapalayan ölkə imicini götürüb, milli
qeyrəti, milli mənafeləri, Vətəni hər şeydən əziz
imici qazanmalıyıq.

Azərbaycan Milli İstiqla
Partiyasının platformas

-Qarabağ düyünü tarazlaşdırılmış, beynəlxalq
lərindən səmərəli istifadə edən, Azərbaycanın əra
nü və keçmiş Dağlıq Qarabağ Muxtar Vilayətinin
xil olmaqla hazırda işğal olunmuş ərazilər üzərinc
nın suverenliyini əsas götürən, ordumuzun və iqtis
gücünə arxalanan siyasət nəticəsində açılacaq v
Respublikası ilə şərəfli sülh müqaviləsi bağlanılac

-Azərbaycan və Avropa İttifaqı, Azərbaycan v
sında ikitərəfli sənədlərdə əksini tapmış Azərbay
və NATO-ya üzvlüyü perspektivi müvafiq iqtisadi,
bi əməkdaşlığın inkişafı sayəsində gücləndiriləcək

-Azərbaycanla həmsərhəd dövlətlərlə səmimi
nasibətləri qurulacaq. Bu ölkələrlə siyasi, iqtisad
münasibətlər yeni səviyyəyə qaldırılacaq;

-xaricdə yaşayan azərbaycanlı icmalarının, ölk
rının, Azərbaycanın hüquqi şəxslərinin və müştə

nin beynəlxalq aləmdə hüquq və mənafeləri cəsarətlə və ardıcıl şəkildə qorunacaq.

Tarix

1987-ci ilin sonlarında Fransanın kommunist «l'Humanity» qəzetində bir məqalənin dərc olunması ilə başlayan Ermənistan-Azərbaycan münaqişəsi dərin tarixi köklərə malikdir. İndi Cənubi Qafqaz kimi tanınan ərazi tarix boyu həmişə çoxlu sayda millətlər üçün məskən olmuş və uzun etnik assimilyasiya və dini dəyişikliklər dövrlərini yaşamışdır. Dağlıq Qarabağ münaqişəsinə aid ən müasir tarixi epizodlar aşağıdakılardan ibarətdir: 19-cü əsrin əvvəllərindən başlayaraq Cənubi Qafqazdakı Azərbaycan xanlıqlarının Rusiya tərəfindən işğal olunması və bunun ardınca ermənilərin başqa ərazilərdən (İran və Osmanlı imperiyasından) Rusiyanın həmin yeni işğal olunmuş ərazilərinə köçürülməsi; 1918-ci ildə Azərbaycan və Ermənistanın öz müstəqilliklərini bəyan etmələri; Hər iki ölkənin 1920-ci ildə Sovet işğalına məruz qalması, keçmiş Azərbaycan Demokratik Respublikasına aid olan və azərbaycanlıların yaşadığı 28 min kvadratkilometrlik ərazinin 1920-1970-ci illərdə tədricən Ermənistan Sovet Sosialist Respublikasına verilməsi, 1 milyondan artıq azərbaycanlının 1920, 1948-53 və 1988-89-cu illərdə Ermənistandan zorla qovulması və monoetnik Ermənistan Respublikasının yaradılması. 1921-ci ildə Sovet Azərbaycanının hökuməti Dağlıq Qarabağa muxtar vilayət statusu vermiş və o zamandan bəri bu ərazi geniş muxtariyyətə sahib olmuşdur.

Hərbi konflikt

Lakin 1987-ci ildə o zamankı Sovet hakimiyyəti Ermənistanın Azərbaycana qarşı tələblərini dəstəklədi və Ermənistan hərbi münaqişəni başladı. Daha sonra o, Sovet və rus hərbinin hərtərəfli köməyi ilə məsələni müharibə həddinə qədər gətirib çıxardı. Ermənistan silahlı qüvvələri Dağlıq Qarabağı zəbt etdikdən sonra hərbi əməliyyatları genişləndirərək Dağlıq Qarabağ sərhədlərindən kənarda yerləşən Azərbaycanın daha yeddi iri inzibati rayonunu işğal etdilər. Beləliklə, 1993-cü ilin payızına kimi Azərbaycan torpaqlarının artıq 20%-i işğal olunmuşdu və bu ərazilər hələ də erməni silahlı qüvvələrinin nəzarəti altında qalmaqda davam edir. Bu hərbi əməliyyatların nəticəsində Azərbaycanda çadır şəhərcikləri və müvəqqəti sığınacaqlarda indiyə qədər yaşayan təxminən 700 min məcburi köçkün ordu-

su əmələ gəldi. Bəzi rəqəmlər: Münaqişənin əv
baycanın Dağlıq Qarabağ Muxtar Vilayətində e
müxtəlifliyi ilə seçilirdi: 185 min nəfərdən ibarət
nin 74%-i ermənilər, 25,2%-i azərbaycanlılar və
millətlərdən ibarət idi. İndi isə Dağlıq Qarabağın a
min nəfər təşkil edir və yalnız ermənilərdən ibarət
dakı «etnik təmizləmə» kütləvi qırğın və zorakılı
dən, 26 fevral 1992-ci ildə Xocalı qəsəbəsində 70
baycanlı qadın, uşaq və ahılın vəhşicəsinə qətlə
müşayiət olunurdu.

Diplomatiya

1993-cü ildə BMT-nin Təhlükəsizlik Şurası Da
münaqişəsi barədə 4 qətnamə qəbul etmişdir - 82
rel), 853 saylı (29 iyul), 874 saylı (14 oktyabr), 884
yabr). Bütün bu qətnamələr erməni silahlı qüvvələ
dikləri Azərbaycan ərazilərini təcili olaraq və qey
edilməsini və məcburi köçkünlərin öz doğma evlə
sı üçün şərait yaradılmasını tələb edir. BMT Azə
publikasının suverenliyini və ərazi bütövlüyünü t
təkləmiş və Dağlıq Qarabağ regionunu Azərbayc
bir hissəsi kimi bir daha tanımışdır. Təhlükəsizlik
çinin 24 mart 1992-ci il tarixində hərtərəfli sülh r
hazırlamaq üçün yaradılmış ATƏM-in Minsk Qru
çilik rolunu da dəstəkləmişdir. Lakin BMT-nin Təh
rası öz qərarlarının həyata keçirilməsinə qadir ol
in Budapeşt Zirvə toplantısı (dekabr, 1994) Dağl
statusu haqqında danışıqların yalnız erməni silahlı
işğal elədikləri əraziləri azad etdikdən sonra mü
barədə qərar verdi, eyni zamanda, ATƏT-in Lissa
lən növbəti Zirvə toplantısı (dekabr, 1996) müna
üçün yeni fundamental formul müəyyən etdi: Azə
publikasının ərazi bütövlüyü, Azərbaycanın tərki
Qarabağın bütün əhalisinə tam təhlükəsizlik zər
yuksək dərəcədə muxtariyyət statusu. Bu, Azərba
dən sülh prosesini irəli aparmaq üçün atılan böyü
miss addım idi. ATƏT-in Lissabon Zirvə toplant
ABŞ, Rusiya və Fransa Minsk Qrupunun həmsədı
liyyət göstərirlər. Həmsədrlər indiyə kimi müna
üçün üç təkliflə çıxış ediblər. 1997-ci ilin iyununc
rinci təklif münaqişənin paket həllini nəzərdə tu

ilin oktyabrında verilən ikinci təklif isə mərhələli həll yoluna əsaslanırdı. 1998-ci ilin noyabrında isə həmsədrlər «ümumi dövlət» prinsipinə əsaslanan yeni təkliflə çıxış etdilər. Bu təkliflər ATƏT-in Lissabon Zirvə toplantısının qəbul etdiyi prinsiplərdən getdikcə uzaqlaşırdı. Ona görə də onlar 1930-cu illərin bədnam «təcavüzkarın sakitləşdirilməsi» siyasətini Qafqazda təkrarlamaq cəhdindən fərqli bir şey deyildilər. 1999-cu ilin aprelindən başlayaraq ABŞ administrasiyasının təşəbbüsü ilə Azərbaycan və Ermənistan prezidentlərinin 12-dən çox «üz-üzə» görüşləri keçirilmişdir. Lakin Floridanın Kei-Vest şəhərciyində keçirilən ən yüksək səviyyəli sonuncu görüşdən sonra Minsk Qrupu həmsədrlərinin və erməni rəsmilərinin verdikləri bəyanatlara baxmayaraq, danışıqlar prosesində Azərbaycan xalqı üçün münasib ola biləcək heç bir irəliləyiş baş verməmişdir.

AMİP-in baxışı: «təcavüzkarın sakitləşdirilməsi» əvəzinə «sülh prosesi»

AMİP-in fikrinə görə, münaqişənin həllinə doğru yönəlmiş səylərində beynəlxalq ictimaiyyət bir əsas məqamı da nəzərə almalıdır ki, 1993-94-cü illərdə Ermənistanın əldə etdiyi hərbi uğura söykənən sülh müqaviləsi heç zaman möhkəm və davamlı ola bilməz. Əsl sülh razılaşması yalnız o halda həyata vəsiqə ala bilər ki, Azərbaycanın ərazi bütövlüyü və suverenliyinə, bütün Azərbaycan vətəndaşlarının insan hüquqlarının, o cümlədən Dağlıq Qarabağdakı erməni azlığının özünüidarə hüququnun tanınmasına əsaslansın. Beynəlxalq vasitəçilik yalnız təcavüzkarın müvəqqəti hərbi üstünlüyünə diplomatik don geyindirməklə məşğul olmamalıdır. Bu cür yanaşma çoxmillətli və qeyri-sabit bir region olan Qafqazda heç zaman davamlı sülh yarada bilməz, əksinə, belə münasibət regional iqtisadi inkişafı və qlobal sabitliyi təhlükə altına alacaq daha neçə-neçə «etnik münaqişə» kimi təqdim edilən dövlətlərarası konfliktləri ilhamlandıra bilər.

«Ümid» partiyasının platforması

Qarabağ siyasəti

-İşğal olunmuş torpaqların azad olunması üçün ordunun gücləndirilməsi və hərbi-vətənpərvərlik ruhunun artırılması;

-Qarabağ əlillərinin və Qarabağ müharibəsi iştirakçılarının sosial güzəştlərinin bərpası;

-Qaçqınların işğaldan azad olunmuş ərazilərə köçürülməsi

və təhlükəsizliklərinin təmin olunması;

-Azad olunmuş ərazilərə qayıdan əhalinin hə
yaradılması ilə əlaqədar xüsusi dövlət proqramını
sı və həyata keçirilməsi.

Xarici siyasət

-Azərbaycanın coğrafi-siyasi və milli maraqla
yünü təmin edən və beynəlxalq hüquq normaları
rici siyasət kursunun həyata keçirilməsi;

-Beynəlxalq ictimai-siyasi təşkilatlarla sıx əməl
şaf etdirilməsi;

-Xarici ölkələrdə diaspora və lobbi hərəkatını
məsi;

-Beynəlxalq aləmdə sülh və əmin-amanlıq uğr
zə;

-Aparılan xarici siyasətin Azərbaycanın maraq
ri üzərində qurulması.

«Ədalət» partiyasının platfo

«Ədalət» partiyası Azərbaycan dövlətinin xari
ölkənin ərazi bütövlüyünün bərpasını, təhlükəsiz
olunmasını, qonşu dövlətlərlə sülh və dinc ya
prinsiplərinə əməl edilməsini, beynəlxalq hüquqı
diyi qaydada bərabərhüquqlu siyasi, iqtisadi,
əməkdaşlığın inkişaf etdirilməsini, Azərbaycan R
hərbi bloklar və ittifaqlara qoşulmamasını dəstəkl

«Ədalət» partiyası xarici siyasət sahəsində Az
qının mənafeyini, ölkə maraqlarını qətiyyətlə mü
rici təcavüzkarlıq və işğalçılıq siyasətinə qəti mü
naşı, dünyada gedən qloballaşma və universallaşı
kor-koranə, bəsit, irrasional iştiraka, güclülərə ya
nə, qlobal geosiyasi çəkişmələrə sürüklənmə pra
çıxış edir.

Xarici siyasətin həyata keçirilməsində və beyn
sibətlər sistemində iştirakda «Ədalət» partiyası a
sipləri mühüm bilir:

-hər hansı dövlətin Azərbaycanın suverenliyin
yaqətinə qəsdi qəbuledilməzdir;

-hər hansı dövlətin digər dövlətin daxili işləri
ərazilərinə iddiası yolverilməzdir;

-hərbi və diplomatik işin başqa bir dövlətin strateji kursuna istiqamətlənməsi məqbul sayıla bilməz;

-xarici təzyiq və təhdidlərə qarşı qətiyyətlilik göstərmək;

-başqa dövlətlərin də müstəqillik hüququna və ərazi bütövlüyünə hörmətlə yanaşmaq;

-bütün dövlətlər, böyüklüyündən və ya kiçikliyindən, güclü və yaxud zəif, varlı və ya kasıb olmasından asılı olmayaraq, bərabərhüquqludurlar;

-hegemonizm və güc siyasəti qəbuledilməzdir;

-hər hansı fövqəldövlətlə strateji ittifaqa daxil olmaqdan çəkinmək, onlardan birinin digərinə qarşı mübarizəsində vasitəyə çevrilməmək və ümumiyyətlə, iştirakdan imtina etmək;

-qarşılıqlı fayda verən əməkdaşlığa və dinc yanaşı yaşamaq siyasətinə, dostluq əlaqələrinin genişlənməsinə üstünlük vermək.

Bütov Azərbaycan Xalq Cəbhəsi Partiyasının Ermənistan-Azərbaycan (Dağlıq Qarabağ) probleminin həllinə dair əsas prinsipləri

Azərbaycanın inkişafı yolunda ciddi maneəyə çevrilmiş Dağlıq Qarabağ problemi işğalçı Ermənistanın və dünyanı öz geosiyasi maraqları müstəvisində yenidən bölmək uğrunda mübarizə aparan aparıcı dövlətlərin ikili münasibəti nəticəsində öz həllini tapmır. Azərbaycanın işğala məruz qalmış tərəf olduğunu, Dağlıq Qarabağ və işğal olunmuş ərazilər üzərində ölkəmizin suveren hüquqlarını sübuta yetirən BMT Təhlükəsizlik Şurasının qətnamələrinə məhəl qoymayan Ermənistanın, eləcə də münaqişənin öz maraqlarına uyğun həlli üçün beynəlxalq hüquq normalarını və Azərbaycanın suveren haqlarını kobud şəkildə pozaraq müxtəlif versiyalar irəli sürən bir sıra aparıcı dünya dövlətlərinin, həmçinin onların himayəsi altında fəaliyyət göstərən beynəlxalq təşkilatların məqsədyönlü fəaliyyəti problemin daha da dərinləşməsinə zəmin yaradır.

Ermənistanın rəsmi dairələrinin münaqişənin həllinə münasibəti bu işğalçı ölkənin öz işğalçılıq niyyətlərindən əl çəkməyəcəyini sübuta yetirir.

İşğalçı Ermənistana deyil, işğala məruz qalmış Azərbaycana qarşı dövlət maraqlarımıza zidd olan güzəştlər əldə etmək üçün

təzyiq edən və bəzi hallarda problemin həllini ç
pektivsizliyi aydın olan ikitərəfli danışıqlar müst
ATƏT-in Minsk qrupunun münaqişənin beynəlxal
maları əsasında həllində maraqlı olmadığını süt
üçün əlavə şərhə ehtiyac yoxdur.

Üzv ölkələrin problemin beynəlxalq hüquq no
ğun şəkildə həllində maraqlı olmaması, işğalçı Er
tərəf və siyasi dəstək verməsi ATƏT-in Minsk qr
sizliyini şübhə altına almağa əsas verir.

Minsk qrupunun aparıcı üzvlərindən biri olan
ləri işğal olunmuş və bunun nəticəsində acınaca
yaşayan bir milyon qaçqının problemlərilə üz-üz
baycana deyil, işğalçı Ermənistana maliyyə vəsai
Dağlıq Qarabağdakı separatçı rejimə müstəqil hü
kimi yardım göstərməsi, problemin həllində vasit
sını üzərinə götürən, dünyada demokratiyanın və
larının təminatçısı kimi çıxış edən bir dövlətin mü
li standartlarla yanaşmasının bariz nümunəsidir.

Münaqişənin yaranmasında bilavasitə iştirak
Erimənistanı silahlandıran və bu ölkənin ərazisind
larını yerləşdirən Rusiyanın problemin həllində
qe tutacağı inandırıcı deyil.

Digər həmsədr ölkə olan Fransanın açıq ermə
qeyini isə şərh etməyə ehtiyac yoxdur.

Ermənistan-Azərbaycan münaqişəsinin ədalətli
hərtərəfli həllinə nail olmaq üçün Azərbaycan h
ATƏT-in Minsk qrupunun vasitəçiliyindən imtina e
naqişənin həllini BMT Təhlükəsizlik Şurasına həv
ləb edir.

1. ATƏT-in Minsk qrupunun vasitəçiliyindən i

2. BMT-nin 822, 853, 874 və 884 saylı qətn
ğun olaraq, Azərbaycanın işğal olunmuş bütün ə
şərtsiz azad edilsin və münaqişə bölgəsindən qa
öz yerlərinə qaytarılsın.

3. Bu tələbin yerinə yetirilməsi üçün Ermənista
dətinə vaxt verilsin və dövlətin bütün resursları
ərazilərin hərb yolu ilə azad edilməsi üçün səfər

Heç kəs Azərbaycan xalqının işğal olunmu
hərb yolu ilə azad etmək hüququnun üzərinə k
məz!

Qarabağı qaytarmaq üçün iş bölgüsü aparılmalıdır

Milli Dirçəliş Hərəkatı Təşkilat Komitəsinin sədri Fərəc Quliyev (Ulusoy)

Qarabağ məsələsi meydana çıxandan bu problemin həlli yolları haqqında müxtəlif yanaşma, mülahizə və təkliflər olub. Yanaşmalar öz yerində, amma bir məsələ aydındır ki, problemin həllini kovboy yanaşma ilə deyil, sistemli, ardıcıl və bütün milli güc komponentlərini təşkil edən rıçaqlardan harmonik istifadə ilə həyata keçirmək olar. Bu fəaliyyət həm də beynəlxalq bağlaşma və normaların vasitəsilə möhkəmləndirilməlidir. İlk olaraq daha pisdən qorunmaq məqsədilə problemin həllinin tənəzzülə yuvarlanmasını dayandırmaq lazımdır. Start vəziyyətinə hazırlaşmaq üçün beynəlxalq ictimai rəyi doğrunu qəbul etməyə hazırlamaq gərəkdir. Daxili resurslar səfərbər olunmalı, insan amilinin səmərəli istifadəsi üçün hər kəs problemin həllinə çeşidli fəaliyyət formaları ilə cəlb edilməli, maddi və industrial qaynaqları istifadəyə hazır vəziyyətə gətirmək üçün bir iqtisadi dirçəliş proqramı hazırlanmalıdır. Bu mərhələdə həm də cəmiyyətin dayanıqlı və monolitliyini təmin edəcək, psixoloji durumu dəyişdirəcək tədbirlərə ehtiyac var.

Bundan sonra irəliyə addım mərhələsi üçün ədalətli status-kvo mübarizəsini reallaşdırmaq istiqamətində işləmək vacib şərtdir. Indiyə qədər niyə görəsə ilkin status-kvo kimi Qarabağın bu əsrdə süni şəkildə deportasiya və reportasiyalarla yaradılmış demoqrafik durumuna rəğmən mövcud olmuş statusu əsas götürülür. İlk öncə bu yanaşmadan tam imtina olunmalıdır. Azərbaycan üçün ədalətli status-kvo Rusiya ilə İran arasında ölkəmizin bölünməsinə qədərki durumdur. Bu ana prinsip daim milli hədəf kimi göz önündə tutulmalıdır.

İkinci Dünya müharibəsindən məğlub çıxmış Almaniyanın apardığı siyasətdən örnək götürmək olar. Fransa, İngiltərə, Amerika nəzarətində olan məğlub alman ərazilərində AFR yaradıldıqda 1949-cu ildə bu ölkə öz təməl qanununda 23-cü maddədə təsbit etdi ki, Almaniyanın Şərq torpaqları işğal olunub, amma bu ərazilər Almaniyanın ayrılmaz parçasıdır. Bu maddə 40 il sonra Almaniyanın birləşməsinə hüquqi təməl olmaqla yanaşı, alman xalqına bir milli hədəf göstərirdi. Şərtlər

və şəraitə uyğun hansı siyasətlərin yeridilməsind
yaraq, hədəf dəyişməz qalmalıdır.

İndiki mərhələdə Qarabağın qaytarılması üçün
malıdır: hüqüq, məsuliyyət və fəaliyyət bölgüsü. E
kı subyektlər arasında getməlidir:

1) Beynəlxalq təşkilatlar;
2) Azərbaycan hökuməti;
3) Azərbaycan Respublikasının müttəfiqləri.
4) Müxalifət;
5) Zorla Qarabağdan köçürülmüş kontingent;
6) Azərbaycanlı diaspor;

I. Beynəlxalq təşkilatlar, o cümlədən BMT öz h
istifadə edərək aşağıdakı vəzifələrini də yerinə ye

a) Şimali Azərbaycan Respublikası 1991-ci ild
liyini elan etdikdən sonra BMT-yə daxil olub. BM
dikdə mövcud olmuş, tanınmış sərhədlər daxilinc
can ərazisinin bir hissəsi işğal edilib. Bu işğal bey
latlar tərəfindən rəsmən tanınmalı, Ermənistan təc
lət elan olunmalıdır. Ermənistan parlamenti Dağ
özünə birləşdirmək haqda qərar qəbul edib və bu
vədə olan həmin qərar təcavüzkarın ən ciddi hüc
Beynəlxalq təşkilatların danışıqlar masasına çağırı
bu qərarın Ermənistan parlamenti tərəfindən ləğv
ləbini qoymaq lazımdır;

b) BMT Təhlükəsizlik Şurasının qəbul etdiyi 8
884 saylı qətnamələri həyata keçirilməlidir;

c) Bu qətnamələrə Ermənistan Respublikası ə
ona qarşı iqtisadi, siyasi, hərbi sanksiyalar tətbiq

II. a) Azərbaycan hökuməti həm parlament,
strukturlarında tədbirlər görməlidir. Dağlıq Qara
icması qeyri-qanuni idarəetmə strukturları yaradar
da bu qurumların üzvləri vasitəsilə tərəf kimi çıxı
dialıdır. Bu faktı bir çox məqamlarda vasitəçilər və
lər nəzərə alırlar. Azərbaycan parlamenti Qarabağ
çürülmüş azərbaycanlı əhalisinin mühacirət parlar
dılması haqda qanun qəbul edə bilər;

b) Azərbaycan parlamenti Dağlıq Qarabağ üç
majoritar və proporsional seçiləcək deputat yer
seçkini keçirməli; parlamentdə Dağlıq Qarabağ k
radılmalı; parlament qanun qəbul etməli və bu q
olunmalıdır ki, Dağlıq Qarabağ separatçıları və

dıqları qeyri-qanuni qurumlarla Azərbaycanin başı üzərindən əlaqə saxlayan, onlara yardım edən dövlətlərlə heç bir siyasi, iqtisadi əlaqələr yaradılmayacaq. Belə dövlətlərlə regional iqtisadi, siyasi layihələrin həyata keçirilməsi qeyri-mümkündür. Qanunverici orqanın işi icra orqanlarının səmərəli fəaliyyəti ilə tamamlanmalıdır. Belə ki, qanunverici orqan mühacir parlamenti yaratdıqdan sonra bu orqanın qəbul edəcəyi qərarları icra edəcək strukturlar - Dağlıq Qarabağın icra strukturları formalaşdırılmalıdır. İlk olaraq Dağlıq Qarabağ polisi yaradılmalıdır. Gələcəkdə beynəlxalq qınağa səbəb olmayan bu yerli hüquq-mühafizə orqanlarının əməkdaşları Dağlıq Qarabağ parlamentinin müvafiq qərari ilə Dağlıq Qarabağdan terrorçuları təmizləyə bilər. Hökumət Dağlıq Qarabağda bölücü terrorizmə qarşı mübarizə proqramı hazırlamalı və parlament bu proqramı təsdiq etməlidir. Bunun üçün büdcədən məxsusü vəsait ayrılmalıdır. Respublıkanın müvafiq orqanları Dağlıq Qarabağ separatizminin iştirakçılarını müəyyənləşdirməli, beynəlxalq axtarış və beynəlxalq məhkəmələri işə cəlb etməlidir. Ermənistanın vurduğu maddi zərərlər hesablanaraq təzminat davası açılmalı, mədəni abidələrin məhv edilməsi haqda YUNESKO-ya arayış təqdim olunmalıdır.

III.Müttəfiqlər GUÖAM çərçivəsində olan ölkələrin əksəriyyəti Rusiyanın yaratdığı oxşar problemlərlə qarşılaşdığından, səyləri birləşdirməlidirlər. İlk olaraq Abxaziyada, Dnestryanı ərazidə, Qarabağda fəaliyyət göstərəcək birgə sülhməramlı qüvvələr yaradılmalıdır. GUÖAM ölkələri beynəlxalq müzakirələrdə eyni mövqedən çıxış etməlidirlər. Bu ölkələr separatizmə qarşı mübarizədə digər dövlətin müdaxiləsi zamanı bir-birilərinə hərbi yardım haqqında öhdəliyə malik olmalıdırlar. Bu prinsipi özündə ehtiva edən müqavilə bağlanmalıdır. Müttəfiqlər bir-birinin hərbi-sənaye kompleksinin formalaşmasında yardımçı olmalıdır və s.

IV. Zorla köçürülmüş Dağlıq Qarabağ əhalisi özünümüdafiə strukturlarının yaradılmasında və fəaliyyətində, eyni zamanda Dağlıq Qarabağ mühacir parlamentinə seçkilərdə, Dağlıq Qarabağ polisinin yaradılmasında fəal iştirak etməli, beynəlxalq rəyi formalaşdırma yolunda hökumət orqanlarına yardımçı olmalı, müxtəlif xəstəliklərin yayilması, erməni hücumlarından dəyən şəxsi maddi itki, erməni vəhşilikləri haqda beynəlxalq instansiyalara məlumat verməlidir. Doğma yurdlarına qayitmaqda iddialı olmalarını dünyanın siyasi gündəmindən düşməyə

qoymamalıdırlar.

V. Azərbaycan diasporu yaşamağa məhkum ol
lərdə lobbi yaratmağa nail olmalı, yaşadığı ölkələ
lərinə broşur, vərəqələr, qəzetlər, yerli radio vasit
həqiqətlərini çatdırmalı, gələcəkdə hərbi əməliy
yacağı ehtimalında bu ölkələrin Azərbaycana təz
dən profilaktika etməlidir. Azərbaycan diasporu
sərmayə qoyulmasına nail olmalıdır. Belə halda
lər Azərbaycanda qeyri-sabitliyin yaranmasında v
la rastlaşmasında maraqlı olmayacaq. Diasporun
ordinasiya edilməli, sistemsizlik, pərakəndəlik oln

VI. Müxalifət göstərilən bütün milli maraqları
edən tədbirlərdə istənilən hökumətlə eyni mövq
məli, vətəndaş özünüdərki istiqamətində, maarifl
bi-vətənpərvərlik işi aparmalı, xarici hökumət və
təşkilatları ilə sıx təmas yaratmalı, ölkəmizin xeyr
qəbul olunmasına nail olmalıdır və s.

Qarabağ münaqişəsinin tənzimlənməsi üzrə təkliflər

DQ münaqişəsinin həlli istiqamətində indiyə kimi ATƏT-in Minsk Qrupunun təqdim etdiyi üç məlum təklifdən («Mərhələli», «Paket», «Umumdövlət») başqa, cəmiyyətdə rezonans doğuran təkliflər olmamışdır. Buna baxmayaraq, kitabın əhatə etdiyi dövrdə maraqlı müzakirələrə səbəb olmuş bir neçə təkliflər olmuşdur ki, onu bu hissəyə daxil etmişik.

Cəmiyyətdə İlk dəfə olaraq səslənən və daha çox insanlar tərəfindən dəstəklənən belə təkliflərdən biri isə «Ermənistan və Azərbaycan münaqişəsinin həlli üzrə ümummilli xartiya» olmuşdur. Bu sənəd mətbuatda müzakirə olunmaqla yanaşı, tanınmış ziyalılar, siyasətçilər, dövlət adamları və digər şəxslər tərəfindən imzalanmışdır.

Ermənistan-Azərbaycan münaq
həlli üzrə ümummilli xarti

Ermənistanin Azərbaycana qarsi hərbi təcavüzü
çiliq və terrorçuluğunun nəticələrini aradan qaldı
Qarabağı və isğal edilmis diqər əraziləri azad etm
tər iqtidarı, istər müxalifəti təmsil edən, istərsə də
timai xadimlər, siyasi partiyalar, ölkənin tanınmiş
xadimləri, müxtəlif yönlü qeyri-hökumət təşkilatla
və mədəniyyət birlikləri, kütləvi informasiya vas
yəndələri dəfələrlə bəyanatlarla çıxis etmiş, pr
prinsipləri haqqinda dəyərli fikirlər söyləmişlər. E
min ideyaların ümumiləşdirilməsinə əsaslanır.

Bu Xartiyanı imzalayanlar hesab edirlər ki, Erm
baycan münaqişəsi yalniz aşağidakı ümummilli sə
prinsiplər əsasında və onların əks etdirdiyi ardıcıl
hələlərlə həll oluna bilər:

Azərbaycan Respublikasının işğal altındakı bı
azad edilməli, dövlətin ərazi bütövlüyü bərpa olu

Məcburi köçkünlər öz daimi yaşayış yerlərinə
və dağlıq Qarabağdakı digər məntəqələr də daxil
yıtmalı və onların təhlükəsizliyinə təminat yaradıl

Dağlıq Qarabağın erməni və azərbaycanlı əha
darə hüququ verilə bilər, lakin Azərbaycan Re
dövlət suverenliyini təmin edən səlahiyyətlər ali
miyyət orqanlarının icraatında saxlanılmalıdır.

Problemin sülh danışıqlari yolu ilə həlli müm
təqdirdə Azərbaycan Respublikasının Konstitusiya
Nizamnaməsinə və onun Təhlükəsizlik Şurasının
rarlarına uyğun olaraq, güc tətbiq edilməklə təca
baycan ərazisindən çıxarılmalıdır.

(Xartiya 600-ə yaxın şəxs tərə
lanmış, 2001-ci ilin sentyabr ayın
denti H.Əliyevə təqdim

V. Kazimirov tərəfindən təklif olunan Qarabağ üzrə danışıqlar sxemi

-Bütün tərəflər etiraf etməlidirlər ki, Dağlıq Qarabağ (DQ) və onun statusu mübahisəli məsələdir;

-münaqişənin həlli üçün hər cür güc tətbiqindən imtina etdiklərini rəsmən təsdiq etməlidirlər;

-ermənilərlə azərbaycanlıların tarixi barışığı kursunu elan etməlidirlər (bu yüksək məqsəd rəhbərlərə bir-birinə balanslı güzəştlər etmək hüququ verər);

-birbaşa təmasları asanlaşdırmaq üçün bütün tərəflər DQ-nin hazırkı hakimiyyət orqanlarını müvəqqəti və ya faktiki olaraq tanımalıdırlar;

-Minsk Qrupunun həmsədrləri Budapeşt sammitinə istinad edərək, hökumətlər səviyyəsində səlahiyyətli nümayəndələr arasında daha müntəzəm, intensiv və səmərəli danışıqlara keçməyi tərəflərə təklif etməlidirlər;

-tərəflər həm eyni vaxtda, həm də növbə ilə dörd məsələni nəzərdən keçirərək dörd «istiqamətdə» danışıqlar aparmalıdırlar: 1) müvəqqəti sülh rejiminin möhkəmləndirilməsi; 2) DQ-nin müvəqqəti statusu və yekun statusunun elementləri; 3) tutulmuş ərazilərin azad edilməsi və məcburi köçkünlərin könüllü qaydada oraya qayıtması; 4) münasibətlərin normallaşmasının bütün qalan aspektləri;

-»istiqamətlərin» növbəliliyinin tərəflərin razılığı, vasitəçilərin qərarı və ya püşk əsasında müəyyən edilməsi;

-ümumi əhəmiyyət daşıyan məsələlər üç nümayəndə heyəti tərəfindən, nisbətən məhdud xarakterli məsələlər isə Azərbaycan Respublikasının nümayəndə heyəti ilə Ermənistan Respublikasının və ya DQ-nin nümayəndə heyəti tərəfindən müzakirə olunmalıdır (bu halda üçüncü nümayəndə heyəti səs hüququna malik olmayan müşahidəçi olur).

Danışıqların bu sxemi tərəflərin mahiyyət etibarı ilə gücə əsaslanan və onillik ərzində Qarabağ münaqişəsinin nizamlanmasında durğunluğa gətirib çıxaran, «dalana dirənmiş» vəziyyət yaradan hazırki yanaşmalarının dəf edilməsinə yönəlmişdir.

Dağlıq Qarabağ münaqişəs nizamlanması modeli

1. Dağlıq Qarabağa (Dağlıq Qarabağ Muxtar \ sinə) 50 il müddətinə Azad İqtisadi Zona (AİZ) st

2. Bəyan edilir ki, həmin müddətdə Dağlıq Ç sində Azərbaycan qanunvericiliyinin qüvvəsi day

3. Azad İqtisadi Zonanın idarə olunması üçün torlar Şurası yaradılır, onun tərkibinə Dağlıq Qaral can və Ermənistan nümayəndələri daxil olurlar. A Qrupuna daxil olan dövlətlər və beynəlxalq təşk öz nümayəndələri ilə təmsil oluna bilərlər (beyna ların nümayəndələrinin məcburi üzvlüyü üzərin maq olar).

Direktorlar Şurası Dağlıq Qarabağ ərazisində caq Azad İqtisadi Zonanın Əsas Qanununu hazırla nun Dağlıq Qarabağın özünüidarə statusunu tənzi rektorlar Şurasına daxil olan tərəflər onu təsdiq e

4. Azərbaycan Respublikası, Ermənistan Respul in Minsk Qrupuna daxil olan dövlətlər və beynəlx Dağlıq Qarabağın yeni statusunun qarantı rolunda

5. Azad İqtisadi Zonanın Konstitusiyasının m aşağıdakı məsələlər əks oluna bilər:

-Dağlıq Qarabağ ərazisində daimi yaşayan in Qarabağ vətəndaşları sayılırlar;

-Dağlıq Qarabağ vətəndaşları, içərisinə Azad nın içliyi qoyulan Azərbaycan pasportları alırlar \ və Azərbaycan ərazilərində maneəsiz hərəkət etm malik olurlar. Pasportların verilməsi Dağlıq Qara əsaslarla təşkil olunan müvafiq orqanı tərəfindən rilir;

-Dağlıq Qarabağ ərazisində Azərbaycanın, Err digər dövlətlərin vətəndaşları yaşaya bilərlər. Bu h vestisiya qoymağa və ya özəl biznes qurmağa bo onlara müvəqqəti yaşayanlar statusu verilir. H həmçinin Dağlıq Qarabağ ərazisində ailələri ilə bi dən başqa yerə köçmək hüququna malikdirlər, or nə də müvəqqəti yaşayanlar statusu verilir.

-Dağlıq Qarabağın öz rəmzlərinə - gerbinə, hir rağına malik olmaq hüququ vardır;

-Dağlıq Qarabağın müstəqil xarici siyasətə malik olmaq hüququ vardır;

-Dağlıq Qarabağ ərazisində bütün valyuta növləri maneəsiz işlənir;

-İqtisadi Zona daxilində Dağlıq Qarabağın öz valyutası işlənə bilər;

-Dağlıq Qarabağda qayda-qanuna riayət edilməsi üçün İqtisadi Zona çərçivəsində fəaliyyət göstərən bələdiyyə polisi yaradılır;

-Dövlət orqanlarında təmsilçilik əhalinin milli-etnik tərkibinə əsasən həyata keçirilir;

-İdarəetmə orqanlarında beynəlxalq ekspertlərə və mütəxəssislərə yerlər təqdim edilə bilər;

-Azərbaycanın, Ermənistanın və ATƏT-in Minsk Qrupunun üzvü olan dövlətlərin zəmanəti altında Dağlıq Qarabağ silahsızlaşdırılmış zona elan olunur və zərurət olduqda onun ərazisində sülhməramlı qoşun kontingenti yerləşdirilə bilər. Sülhməramlılardan savayı İqtisadi Zonanın ərazisində digər hərbi qüvvələrin olması qadağan edilir;

-Milli-etnik münaqişələrin qəti şəkildə nizamlanması məqsədilə Dağlıq Qarabağda siyasi partiyaların fəaliyyəti qadağan olunur;

-Dağlıq Qarabağın büdcəsi İqtisadi Zonanın potensialı hesabına formalaşır. Dağlıq Qarabağın qanunvericiliyi Azərbaycanın, Ermənistanın və bütövlükdə dünyanın bütün ölkələrinin şirkət və vətəndaşlarının investisiya qoyuluşlarını təmin edən iqtisadi siyasəti tənzimləyir;

-İnvestisiyaların cəlb edilməsi və mühüm məsələlərin operativ həll olunması məqsədilə Bakıda və İrəvanda Dağlıq Qarabağın daimi nümayəndəlikləri fəaliyyət göstərir;

-Erməni və Azərbaycan dilləri Dağlıq Qarabağın rəsmi dilləri elan olunur.

6. Şuşa şəhərinin əhalisi daimi yaşayış yerinə qayıdır və Dağlıq Qarabağın idarəetmə sistemi əsasında öz bələdiyyə strukturlarını, o cümlədən bələdiyyə polisini formalaşdırır. Şuşanın azərbaycanlı əhalisi Dağlıq Qarabağın mərkəzi idarəetmə orqanlarında təmsil olunur.

7. Laçın rayonu, azərbaycanlı əhalisinin öz daimi yaşayış yerlərinə qaytarılması şərti ilə, Dağlıq Qarabağın inzibati ərazisinin tərkibinə daxil olur.

Ermənistanla Dağlıq Qarabağ arasında yerüstü əlaqənin tə-

min olunmasında Laçın dəhlizinin böyük əhəmiy
alaraq, Laçın dəhlizinin taleyi Azərbaycanın Naxı
tü əlaqəsini təmin edən Mehri dəhlizi problemi ilə
kildə danışıqların predmeti ola bilər. Laçının sta
məsələsində mübahisəli Şaumyan rayonunun taley
bağlı Azərbaycan tərəfinə güzəştə gedilməsi mün

Dağlıq Qarabağın yeni statusunun qanuniləşdi
si Azərbaycanın işğal ollunmuş ərazilərinin azad
kommunikasiya vasitələrinin bərpa olunması ilə p
bilər.

Bu modelin həyata keçirilməsinin qarantı Az
mənistan və Minsk Qrupunun üzvü olan dövlətlə

Babək Mura

«Real Azərba

Dağlıq Qarabağda Azad İqtisa modeli mümkündürmü?

«Qarabağda Azad İqtisadi Zona» modeli Rusiy
Nazirliyi tərəfindən hazırlanmış ümumi dövlət mo
surətidir.

Məlum olduğu kimi, həmin variant Milli Məcl
prezident H. Əliyevin iştirakı ilə müzakirə olunmu
canın milli maraqlarına, Konstitusiyasına və beyn
lara uyğun olmadığına görə qəbul edilməmişdi.

Onun Azərbaycanın milli maraqlarına uyğun o
ğıdakı amillərdə öz əksini tapmışdır:

1. Beynəlxalq miqyasda Ermənistan tərəfinin,
Azərbaycana münasibətdə düşmənçilik mövqeyi
ların və dövlətlərin hərəkətləri vasitəsilə neyt
mümkün olmayan yeganə prinsip qismində Azərl
nin münaqişənin həllində ən mühüm arqumenti o
tövlüyü» prinsipindən öz təşəbbüsü ilə imtina et
dur ki, bütün beynəlxalq konvensiyalarda «dövləti
lüyü» prinsipi «millətin öz müqəddəratını təyin e
pindən üstün tutulur. Həmin təklifləri qəbul etmə
can öz ərazisinin bir hissəsinin ayrılması ilə razıla

2. Həmin modelin qəbul olunması beynəlxa
Azərbaycanın imicinə ciddi zərbə vurar, əldə e
(müxtəlif müttəfiq və tərəfdaş dövlətlərin qərar

nəzərdə tutulur), habelə Azərbaycan dövlətinin son 15 ildə beynəlxalq miqyasda həyata keçirdiyi fəaliyyəti heçə endirər.

3. Azad İqtisadi Zona (AİZ) modelinin şərtlərinə görə, respublikanın ərazi bütövlüyü məsələsinin siyasi həllinə nail olunmadığı təqdirdə (yəni münaqişənin nizamlanmasında iştirak edən bütün tərəflər - ATƏT-in Minsk Qrupu, Ermənistanın və Dağlıq Qarabağ separatçıları Azərbaycanın ərazi bütövlüyü ilə razılaşmadıqda) Azərbaycan Ermənistanı və Dağlıq Qarabağ separatçılarını blokadada saxlamaq imkanını itirir. Məsələnin kompromiss əsasında həllinin vacibliyini nəzərə alaraq, Dağlıq Qarabağa 50 il müddətinə müxtəlif xarakterli statusların verilməsi haqqında qərarın müzakirəsi yalnız Ermənistan tərəfindən Azərbaycanın ərazi bütövlüyünün tanınması barədə siyasi qərar qəbul edildiyi halda mümkündür.

4. Beynəlxalq praktikadan məlum olduğu kimi, dünyanın bir çox dövlətləri terrorçu və separatçı qüvvələrlə mümkün kompromissləri və danışıqları qəti şəkildə rədd edirlər. Lakin bu modelin şərtlərinə əsasən, Azərbaycan nəinki son 15 il ərzində beynəlxalq ictimaiyyət tərəfindən terrorçu kimi tanınmış şəxslərlə danışıqlar masası arxasında oturmalı, həm də faktiki olaraq onlara müstəqil dövlətin bütün atributlarına malik olmaq icazəsini, habelə AİZ statusunu verməlidir.

5. Bu model təkcə respublikanın ərazi bütövlüyü məsələsini sual altına almır, həm də Dağlıq Qarabağın statusu məsələsinin həllində Ermənistanı vasitəçiyə çevirir. Bu məntiqə görə, gələcəkdə Azərbaycan ərazisində digər separatçı münaqişələr fəallaşacağı təqdirdə qonşu dövlətlərin vəziyyətə təsir göstərə bilmələri üçün zəmin yaradılmış olur (talış problemində Rusiyanın və İranın iştirakı, ləzgi və avar problemində Rusiyanın iştirakı, ingiloyların problemində Gürcüstanın iştirakı və s.).

6. Dağlıq Qarabağ üçün 50 il müddətinə AİZ statusunun nəzərdə tutulmasına baxmayaraq, hadisələrin sonrakı inkişafı modeldə göstərilmir. Azərbaycana yalnız situasiyanın ən yaxşı yöndə inkişaf edəcəyinə «ümid etmək» təklif olunur (Honkonqun Böyük Britaniyaya verilməsi variantının Çin üçün doğurduğu nəticələr və çətinliklər unudulmamalıdır).

7. Hüquqi nöqteyi-nəzərdən AİZ modeli düzgün tərtib olunmayıb, çünki beynəlxalq təcrübədə istənilən dövlətin ərazisində AİZ-in yaradılması yalnız iqtisadi xarakterli məsələlərə dair müstəqil qərarın qəbulunu nəzərdə tutur. Həmin ərazidə Konstitusiyanın qəbuluna və ordunun, valyutanın yaradılması kimi

müstəqil dövlətə xas olan digər atributlara icazə
təqil xarici siyasətin həyata keçirilməsi imkanları
Təqdim olunan variantda Azərbaycanın razılığı il
tında faktiki olaraq öz Konstitusiyasını və digər dö
rını qəbul etməsinə, ordusunu və valyutasını ya
müstəqil xarici siyasət həyata keçirməsinə icazə
başa düşülür. Eyni zamanda, yaxın 50 il ərzində
lət» tərəfindən Azərbaycanın milli maraqlarına zi
təqil iqtisadi, siyasi, hərbi, maliyyə və xarici siy
məyəcəyinə təminat yoxdur. Belə olan halda s
quqlara icazə verilməsi yolverilməzdir.

Təkliflər paketinin aşağıdakı konkret bəndlə
Dağlıq Qarabağ üzərində Azərbaycanın suveren
edilməsinin mümkünlüyünü heçə endirəcəkdir.

8. AİZ-i idarə edəcək Direktorlar Şurasının tə
baycanın və Dağlıq Qarabağın nümayəndələri ilə
nistanın nümayəndələrinin də daxil edilməsi üm
laşılmır. Əgər Dağlıq Qarabağ özünü idarə etmə
qurum kimi özü özünü təmsil edirsə, Ermənistanı
ehtiyac var? Bu, Dağlıq Qarabağın Rusiyanın və
təsir dairəsində saxlanılmasına imkan verir və bu
şıyır.

9. Dağlıq Qarabağın mərkəzi idarəetmə orqan
etnik prinsip əsasında say baxımından təmsil olun
yatdır, çünki bu halda azərbaycanlılar Dağlıq Qar
də idarəetmədə azlıqda qalacaqlar. Azərbaycan
bağın idarəetmə orqanlarınn Azərbaycanın mill
zidd olan hər hansı qərarları ilə razılaşmadıqda o
qismində həmin qərarların azərbaycanlıların da
duqları qurumlar tərəfindən qəbul edildiyini bild
nun nəticəsində gələcəkdə müstəqilliyə nail olma
lıq Qarabağın erməni əhalisinin deyil, həm də
əhalisinin istəyi kimi qələmə veriləcəkdir.

10. Laçın rayonunun Dağlıq Qarabağ Azad İq
na daxil edilməsi yolverilməzdir, üstəlik, bu, h
müddəalarına ziddir. Modelin preambulasının m
göstərilir ki, AİZ statusu yalnız keçmiş DQMV ər
Ermənistan Azərbaycanın ərazi bütövlüyünu tan
də Dağlıq Qarabağ ərazisində AİZ statusunun qü
müddətdə Laçın rayonundan «Dağlıq Qarabağın
cəsinin resursları hesabına» yalnız tranzit ərazisi

edə bilər. Təkliflər paketində Laçın dəhlizinin müqabilində Naxçıvanın adı çəkilsə də, Naxçıvan dəhlizi adlandırılan həmin ərazi Ermənistanın tam yurisdiksiyası altındadır, öz növbəsində, Laçın dəhlizi isə, mübahisəli ərazilərə aiddir.

11. Əvvəllər DQMV-nin tərkibində olmayan və əsasən ermənilərin məskunlaşdığı Şaumyan rayonunun Laçın dəhlizi ilə dəyişdirilməsi haqqında ermənilərin təklifini güzəşt kimi qiymətləndirmək tam cəfəngiyatdır. Eyni məntiqə əsasən, gələcəkdə Ermənistan əvvəllər ermənilərin yaşadığı digər ərazilərə də (Bakı, Sumqayıt və s.) iddia edə bilər.

12. AİZ modeli qəbul olunacağı təqdirdə Ermənistan heç bir güzəştə getmədən, Azərbaycanın hesabına və onun dəstəyi ilə beynəlxalq miqyasda «təcavüzkar dövlət» imicindən və beynəlxalq ictimaiyyətin müvafiq təzyiqindən qurtulmuş olar.

Modelin aşağıdakı bəndləri Azərbaycan üçün müsbət nəticələr verə biləcək heç bir məntiqə sığmır.

13. Diqqəti «problemin durğunluq halından» çıxacağı haqqında müddəaya cəlb edənlər qeyd etmirlər ki, bu, Azərbaycanın maraqlarına zidd olan addımların hesabına əldə ediləcəkdir.

14. «Gələcək perspektivdə Azərbaycanın Dağlıq Qarabağ üzərində süveren hüquqlarından heç də tam imtina etməyəcəyi» haqqında müddəa gülüncdür, çünki modeldə bu hüququn tanınması və həyata keçirilməsinin mümkünlüyü haqqında bənd yoxdur.

15. «İşğal olunmuş ərazilərin qaytarılması və köçkün şəxslərin əvvəlki yaşayış yerlərinə qayıtmaları» haqqında müddəanın Ermənistanın güzəşti kimi təqdim edilməsi yalandır. Münaqişənin əvvəlində erməni tərəfi bəyan etmişdi ki, bu ərazilərə iddiası yoxdur və bu rayonlar «DQR»-in təhlükəsizliyini təmin etmək məqsədilə işğal olunmuşdur.

16. Azərbaycanın gələcəkdə «demoqrafik vəziyyəti öz xeyrinə dəyişə biləcəyi» haqqında müddəaya baxmayaraq, bu, mümkün hesab edilmir, çünki milliyyətcə erməni olan şəxslərin çoxluq təşkil edəcəyi Dağlıq Qarabağın idarəetmə orqanlarının tərkibinə bü müddəanın təsir etməsi üçün mexanizm yoxdur.

17. Bu mülahizə həmin ərazilərə qoyula bilən investisiyalara da aiddir. DQ ərazisindəki idarəetmə orqanlarının köməyi ilə ermənilər tərəfindən Azərbaycanın maraqlarına uyğun olan iqtisadi proseslərə süni maneələrin yaradılması ehtimalı böyük-

dür. Onu da unutmaq olmaz ki, DQ-nin azərba
nin iştirakı olmadan DQ-nin separatçı rejimi Erm
kanlarından istifadə etməklə, habelə erməni diasp
kı ilə bəzi iqtisadi aksiyaları başa çatdırmışdır (t
müəssisələrin özəlləşdirilməsi, müxtəlif perspekti
investisiyaların qoyulması və s.). DQ-nin azərba
nin maraqları nəzərə alınmaqla torpaqların və
özəlləşdirilməsi, habelə DQ ərazisində yeni iqtisa
həyata keçirilməsi «xüsusi mülkiyyətin toxunulm
nəsi ilə mümkünsüz olacaqdır.

18. «İran amilinin zəifləddilməsi və Azərbayc
enerji asılılığının yaranması» arqumenti gələcəkdə
təzyiq vasitəsi kimi həlledici amil ola bilməz. So
rübəsi göstərir ki, Ermənistan enerji resurslarının
məsələsini həll etmək üçün DQ-nin müstəqilliyini
məyə» hazırlaşmır. 50 illik iqtisadi inkişafdan so
miyyətlə mümkün olmayacaqdır. Beləliklə, yarım
Azərbaycan bu problemi iqtisadi çətinliklərdən
mənistanla və Dağlıq Qarabağla həll etməli olaca

19. «Cənubi Qafqaza, xüsusən Azərbaycana i
yuluşu üçün yeni stimulların yaradılması» arqum
Ermənistanın maraqlarına cavab verir. DQ-də Aza
nanın yaradılmasına Azərbaycanın razılıq verməsi
onun müstəqil dövlət statusu əldə etməsinə gəti
dır. Həmin məqamda DQ üçün yeganə problem i
problemi olacaqdır ki, yuxarıda qeyd edilən inve
nin bu problemi həll etməsinə imkan verəcəkdir.
maq olmaz ki, müxtəlif bəhanələrlə Azərbaycan
çərçivəsindən kənara çıxarılan DQ-nin iqtisadi
ölkənin maraqlarına cavab vermir. Əksinə, Azərba
ma «DQR»-in müstəqil mövcudluğunun mümk
habelə separatçıların nəzarət etdikləri ərazilərin i
fına mane ola biləcək bütün mümkün tədbirlərin
rurətinə dünya ictimaiyyətini inandırmalıdır.

20. 2001-ci ilin məlum sentyabr hadisələrində
ci düzəlişin ABŞ Konqresi tərəfindən ləğvi» mə
Qarabağ münaqişəsinin həlli üçün arqument deyi

21. «Azərbaycanı BMT Təhlükəsizlik Şurasın
874 və 884 saylı qətnamələrinin, ATƏT-in Lissab
peşt sammitlərinin qərarlarının yerinə yetirilməsi
arqumentin respublika üçün müsbət olmayan a

təqdim edilməsi məntiqə uyğun deyil. Həmin sənədlərdə Ermənistan tərəfi ittiham olunur və Azərbaycanın ərazi bütövlüyü dəstəklənir. Həmin qətnamələrə görə, Azərbaycanın mövqeyi ədalətli sayılır, bu isə danışıqlarda onlara əsaslanmağa imkan verir. Buna görə də həmin qətnamələrin ləğvi Ermənistan tərəfinin maraqlarına xidmət edir.

22. «Türkiyə ilə Ermənistan arasında münasibətlərin yaxşılaşması hesabına Rusiyanın və İranın Cənubi Qafqaza təsirinin azaldılması» arqumenti həqiqətə uyğun deyil. Belə ki, Rusiyanın Ermənistanda hərbi mövcudluğunu artırması və bu ölkənin yürütdüyü Rusiyapərəst siyasət, habelə ATƏT-in Minsk Qrupunun həmsədri qismində Rusiya təmsilçilərinin DQ-də AİZ-in yaradılmasında iştirakı bu ölkələrin regiona təsirinin azaldılmasına imkan verməyəcəkdir.

23. «Ermənistanın Naxçıvan vasitəsilə İranla əlaqəsinin olacağı təqdirdə Azərbaycanın DQ-ni itirmək hesabına olsa da maddi mənfəət əldə edəcəyi» barədə arqumenti müsbət hesab etmək üçün əsas yoxdur. Unutmaq olmaz ki, Ermənistan Naxçıvansız da İranla quru sərhədlərinə malikdir.

24. «İndiyədək irəli sürülmüş təkliflərin yerinə yetiriləcəyi» haqqında müddəa Azərbaycan üçün müsbət deyil və məntiqi əsası yoxdur, çünki müşahidəçi mövqeyini tutan ATƏT son 13 ildə problemin həllində konkret, əməli və prinsipial irəliləyişə nail olmayıb.

25. Müsbət arqument kimi təqdim olunan «Dağlıq Qarabağ məsələsinin həlli Azərbaycan və erməni xalqları arasında münasibətlərin yaxşılaşmasına imkan yaradır» arqumenti yalnız Ermənistanın maraqlarına xidmət edir, çünki hazırda Azərbaycanın barışığa ehtiyacı yoxdur.

26. Problem həll olunacağı təqdirdə «DQ məsələsinin Azərbaycanın daxili və xarici siyasətinə təsirinin minimuma endiriləcəyi» haqqında sözügedən modeldə qeyd edilən müddəa cəfəngiyatdır. Azərbaycan məsələnin istənilən mümkün həlli variantında deyil, yalnız ədalətli həllində maraqlıdır. Qeyd olunan variant nəinki Azərbaycanın milli maraqlarına cavab vermir, əksinə, ictimai-siyasi sabitsizliyə və iqtidarla müxalifət arasındakı münasibətlərin gərginləşməsinə şərait yaradır.

27. «Azərbaycanın bu münaqişədən başıuca çıxması və öz ərazisində ikinci Fələstinin yaranmasına yol verməməsi» arqumenti cəfəngiyat və provokasiya xarakteri daşıyır.

Yekun rəyi: Təkliflər paketi Ermənistan Resp
sərfəlidir və Azərbaycanın milli maraqlarına zi
Qafqaz Siyasi Texnologiyalar Mərkəzinin eksp

Qarabağ məsələsinin nizamlan «sığortalanma planı»

Vladimir Kazimirov, səfir, 1992-1996-cı illər
vasitəçilik missiyasının rəhbəri, Dağlıq Qarabağ
nin nizamlanması üzrə Rusiya Federasiyası Pre
lahiyyətli nümayəndəsi, ATƏT-in Minsk Qrupun
olan həmsədri; hazırda Rusiya Diplomatları Ass
rinin müavini. Qarabağ məsələsinin nizamlanm
talanma planı» Vladimir Kazimirov tərəfindən
ya təqdim edilmişdir.

Dağlıq Qarabağ münaqişəsinin sülh yolu ilə
üzrə danışıqlardakı on illik durğunluq (bütün yu
dikdən sonra) hazırda tərəflərin və vasitəçilərin s
kin şəkildə fəallaşmasını tələb edir. Əlbəttə, çox
görüşlərdəcə Azərbaycanın yeni prezidenti və Er
zidenti nizamlamanı «ölü nöqtə»dən hərəkətə gə
Heydər Əliyevlə Robert Köçəryan arasında mü
məsələlərdən çıxış edərək, heç olmasa bunu məc
şılarına qoymağı bacarsınlar. Sonuncuların artıq
duqları səylərə adamın həqiqətən heyfi gəlir.

Hər halda, Robert Köçəryanla İlham Əliyev ar
şıqların yenidən dalana dirənəcəyi təqdirdə danış
etdirilməsi üçün qabaqcadan «sığortalanma plan
lazımdır. Əvvəlki yanaşmalar əsasında razılığa gə
künsüzlüyü getdikcə daha çox aydın olur. Müna
nin hər biri həmin yanaşmaları öz opponentinə q
yə çalışmaqla onları gözdən salmışdır: nə «pake
Dağlıq Qarabağdan imtinanı nəzərdə tutan sən
iqtidarında deyil), nə də «iki mərhələli» nizamla
lər DQ-dən kənarda tutduqları ərazilərdən qe
məyəcəklər) keçərli deyil. Tərəflər üçün başlıca,
bu məsələlərin dalana dirənməsi danışıqlarda istə
nin - hətta mürəkkəb görünməyən məsələlərdə i
şısını tamamilə alır. Bu maneələrdən bir təhər
«başqa səmtdən yanaşmağa» çalışmaq lazımdır.

budur ki, tərəflərin heç biri yeni yanaşmanı pisləməsin və gözdən salmasın. Hətta daha yaxşı olar ki, o, tərəflərin heç birini tam qane etməsin.

1. Hər şeydən əvvəl iki dövlət başçısının görüşlərinin uğura doğru ən qısa yol olduğuna dair xəyallardan imtina etmək lazımdır. Təkcə prezidentlər deyil, xarici işlər nazirləri də tez-tez görüşə bilmirlər, onların çoxlu sayda başqa qayğıları var. Çox vaxt mövcud vəziyyətlə və bir çox şərtlərlə ağırlaşdırılan görüşlər üçün yüksək səviyyəli beynəlxalq forumlar onlara əlverişli bəhanə kimi lazımdır.

Ermənilərlə azərbaycanlılar arasında çəkişmələrin dəf edilməsinə və tarixi barışığın elan olunmasına yönələn kursun bəyan edilməsi (birlikdə və ya ayrı-ayrılıqda) kimi uzaqgörənlik və siyasi müdriklik rəhbərlərin bu məsələyə ən dəyərli töhfəsi olardı. Bəlkə də bunu bir dəfəyə deyil, öz tərəfindən mütləq qaçılmaz olan güzəştlərin, hətta onlar tarazlaşdırılsa belə, süst, mənfi qarşılanmasını tədricən dəf etməyə qadir olan iki-üç ictimai çıxışlarda yerinə yetirmək lazım gələ bilər.

Əlbəttə, nizamlamada durğunluq olarkən birinci şəxslərin müntəzəm görüşləri faydalıdır. Hər şeydən əvvəl münaqişənin sülh yolu ilə həllinə sadiqliyin möhkəmləndirilməsi üçün, sonra isə daha mürəkkəb düyünlərin yüksək səviyyədə açılması üçün. Lakin təkcə liderlərin görüşlərinə bel bağlanarsa, çox tezliklə Dağlıq Qarabağda, Ermənistanda və Azərbaycanda yeni seçkilər silsiləsi onları dayandırmış olacaqdır.

2. ATƏT-in Minsk prosesi həmsədrlərinin vasitəçiliyi ilə və şəraitdən asılı olmayaraq, ekspertlər cəlb olunmaqla məsuliyyətli səviyyədə müntəzəm danışıqlar çərçivəsində nizamlanmanın axtarılması üzrə fasiləsiz iş getməlidir. Nümayəndə heyətlərinə birinci şəxslərin tam etibar etdikləri xadimlər - ola bilsin ki, münaqişənin nizamlanması üzrə xüsusi missiyalı hökumət üzvləri başçılıq etməlidirlər.

3. Danışıqlarda münaqişənin üç tərəfi (Dağlıq Qarabağ daxil olmaqla) iştirak etməlidir. Bütün tərəflərə aid olan məsələlər tam tərkibdə, qalan məsələlər isə Azərbaycan, Ermənistan və ya Dağlıq Qarabağla müzakirə olunur (bu halda «üçüncü» tərəf yalnız müşahidəçi olur). Məsələn, Ermənistan-Azərbaycan sərhədində vəziyyətin normallaşdırılması üzrə tədbirləri AR və ER, qoşunların geri çəkilmə xəttini və azad edilən ərazilərin silahsızlaşdırılmasını AR və DQ nəzərdən keçirməlidirlər. Azərbaycanın nümayəndə heyəti Qarabağın nümayəndə heyəti ilə

Dağlıq Qarabağın müvəqqəti və ya «de-fakto» iq
edən nümayəndələr kimi davranmalıdır.

4. «Sığortalanma planı»nın konseptual nuvəsi
neələrdən yan keçmək və onları tədricən zəiflət
hal-hazırda həll edilməsi tamamilə mümkün ola
çətin problemlərin həll olunmamasının bir növ gi
lən ən yüngül, özəl məsələləri həll etmək yolu
müntəzəm olaraq azaltmaq. Hazırki durğunluq v
dirənmə şəraitində tərəflərə tam «məsuliyyətli» ol
ni hər hansı başqa məsələləri həll etməyə qadir o
mayiş etdirmək şansı verilməlidir. Yalnız bundan
mədən, lakin həm də ləngimədən «sadədən mür
mək lazımdır. Bunun üçün danışıqların gündəliyin
sını - heç bir mübahisəli məsələnin baxılmalı məs
dan çıxarılmamasını və sonraya saxlanmamasını
zəruridir. Ötən illər ərzində tərəflərin mövqeləri
aydınlaşmışdır; kimin nə istədiyi məlumdur.

Birinci raunddaca vasitəçilər «mübadilə edilə
lərin», «əqdlərin» axtarışını (istənilən mübahisəli
rə kiçik - çox vaxt asimmetrik - razılıq paketləri)
sinə qarşıya məqsəd qoymalıdırlar. «Əqdlərin» m
cə kiçik olmasına baxmayaraq, ilk (yəqin ki, ikinc
cü dərəcəli) «mübadilələr» mühüm psixoloji əhər
olacaqdır. İctimai rəyi qarşılıqlı güzəştlərə elə k
öyrətmək lazım gələcəkdir ki, bu, dövlət başçıla
aid iş deyil. Belə yanaşma tərəflərdən praqmatizm
mentalitetinə xas olan mütləq «qürur», maksimali
romissə getməmək hisslərindən («bütün tələblərin
rilməyənə qədər zərrə qədər də güzəştə getmər
tələb edir. Neqativizm, hətta ən kiçik «mübadilə
istəyinin olmaması bu və ya digər tərəfin qeyri-k
ni, onun şəraitin sağlamlaşdırılmasına mane olm
süni şəkildə qoruyub saxlamaq və artırmaq səyləri
ğızından daha dəqiq işıqlandıracaqdır. Bu onu
mövqeyini tezliklə zəiflədəcəkdir.

5. Həmsədrlər danışıqlar üçün «oyun qaydalar
dan razılaşdıracaq, onların keçirilməsi və məsələ
rə olunması qaydasını müəyyən edəcəklər. Tərəfl
xitam verməməli və ya onları dayandırmamalıdır
lən razılaşmalardan geri çəkilmək olmaz və on
həyata keçirilməlidir.

6. Danışıqlar başlanan andan tərəflər rəsmi kanallarda düşmənçilik təbliğatını bir il müddətinə dayandırmaq öhdəliyini götürməlidirlər. Bilavasitə danışıqlarda onlar təmkin nümayiş etdirməyi öhdələrinə götürür, hər ikisi konstruktiv dialoqa mane olan qıcıqlandırıcı amilləri aradan qaldırırlar (təbliğatçı leksikanı, polemik həmlələri, qarşılıqlı ittihamları, digər tərəf üçün qəbuledilməz olan formulları yığışdırırlar, deyək ki, erməni tərəfi «Dağlıq Qarabağ Respublikası» sözlərini unudur, azərbaycanlılar «separatçılar» terminindən istifadə etmirlər və s.). Yalnız «sövdələşmə» gedir, balanslaşdırılmış «əqdlərin» axtarışında yalnız «əməli» arqumentlər irəli sürülür.

7. Tərəflər həmçinin qarşılıqlı dözümsüzlüyə qarşı tədbirlər görərək ictimai rəyə siqnallar yollamalıdırlar. Məsələn, toponimikada «müharibəyə» son qoymaq barədə razılaşmalı, rəsmi mətnlərdə «mübahisəli» yaşayış məntəqələrinin ikili adlarına keçməlidirlər: «öz» adlarından sonda mötərizədə qarşı tərəfin verdiyi adları yazmalıdırlar [məsələn, ermənilər yazırlar: Stepanakert (Xankəndi), azərbaycanlılar yazırlar: Xankəndi (Stepanakert)]. Nisbətən asan olan digər «sövdələşmələr» də mümkündür. Məsələn, tərəflər öz mövqelərinə hər hansı real ziyan yetirmədən Dağlıq Qarabağ üzrə iki aktın (Ermənistan parlamentinin 1 dekabr 1989-cu il və Azərbaycan parlamentinin 26 noyabr 1991-ci il tarixli qərarlarının) ləğvi, ya da heç olmasa bir ilə müddətinə dayandırılması haqqında razılığa gələ bilərlər.

8. «Sığortalanma planı» ideal çarə deyil: iş bu və ya digər tərəfin mövqeyi ucbatından yenidən dalana dirənə bilər, üstəlik, gec-tez yenə də əsas çətinliklər qarşıya çıxa bilər. Lakin bu, artıq başqa şəraitdə baş verəcəkdir: həmin vaxt tərəflərin hər hansı məsələləri həll etməyə qadir olduqları sübuta yetirilmiş olacaq; indiki gərginlik səviyyəsi bir qədər azalacaq; sülh yolu ilə nizamlanmaya inam möhkəmlənəcək, münaqişənin güc ölu ilə həllinə çağırışlar çətinləşəcəkdir.

İstənilən halda situasiya indikindən pis olmayacaqdır və tərəflər münaqişənin nizamlanmasında təkid edən beynəlxalq birliyin rəyi ilə daha çox hesablaşmağa məcbur olacaqlar.

Qarabağ münaqişəsinin həlli m
(«texnologiyaları»)

Ə. Abbasov, A

Qarabağ münaqişəsinin tam tənzimlənməsini
mümkünlüyündən asılı olmayaraq tərəflərin bu qa
dolduracaq hərəkətlərinin hansı tərzdə gerçəkləş
mühüm əhəmiyyət kəsb edəcək. Doğrudan da, yu
kilən variantların heç biri abstraksiyadan başqa bir
abstraksiyanı konkret reallığa necə çevirməyin özü
problemdir. Bundan əlavə, göstərəcəyimiz kimi, t
yetərincə realist təkliflərin çoxu onların praktiki tət
tinliklər ucbatından təxirə salınmışdır. Həlledici p
biri də qarşılıqlı etimadın olmamasıdır.

A) Münaqişənin hərbi yolla həlli

Təəssüf ki, tam formal mövqelərdən yanaşdıq
mümkün variantlar sırasında qalmaqdadır. Yəni A
rəfi prinsipcə, qiyamçı DQ anklavını məhv etmək
fi isə, məsələn, Qarabağdan kənar yeni əraziləri tu
Azərbaycanı böyük güzəştlərə məcbur etmək üçü
liyyat keçirə bilərlər. Formal olaraq bütün münaqiş
naqişənin dinc yolla həll edilməsinin lehinə çıxış
danışıqların əngəllə üzləşdiyi son vaxtlarda Azərb
baycan BMT prinsiplərinə uyğun olaraq ölkənin a
yünü bərpa etmək məqsədi ilə» münaqişənin hə
lini də istisna etmir. Erməni tərəfinin fikirincə, döy
larında məğlub olmuş ölkə üçün belə davranış gö
yil, lakin o da aydındır ki, rəsmi Bakının bu cü
kompromiss axtarışına hər şeydən çox zərbə vuru
nail olmaq üçün, hər şeydən əvvəl, qarşılıqlı etim
zımdır. Buna cavab olaraq, Azərbaycan tərəfi on
sual atır: Azərbaycan Rusiyanın köməyi ilə Ermə
baycanlılarla məskunlaşmış ərazilərini işğal edib
müstəqil Azərbaycan dövləti yaradılmasını tələb
sülh danışıqları aparmağa hazır olardımı?

B) Münaqişənin paket yolu ilə həlli

Bu fəaliyyət tipi bütün mübahisəli məsələlərə
zılıq əldə edilməsini, razılaşmanın qarşıdakı sülhü

lemlərini və aspektlərini əks etdirən «paketə» toplanmasını və bu hərəkətlərin gələcəkdə gercəkləşdirilməsini nəzərdə tutur.

Yuxarıda deyildiyi kimi, bu məsələlər, ilk növbədə DQ-in statusu üzrə konsensus əldə edilmədiyindən, təbii ki, təklif edilmiş bütün «paket» variantları bu variantlardan sonuncusu və ən məşhuru 1997-ci ilin iyulunda MQ həmsədrlərinin təklif etdikləridir) gerçəkləşməmiş qalaraq kənara qoyuldu. Yeri gəlmişkən, ER-nın indiki rəhbərliyi münaqişənin paket prinsipləri ilə həllinə tərəfdar olaraq qaldığını bəyan edir.

C) Münaqişənin mərhələli həlli

Münaqişənin mərhələli həlli sxemi 1997-ci ilin dekabrında «paket» üsulunun əvəzinə təklif edilib. Bu sxem ona əsaslanır ki, tərəflər bütün münaqişənin (onun mərkəzi problemi DQ statusu da daxil olmaqla) tam yoluna qoyulmasına hazır olmadıqları üçün heç olmasa, tərəflərin indiki ana qədər razılaşdıqlarını gerçəkləşdirmək lazımdır. Məsələn, erməni üzərində qoşunlarını Qarabağa aid olmayan Azərbaycan ərazisindən çıxarmaq («Laçın dəhlizindən» başqa), eləcə də qaçqınları öz keçmiş yaşayış yerlərinə qaytarmaq olar. Təbii ki, hətta bu zamanda mübahisəli məsələlər (məsələn, «Laçın dəhlizinin» hüdudları barədə) qalırdı ki, onlar da sonrakı danışıqların gedişində həll etmək planlaşdırılırdı. Lakin bu təkliflər də kağız üzərində qaldı - tənzimlənmənin bir sıra aspektləri ziddiyətli olduğundan ER prezidenti L.Ter-Petrosyan istefaya getdi, onun varisi R.Köçəryan isə bu fikirdədir ki, münaqişə yalnız «paket» yolu ilə həll edilə bilər. Tam həllə təminat olmadığı üçün indiki status-kvonu pozacaq prinsiplərin hamısı üzərində döyüş əməliyyatlarının bərpa olunması təhlükəsini daşıyır, çünki onlar atəşkəs dövründə formalaşmış mövqe tarazlığını poza bilər.

Asanlıqla görünür ki, mərhələli həll böyük ehtimalla yuxarıda təsvir edilmiş «təxirə salınmış həll, yaxud «Çeçenistan sxeminə» gətirib çıxara bilərdi. Ola bilsin, tərəflər DQ statusunu müəyyənləşdirməyin real müddətlərini təxirə salmaq barədə heç bir razılaşma imzalamızdırlar, lakin de-fakto, hər iki tərəfin siması üzündən məhz belə alına bilərdi. Əlbəttə, əməliyyatların bərpası da istisna deyildi.

Yuxarıda adı çəkilmiş səfir V.Kazmirov, mərhələli həll yolunun möhkəm tərəfdarı kimi (o, paket həlli üsulunu «güccatmaz» adlandırır), özünün bu yaxınlarda çıxışlarında belə bir fikir söyləyib ki, «mərhələli» həllin indiyədək təklif olunmuş va-

riantları əslində göründüyü kimi deyildi. O hesak
naqişənin həllinə aparan yol çoxsaylı kiçik addım
dir. Diplomat deyir: «Aydındır ki, mərhələli həll
yil ki, əvvəl tərəflərdən birinin tələbi (hətta nə qə
sa da) yerinə yetirilir, yalnız bundan sonra başqa
raqlandıran məsələlərə baxılır. Hər mərhələdə k
ri» elə əlaqələndirmək lazımdır ki, tərflərin hamı
rinin bəzilərindən, onların ilkin olaraq hətta əsas
rından da məmnün qalsınlar (bu məmnunluq tam
lər). Yəqin, illərlə «dalanda» oturub adamları məy
ölkədən çıxmağa vadar etmək əvəzinə 7 il ərzin
namika və əlverişli şərait yaratmaqla tam bir sır
həll etmək olardı».

Ç) İnteqrasion yanaşmalar

Qafqazda kollektiv təhlükəsizlik sistemi yarad
1998-2002-ci illərdə ən yüksək səviyyədə genişlə
yanı müəyyən dərəcədə M.Emersonun təklif etdiy
rəməsi kimi qəbul etmək lazımdır, çünki CQ üçün
tı faktiki olaraq bölgədə qarşılıqldı etimada olan
və qarşılıqlı təhlükəsizlik sistemi yaradılmasınn u
əsaslanırdı.

ER-in təşəbbüsü ilə «3+3+2» (yəni CQ-nin bey
də tanınmış ölkələri + regional liderlər RF, İran,
və AŞ) düsturu müzakirə predmeti oldu. ABŞ, A
prinsipcə bu yanaşmaya etiraz etmirdilər və hətta
zakirələrin Cənubi Qafqaz ölkələrinin paytaxtları
yası yolunda bir sıra addımlar da atmışdılar. RF v
ti etiraz edərək ABŞ-ni, AŞ-nı və Türkiyəni kənarl
düsturuna tərəfdar çıxdılar.

İnteqresion yanaşmalar CQ-dəki bütün tərəflə
dələrinin iştirakı ilə 2001-ci ildə Bohumda (AFR
keçirilmiş beynəlxalq konfranslarda intensivliklə m
du. Berlin konfransının gedişində M.Emerson öz k
bəzi müddəalarını dəqiqləşdirərək təshihlər etdi, l
Paktı»nın CQ siyasi elitalarını cəlb etmək üçün k
madı.

D) Xaricdən məcbur etmə və ya «Deyton s

Tənzimlənmənin mümkün üsullarından biri a
dövlətlərinin zor gücünə məcbur etməsi nəticəsin

na bilər: bunu şərti olaraq «Deyton Prinsipi» adlandıraq . Həm də burada qəbul edilən qərar yuxarıda sadalanmış variantların hər biri ilə uyğunlaşdırıla bilər. Məsələn, «İmage» analitik qrupunun rəhbəri Rasim Ağayev 2001-ci ilin 11 sentyabr hadisələrindən sonra müşahidə edilən tendensiyalar əsasında «fövqəldövlətlər» əməliyyatı keçirilməsini real hesab edir. Müəllifin fikrincə, həmin əməliyyatların məqsədi DQ üzərində AR-ın suverenlyini bərpa etmək olmalıdır. Onun təklifinin əsas müddəaları bunlardır: « ER-in və AR-ın ərazi mübahisəsini həll etmək üçün məqbul variantı tapa bilmələri bütöv bölgələrin mövcudluğuna təhlükə yaradan, iri miqyaslı beynəlxalq böhranlara səbəb olan münaqişələri ləğv etməkdən ötrü beynəlxalq aləmdə qəbul olunmuş icbari tədbirlər sistemi yaradılması məsələsini kəskinliklə ortaya qoyur.

Bu modelin hüquqi bazasını BMT Nizamnaməsinin «Mübahisələrin dinc yolla həlli», «Sülhə, sülhün pozulmasına və təcavüz aktlarına qarşı hərəkətlər» adlı müddəaları, qloballaşma şəraitində sərhədlərin toxunulmazlığı haqqında razılaşmalar, BMT üzvü olan bütün ölkələrin BMT-nin millətlərinin öz müqqədəratını təyin etmək hüquqları haqqında sənədlərin sərbəst yozulan müddəalarına nisbətən ərazi bütövlüyü prinsipinin üstünlüyünə razı olmaları təşkil edir.

DQ ətrafındakı münaqişə ilə bağlı tərəfləri aralamalı və beynəlxalq hüquq prinsipləri əsasında status-kvonu bərpa etməli olan aşağıdakı tədbirlər sistemi real görünür:

1. Sülhün və beynəlxalq terrorizmlə mübarizənin təminatçısı olan dövlətlərin Səlahiyyətli Şurası yaradılır (yaxud da AR BMT TŞ-də Qarabağ ermənilərinin öz müqəddəratını təyin etmək barədə tələblərini beynəlxalq hüququn BMT-yə üzv olan dövlətlərin ərazi bütövlüyünün saxlanılmasına dair müddəasına uyğun gəlib-gəlməməsini yoxlatmağa nail olur).

2. Qətnamə qəbul olunur, özünü respublika elan edilənlərin və mərkəzi hökumətin qarşısında ciddi tələb qoyulur ki, vahid dövlət çərçivəsində müxtariyyətin prinsiplərini müəyyən etsinlər.

3. Tərəflərdən hər hansı biri buna razı olmasa, BMT TŞ qaydanı pozan tərəfə qarşı icbari xarakterdə sərt sanksiyalar tətbiq edir (CAR-da, Namibiyada, İraqda olduğu kimi).

4. Sanksiyanın yerinə yetirilməsinə nəzarət üçün zonaya koalisyon hərbi qüvvələr gətirilir.

5. Sanksiyaların müddəti bitəndən sonra BMT TŞ-nın hüqu-

qu olur ki, vilayətdə öz hərəkətlərini AR mərkəz
ilə əlaqələndirən fövqəlmilli orqanlar yaratçın.

6. Şuranın qərarı ilə bağlı sabotajlıq edən qüvv
slərə qarşı ekstradisiya tədbirləri görülür, yaxud
xalq məhkəməyə cəlb olunurlar (Yuqoslaviyada c

7. Qaçqınların qaytarılması və dinc həyatın ba
üçün tədricən şərait yaradılır.

Analoji olaraq, Emerson və Toçi belə bir ssena
hesab edirlər ki, CQ-də münaqişələrin «inteqresi
məsi» prinsiplərini tətbiq etmək üçün beynəlxalq
min müəlliflərin təklif etdikləri «Deyton metodu»
ya bax) istifadə edə bilərlər. İndiyədək heç bir ö
beynəlxalq təşkilatın siyasi rəhbərliyi tərəfindən h
lənmədiyindən bütün bu təkliflər hələlik xalis ə
raq qalır.

Hansı meydançada oynayac

Qarabağ məsələsinin nizamlanma mod

Rauf Rəcəbli «Sülh, De
Mədəniyyət» İctimai B

R. Rəcəbovun təklifinə görə, Qarabağ münaqiş
təlif səviyyələrdə həll etmək lazımdır: regional və
sı.

Regional səviyyə hələ sovet dövründən lazımi
məyən ölkə regionlarının inkişafını nəzərdə tutur.
kıda və Sumqayıtda ölkənin sənaye obyektlərin
gionlardla isə yalnız 7%-i cəmləşmişdir. Əgər bir r
kişafından, ölkənin müəyyən desentralizasiyasında
müvafiq olaraq, regionlara daha çox hüquqlar v
kənin federallaşması da istisna olunmur. Bu mən
can artıq qismən federal dövlətdir. Belə ki, Konst
sən, Naxçıvan Azərbaycanın tərkibində muxtar
dövlətdir. Beləliklə, Qarabağ problemini həmin
baycanın tərkibində saxlamaqla həll etməyə imk
qamlar ölkə Konstitusiyasında vardır.

Dövlətlərarası səviyyə problemli məsələlər
Azərbaycan və Ermənistan arasında həllini nəzər
lik, sonuncu, Qarabağ ətrafındakı 7 rayonun işğa

etiraf edir.

«Münaqişənin həlli beynəlxalq səviyyəyə çıxarılmamalıdır. ATƏT-in Minsk Qrupu tərəfindən aparılan danışıqlar heç bir nəticə vermədən çoxdan dalana dirənmişdir. Bunda ATƏT-i təqsirləndirmək olmaz, çünki onun üzvləri dəfələrlə özləri bəyan etmişlər ki, danışıqlar prosesinin tərəfləri deyillər, yalnız vasitəçidirlər. ATƏT-dən hər hansı təkliflər gözləmək lazım deyil. ATƏT tərəflərin təklif etdikləri nizamlanmanın istənilən modelini qəbul etməyə hazırdır. Digər tərəfdən, ATƏT qəbul olunan modeli qanuniləşdirə bilən beynəlxalq təşkilat deyil. Belə hüquq yalnız BMT-yə verilmişdir. Nəticə: münaqişənin nizamlanması ilə BMT və Aİ birgə məşğul ola bilərlər», - deyə ekspert düşünür.

Digər diqqətçəkən məqam ATƏT-in Minsk Qrupundakı amerikalı həmsədrin dəyişməsidir. Bu hadisə bizim cəmiyyətdə birmənalı olmayan reaksiya doğurdu: bəzi təhlilçilər onu müəyyən əlamətin göstəricisi adlandırdılar, digərləri isə buna əhəmiyyət verməməyə çağırdılar. R. Rəcəbov birinci varianta meyllidir:

«Amerikalılar praqmatikdirlər və heç nəyi elə-belə etmirlər. ABŞ-dan olan yeni həmsədr Stiven Mənn hələ təyin olunmamışdan xeyli əvvəl Qafqaz və Xəzər problemləri ilə məşğul olmuşdu. ABŞ-ın bu regiondakı siyasətini həyata keçirmək üçün bütün zəruri biliklərə, təcrübəyə və vasitələrə malik olan peşəkar şəxs vəzifəyə gəlmişdir. Vaşinqtonun ATƏT-in Minsk Qrupunda öz rolunu gücləndirmək niyyəti göz qabağındadır. ATƏT-in Minsk Qrupunun mahiyyət etibarı ilə adi icraçı olan fransız və rus həmsədrlərindən fərqli olaraq, amerikalı həmsədr daha muxtar və müstəqildir. Bundan başqa, Stiven Mənnin təyin olunması Ağ Evin yalnız iqtisadi rıçaqlardan istifadə edəcəyi Qafqazda münaqişələrin sülh yolu ilə həllinə ABŞ-ın sadiqliyini aydın şəkildə göstərdi. Yeni həmsədrin təyin edilməsindən dərhal sonra Türkiyə-Ermənistan sərhədinin açılması ətrafındakı söhbətlərin fəallaşması bunun adyın təsdiqi oldu».

Mərhələli həll yolu - böy provokasiya, yoxsa «dala vəziyyətindən çıxmaq üç yeganə imkan?

Danışıqların daim pozulması, nikbin perspe
«Praqa prosesi»nin qeyri-müəyyən şəkil alması,
mədyarovun sonda Ermənistan və Azərbaycan lid
bəti birgə görüşünə dair boş və yayğın ifadələrl
«inqilabi cəhdləri» mahiyyət etibarı ilə Dağlıq Qa
minin həlli üzrə danışıqların hazırki formatının fə
susiyyətlərinə çevrilmişdir.

Ən çox diqqətçəkən budur ki, bu uzanan «ge
nin» iştirakçısı olan şəxslər mümkün kompromiss
edərək, üstəlik, bu kompromisslərin zəruriliyini
ictimaiyyətin qarşısına dəyişməz radikal mövq
Azərbaycan yenə də müharibə ilə təhdid edir, E
bunun müqabilində ənənəvi «azad edilmiş ərazi
səsləndirir və rəsmi şəxslərin dili ilə onların hökı
tarılması məsələsinə baxmaqdan imtina edir. Nəti
misslər yox olur, hər iki cəmiyyətin mühakiməs
qarşılıqlı anlaşılmazlıq təqdim olunur.

Azərbaycanın ictimai-siyasi elitasındakı fikir
bu fonda xüsusi maraq doğurur: rəsmi səlahiyyət
yəni ölkənin xarici işlər naziri Elmar Məmmədyaı
həllini tamamilə haqlı olaraq «Praqa prinsinlərinc
lar mahiyyətcə məşhur mərhələli həll yolundan
zir hər şeyin bir-biri ilə əlaqədar olduğu və qlobal
ləri vasitəsilə cərəyan etdiyi yeni minilliyin reall
olunmasının zəruriliyini qeyd edir, burada sülh f
ləşməni və iki icma arasında maneələr yaradılma
gə yaşamanı və əməkdaşlığı» nəzərdə tutur.

Onun sözlərinə görə, Avropaya inteqrasiya və
sı əməkdaşlıq mövqeyində dayanan «Azərbayca
etmişdir». Bu kontekstdə «Praqa prosesinin» yarad
rinin bu cür nitqləri daha müharibəni bildirmir. F
siyasi elitanın qalan hissəsi hərbi əməliyyatların t
ması barədə mülahizə yürüdür, özü də çoxların
lər haqqında məsələnin qoyuluşu təəccübləndirir.

çələrində qanlı toqquşmalara gətirib çıxaran və Gürcüstanda son dərəcə qeyri-sabit vəziyyətə səbəb olan «dünyanın yenidən bölüşdürülməsi» tendensiyalarının getdikcə dərinləşməsi fonunda bu cür danışıqlar ən azı təəccüb doğurur.

Tamamilə aydındır ki, Orta Asiyanı yaxın perspektivdə güclü və taleyüklü sarsıntılar gözləyir, orada vətəndaş cəmiyyətinin kifayət qədər inkişaf etməməsi xarici provokasiyanın doğurduğu zorakılığın katalizatoru ola bilər. Ermənistan-Azərbaycan sərhədində vəziyyətin istənilən pisləşməsi mahiyyət etibarı ilə yuxarıda adı çəkilən regionlardakı istənilən dəyişikliklərə «şimalın cavabıdır». Həm də yaddan çıxarmaq olmaz ki, Gürcüstandan tələsik çıxarılan Rusiya bazaları birbaşa Ermənistana göndərilir. Ənənəvi təsir dairəsindən sıxışdırılma faktı qarşısında qalan Rusiya bütün səylərini qonşu respublikanın tam hərbiləşməsinə yönəldəcəkdir, bu isə vəziyyəti son həddə qədər gərginləşdirəcəkdir. Burada İran amili də az əhəmiyyətli rol oynamır. «Amerika barıtı»nın» azacıq qoxusu gələn kimi biz birbaşa Azərbaycana qarşı yönələn Ermənistan-Rusiya-İran üçbucağını istənilən halda müşahidə edə bilərik.

Bu tendensiyaları Azərbaycan cəmiyyətində hərbi fəallığın artması meyllərinə transformasiya etsək, bunun nəticələrini aydın dərk etmək zəruridir. Potensial qeyri-sabitlik ocaqlarının əhatəsində müharibə nə dərəcədə realdır? Azərbaycan ordusunun döyüş qabiliyyəti barədə taktiki mülahizələri bir kənara qoysaq, Avropanın beynəlxalq strukturlarının qəti şəkildə müharibənin əleyhinə olduqları şəraitdə müharibə nə dərəcədə realdır? Azərbaycanın ərazi bütövlüyünü daim təsdiq edən Terri Devis hər iki tərəfi silahlı münaqişə törədəcəkləri təqdirdə ciddi sanksiyalarla hədələyir, Avropa İttifaqı-Azərbaycan parlament komitəsinin həmsədri məsələnin sülh yolu ilə nizamlanmasına Aİ-nin daim sadiq qaldığını gizlətmir və paralel olaraq, Azərbaycan Silahlı Qüvvələrinin döyüş hazırlığı səviyyəsinə inamsızlığını ifadə edir. Bununla yanaşı, avropalılar münaqişənin qan tökülmədən həll ediləcəyi təqdirdə regionun əldə edə biləcəyi iri iqtisadi yardımlardan getdikcə daha çox söz açırlar.

Bu kontekstdə yerli televiziya kanallarında getdikcə populyarlıq qazanan analitik verilişlər diqqəti cəlb edir, orada sanballı müstəqil politoloqlar, eləcə də onların hökumətpərəst kollegiyaları münaqişənin həllinin Azərbaycan reallığı üçün bir qədər qeyri-adi çalara malik variantını, yəni Dağlıq Qarabağın statusunu açıq saxlayan mərhələli variantı müzakirə edirlər.

Məsələnin müzakirə olunmaq üçün ictimaiyy
məsinə» məhz bu bucaq altında çıxarılmasını m
real kompromissləri çoxluğun diqqətinə çatdırm
səciyyələndirmək olar. Paralel olaraq, Ermənista
Ermənistan Respublikasının daxili işlər naziri Se
çıxışları timsalında «real perspektivlər» barədə ö
olur, həmin çıxışların əsas ideyaları işğal olunn
hökmən geri qaytarılmasıdır. Mümkün kompromi
istiqamətləri Ermənistan və Azərbaycan cəmiyyətl
kifayət qədər ağrılı qarşılanır, lakin dünyadakı pr
rir ki, Cənubi Qafqazdakı real şəraitdə başqa yol
yoxdur.

Həmsədrlər həmişə olduğu kimi münaqişə zo
gərginliyin azaldılmasına dair Azərbaycan tərəfin
təklifləri ilə erməni tərəfinin eyni dərəcədə aydı
Dağlıq Qarabağın statusu üzrə müəyyən siyasi qə
sını görmək istəyi arasında vurnuxurlar. Lakin Er
Azərbaycanın siyasi sabitsizliyi və siyasi qətiyyət
spekulyasiyalar üçün münbit zəmin yaradır, onlar
bu gün biz «ağrılı məsələ» barədə mülahizə yü
gözlərimizin qarşısında cərəyan edən «geostratej
mürük, onun əsas səhnələri istismara verilmək üç
Bakı-Tbilisi-Ceyhan əsas ixrac boru kəməri ətra
edir. Görünür, biz heç cür başa düşmürük və ya
istəmirik ki, obyektin təhlükəsizliyinin təmin olu
rindən biri danışıqlar prosesinin gücləndirilməsidi
zün əsl mənasında, mərhələli həll formasında. Bə
dikalizmin «matəm marşı» kimi görünən mərhəl
mahiyyət etibarı ilə, heç də sadə olmayan situasi
ğın yeganə məqbul yoludur. Qarşıdan gələn «DQ
tinə seçkiləri də unutmaq olmaz, bir çox ekspertlə
rə, onlar bu regionda siyasi qüvvələr nisbətini cid
yişə bilər. Həddən artıq mühafizəkar və radikal
lik «Daşnaksutyun» Erməni İnqilabi Federasiyası (
sının mümkün qələbəsi danışıqlar prosesinin sonr
çətin ki müsbət təsir göstərə bilər.

Nəhayət, sonuncu məsələ: dünən çoxsaylı qon
kı ilə, eləcə də «gözə görünməyən» qonaqların ci
tında Bakı-Tbilisi-Ceyhan əsas ixrac boru kəməri
rətdə açıldı. Bu, ölkəmizin ən yeni tarixinin saln
hərflərlə yazılacaq ümumdünya miqyaslı hadis

nitqində prezident boru kəmərini bütün regionda sülhün, sabitliyin və gələcək inkişafın təminatçısı kimi səciyyələndirdi. Baş verən hadlisənin «vəsfi» nəinki onun dilindən, həm də yer kürəsinin bütün guşələrindən səsləndi. Bu, mərhum prezidentin diplomatik və siyasi dühasının, aparıcı geosiyai düşüncənin zəfəri idi və zəfəri olaraq qalmaqdadır. Qeyri-mümkün olan şeyi etməyə, «üç dəniz əfsanəsini» gerçəkləşdirməyə məhz dünən nail olan Azərbaycan bunun əvəzində onun qədər gözəl və arzu edilən olmayan başqa bir əfsanə - «gerçəkləşməyən ümidlər» əfsanəsini qazandı. İndi mövcud reallıqları qəbul etmək, yoxsa qəhrəmanlığı təkrar etməyə cəhd göstərmək məsələsi artıq bizim özümüzdən asılıdır, özü də bir dəqiqə də unutmamalıyıq ki, möcüzənin gerçəkləşməsi yalnız bir dəfə baş verir.

Fidan Məmmədova ,
26 may 2005, www.day.az

II hissə

Bu hissədə Azərbaycan
Prezidentinin münaqişə ilə
və müxtəlif dövrlərdə səslə
və iradları cəmləşdirməy
Burada prezidentin istər b
tərsə Azərbaycanda keçir
zamanı etdiyi çıxışlar və
əks olunmuşdur.

Azərbaycan Respublikasının Prezidenti İlham Əliyevin Yeni Azərbaycan Partiyasının III Qurultayında çıxışı

Mən yaxın və uzaq gələcəkdə Azərbaycanın qarşısında heç bir problem görmürəm. Çünki yenə də deyirəm, bütün görülən və görüləcək işlər, hökumətin proqramları bizi bütün arzularımıza gətirib çıxaracaqdır.

Yeganə problem, ən ağrılı problem Ermənistan-Azərbaycan, Dağlıq Qarabağ münaqişəsidir. Biz də çalışırıq ki, bunu həll edək. Amma o da təbiidir ki, bu, bir tərəfin istəyindən asılı olan məsələ deyildir. Burada da bütün gücümüzü səfərbər etmişik.

Bir tərəfdən, xarici siyasətdə apardığımız məqsədyönlü fəaliyyət, əgər belə demək mümkündürsə, çox ciddi hücumlar, beynəlxalq təşkilatların bu məsələyə daha da diqqətli olmaları, diplomatik səylər, digər tərəfdən, ordu quruculuğu, - sirr deyil ki, 2005-ci ilin büdcəsində orduya ayrılan xərclər təxminən 30 faiz, ondan da çox artıbdır, bundan sonra da artacaqdır, - eyni zamanda, Azərbaycanın bölgədəki nüfuzu, regional layihələrin həyata keçməsi, Bakı-Tbilisi-Ceyhan neft kəmərinin tikintisi, yəni bütün bu amillər bizə çox gözəl üstünlük yaradır. İndi danışıqlar prosesində müşahidə olunan meyllər bizim xeyrimizədir. Bu da həqiqətdir. Sadəcə olaraq, Ermənistan tərəfinin qeyri-konstruktiv mövqeyi imkan vermir ki, məsələ öz həllini tapsın.

Beynəlxalq hüquq normaları bizim tərəfimizdədir. İqtisadi potensial bizim tərəfimizdədir. Ordu potensialı bizim tərəfimizdədir. Haqq-ədalət bizim tərəfimizdədir. Azərbaycan xalqı heç vaxt öz doğma torpaqlarının itirilməsi ilə barışmayacaqdır. Nəyin bahasına olursa-olsun, öz doğma torpaqlarını azad edəcəkdir.

Biz istəyirik ki, bu, sülh yolu ilə həll olunsun. Biz müharibə istəmirik, gözəl planlarımız, perspektivlərimiz var. Biz quruculuq işləri ilə məşğul olmaq, ölkəmizi daha da inkişaf etdirmək istəyirik. Ona görə məsələnin sülh yolu ilə həllinin tərəfdarıyıq. Amma o da hamıya aydındır ki, belə qeyri-müəyyən vəziyyət çox çəkə bilməz. İndiki danışıqlar Praqa prosesi çərçivəsində aparılır. Ümumiyyətlə, Praqa prosesi son müddət ərzində gedən danışıqlarda yeni bir vəziyyət yaratdı. Əslində, Praqa prosesi mərhələli həll deməkdir. Ona görə biz ümidliyik ki, Praqa

prosesi nəticəsində ədalətli, bütün beynəlxalq hü
rına uyğun variant müzakirə oluna bilər və tərəfl
lərlər. Amma əgər bu dəfə də danışıqlar heç bir n
sə, onda gələcək danışıqların ümumiyyətlə, heç b
ti qalmır. Çünki bilirsiniz ki, danışıqlar on ildən ar
rılır. Bütün mümkün olan variantlar artıq müzakir
Əgər bu mərhələ də heç bir nəticə verməsə, bu
ni vəziyyət yaranacaqdır. Yəni danışıqların aparılm
ehtiyac qalmayacaq və Azərbaycan o zaman öz
də və bizim bu məsələyə dair bütün siyasi yana
ciddi dəyişiklik etməli olacaqdır.

«Erməni iddiaları və Azərba gerçəkliyi» ikinci beynəlx simpoziumun iştirakçıları

Mürtəce erməni şovinizmi milli dövlətçiliyimiz
əmin-amanlığına, ərazi bütövlüyümüzə, ümumən
işinə daim ciddi problemlər və təhlükələr yaratm
əsrdə təkcə Qafqaz regionunda yüz minlərlə soy
hələ-mərhələ həyata keçirilən soyqırımı, etnik t
deportasiya siyasətinin qurbanı olmuş, tarixi-etnik
ilhaq edilmişdir. Bu antibəşəri siyasətin 1988-ci il
növbəti mərhələsinin hamımız canlı şahidləriyik.
əzəli və ayrılmaz ərazisi Qarabağda davakar erm
mi, torpaqlarımızın 20 faizinin işğal olunması, 1 m
tıq vətəndaşımızın dədə-baba yurdlarından didər
kütləvi qətl və qırğınlar, terror aksiyaları, işğal ed
rimizdə misli görünməmiş erməni vandalizmi -
təəssüflə qeyd edirəm ki, çağdaş dünyanın gözü
vermişdir. Hazırda Azərbaycanda erməni irtica
çəkməyən ailə təsəvvür etmək qeyri-mümkündür.
rəfindən məqsədyönlü şəkildə tariximiz, milli t
saxtalaşdırılaraq zaman-zaman maddi-mənəvi
ərazilərimizə sahib çıxılmış, xalqımıza qarşı töræ
lər, soyqırım faktları ört-basdır edilmiş və bununla
timai fikri çaşdırılmışdır. Bu işdə erməni təbliğat
nının on illər boyu ardıcıl fəaliyyəti ilə yanaşı, şüb

nəlxalq ekspansionist güclərin bölgədəki siyasi-strateji maraqları da mühüm rol oynamışdır.

İlham Əliyev Azərbaycan Respublikasının Prezidenti, Bakı şəhəri, 26 may 2005-ci il.

Azərbaycan Prezidenti İlham Əliyevin Finlandiyanın «Yulesradio» dövlət teleradio şirkətinin müxbirlərinə müsahibəsi

Azərbaycan Respublikasının Prezidenti İlham Əliyev sentyabrın 27-də Prezident sarayında Finlandiyanın «Yulesradio» Dövlət Teleradio Şirkətinin müxbirlərinə müsahibə vermişdir.

SUAL: ATƏT Cənubi Qafqazda sabitliyin təmin olunmasında necə iştirak edə bilərdi?

CAVAB: Cənubi Qafqazda qeyri-sabitliyin başlıca ocağı Ermənistanın Azərbaycana qarşı davam edən təcavüzüdür. Bu təcavüz nəticəsində ərazimizin 20 faizi erməni işğalı altındadır, etnik təmizləmə siyasəti aparılmış və 1 milyon azərbaycanlı öz torpağında qaçqın-köçkünə çevrilmişdir. Bu fakt BMT tərəfindən tanınmışdır. BMT dörd qətnamə qəbul edərək, erməni qüvvələrinin işğal olunmuş ərazilərdən qeyd-şərtsiz çıxarılmasını tələb etmişdir. Bu faktı cari ilin yanvarında qətnamə qəbul etmiş Avropa Şurası tanımışdır. Qətnamədə deyilir ki, Ermənistan Azərbaycana qarşı təcavüz etmiş, etnik təmizləmə siyasəti aparmış, ərazimizi işğal etmişdir və bir milyon insan evsiz-eşiksiz qalmışdır.

Bu yaxınlarda ATƏT buraya faktaraşdırıcı qrup göndərmişdi. Bu qrup Azərbaycanın işğal olunmuş ərazilərində ermənilərin kütləvi surətdə qanunsuz məskunlaşdırıldığını - minlərlə adamın qanunsuz olaraq məskunlaşdırıldığını aşkara çıxarmışdır. Bunun aşkar edilməsi müsbət faktdır. ATƏT münaqişənin həllində Ermənistanla Azərbaycan arasında vasitəçilik edən təşkilatdır. Ona görə də bu məsələdə ATƏT-in rolu həlledicidir, bu təşkilatdan çox şey asılıdır. Münaqişənin nizama salınması ilə məşğul olan ATƏT-in Minsk qrupunun həmsədrlərindən də çox şey asılıdır. Ümidvarıq ki, ATƏT və digər beynəlxalq təşkilatlar Ermənistanın ərazimizi 10 ildən çoxdur işğal altında saxlamasına və bunun cəzasız qalmasına çox sərt reaksiya verəcəklər.

Təcavüzkara qarşı çox sərt sanksiyalar tətbiq olu
bu gün, XXI əsrdə mağara dövrünün - bir ölkənin
qarşı təcavüzünün və onu işğal etməsinin cəzasız
rün ideologiyası ilə yaşaya bilmərik. Biz məsələni
danışıqlar yolu ilə həll etmək istəyirik. Lakin bu
olmadığını gördükdə, bizim başqa seçimimiz qalr
də Azərbaycanda hərbi xərclər artır, gələn il biz
lərini iki dəfə artıracağıq və bu, böyük məbləğ c
ləcəkdə isə müdafiə xərclərimiz Ermənistanın b
qədər olacaqdır. Yəni, bizi belə tədbirlərə əl atı
etmək lazım deyildir. Biz bunu istəmirik, biz Qafc
masını istəyirik, ölkəni həm iqtisadi, həm də siy
normal inkişaf etdirmək istəyirik. Lakin biz işğall
mərik. Ona görə də bu münaqişənin həllində başl
ə və onun həmsədrlərinə məxsusdur. Zənnimcə,
sələyə ədalətlə yanaşmalı və təcavüzkarı işğala
məcbur etməlidirlər.

SUAL: İndi Siz Ermənistanla razılığa gəlməyə im
ğunu görürsünüzmü?

CAVAB: Əlbəttə, imkanlar var və onlardan i
çox asandır. Sadəcə olaraq, səy göstərmək və yaln
hüquqa əsaslanmaq lazımdır. Hər bir ölkənin ər
beynəlxalq hüququn ayrılmaz tərkib elementidir.
rik ki, beynəlxalq hüquq normalarına riayət edils
nın işğalçı qüvvələri zəbt olunmuş ərazilərdən çıx
larımız öz evlərinə, öz torpağına qayıtsınlar, Dağl
yaşayan ermənilərə mövcud olan ən yüksək mux
sin. Bilirik ki, Avropada muxtariyyətin çox müs
var, müxtəlif ölkələrdə milli muxtariyyətlər, milli
onlar normal surətdə yaşayırlar. Burada heç bir ix
dur. Biz bu məsələdə dünyanın, Avropanın müsb
əxz etməliyik. Amma Ermənistan deyəndə ki, Da
erməniləri öz müqəddəratını təyin etməlidirlər, b
maiyyətinin şüurlu surətdə aldadılması deməkdir.
nilər bir millət kimi öz müqəddəratını təyin etmi
Ermənistan dövləti var. Onlar yaşadıqları hər yer
dəratını təyin etsələr, təsəvvür edin ki, nələr baş
lər isə Fransada, Amerikada, Rusiyada, Gürcüstan
də yaşayırlar. Yəni, onların yaşadıqları hər bir ö
dövləti olmalıdır? Bu cəfəngiyyatdır. Ona görə d
nin normal, sivilizasiyalı həlli üçün, dünyada sivi

ranış üçün Ermənistan başa düşməlidir ki, bu gün XXI əsrin məsələlərini mağara dövrünün ideologiyası ilə həll etmək olmaz. Onların mövqeyinin gələcəyi yoxdur. Çünki beynəlxalq hüquq bizim tərəfimizdədir, siyasi proseslər bizim tərəfimizdədir, iqtisadi potensial da bizim tərəfimizdədir və biz öz məqsədimizə nail olacağıq. Ona görə də məsələnin həlli çox sadədir - Ermənistan rəhbərliyi özündə təpər tapmalı və işğal edilmiş ərazilərdən çıxmalı, yaşayış üçün, o cümlədən də öz xalqı üçün normal şərait yaratmalıdır. Onda kommunikasiyalar, sərhədlər də açılacaq, yüklər ölkələrimizin əraziləri ilə daşınmağa başlayacaq və normal proses gedəcəkdir. Bu, çox asandır, amma hələlik qeyri-mümkün görünür. Lakin ümidvaram ki, biz bunun baş verəcəyi günü tezliklə görəcəyik.

«AzərTAc», 27.09.2005.

Azərbaycan Prezidenti İlham Əliyevin İsmayıllı rayonunda jurnalistlərə müsahibəsi

Azərbaycan Prezidenti İlham Əliyev avqustun 19-da İsmayıllı rayonundakı «Green House» istirahət-turizm mərkəzində bölgəyə səfərdə onu müşayiət edən jurnalistlərə müsahibə vermişdir.

SUAL: Cənab Prezident, Siz dəfələrlə bəyan etmisiniz ki, Dağlıq Qarabağ probleminin həlli istiqamətində aparılan danışıqlarda bir nəticə yoxdur. Belə olan halda, Kazan danışıqlarında nə isə yeni bir şey gözləmək olarmı?

CAVAB: Nəticə yoxdur, bunu biz hamımız görürük. Amma eyni zamanda, hələ ki ümidlər var. Nə qədər ki bu ümidlər var, biz danışıqları davam etdirməliyik. Hesab edirəm ki, son müddət ərzində görülən işlər nəticəsində beynəlxalq birlik bu məsələyə daha da birmənalı şəkildə yanaşmağa başladı və beynəlxalq təşkilatlarda bu məsələnin müzakirəsi onu göstərir ki, diqqət azalmır. Bundan əlavə, deyə bilərəm ki, qəbul olunmuş qərarlar da reallığı əks etdirir.

SUAL: Cənab Prezident, mən yenə Dağlıq Qarabağ münaqişəsinə toxunmaq istərdim. Müşahidəçilər belə fikir söyləyirlər ki, tərəflər heç vaxt sülh danışıqlarına indiki kimi yaxın olmayıblar. Sizin bu fikrə münasibətiniz necədir və razılaşdırılmış

prinsipial məqamlar varmı? Bəzi mətbuat orqanla
Dağlıq Qarabağda referendum keçirilməsi məsə
mövzusu ola bilərmi?

CAVAB: Mən hesab edirəm ki, son müddət
edilmiş irəliləyiş, əlbəttə, mühüm əhəmiyyət kəs
sülhün bağlanmasına təminat vermir. Çünki tərəfl
rində hələ də ciddi fikir ayrılığı var.

Ermənistanın mövqeyindən fərqli olaraq, bizim
dəyişməz qalır. Uzun illər ərzində, xüsusən də n
vəzifəsinə seçildiyim gündən bizim mövqeyimiz
ictimaiyyətə təqdim olunmuşdur. 2003-cü ilin sc
nistan Prezidenti ilə görüşümüzdə Ermənistan tərə
edildi və o vaxtdan bu günə qədər bizim mövqeyi
dəyişiklik yoxdur. Bunu beynəlxalq ictimaiyyət c
baycan xalqı da bilir. İşğal olunmuş torpaqlar aza
və qaçqınlar, köçkünlər doğma torpaqlarına q
Dağlıq Qarabağda yaşayan ermənilərin təhlükəsiz
olmalıdır və onlara ən yüksək muxtariyyət statusı
Praqa prosesi adlandırdığımız çərçivə artıq mərhə
zahürüdür. Mərhələli həll də ondan ibarətdir ki,
torpaqlar boşaldılır, ondan sonra isə hər iki tərəf
da mümkün ola bilən razılığa gələ bilər. O hansı
lər - bunu tərəflər müzakirə etməlidirlər. Bu müz
gedə bilər, 1 il də gedə bilər. Hər halda, buna
məhdudiyyəti qoyulmamalıdır.

Onu da deməliyəm ki, Azərbaycanın, Azərba
iradəsindən kənar heç bir qərar qəbul edilməyəc
şa düşürük ki, Dağlıq Qarabağda yaşayan erməni
sizliyi təmin olunmalıdır. Bu, təbiidir və biz bur
naşmalıyıq. Ancaq eyni zamanda, Azərbaycanın a
yü danışıqlar mövzusu deyil və heç vaxt olmayac
ha demək istəyirəm ki, bütün amillər Azərbaycan
ləyir. Hüquqi müstəvidə bu, ümumiyyətlə, müza
deyil, hamı bilir ki, biz haqlıyıq. Siyasi cəhətdə
təşkilatların qərarları və addımları ədaləti əks e
cəhətdən Ermənistan Azərbaycanla ümumiyyətlə,
ra bilmir və bilməyəcəkdir.

Müdafiə potensialının gücləndirilməsi bizim
məsələdir və biz bunu çox güclü şəkildə artıraca
də Ermənistan tərəfinin, sadəcə, xeyrinə olardı
reallıqları dərk eləsin və müasir şəraitə uyğun şək

atsın. Qloballaşan dünyada, Avropa sərhədlərini genişləndirdiyi bir vaxtda separatizmə yol yoxdur. Heç bir xalq, heç bir qurum, hətta tanınmamış qeyri-qanuni qurum təcrid olunmuş vəziyyətdə uzun müddət yaşaya bilməz. Bu, reallıqdır. Çox mühümdür ki, Azərbaycanın mövqeyi dünyada gedən proseslərə uyğundur. Ermənistanın mövqeyi isə, sadəcə olaraq, keçmişin təzahürüdür, keçmişin əlamətidir və gələcəkdə bu köhnə baqajla beynəlxalq aləmdə yaşamaq onlar üçün çətin olacaqdır.

«AzərTAc» 19.08.2005.

Azərbaycan Prezidenti İlham Əliyevin Türkiyənin «Hürriyyət» qəzetinə müsahibəsi

Türkiyənin ən nüfuzlu mətbuat orqanlarından olan «Hürriyyət» qəzetinin 2 sentyabr tarixli nömrəsində Azərbaycan Prezidenti İlham Əliyevin nəşrin yazı işləri müdiri Tufan Türenc ilə müsahibəsi dərc olunmuşdur.

SUAL: Azərbaycan Dağlıq Qarabağ məsələsində son dərəcə həssas və hirslidir. Hər bir azərbaycanlı bir gün o torpaqların geri alınıb, orada Azərbaycan bayrağının qaldırılacağına ürəkdən inanır. Bu günlərdə Prezident İlham Əliyev münaqişənin həlli üçün Kazan şəhərində Ermənistan Prezidenti Köçəryanla görüşdü. Münaqişənin həlli üçün bir ümid yarandımı?

CAVAB: Hələlik bir nəticə yoxdur. Ermənilər Dağlıq Qarabağa müstəqillik verməyimizi gözləyirlər. Bunu verməyimiz mümkün deyildir. Azərbaycanın ərazi bütövlüyü bizim üçün çox önəmlidir. Mən Köçəryana dedim ki, orada yaşayan ermənilərin təhlükəsizliyini təmin edərik. Onların təhlükə ilə üz-üzə qalmasına imkan vermərik. Amma onlar torpaqlarımızdan çıxmaq istəmirlər.

SUAL: Münaqişənin həllinə ümid tükənərsə...

CAVAB: Biz hər şey etdik. Ermənistan beynəlxalq təşkilatların qərarlarını qulaqardına vurur. 1 milyon insanımızı yerindən-yurdundan etmişdir. Qərb deyir ki, gedin razılaşın. Belə vəziyyətdə necə razılaşaq? Bütün yolları sınaqdan çıxaracağıq, sonra oturub fikirləşəcəyik.

SUAL: Müharibəni də fikirləşə biləcəksinizmi?

CAVAB: Fikirləşərik. Biz çox güclüyük, Ermənis
da tab gətirə bilməz. Amma biz müharibə istəmiri
lu tələfat olacaq. Mən ona inanıram ki, o torpaqla
cağıq. Buna heç kimin şübhəsi olmasın.

«AzərTAc»,

Azərbaycan Prezidenti İlham Ə Türkiyənin SKAY TV telekan müsahibəsi

Azərbaycan Respublikasının Prezidenti İlham
tun 30-da Prezident sarayında Türkiyənin SKAY
nın «Strateji rapor» proqramının aparıcısı Gülay D
sahibə vermişdir.

**SUAL: Hörmətli Cümhurbaşqanı, Kazandan
mısınız. Orada Ermənistan Prezidenti Robert Ko
rüşdünüz. Rusiya Prezidenti Putinlə də görüşün
Dağlıq Qarabağ məsələsinin həlli ilə bağlı vəziy**

CAVAB: Təəssüf ki, bütün səylərə baxmayarac
bir nəticəyə gəlməmişik. Doğrudur, son illər ərzi
mız danışıqlar müsbət hal kimi qiymətləndirilir. H
loqun aparılması müsbət haldır və ümidlər var ki,
yolu ilə çözə bilək. Ona görə mən danışıqların
müsbət hal kimi baxıram. Çünki danışıqların alter
Əgər danışıqlar dayanarsa, bu zaman yeni vəziyy
və Azərbaycan gərək öz qərarını versin. Ancaq n
dur. Beynəlxalq hüquq bizim tərəfimizdədir. Çün
bütün beynəlxalq hüquq normalarını kobudcasına
lənin siyasi tərəfi də artıq Azərbaycanın xeyrinə
ləşmiş Millətlər Təşkilatının, Avropa Şurasının, di
rın qərarları reallığı əks etdirir və Azərbaycanın h
ifadə edir. İqtisadi cəhətdən, təbii ki, Ermənistan
bət apara bilməz. Çünki bu gün Azərbaycan iqtis
Ermənistandan çox güclüdür və gələcəkdə daha
caqdır. Əgər başqa tərəflərdən yardım olmasa, Er
bi cəhətdən də Azərbaycanla rəqabət apara bilm
öz hərbi xərclərimizi yetmiş altı faiz artırdıq. Gəl
də artıracağıq. Yəni bütün bu amillər bizim xeyr
caq nəticə yoxdur. Ona görə ki, beynəlxalq ictim

ya demir ki, torpaqlardan geri çəkil. Tənqid etmirlər, onu məcbur etmirlər, cəzalandırmırlar. Belə olan halda Ermənistanın mövqeyində dəyişiklik gözləmək çətindir.

«AzərTac». 05.09.05.

Prezident İlham Əliyevin «Nezavisimaya Qazeta»nın müxbiri Viktoriya Panfilovaya müsahibəsi

Azərbaycan Respublikasının Prezidenti İlham Əliyev fevralın 8-də Moskvada çıxan «Nezavisimaya qazeta»nın müxbiri Viktoriya Panfilovaya müsahibə vermişdir.

SUAL: Məlumdur ki, Moskva münaqişə tərəflərinin qəbul etdikləri istənilən qərarı dəstəkləyəcəkdir. Rusiyanın rolu ATƏT-in Minsk qrupu çərçivəsi ilə bitirmi, yoxsa o, əlavə təsir vasitələrinə malikdir?

CAVAB: Biz Minsk qrupunu vahid orqanizm hesab edirik və həmsədrlər arasında heç bir müqayisə aparmaq istəməzdik. Lakin Rusiya Azərbaycanla sərhədə malik olan və bu regionda yerləşən yeganə həmsədr ölkədir. Əlbəttə, bu, münaqişənin həlli üçün onun məsuliyyətini artırır. Biz hesab edirik, Minsk qrupunun fəaliyyəti belə olmamalıdır ki, «siz özünüz razılığa gəlin, biz də bu razılaşmanı təsdiqləyək». Əgər özümüz razılığa gələ bilsəydik, indiyədək gələrdik. Minsk qrupu məhz ona görə yaradılmışdır ki, tərəflər razılığa gələ bilməmişlər. Ona görə də biz hesab edirik ki, Minsk qrupunun fəaliyyəti, ilk növbədə, beynəlxalq hüququn prinsipləri və normalarının qorunmasına yönəldilməlidir. Bu da ondan ibarətdir ki, hər bir dövlətin ərazi bütövlüyü toxunulmazdır. Azərbaycan heç kimin ərazi bütövlüyünü pozmayıb, bizim ərazi bütövlüyümüz isə pozulubdur. Ermənistan tərəfindən olan təcavüz, etnik təmizləmələr və davakar separatizm hərəkətləri nəticəsində bir milyondan çox azərbaycanlı qaçqına, məcburi köçkünə çevrilmişdir. Bütün bunlar aparıcı beynəlxalq təşkilatların sənədlərində, o cümlədən Avropa Şurasının qətnaməsində öz əksini tapmışdır. Biz münaqişənin həllini belə görürük: Azərbaycanın ərazi bütövlüyü bərpa edilməli, Ermənistanın işğalçı qoşunları Azərbaycan ərazilərindən çıxarılmalı, qaçqın-köçkünlər öz yerlərinə qayıtmalıdırlar. Bu halda sülh bərqərar olar. Hesab edirəm ki, dün-

ya birliyi bu cür yanaşmaya get-gedə daha çox ya
nimcə, Minsk qrupunun son vaxtlar fəallaşması
bilər.

**SUAL: Ekspertlərin fikrincə, AŞPA-nın bu y
bul etdiyi qətnamə Ermənistana yox, daha çox
sərfəlidir. Bu o deməkdirmi ki, Bakı özünün di
runu inkişaf etdirərək, münaqişənin həlli pros
Minsk qrupu çərçivəsindən çıxarmağa, əsas d
BMT strukturlarına yönəltməyə çalışır?**

CAVAB: Biz bu fikirdəyik ki, ATƏT-ın Minsk q
siyalarını yerinə yetirməlidir. Əlbəttə, biz indi va
yişməsini istəmirik. Ancaq biz açıq deyirik ki, Mi
fəaliyyətindən narazıyıq, çünki nəticələr yoxdur.
kən, Ermənistan tərəfi isə vaxtaşırı bəyan edir ki,
punun fəaliyyətindən razıdır. Yəqin ona görə ki,
dur. Ümumən biz formatın dəyişməsini istəmirik,
edirik ki, beynəlxalq təşkilatların iştirakı və fəallığ
prosesinin irəliləməsinə kömək göstərəcəkdir. Od
sələni BMT və Avropa Şurası çərçivələrində qal
mayaraq ki, Ermənistan tərəfi buna həmişə mane
mışdır.

Biz indi Avropa Birliyinin bir növ regional əm
masından Qarabağ məsələsi ilə daha fəal məşğul
nı da alqışlayırıq. Məsələlərin müxtəlif beynəlxal
geniş müzakirəsinin, zənnimcə, faydası olacaqdır.

**SUAL: Amma həm Azərbaycan tərəfi, həm
tan tərəfi Dağlıq Qarabağ münaqişəsinin həlli
lədilməsinin mümkünlüyündən danışmışlar. Mə
nistanın müdafiə naziri Serj Sarkisyan və Azərb
miş xarici işlər naziri Vilayət Quliyev bu barə
vermişlər...**

CAVAB: Azərbaycanın 10 ildən çoxdur danışı
(erməni tərəfinin təqsiri üzündən bunun heç bir
məsinə baxmayaraq) göstərir ki, biz münaqişənin
dan qaldırılması xəttinə sadiqik və problemi sülh
etməyə çalışırıq. Düşünürəm ki, sülhyaratma pro
sialı hələ tamamilə tükənməyibdir. Danışıqların u
na hələ ümidimiz var. Ancaq biz danışıqlar xatir
aparmayacağıq və danışıqlar imitasiyasında iştirak
Görsək ki, danışıqlar faydasızdır və yeni vəziyy
onda danışıqlar dayandırılacaq və biz də bu yeni

zərdən keçirəcəyik. Azərbaycan xalqının səbri sonsuz deyildir. Biz daha 10 il danışıqlar prosesində qala bilmərik. Biz silahlı qüvvələrimizi gücləndiririk. 2004-cü ildə hərbi xərclərimizin artımı təxminən 40 faiz olmuşdur. Mütləq rəqəmlə götürdükdə isə, Azərbaycanın müdafiə xərcləri Ermənistanın müdafiə xərclərindən iki dəfə çoxdur. Biz bu potensialı artıracağıq. Hazırda Azərbaycanın və Ermənistanın iqtisadi potensialı müqayisəedilməzdir. Görün, bizim bütün mühüm iqtisadi layihələrimiz həyata keçirildikdən sonra vəziyyət necə olacaqdır. Bizdə gələn il üçün ümumi daxili məhsulun artımı 15 faiz səviyyəsində planlaşdırılır. Köhnə terminlərlə desək, Ermənistan bizimlə bərabər sürətlə silahlanmaya tab gətirməyəcəkdir.

BAKI. 15.02.2005. AzərTAc.

Daxili İşlər Nazirliyi Daxili Qoşunlarının yaranmasının 13-cü ildönümünə həsr olunmuş təntənəli mərasimdən sonra Azərbaycan prezidenti İlham Əliyevin jurnalistlərə müsahibəsi

SUAL: Cənab Prezident, atəşkəs rejiminin pozulmasını necə qiymətləndirirsiniz? Ümumiyyətlə, bu, danışıqlar prosesinə təsir edə bilərmi?

CAVAB: Mən atəşkəs rejiminin pozulmasını mənfi qiymətləndirirəm. Siz məndən başqa cavab gözləməyin. Hər halda, atəşkəsin pozulması müsbət hal deyildir. Bu bizə lazım deyildir. Çünki bilirsiniz ki, Azərbaycanın mövqeyi indi daha da güclüdür və müqayisə etsək görərik ki, münaqişənin nizama salınması işində biz çox böyük nailiyyətlər əldə etmişik. Həm diplomatik, həm siyasi, həm də başqa nailiyyətlər. Ona görə bu, bizə əl vermir. O, ermənilərin təxribatıdır. Yəqin ki, istəyirlər bu yolla hansısa məqsəd güdsünlər. Biz buna hazırıq, əgər hücum etsələr, biz elə cavab verərik ki, onların həvəsi qaçar.

«AzərTac». 12.03.2005.

Azərbaycan prezidenti İlham Ə SNN-Türk telekanalına müsa

Azərbaycan Respublikasının Prezidenti İlham Ə
28-də Prezident sarayında SNN-Türk telekanalının
ri Gürkan Zəngino müsahibə vermişdir. Müsahibə
lekanalı ilə birbaşa yayımlanmışdır.

**SUAL: Məlumdur ki, Dağlıq Qarabağ da daxi
kənizin 20 faiz ərazisi erməni işğalı altındadır.
mədi, danışıqlarda heç bir nəticə yoxdur. Tür
tan əlaqələri, Türkiyə-Azərbaycan əlaqələri, A
mənistan əlaqələri ilə bağlı fərqli düşüncələr v
ket halında bir həll necə ola bilər? Yəni önü
beş ildə köklü bir çözüm ola bilərmi? Bununla
yə bilərsiniz?**

CAVAB: Mən düşünürəm ki, bu məsələ Ermə
baycan arasında həll olunmalıdır. Artıq bu format
lib və danışıqlar bu formatda aparılır. Ermənistan
Dağlıq Qarabağı da bu məsələyə qatsın. Fəqət bi
edirik.

SUAL: Yəni, bir tərəf kimi qatmaq istəyir.

CAVAB: Bəli. Çünki bizim torpaqlarımızı Da
deyil, Ermənistan işğal edibdir. Hesab edirəm ki,
müsbət istiqamətdə gedir. Çünki artıq beynəlxalq
bu məsələ ilə məşğul olan ATƏT-in Minsk qrupun
səvvür yaranıb ki, Azərbaycan heç zaman Dağlıq
zəştə getməz, heç zaman öz ərazi bütövlüyünün
razı ola bilməz. Biz Qarabağda yaşayan ermə
muxtariyyət statusu verməyə hazırıq. Onların tə
təmin etməyə hazırıq. O cümlədən beynəlxalq tə
likdə. Ancaq Dağlıq Qarabağ Azərbaycan torpağı
canın suverenliyi pozulmamalıdır və ərazi büt
olunmalıdır. Hesab edirəm ki, bu, dünyada qəbul
rübəyə uyğundur. Baxın, dünyada nə qədər mux
milli azlıqlar var. Avropada milli azlıqlar var.

**SUAL: Yəni Azərbaycan bunları etməyə ha
ərazi bütövlüyündə güzəştə getməzsiniz.**

CAVAB: Bəli. Gürcütsanda 200 min erməni v
da müstəqillik tələb etmir. 500 min azərbaycanlı
heç bir şey tələb etmir. İtaliyada Avstriya azlığı va

tariyyət kimi yaşayır. Onlar da o ölkəni, o hissəni ayırmaq fikrində deyillər. Nə üçün ermənilər bu iddiada olmalıdırlar və ermənilərin iddiası nə üçün müzakirə mövzusuna çevrilməlidir? Əgər ermənilər yaşadıqları bütün ölkələrdə muxtariyyət yaratmaq istəsələr, onda dünyada bəlkə çox erməni dövləti yarana bilər. Bu, heç bir məntiqə və beynəlxalq hüquqa uyğun deyildir. Bizim mövqeyimiz açıqdır. Biz istəyirik ki, məsələni hüquqi çərçivədə həll edək və öz siyasətimizi bu istiqamətdə aparırıq.

SUAL: Cənab Prezident, deyirsiniz ki, illərdir görüşlər davam edir, danışıqlarda müəyyən irəliləmə var.

CAVAB: Yəni ümidlər var. Deyə bilmərəm ki, irəliləmə var. İrəliləmə o zaman olacaq ki, biz hansısa bir məsələni, nəyi isə artıq razılaşaq. Amma ümidlər var. Çünki dünyada gedən proseslər ermənilərin xeyrinə deyildir. Bölgədə siyasi mənzərə dəyişir. Azərbaycan artıq Avroatlantik məkanın bir tərəfi kimi, sürətlə NATO ilə, Avropa Birliyi ilə, Amerika ilə çox sıx əlaqədədir. Ermənistanın siyasəti başqadır, Ermənistanın da müttəfiqləri başqa tərəfdədir.

İqtisadi potensial baxımından Ermənistan bizimlə rəqabət apara bilməz, bu, mümkün deyildir. Bu gün bizim büdcəmiz onların büdcəsindən 4 dəfə böyükdür. Mən hökumət qarşısında vəzifə qoymuşam ki, büdcəmiz 10 dəfə böyük olmalıdır. Ermənistanın büdcəsi nə qədərdisə, bizim büdcəmiz ondan 10 dəfə böyük olmalıdır. Buna nail olacağıq.

Onların işğalçı siyasəti artıq beynəlxalq təşkilatlarda qınaq obyektinə çevrilir. Avropa Şurası bir qətnamə qəbul edibdir ki, Ermənistan Azərbaycana qarşı təcavüz edib və etnik təmizləmə siyasəti aparmışdır. Yəni onların çıxış yolu yoxdur.

SUAL: Demək, bu münaqişədə gedişat Azərbaycanın lehinədir və mütləq nəticə əldə olunacaqdır.

CAVAB: Təbii, təbii. Ona görə gərək biz öz mövqelərimizi gücləndirək. Biz - Türkiyə və Azərbaycan siyasi müttəfiqik. Bölgədə yerləşən digər ölkələrlə bizim müttəfiqliyimiz çox önəmlidir. Məsələn, biz indi Qars-Axalkalaki-Tbilisi-Bakı dəmir yolu üzərində çalışırıq. Türkiyə, Gürcüstan və Azərbaycan bölgədə çox önəmli gücə çevrilir. Ona görə mən şübhə etmirəm ki, biz bu məsələni həll edəcəyik. Sadəcə olaraq, mən istəyirəm ki, bunu qansız-qadasız, sülh yolu ilə edək.

«AzərTAc».29.06.2005.

Avropa Şurasının üzvü olan öl dövlət və hökumət başçılarının zirvə görüşündə Azərbaycan Pr İlham Əliyevin çıxışı

Ermənistan-Azərbaycan, Dağlıq Qarabağ mün sayda insan tələfatına səbəb olmuşdur və bu mün sində bu gün Azərbaycan ərazisinin 20 faizi işğal milyondan çox azərbaycanlı qaçqın və məcburi k yətində yaşayır. Azərbaycanın ərazi bütövlüyü Həmçinin Avropa Şurasının ən başlıca prinsiplərin san hüquqlarının qorunması prinsipi pozulmuşdu dan çox azərbaycanlı qaçqın-köçkünün insan hüq casına pozulmuşdur. Avropa Şurasının bu məsələ qeyi bizdə böyük ümidlər yaradır. Avropa Şurası sambleyasının yanvar ayında qəbul etdiyi qətnam şənin artıq qeyd etdiyim əsas nəticələrini aydın ş dirir. Ona görə də biz hesab edirik ki, bu qətna yetirilməsi münaqişənin dinc yolla həllinə gətirə gionda davamlı sülhün bərqərar olunmasına zəm

Münaqişənin həlli ilə bağlı Azərbaycanın mö man beynəlxalq hüquq norma və prinsiplərinə əsa ni, hər bir ölkənin ərazi bütövlüyü toxunulmazdır zulubsa, bərpa olunmalıdır. Təbii ki, XXI əsrdə bi rasına üzv olan bir ölkənin digər üzv ölkənin əra tında saxlaması faktını qəbul edə bilmərik. Biz öz zın qaytarılmasını, ərazi bütövlüyümüzün bərpas rik.

Biz kompromisslərə də hazırıq. Hesab edirik ərzində Azərbaycan tərəfindən Dağlıq Qarabağ mümkün olan ən yüksək muxtariyyət statusunun lifi kifayət qədər ciddi güzəştdir. Bununla yanaşı, gionda yaşayan hər kəsin təhlükəsizliyinə zəman təklif hərtərəfli nizamlanma üçün çox vacib elem sab edilə bilər. Lakin eyni zamanda, Azərbaycanı rabağ üzərindəki suverenliyi kompromiss mövzus Biz ərazi bütövlüyümüzlə bağlı heç bir güzəştə g Biz bütün dünya ölkələrinin ərazi bütövlüyünə hö şırıq və əlbəttə ki, Azərbaycanın ərazi bütövlüyün

lə yanaşılmasını istəyirik.

Hesab edirəm ki, beynəlxalq ictimaiyyətin bu məsələyə diqqəti münaqişənin həllinə nail olmaqda bizə yardımçı olacaqdır. Biz prezidentlər və xarici işlər nazirləri səviyyəsində aparılan sülh danışıqlarını faydalı hesab edirik. Azərbaycan münaqişənin dinc yolla aradan qaldırılmasına sadiqdir. Bizim fikrimizcə, bütün müvafiq təşkilatlar, yəni münaqişənin həlli ilə bağlı səlahiyyətli olan ATƏT-in Minsk qrupu, Avropa Şurası və Avropa İttifaqı bu cür vacib məsələyə daha böyük diqqət yetirə bilər. Bu münaqişə yaşadığımız regionda sabitlik və inkişafa böyük təhlükədir və bizim Avropaya inteqrasiya yolumuzda olan əsas maneədir.

«AzərTac». 16.05.05.

Azərbaycan Respublikasının Prezidenti İlham Əliyevin aprelin 29-da Strasburqda Avropa Şurası Parlament Assambleyasının yaz sessiyasının iclasında çıxışı

Azərbaycan yalnız üç il bundan əvvəl Avropa Şurasının üzvü oldu. Ondan əvvəl isə ölkə bir çox problemlərlə üzləşirdi. 1991-ci ildə müstəqillik əldə etdikdən sonra Azərbaycanda vəziyyət çox çətin idi. Bu, həm iqtisadi, həm siyasi, həm də hərbi baxımdan tam xaos dövrü idi. İqtisadiyyat sürətlə tənəzzül edirdi. Faktiki olaraq, ölkə dağılmaq ərəfəsində idi: vətəndaş müharibəsi, bir neçə hərbi çevriliş cəhdləri və əlbəttə ki, Ermənistanın Azərbaycana qarşı təcavüzü.

Uzun müddət ölkəmizin üzləşdiyi əsas problem Azərbaycan ərazilərinin 20 faizinin Ermənistan tərəfindən işğal olunmasıdır. Bu işğal Ermənistanın Azərbaycana qarşı apardığı təcavüzkar separatçı irtica ilə başlamışdır. Bu siyasət Azərbaycanın keçmiş Dağlıq Qarabağ Muxtar Vilayətinin və onun inzibati sərhədlərindən kənarda yerləşən daha 7 rayonumuzun işğalı ilə nəticələndi. Azərbaycanın bu 7 rayonunda heç zaman ermənilər yaşamamışdır. Onlar tamamilə azərbaycanlılar məskunlaşan ərazilərdir. Ermənistanın bu işğalı yüz minlərlə adamın qaçqın və köçkün vəziyyətinə düşməsi ilə nəticələndi. Bu faktlar assamb-

leyaya yaxşı məlumdur. Nümayəndə heyətimizi
haqda dəfələrlə çıxışlar ediblər və bu faktlar Avro
lament Assambleyasının sənədlərində də öz əks
Bugünkü Ermənistanın ərazisindən 250 min azər
qın düşmüşdür. Azərbaycan ərazisində işğal olu
nun 700 min sakini məcburi köçkün oldu. Keçm
rabağ Muxtar Vilayətində yaşayan 50 min azərbay
buri köçkündür. Üstəlik, digər münaqişə zonala
ölkə ərazilərindən də qaçqınlar Azərbaycanda s
mışlar. Azərbaycanın 8 milyonluq əhalisinin 1 mi
köçkündür. Bu, dünyada əhalinin sayına nisbətd
künlərin ən yüksək faizidir.

Bu vəziyyət 10 ildən artıqdır ki, davam edir.
ayında Ermənistanla Azərbaycan arasında atəşkə
olacaqdır və 10 ilə qədərdir ki, aparılan danışıql
mir. Əlbəttə ki, biz bu vəziyyətlə barışa bilmərik
heç zaman ərazisinin itirilməsi ilə razılaşmayaca
nin həllində beynəlxalq hüquq normaları əsas g
Azərbaycan dünyadakı bütün ölkələrin ərazi bütö
mətlə yanaşır və özünə də eyni münasibətlə yan
ləb edir. Bizim ərazi bütövlüyümüz bərpa olunma
tanın işğalçı qüvvələri zəbt olunmuş ərazilərdən
lidir. Qaçqınlara-köçkünlərə doğma yurdlarına qa
nı verilməlidir. XXI əsrdə Avropa Şurasının üzvü
nin - Ermənistanın Avropa Şurasının üzvü olan d
Azərbaycanın ərazilərini işğal etməsinə yol verm

Beynəlxalq ictimaiyyət bu vəziyyətlə razılaşm
bəttə, biz ümid edirik ki, beynəlxalq birliyin birg
verəcək ki, bu problem həll olunsun. Biz Avropa
nətdarıq ki, bu mövzu ətrafında fikir mübadilələ
Bildiyiniz kimi, hazırda Siyasi məsələlər komitə
Azərbaycan, Dağlıq Qarabağ münaqişəsi ilə bağlı
rində işləyir. Ümid edirik ki, məruzə vəziyyəti ol
etdirəcək və ən vacibi isə, məsələyə siyasi qiym

Ermənilərin münaqişə ilə bağlı öz iddiaları va
lara şərh verim ki, sizdə tam təsəvvür yaransın, y
fin dediklərini eşitməyəsiniz. Onların iddiası belə
Qarabağda yaşayan ermənilərin öz müqəddəratın
hüquqları var. Öz müqəddəratını təyin etmək insa
çox mühüm hüquqdur. Biz hamımız buna hörm
Amma sizin diqqətinizi bir mühüm məsələyə yö

nilər artıq öz müqəddəratını təyin etmişlər, onların Ermənistan dövləti var. Bu o deməkdir ki, bir millət kimi ermənilər artıq bu hüquqdan istifadə etmişlər. Təsəvvür edin ki, onların yaşadığı hər bir yerdə öz müqəddəratını həll edəcəyi halda nə baş verər?! Bu nə deməkdir? Bu o deməkdirmi ki, milli azlıqların yaşadığı hər bir yerdə separatizm olmalıdır? Məgər bu o deməkdir ki, milli azlıq yaşadığı hər bir ərazidə öz müstəqil dövlətini qura bilər? Əlbəttə ki, yox!

Avropa ölkələri də daxil olmaqla, bir çox ölkələrdə milli azlıqlar yaşayırlar. Azərbaycanlılar da yaşadıqları bir sıra ölkələrdə milli azlıqdır. Gürcüstanda təxminən yarım milyon azərbaycanlı yaşayır. Rusiyada da, digər ölkələrdə də yaşayan çoxsaylı azərbaycanlılar var. Ermənilər də həmçinin. Gürcüstanda 200 min erməni yaşayır - Dağlıq Qarabağda yaşayan ermənilərin sayından 4 dəfə artıq. Bu o deməkdir ki, onlar hər yerdə öz müqəddəratını təyin etməlidirlər? Bu konkret halda öz müqəddəratını təyin etmək prinsipi işləmir. Ona görə də bu halda ərazi bütövlüyü ilə öz müqəddəratını təyin etmək prinsipləri arasında əkslik yoxdur. Başqa sözlə, biz gözləyirik ki, beynəlxalq ictimaiyyət bu münaqişənin həll olunmasında çox fəal rol oynayacaq,

29.04.04. «AzərTAc».

Azərbaycan diasporunun nümayəndələri ilə görüşdə Azərbaycan prezidenti İlham Əliyevin nitqi

Çox mühüm məsələ kimi Ermənistan-Azərbaycan, Dağlıq Qarabağ məsələsi də müzakirə olunmuşdur. İkitərəfli formatda, geniş tərkibdə görüşdə, eyni zamanda, keçirilmiş mətbuat konfransında Ukrayna Prezidenti cənab Leonid Kuçma birmənalı şəkildə qeyd etmişdir ki, Ermənistan-Azərbaycan, Dağlıq Qarabağ münaqişəsi yalnız və yalnız beynəlxalq hüquq normaları əsasında, Azərbaycanın ərazi bütövlüyü çərçivəsində öz həllini tapa bilər. Bu, çox mühüm bir bəyanatdır. Mən qeyd etdim ki, bəzi hallarda müəyyən dairələr bu məsələnin üstündən keçmək, bunu danmaq, bu məsələ ilə əlaqədar müxtəlif manipulyasiyalar etmək istəyirlər. Əfsuslar olsun ki, dünyanın bəzi yerlərində hələ də ikili standartlar siyasəti hökm sürür. Ancaq Uk-

rayna kimi böyük dövlətin başçısının belə birm
çox böyük siyasi addımdır və iki ölkə arasında ol
ləri əhəmiyyətli dərəcədə gücləndirən bir amild
görə Ukrayna Prezidenti cənab Kuçmaya öz m
bildirdim və sizi də məlumatlandırıram ki, gündəli
ünsiyyətdə olduğunuz insanlarla bu məsələ ətr
aparasınız, Azərbaycan dövlətinin və xalqının Uk
olan dərin məhəbbətini, o cümlədən bu mövqey
kürünü bildirəsiniz. Hesab edirəm ki, bu, çox va

Azərbaycanın işi haqq işidir. Xüsusilə Ermən
can, Dağlıq Qarabağ münaqişəsində bütün dünya
cavüzə məruz qaldığını, torpaqlarımızın işğal altı
və bu işğalı nəticəsində 1 milyona yaxın soydaşı
ma torpaqlarından didərgin düşdüyünü bilməlidir.
səfirliklərin bu istiqamətdə apardıqları işlərin ço
miyyəti vardır.

04.06.04

Azərbaycan Prezidenti İlham
iyulun 27-də Xarici İşlər Nazir
respublikamızın xarici ölkəl
fəaliyyət göstərən diplom
nümayəndəliklərinin başçıla
görüşmüşdür

Bilirsiniz ki, bu yaxınlarda yeni səfirliklərin aç
da qərar qəbul edilmişdir. Bu bizə imkan verəcə
sətimizi, öz sözümüzü daha geniş ictimaiyyətə
Bildiyiniz kimi, Azərbaycan beynəlxalq təşkilatlar
fəaliyyət göstərir. Birləşmiş Millətlər Təşkilatı Erm
baycan, Dağlıq Qarabağ münaqişəsi ilə əlaqədar
qəbul etmişdir. Azərbaycan Avropa Birliyi ilə
əməkdaşlıq edir. Bu yaxınlarda Avropa Birliyi Az
ni qonşuluq proqramına daxil edibdir və bu əmə
istiqamətlərdə - həm siyasi istiqamətdə, həm də
də aparılır. Mənim bu yaxınlarda Avropa Birliyin
fər bir də onu göstərir ki, bizim aramızda çox göz
lər mövcuddur.

Avropa Şurası ilə Azərbaycanın əlaqələri güclənir. Bu təşkilat Azərbaycana böyük diqqətlə yanaşır. Azərbaycan da üç ildən artıqdır ki, bu təşkilatın üzvüdür və çox fəal üzvüdür. Avropa Şurasında Ermənistan-Azərbaycan, Dağlıq Qarabağ münaqişəsinə dair qəbul edilmiş sənədlər həqiqəti əks etdirir. Bu sənədlər beynəlxalq hüquq normaları əsasında qəbul edilmişdir və təbii ki, Azərbaycanın milli maraqlarına cavab verir.

Biz çalışmalıyıq ki, bundan sonra da həm Azərbaycan haqqında həqiqətləri dünya ictimaiyyətinə daha dolğun şəkildə çatdıraq, eyni zamanda, apardığımız xarici siyasət vasitəsilə Azərbaycanın dünyadakı mövqelərini möhkəmləndirək və milli maraqlarımızın daha yüksək səviyyədə qorunmasına nail olaq. Əlbəttə, səfirlərin və səfirliklərin bu istiqamətdə rolu çox mühümdür. Xüsusilə Ermənistan-Azərbaycan, Dağlıq Qarabağ münaqişəsinin nizama salınmasında xaricdə fəaliyyət göstərən diplomatlar daha da fəal olmalıdırlar.

Biz informasiya hücumuna keçməliyik. Bəzən bizi günahlandırırlar ki, Azərbaycan bu baxımdan özünü çox davakar aparır. Ola bilər, amma bizim davakarlığımız hələ ki yalnız informasiya sahəsində özünü büruzə verir. Bizim başqa yolumuz yoxdur. Əlbəttə, Ermənistan maraqlıdır ki, bu məsələyə ümumiyyətlə toxunulmasın. Ona görə mən xatırlayıram, biz Avropa Şurasında məsələ qaldıranda ki, bu barədə məruzə dinlənilsin, Ermənistan tərəfi bunun əleyhinə çıxırdı. Nə üçün? Bu məsələnin müzakirə olunmasını istəmirdi. Çünki bilirlər ki, əgər müzakirəyə çıxarılarsa, onda hər şey açıq-aydın görünəcəkdir. Hamı da görəcəkdir ki, işğalçı kimdir, işğalın qurbanı kimdir. Ona görə bütün tədbirlərdə, bütün sahələrdə bu məsələnin mahiyyəti açıqlanmalıdır və informasiya sahəsində də güclü olmalıyıq. Bütün imkanlardan istifadə etməliyik ki, Ermənistanın işğalçı siyasətini ifşa edək, onların bu təcavüzü haqqında bütün dairələrə məlumatı çatdıraq.

Əlbəttə, Azərbaycan üçün ən ağrılı problemlərdən olan qaçqınların və məcburi köçkünlərin vəziyyəti haqqında məlumatlar daha dolğun şəkildə yayılmalıdır. Məsəl üçün, mən fikir verirəm, xaricdən gələn bəzi rəsmi qonaqlar qaçqınlarla görüşəndə dəhşətə gəlirlər. Deyirlər, biz bilmirdik ki, Azərbaycanda bu qədər qaçqın var və onlar belə ağır vəziyyətdə yaşayırlar. Təbii ki, xaricdə bu məsələ ilə əlaqədar kifayət qədər informasiya yoxdur, məlumat yoxdur. Bunu biz bilirik və bizimlə sıx əlaqədə olan dairələr, qurumlar bilir. Amma geniş beynəlxalq ic-

timaiyyət bu haqda bilmir. Bu bizim səhvimiz, nə
28.07.0

Azərbaycan Prezidenti İlham Ə
Milli Məclisin ilk iclasında n

Hörmətli millət vəkilləri!

Əlbəttə, bizim üçün ən ağrılı, ən problemli ola
Azərbaycan, Dağlıq Qarabağ münaqişəsinin həll
Bildiyiniz kimi, danışıqlar aparılır. Prezidentlər, x
zirləri görüşürlər. Müsbət hal ondan ibarətdir ki,
lar Praqa prosesi çərçivəsində aparılır. Praqa pros
mız bilirik ki, mərhələli həll deməkdir. Bu, həmiş
qeyimiz olubdur. Həmişə demişik ki, Dağlıq Qara
yalnız mərhələli həll əsasında öz həllini tapa bilə
istiqamətdə işlər aparılır. Müxtəlif variantlar müzа

Deyə bilərəm ki, Minsk qrupunun fəaliyyəti
daha da gözəgörünən olubdur. Bu da təqdirəla
Minsk qrupunun fəaliyyəti onu göstərir ki, hə
Minsk qrupunun və onun həmsədrlərinin marağı v
sələ öz həllini tapsın. Ancaq istəyirəm, indi bura
yimi bir daha bildirim. Bunu həm Minsk qrupuna
mənistan rəhbərliyinə, bu məsələ ilə məşğul olan
tərəflərə demişəm, bu gün də deyirəm. Ermənistan
Dağlıq Qarabağ münaqişəsi yalnız və yalnız Azər
zi bütövlüyü çərçivəsində öz həllini tapa bilər. I
variant müzakirə olunmur. Başqa heç bir variant
çirilmir. Bu, bizim prinsipial mövqeyimizdir.

Mən bunu çox müsbət hal kimi qiymətləndir
bu tezis münaqişənin həlli ilə məşğul olan tərəflə
kisini artırır. Bu bizim prinsipial mövqeyimizdir. B
bu həddən o tərəfə biz heç vaxt, heç bir güzəştə
rik. Bəzi hallarda deyirlər ki, qarşılıqlı güzəştlər o
sual verirəm, bizim nəyimiz var ki, onu ermənilər
dək? Bizim torpaqlarımız işğal altındadır, bizim
qaçqın-köçkün şəraitində yaşayırlar. Bizim Ermənі
nəyimiz var ki, onlara qaytaraq? Ona görə qarşı
deyəndə, gərək bilək, biz nəyi nəzərdə tuturuq. A
rəfindən indiki şəraitdə, Azərbaycanın gücləndiy
hərbi büdcəmiz 600 milyon dollar səviyyəsinə qal

rdə, - bu da son hədd deyil, - bölgədə liderlik mövqelərini möhkəmləndirdiyi bir dövrdə on ildən artıq danışıqların aparılması da böyük güzəştdir. Bunu hamı bilməlidir.

Bizim səbrimiz tükənməz deyildir. Biz öz sülh siyasətimizi bəyan etmişik. Bizim bu danışıqlarda qalmağımız da onu göstərir ki, məsələni sülh yolu ilə həll etmək istəyirik. Bu gün bir daha deyirəm, hələ ki sülh prosesinin potensialı tükənməyibdir. Ona görə gərək biz bundan istifadə edək. Amma nə vaxta qədər?! On ildən artıqdır atəşkəs rejimində yaşayırıq. On ildən artıqdır danışıqlar gedir və heç bir nəticə yoxdur. İndi biz diplomatik uğurlardan danışsaq, onun hələlik heç bir əhəmiyyəti yoxdur. Baxmayaraq ki, Birləşmiş Millətlər Təşkilatı artıq bu məsələ ilə bağlı ciddi məşğul olur və gündəliyə məsələ salınıbdır. ATƏT-in faktaraşdırıcı missiyası bizim xahişimizlə və təkidimizlə bölgəyə, işğal olunmuş torpaqlara öz nümayəndələrini göndərmişdir. Orada ermənilərin qanunsuz məskunlaşmasını aşkar etmişdir. Avropa Şurası tərəfindən çox müsbət qətnamə qəbul edilmişdir. Bütün bunlar bizim diplomatik uğurlarımızdır. Ancaq əgər məsələ öz həllini tapmırsa, bunların heç bir əhəmiyyəti yoxdur. Biz çalışırıq və çalışacağıq ki, bütün imkanlardan istifadə edib məsələni sülh yolu ilə həll edək. Ancaq eyni zamanda, biz güclü olmalıyıq. Güclü olan dövlət hər şeyə qadirdir. Biz iqtisadi potensialımızı gücləndirməliyik, büdcəmizi artırmalıyıq, siyasi çəkimizi artırmalıyıq və Azərbaycan güclü dövlət olandan sonra istənilən məsələni asanlıqla həll edə bilər.

02.12.05

III hissə

Azərbaycan mətbuatın
rusdilli mətbuatda son zam
naqişəsi ilə bağlı kiafyət c
və müzakirə predmeti ola b
çap olunmaqdadır. Məhz b
min yazılardan bir neçəsi
dir.

- Dağlıq Qarabağ: fede
teqrasiya münaqişənin sülh
li üsulu kimi
- Qarabağ haqqında... e
- Ermənilərə də, azərba
siyasi mədəniyyət çatışmır
- Qarabağda sülhü kim
- Sülh partiyalarından s
cə partiyalarına doğru
- İsa Qəmbər: Qafqazd
qaçılmaz olacaqdır
- Sülhə doğru uzun yol
- Şimali Kipr və Dağlıq
münaqişəni fərqləndirmək
- Skandinaviyanın Qaral
- Qarabağ: Kazan ərəfəs
və perspektivlər, «Qazand
- Qarabağ münaqişəsi v
rin strategiyası
- Təbliğatdan həzz alm
danışıqlar?
«Day.Az»ın Vladimir Ka
sklüziv müsahibəsi

Dağlıq Qarabağ: federalizm və inteqrasiya münaqişənin sülh yolu ilə həlli üsulu kimi

Təbib Hüseynov, Azadlığın Dəstəklənməsi Aktı çərçivəsində təhsil proqramının, Yutika kollecinin, Sirakuz Universitetinin və Mərkəzi Avropa Universiteti (Budapeşt) magistraturasının məzunu

Bu məqalənin başlığı sıravi azərbaycanlı oxucuda qabaqcadan məqalə barədə mənfi rəy doğura bilər. Bunun səbəbi aydındır. «Federalizm» sözü vaxtilə «ümumi dövlət» yaradılması barədə Minsk Qrupu tərəfindən irəli sürülən, Azərbaycan xalqının təməl maraqlarını nəzərə almadığına görə rədd edilən təklifi dərhal yaddaşlarda canlandırır. Özü də federalizm hakimiyyətin mərkəzsizləşdirilməsini nəzərdə tutur, buna isə Azərbaycan cəmiyyəti, bir çox illər ərzində onun üzləşdiyi aqressiv separatizm problemini nəzərə alsaq, təbii ki, inamsızlıqla yanaşır.

Bununla belə, əgər biz həqiqətən Qarabağ münaqişəsini həll etmək istəyiriksə, özü də məhz sülh yolu ilə həll etmək istəyiriksə, problemin həllinin yeni modellərini fəal surətdə hazırlamalı, bizim əvəzimizə başqalarının bunu edəcəyini gözləməməliyik.

Bu məqalənin məqsədi dövlət hakimiyyətinin və dövlətlərarası münasibətlərin regiondakı etnik-ərazi münaqişələrinin həllinə daha çox şərait yaradan şəkildə yenidən təşkil edilməsi vasitəsilə Qarabağ münaqişəsinin sülh yolu ilə nizamlanması imkanlarını müzakirə etməkdir. Mən göstərməyə çalışacağam ki, Qarabağ probleminin həlli dövlətdaxili səviyyədə, yəni sırf bu və ya digər muxtariyyət formasının verilməsi çərçivəsində mümkün deyil və dövlətdaxili tədbirlərin dövlətxarici təşəbbüslərlə, o cümlədən Avropaya inteqrasiya ilə tamamlanmasını tələb edir.

Dağlıq Qarabağın statusu: top Azərbaycanın meydançasındadır

Erməni tərəfinin Dağlıq Qarabağın statusu üzrə danışıqlarda-

kı əsas prinsipi Qarabağla mərkəzi Azərbaycan I
sında şaquli münasibətlərin istisna olunmasıdır.
prinsipi isə erməni qoşunlarının çıxarılması və i
ərazilərin azad olunması tələbindən ibarətdir. Şa
bətlərin istisna olunması barədə erməni tərəfinin
də erməni siyasətçilərinin guya Qarabağın müsta
ya Ermənistanın bir hissəsi olması barədə təbliğat
xışlarından əhəmiyyətli dərəcədə fərqlənir. Baxm
pulist təbliğat Qarabağın Azərbaycanın tərkibində
tisna edir, danışıqlardakı prinsip (yeri gəlmişkən
parlamenti tərəfindən 2001-ci ildə Ki Uest danış
formulə edilmiş prinsip), əksinə, tabelik münasibə
etsə də, buna yol verir. Hər halda, bu prinsipi i
ərazilərin azad olunması və Qarabağın Azərbayc
də saxlanması barədə Azərbaycanın tələbi ilə uzla
Səlahiyyət bölgüsünə (power-sharing) əsaslanan a
ralizm prinsipləri əsasında birgə idarəetmənin yar
ilə bu iki prinsip birləşdirilə bilər. Bu zaman ayd
ki, Azərbaycan dövlət quruculuğunda köklü islaha
yəni dövlət hakimiyyətini yenidən təşkil etməli,
(orada hətta Qarabağın adı belə çəkilmir) dəyişdi
dır. Bu, Azərbaycan hökumətinin çıxarmalı olaca
siyasi qərardır. İctimai rəyi bu qərara hazırlamac
tədbirlərin görülməsi də zəruridir.

Şuşanın və Laçının statusu: top Ermənistanı sındadır

Daha əlverişli durumda olan erməni tərəfi Azə
finin hazır olduğu əhəmiyyətli kompromisslərə ha
lər. Şuşanın və Laçının gələcəyinə aid danışıqlar
rəfinin prinsipləri ondan ibarətdir ki, Dağlıq Qara
Laçın vasitəsilə Ermənistana gedən quru dəhlizi
Azərbaycanın danışıqlardakı prinsipi isə bundan ib
buri köçkünlər öz evlərinə qayıtmalı və erməni icı
rabağın azərbaycanlı icmasına da özünüidarə stat
dir. Azərbaycanlı icması üçün özünüidarə hüququ
ləb köçkünlərin geri qaytarılması və onların təhlük
minat verilməsi prinsipindən irəli gəlir. Təbii ki,
lar bilavasitə onlar barəsindəki qərarların onların
dəki düşmənləri olan ermənilər tərəfindən qəbul
sələr, evlərinə qayıtmazlar.

Quru dəhlizinin verilməsi məsələsi, muxtariyyətin gələcək sərhədlərinin korrektə edilməsi yolu ilə, Laçın da oraya daxil edilməklə və zərurət olduqda beynəlxalq sülhməramlı qüvvələr vasitəsilə bu dəhlizlə sərbəst hərəkətə təminat verməklə nisbətən asanlıqla həll oluna bilər. Digər tərəfdən, əgər erməni tərəfi səmimi olaraq Qarabağ probleminin həllinə öz töhfəsini vermək istəyirsə, başa düşməlidir ki, azərbaycanlıları Qarabağdakı evlərinə qaytarmadan problemin həlli mümkün deyil.

İstər tərəflər, istərsə də beynəlxalq vasitəçilər dəfələrlə qeyd etmişlər ki, münaqişə qalib və məğlublar olmadan həll edilməlidir. Şuşanın və Laçının ermənilərin nəzarəti altında saxlanması bu rayonlardan olan qaçqınların öz evlərinə qayıtmalarına mane olur. Şuşanın azərbaycanlılar üçün böyük tarixi-mədəni əhəmiyyətini nəzərə alsaq, bu itki gələcək münaqişələr üçün asanlıqla münbit zəmin yarada bilər. Şuşanın və Laçının qaytarılması nəinki Dağlıq Qarabağın azərbaycanlı icmasının öz evlərinə qayıtmasına imkan verər, həm də Dağlıq Qarabağın müstəqilliyə yaxın olan yeni de-fakto muxtariyyətinin azərbaycanlılar tərəfindən psixoloji cəhətdən qəbul edilməsinə kömək edər.

Federalizm: sülh yolu ilə həllin zəruri, lakin yetərli olmayan elementi

Ölkənin siyasi fikir sahiblərinin diqqətini tələb edən ən mühüm məqamlardan biri ondan ibarətdir ki, azərbaycanlıların Şuşaya və Laçına qayıtmaları təkcə mənəvi səbəblərə görə deyil, həm də səlahiyyət bölgüsü əsasında gələcək birgə idarəetmənin uğurlu fəaliyyəti üçün zəruridir. Azərbaycanlı icması olmasa, de-fakto müstəqillik əldə etmiş Qarabağ erməniləri öz hərəkətlərini Azərbaycanla koordinasiya etməyə xüsusi ehtiyac duymayacaqlar, vahid dövlət strukturları faktiki olaraq daha mövcud olmayacaq və tezliklə yenidən separatizm təhlükəsi yaranacaqdır. Bu problemi aradan qaldırmaq üçün təkcə mərkəzi Azərbaycan hökuməti ilə Qarabağ ermənilərinin rəhbərliyi arasında deyil, həm də müxtariyyət daxilində Qarabağ ermənilərinin rəhbərliyi ilə azərbaycanlılar arasında paralel və bərabərhüquqlu münasibətlər yaratmaq lazımdır.

Məsələn, Qarabağ azərbaycanlılarının muxtariyyətinin səviyyəsi Qarabağ ermənilərinin muxtariyyətinin səviyyəsinə uyğun olmalıdır. Azərbaycanlılar əhalinin ümumi sayındakı paylarına uyğun olaraq (məsələn, 75%-ə qarşı 25%) gələcək «Qarabağ Muxtar Respublikasının» ümumi strukturlarında təmsil

olunmalıdırlar. Qarşılıqlı münasibətlərin belə for
rarası əməkdaşlığa şərait yaradan zəruri tarazlılıq
radılmasına kömək edə bilər.

Lakin Qarabağ münaqişəsinə münasibətdə
əhəmiyyətli məhdudiyyətləri də vardır. Belə dövl
hakimiyyət səlahiyyətləri etnik-ərazi bölgüsünə
cür sistem etnik qrupların konkret əraziyə nəzarə
rə və ərazilərin və hakimiyyət səlahiyyətlərinin et
rə əsaslanan bölgüsünü möhkəmləndirə bilər. Üst
deralizm Qarabağ ermənilərinin ərazi təhlükəsizli
həll etmir, çünki etnik məskunlaşmanın spesifkiliy
saq, Qarabağ azərbaycanlılarının özünüidarə hüqu
ması və geri qaytarılması o deməkdir ki, azərbay
nin çoxu strateji rayonlarda - Şuşada və Laçında c
Bu problemin uzunmüddətli həlli üçün beynəlxa
və beynəlxalq sülhməramlı qüvvələrin yerləşdir
tədbirlər olmaya bilər. Bu tədbirlər xaricdən gəl
vəqqəti xarakter daşıyacaqdır, çünki onlar zamin
yasətlərinə uyğun olaraq dəyişikliklərə uğraya b
xaricdən qoyulan qaydalara deyil, daxili zərurəti
ümumi maraqlara əsaslanan bir şey yaratmaq lazı

İnteqrasiya: Avropa İttifaqına doğru kurs

Yuxarıda sadalanan məsələlərin həlli üçün hə
verenlik, millətin öz müqəddəratını təyin etməsi, c
ləri və əraziləri və etnik sərhədlər və ərazilər kim
layışlar barədə, yəni problemin mahiyyətini təşkil
lar barədə yenidən düşünməlidir. Məhz fövqəlm
sistemlərinin cəlb olunması bu vəzifəni həll edə

Bu baxımdan Avropa İttifaqı Cənubi Qafqaz
münaqişələrinin, xüsusən Qarabağ münaqişəsinin
yük rol oynaya bilər. Məsələn, qarşılıqlı əməkda
dirilməsinə yönələn regional təşəbbüslərin Aİ tə
təklənməsi, münaqişədən sonra Qarabağda bərpa
liyyə dəstəyi və ən əsası, Cənubi Qafqazın Aİ-yə
perspektivi yeni mülahizələr doğura və regiondakı
nasibətlərin yeni aurasını yarada bilər. Belə persp
qeyd edilən ağrılı və riskli siyasi dəyişikliklərin istə
da, istərsə də Azərbaycanda (Azərbaycanda həm
daxili quruluşunda) həyata keçirilməsini siyasi eli
asanlaşdırar.

İnstitusional baxımdan Aİ-nin dövlət sərhədləri insanların, malların və xidmətlərin maneəsiz hərəkətinə imkan verməklə əvvəlki əhəmiyyətini itirir və sırf inzibati xarakter daşıyır. İdarəetmə baxımından hakimiyyətin bütün səviyyələri, istər milli, istərsə də yerli olsun, müxtəlif ünsiyyət kanalları vasitəsilə bir-birinə qovuşacaqdır, onlar ayrıca mövcud olsalar belə, təcrübədə onların arasındakı dəqiq sərhəd itəcəkdir. Məsələn, hazırda Aİ üzvü olan ölkələrdəki müxtariyyətlərin bəzi yerli özünüidarə orqanları, mərkəzi hökumətlə yanaşı, Aİ-nin Nazirlər Şurasının bilavasitə onlara aid məsələlər üzrə iclaslarında müstəqil iştirak etmək imkanına malikdirlər. Bundan başqa, Aİ-də fövqəlmilli strukturlarla yerli muxtariyyətlər arasında birbaşa təmas imkanı da mövcuddur. Belə sxem Dağlıq Qarabağa da tətbiq edilə bilər. Bununla da kompromissə nail olmaq olar: Dağlıq Qarabağ müstəqil xarici siyasət aparmaqdan imtina edər, eyni zamanda üzv dövlətlərdəki digər etnik muxtariyyətlərə Aİ-nin tətbiq etdiyi qaydalar əsasında Aİ strukturları ilə müstəqil təmas imkanı qazanar. Eyni zamanda, qarşılıqlı münasibətlərin bu cür forması etnik elitalara Avropa İttifaqının çoxmillətli mühitində «sosiallaşmaq» və bununla da sərt milli mövqelərdən geri çəkilmək imkanı verir.

Aİ-yə inteqrasiya, mənim fikrimcə, Qafqazdakı bir çox geostrateji problemləri də həll edə bilər. Aİ yeganə regional qüvvədir ki, onun mövqelərinin möhkəmlənməsi digər qüdrətli dövlətlərin maraqlarına təhlükə yaratmır. Belə ki, Aİ-nin Cənubi Qafqazdakı rolunun güclənməsi ABŞ-ın maraqlarına zidd ola bilməz, əksinə, Aİ-nin və ABŞ-ın Qafqazdakı mövqeləri münaqişələrin sülh yolu ilə həlli, demokratik dəyərlərin və bazar iqtisadiyyatının inkişafı və s. kimi əsas məsələlərdə üst-üstə düşür. Aİ-nin Qafqazdakı rolunun güclənməsi regionda ABŞ-ın artmaqda olan təsirindən narahat olan İranın maraqlarına da cavab verə bilər. O da az əhəmiyyətli deyil ki, regionda Aİ-nin rolunun güclənməsi İrana heç də az olmayan iqtisadi mənfəətlər vəd edir. Türkiyə özü Aİ-yə üzv olmağa çalışır və əlbəttə ki, Cənubi Qafqazın Aİ-yə inteqrasiyası onun maraqlarına cavab verir, çünki bu, Avropa İttifaqı üçün onun geosiyasi əhəmiyyətini daha da gücləndirir. Rusiyaya gəldikdə, onun siyasəti bir çox cəhətdən Aİ ilə yaranan münasibətlərindən asılı olacaqdır. Lakin Aİ ilə qarşıdurma deyil, əməkdaşlıq münasibətlərinin qurulması Rusiyanın marağındadır. Cənubi Qafqaz respublikalarının özləri də az əhəmiyyətli olmayan rol oynaya bilərlər. Biz

qüdrətli xarici dövlətlərə yaltaqlanmağa və özümü
kimi masa üzərində onların qarşısına qoymağa so
Artıq özümüzün masa arxasında əyləşməyimizin v
istərsə də digər ölkələrdə ümumi maraqlarımızı
etməyimizin vaxtıdır.

Təəssüf ki, gələcəkdə həll etməli olacağımız p
zifələrin yalnız bəzilərinə bu məqalə çərçivəsin
mümkün oldu. Ümid edirəm ki, bu məqaləni oxu
siz ölkənin və regionun gələcəyi barədə düşündü
lədirsə, deməli, bu məqalə əbəs yerə yazılmamış

Qarabağ haqqında... emosiyasız

Əli Abbasov,
«Realnı Azerbaydjan» qəzeti, 05.08.05

Qarabağ! Doğrudan da Azərbaycan üçün emosional çalarlı ikinci belə problem yoxdur, lakin o da doğrudur ki, Azərbaycanın elə bir digər problemi yoxdur ki, onu həll etmək üçün Dağlıq Qarabağ münaqişəsi vüsət alarkən bizi pis vəziyyətdə qoymuş emosiyaları imkan daxilində bütünlüklə kənara qoymaq Azərbaycan üçün bu qədər zəruri olsun.

Bu silsilə məqalələrlə bizim münaqişənin mətbuatımızda nadir hallarda müzakirə olunan problemlərinə toxunmaq, onu təsnifləşdimək, hadisələrin inkişafının real gedişatını öz süjetləri ilə əvəz etmiş mifologiyaların köklərini aydınlaşdırmaq, münaqişə tərəflərinin siyasət və ideologiyasını, gözləntilərini rekonstruksiya etmək və Cənubi Qafqazın hərtərəfli inkişafına iyirmi ilə yaxındır ki, mane olan ziddiyyətlərin qəti və ya müvəqqəti həllinin mümkün ssenarilərini proqnozlaşdırmaq istəyirəm. Çoxsaylı etnik münaqişələrə cəlb olunmuş bizlərə - Cənubi Qafqaz xalqlarına onlar unikal görünür, lakin mütəxəssis konfliktoloqlar onların gedişatının ümumi sxemlərini, yəni kəskinləşmə fazalarını və ya danışıqlar prosesində fəallaşma və durğunluq mərhələlərini özündə ehtiva edən sxemləri hazırlamışlar. Dağlıq Qarabağ münaqişəsindəki bütün tərəfləri və vasitəçiləri bürümüş yeni ajiotaj şəraitində bu modellərlə yaxından tanış olmaq ictimaiyyət üçün xüsusilə vacibdir. Az qala birbaşa danışıqlar masasından sızan güclü informasiya «axını», vətəndaşların üzərinə axın kimi tökülən münaqişənin həllinin çoxsaylı variantları, Minsk qrupu həmsədrlərinin müsahibələrdə misli görünməmiş həvəslə danışmaları, iki prezidentin Kazandakı avqust görüşündə irəliləyiş olacağının gözlənilməsi cəmiyyətləri... gözlənilən qələbə və ya məğlubiyyətin gərginliyi içərisində saxlayır. Əlbəttə, həyatda belə olmur, lakin bu, kompromissiz nəticə gözləyənləri nə vaxt dayandırıb ki?! Biz isə bu gün real olaraq münaqişənin hansı mərhələsində olduğumuzu aydınlaşdırmaq üçün mütəxəssislərin rəyinə qulaq asmalıyıq. Adətən münaqişə köhnə incikliklərin, iddia və tələblərin yeni zəmində qaldırılmasından (şüurlu surətdə və ya bəzi hallarda düşünülmədən) başlayır. Arxaik stereotiplərdən qidalanan mif-

ləşdirilmiş millətçilik ideologiyasının formalaşdırıl
sətinin aparılması olduqca təhlükəli və çox zama
zarətindən kənara çıxan prosesdir. Bü mərhələnir
elementi «əvəzləmə» prosesidir, yəni nə vaxtsa mü
vəziyyətin köhnə məzmunu yeni tarixi şəraitin re
biq edilir, münaqişə tərəflərinin sıravi iştirakçıları
mür və ya buna əhəmiyyət vermirlər. Belə şə
əvəzləmə münaqişənin mifləşdirilməsinin birinci s
rilir. Bu cür reanimasiyanı reallaşdıranların rolund
lələrin səfərbər edilməsinin dalğasında öz pobl
edən müxtəlif adi siyasi qruplar və onların liderlər
da ziyalılar) çıxış edirlər. Mütəxəssislərin fikrincə,
razı» yaradılmasının mənbəyini müəyyən etmək ü
şədən istifadə etməkdə maraqlı olanları tapmaq və
ların resurslarını müəyyənləşdirmək kifayətdir.
«reallaşdırıcıları» əzməyə qadir olan və bunu istə
varsa, münaqişə artıq öz inkişafının bu mərhələsi
bilər.

Əgər belə qüvvələr yoxdursa, münaqişənin bu
daha çox insanların və onların mütəşəkkil qru
olunması real problemlərin müzakirə müstəvisin
masına və vahimələrlə, şüursuz qorxu hissləri ilə,
qeyri-real gözləntilərlə əvəz olunmasına gətirib ç
sivliyin kökündə şüurlu, çox vaxt isə şüursuz təh
yanır ki, o, «yad» ünsürün itələnməsinə və ona
süzlük münasibətinə səbəb olur. Aqressivlik dai
və günahkarların axtarışı ilə müşayiət olunur. Bu
mək vacibdir ki, məhz xaricdə və yalnız orada d
şı öz müsbət obrazını nümayiş etdirmək və öz
mövqeyini möhkəmləndirmək üçün zəruridir. B
xalqa anlaşıqlı izahatlar verən «şərhçilər» rolunu
mağa başlayır (RF-də xüsusi «Bayquş» layihəsi ha
onun müəllifləri Rusiyanın aparıcı nəşrlərində çı
jurnal məqalələrindən götürülmüş «müharibə dili»
ni müntəzəm dərc edirlər). Şərti olaraq monoloji
reotiplər adlandırıla bilən, ictimai şüuru davamlı o
liyində saxlayan məfhumlar yaradılır. «Müharibə
şə problemlərinə aid nəşrlərin senzoru rolunu oyn
yır və bir çox jurnalistlər ona könüllü surətdə tab

Tərəflər daha bir-birini dinləmir (eşitmir), probl
elementləri və həlli yolları sıxışdırılaraq kənarlaşd

müharibə yolu ilə həlli mümkün sayılan barışmaz ziddiyyət konsepsiyaları ilə əvəz edilir. Virtual «müharibə dili» real müharibəyə rəvac verilməsi üçün zəruri şərait yaradır.

Bu ideoloji mövqelərdən aparılan müharibə xüsusilə amansız cərəyan edir, tərəflər sabitliyi pozur, bir-birini bəşəriyyət əleyhinə cinayətlərdə ittiham edir və müharibənin aparılmasında və qarşı tərəfin dinc əhalisi ilə rəftarda həqiqətən bu metodlarına əl atmağa başlayırlar. Öz maraqları olan üçüncü tərəflər silahlı münaqişə alovunu qızışdıraraq onun tənzimlənməsində vasitəçi olmağa çalışırlar. Onlar hətta uydurma cinayət faktlarını həvəslə tanıyır, onlara kəskin qiymət verir, özü də tərəflərə mənfi qiyməti balanslı şəkildə verirlər. Üçüncü tərəflərin «sülh dili» münaqişəyə münasibətdə xarici qüvvə olan, münaqişə tərəfləri arasında dialoqu deyil, öz maraqlarını gerçəkləşqdirməyə çalışan qüvvələrin riyakar monoloqunun nümunəsidir. Sülhyaratma qruplarının «xalq diplomatiyası» vasitələri ilə dialoq qurmaq üzrə ayrı-ayrı cəhdləri mətbuatda rüsvay edilir və hakimiyyət orqanları tərəfindən maneələrə məruz qalır.

Etnik müharibələr, bir qayda olaraq, sülh müqavilələri ilə başa çatmır, çünki lap əvvəldən müharibə tərəflərin ilkin ziddiyyətlərini, xüsusən də onların xoflarını yox etmək üçün vasitə deyil. Buna görə də, hərbi resurslar tükəndikdən sonra tərəflər (adətən üçüncü tərəflərin vasitəçiliyi ilə) kifayət qədər uzun müddət davam edə bilən müvəqqəti sülhə gedirlər. Belə vəziyyətdə, yəni «nə sülh, nə də müharibə şəraitində» münaqişə tərəflərinin liderləri özlərinin adətən avtoritar xarakterli rejimini möhkəmləndirmək üçün əlverişli şans görürlər. Demokratik dəyişikliklər, iqtisadi islahatlar, hüquqi dövlətin və vətəndaş cəmiyyətinin bərqərar olması ləngiyir və ya dayanır. Fövqəladə vəziyyət və məxfilik rejimi adı altında bütün resursların iqtidarın əlində təmərküzləşməsi baş verir, bu isə korrupsiyanın kəskin şəkildə artmasına və əhalinin yoxsullaşmasına gətirib çıxarır. Yoxsulluq və işsizlik problemləri münaqişənin həlli məsələsini insanların şüurundan sıxışdırıb çıxarır.

Tərəflər bunu rəsmən söyləməsələr də, müharibənin bərpa olunacağından ehtiyat edir və öz problemlərini həll etmək ümidi ilə danışıqlar prosesinə gedirlər. Real problemin yeni əvəzlənməsi baş verir: özünün öncədən «mifik həqiqət»lə əvəz edilmiş bütün mövqelərini bərpa etmək üzrə kompromissiz ümid yaranır. Bu mərhələnin daha bir əlaməti tərəflərin arqumentlərinin «mübadiləsidir». «İncidənlər» və «incidilənlər» yer-

lərini dəyişirlər (Dağlıq Qarabağ münaqişəsi tərəf
qişənin əvvəlində və indi «müharibə və sülh dili
lətdikləri ifadələrə bax). Bununla belə, bu ilk təm
fin dəlillərini ilk dəfə eşitməyə və bir-birinin re
və iddialarının dairəsini bərpa etməyə imkan ve
prosesinn iştirakçıları öz ilkin nöqteyi-nəzərlərini
şirlər, lakin bu informasiyanı KİV-lər vasitəsilə ya
danışıqların gedişini məxfiləşdirirlər. İctimaiyyət
sibətini dəyişmək imkanını itirir, xarici fondlar tə
təklənən xalq diplomatiyası, qarşı tərəflərin müx
kumət təşkilatları arasındakı danışıqlar və əməkd
informasiyadan təcrid edən iqtidarın hərəkətlərin
Rəsmi danışıqlar prosesi və xalq diplomatiyası zi

Qarşı tərəflərin KİV-ləri, ziyalı elitası, siyasi pa
katların liderləri, münaqişənin gedişində bilavasi
miş şəxslər - bunlar sülh və dialoq mədəniyyəti
yənin və maarifləndirilmənin ilk növbədə şamil
ğu kontingentdir, belə ki, onlar özləri bu ideyal
maiyyətə çatdıran daşıyıcılara çevrilməlidirlər. Bu
zulma və geriləmə təhlükələrinə məruz qalan ən
uzun prosesdir.

Dialoq mədəniyyəti prinsiplərinin praktiki tə
kompromiss qərarın hazırlanması məqsədilə keç
danışıqlar masası arxasında tərəfdaşlığının və a
təşəkkül tapması və inkişafı yolu ilə, sonra isə d
ümumi prinsipləri, demokratik dövlətin və vətənd
nin, çoxtərəfli mədəni və elmi əlaqələrin qurulm
əsasında iqtisadiyyat və dövlət quruculuğu sahəsi
vaxtlar bir-biri ilə barışmaz müharibə aparan və
də olan ölkələrin hazırda fəal əməkdaşlıq etməsi
niyyətinin yararlılığının təzahürüdür.

Gerçəklikdə biz sülh və dialoq mədəniyyətinə
yalnız ikili standartlar tətbiq etmək səylərini gö
monoloq mədəniyyətinin hələ də yaşadığının ina
nəsidir. Belə şəraitdə müasir dövrün sadə olmaya
rinin həlli yalnız ayrıca şəxsiyyətin, yaxud bütövl
hüquq və azadlıqlarının ümumi, universal və müt
ni tanıyan demokratik cəmiyyətdə mümkündür. M
naşma müasir sosial və humanitar problemlərin ç
halında əhatə edə bilən inteqrasiya təfəkkürünün,
nun əsaslarının formalaşmasına yardım edə bilər.

«Müharibə dili» və «sülh dili» bu gün postsovet məkanındakı çoxsaylı münaqişə tərəflərinin ritorikasında müxtəlif, açıq-aydın qeyri-proporsional nisbətlərdə olsa da, mövcuddur. Bunlardan birincisinin nəticələri göz qabağındadır: münaqişələr hələ də həll olunmamışlar, üstəlik, elə bir dalana dirənmişlər ki, hətta «müharibə dili»nin əvəzinə müharibənin özündən istifadə olunsa belə, oradan çıxmaq mümkün deyil. «Sülh dili» kompromissin axtarışına və xalqların şüurunda təsdiqinə yönələn konstruktiv dialoq dilidir. Əgər birinci dil tarixin hökmü ilə qonşuluğa məhkum edilmiş xalqlar arasında ayırıcı sədlər yaradırsa, ikinci dil faciəli münaqişələrdən sonra ağır dialoq çərçivəsində birgəyaşayışın məqbul variantlarını axtarır. Görünür, çıxarılan nəticələri təcrübədə münaqişələrin qarşısının alınmasına və həllinə tətbiq etmək lazımdır.

Mütəxəssislərin rəylərini təqdim etməklə mən oxucuya təklif etmək istəyirəm ki, özü münaqişələrin gedişatının təklif olunan sxemini qəbul və ya rədd estin və əgər onun seçimi müsbət olarsa, hazırda Dağlıq Qarabağ münaqişəsinin hansı mərhələsində olduğumuzu özü müstəqil müəyyən etsin.

Ermənilərə də, azərbaycan
siyasi mədəniyyət

«Demo» qəzeti (Dağ

Bu yaxınlarda Ermənistanda olmuş Sülh və
İnstitutunun (Bakı) konfliktologiya və miqrasiya
nin rəhbəri Arif Yunusov «Demo»nun sualların
məyə lütfkarlıqla razılıq verdi:

- Azərbaycanda ermənilər əleyhinə əhval-ru
rə alsaq (Qurgen Marqaryanın ölümü bunun b
sidir) sizə elə gəlmirmi ki, Ermənistan və Az
miyyətləri hələ dialoqa hazır deyillər?

- Mən hesab edirəm ki, bu, heç də bariz nümu
ki iki xalqın genetik uyğunsuzluğu barədə Köçəry
eyni qaydada nümunə gətirmək olar. Kənar şəxs
nışsa, mən bunu başa düşərəm, bu isə ölkə prezi
belə şeylər danışmağa, özü də belə yüksək trib
söyləməyə haqqı yoxdur. Bunun özü də ermən
zümsüzlüyünün göstəricisidir... Mən başa düşür
hadisə -qətl baş verib, lakin bu, bir çox yaxşı şey
xətt çəkməməlidir. Buna görə də mən «bu gün b
zır deyilik» söyləyərkən məhz bunu nəzərdə tut
ondadır ki, siz ermənilərə elə gəlir ki, pis şeyləri
rəfdən gəlir. Mən buraya gələrkən həmişə mənə
ham Əliyev belə dedi, Quluzadə belə dedi... M
rəm: heç olmasa bircə dəfə sizinkilərin nə dedikl
Belə hallarda mən Qrant Matevosyanı xatırladıra
gün deyib: bütün bəlalar ondan irəli gəlir ki,
azərbaycanlıların ağrı və əzablarını hiss edə bilm
öz növbələrində ermənilərin ağrı və əzablarını d
yəni onların hər biri özü haqqında danışır və m
hər biri özünü yaxşı hesab edir, ölkəsini xeyir im
orada, o tərəfdə isə şər imperiyasının olduğunu
yaxşı olmadığını, pis, vəhşi, barbar olduğunu hes
loq yalnız onda mümkün olacaq ki, bunlar olma

- Necə düşünürsünüz, bu seçkilər Qarabağ
həllinə təsir edə bilərmi?

- Yox, Qarabağ münaqişəsinin həllinə yaxın

nə təsir edə bilməz, çünki bu, həddən artıq mürəkkəb məsələdir və təkcə parlament seçkilərindən asılı deyil. Mən deyərdim ki, heç prezident seçkilərindən də asılı deyil. Bu, əsasən xalqlarımızın və cəmiyyətlərimizin demokratikləşmə səviyyəsindən asılıdır. Nə siz, nə də biz demokratik xalq deyilik. Biz bununla mübahisə edə bilərik, kimsə az, kimsə çox dərəcədə. Amma əslində Avropa Şurası bizi ona görə üzvlüyə qəbul etdi ki, geosiyasi məsələ - Rusiya məsələsi vardı və üzvlük nə vaxtsa bizim ağıllı, yaxşı ola biləcəyimizə görə verilən avans idi. Əslində isə biz belə deyilik. Siyasi mədəniyyət nə sizdə, nə də bizdə yüksək deyil. Belə şəraitdə kimin - Köçəryanın, Əliyevin və ya bir başqasının prezident olması önəmli deyil. Mən ümumiyyətlə inanmıram ki, Əliyevlə Köçəryanın vaxtında nəsə mümkün olsun. Mən buna ona görə inanmıram ki, bu gün onların hər ikisi kifayət qədər barışmaz əhval-ruhiyyədədir. Təsəvvür edin ki, bizim hər iki xarici işlər nazirimiz - sizin Oskanyan və bizim Məmmədyarov hətta təkbətək görüşə də bilmirlər. Bu ki ağlasığmazdır. Belə halda hansı həlldən söhbət gedə bilər? Hətta onlar bir-birindən inciyiblər, hərçənd ki, nazir adi insan deyil. Nazir dövlət qarşısında öz öhdəliklərini yerinə yetirməlidir. Mən onların arasında nə baş verdiyini bilmirəm, lakin nazirlər yalnız hansısa şəxsi simpatiyaları səbəbindən görüşmək və xalqlarımızın ən əsas problemini müzakirə etmək istəmirlərsə, bu, ağılsızlıqdır. Bu, istər Ermənistanda, istərsə də Azərbaycanda indiki rejimlərin zamanında heç bir dəyişiklik olmayacağının göstəricisidir. Cəbhə xəttində gərginliklər, atışmalar olacaq, KİV-lərdə hay-küy olacaq, amma Qarabağ munaqişəsinin həllinə çox vaxt lazımdır. Bunun üçün bizim mentalitetimiz dəyişməlidir - biz bir-birimizi ən azı düşmən kimi görməyimizə son qoymalıyıq. Bir-birimizi öz nöqteyi-nəzəri olan opponent kimi görməyimiz daha yaxşı olar. Bu isə yalnız Qərb strukturuna inteqrasiya şəraitində mümkündür. Münaqişələr hər yerdə, o cümlədən Avropada da var, lakin onlar problemləri danışıqlar çərçivəsində həll edə bilirlər. Biz hələ bundan uzağıq. Buna görə də mən Azərbaycanda və ya sizdə parlament seçkilərindən nəyinsə asılı olduğunu hesab etmirəm. Mən yaxın vaxtlarda bu məsələnin həll olunacağına inanmıram, biz hələ buna hazır deyilik.

- Seçkilərdə müxalifətin nə dərəcədə şansı var?

- Əslində müxalifətin şansı həmişə yüksək olub və ümumən müxalifət, hər halda son illərdə, həmişə qalib gəlib. Yəni 1998-

ci ildə prezident və parlament seçkilərində prakti
xalifət qalib gəlib. Lakin problem ondadır ki, bizi
seçkilərin nəticələrini həmişə saxtalaşdırır, Qərb
buna göz yumur və seçkiləri «irəliyə doğru» add
Bəlkə də neft olmasaydı, biz bir çox problemləri,
problemini də daha yaxşı həll edərdik. Bizdə nef
bir tərəfdən, hakimiyyəti xalqdan uzaqlaşdırır, c
Qərbə ikili standartlar siyasəti yeritmək imkanı ve
mokratiyadan və insan hüquqlarının müdafiəsind
amma belə şeylərə göz yumurlar. Bu isə Qərb əl
rika əleyhinə əhval-ruhiyyələrin artmasına, əhalir
masına şərait yaradır.

**- Qarabağ münaqişəsinin həllində kütləvi inf
sitələrinin rolu nədən ibarətdir?**

- Bir dəfə Ermənistan və Azərbaycan jurnalistlə
tuasiyanı müzakirə edirdilər ki, Ermənistanda və A
jurnalistlərin özləri hakimiyyətə gəlsəydilər, nə
diskussiyalardan sonra onlar bu nəticəyə gəldilə
məsin ki, bu baş versin, o halda vəziyyət daha d

Qarabağda sülhü kim istəmir

Zərdüşt Əlizadə,
«Realnı Azerbaydjan» qəzeti, 22.04.05

Siyasi aksiomlar vardır ki, onlara əsasən heç bir separatçı hərəkat güclü xarici dəstək olmadan davam gətirə və uğur qazana bilməz. Müasir mərhələdə Qarabağda erməni separatizmi Sov.İKP MK-nın təhrikçiliyi ilə başlamış, Rusiyanın dəstəyi ilə inkişaf etmiş və möhkəmlənmişdir və İrəvanın, Moskvanın, Vaşinqtonun, Avropa paytxatlarının və... Bakının ümumi konsessusu sayəsində mövcuddur. Əziz oxucu, Qarabağda separatizm ocağını dəstəkləyənlər sırasında müstəqil dövlətimizin paytaxtının adını çəkməyim səni əsəbləşdirməsin. Bunun üçün mənim tutarlı səbəblərim var.

Qarabağ münaqişəsi Azərbaycan və erməni xalqlarına böyük fəlakətlər gətirdi. Millətçilik eyforiyası keçib getdi, hər iki xalqın ümumi məğlubiyyətini əks etdirən real həyat isə qaldı. Ermənistanın ağıllı və vətənpərvər vətəndaşları açıq şəkildə deyirlər ki, Ermənistan Qarabağ uğrunda müharibədə qalib deyil, hər halda hərbi qələbə mahiyyət etibarı ilə «Pirr qələbəsidir». Ermənistan heç nə udmayıb, hüquqi cəhətdən rəsmiləşdirilməyən ərazi qazancı ölkənin inkişafa və sülhə doğru yolunu kəsən yükə çevrilib. Münaqişə onun ucbatından demokratik tərkib elementlərini itirmiş erməni və Azərbaycan xalq hərəkatlarının məğlubiyyətinə səbəb olub. Bütün xarici «vasitəçilər» regionda öz maraqlarını güdürlər.

Sadə insanlar bunu dərk etməyə və barışıq yollarını axtarmağa başlayıblar. Aydındır ki, xalqlar barışmasa, hər hansı həlli qəbul etdirmək üçün yuxarıdan və ya xaricdən edilən istənilən cəhdlər uğursuzluğa düçar olacaqdır.

Buna görə də həm Ermənistanda, həm də Azərbaycanda xalq diplomatiyası fəalları dialoqun əməkdaşlığa və inama səbəb olacağına ümid edərək olduqca nəzakətlə, lakin israrla dialoq körpüləri qurmuşlar. Bu sülhyaratmada Avropanın və ABŞ-ın sülhpərvər təşkilatları tərəfindən fəal dəstəklənən Helsinki Vətəndaş Assambleyası (HVA) milli komitələrinin liderlərinin xüsusi xidməti vardır.

Qarabağ erməniləri qrupunun Bakıya gəlməkdən ötrü maliyyə dəstəyi barədə ərizə ilə Açıq Cəmiyyət İnstitutu - Soros Fon-

dunun Azərbaycandakı bölməsinə müraciət etmə
illik itkilər, mübahisələr, incikliklər və barışmalar
Qarabağ erməniləri bildirdilər ki, onlar Azərbay
xadimləri, müxalifət liderləri, dövlət xadimləri ilə
danışmaq istəyirlər. Fondun idarə heyəti və icraç
təşəbbüsə müsbət yanaşdılar, lakin bu sülh missi
üçün qərara alındı ki, iqtidardan lazımi dəstək alır
rə də Fondun idarə heyətinin sədri ilk növbədə
milli təhlükəsizlik naziri ilə əlaqə yaratdı və Qa
lərinin qarşıdakı səfəri barədə ona məlumat verdi
qısa olmaq üçün Fondun idarə heyətinin sədrini
«X» adlandıracağam, çünki bu xadimin adını hələ
lazım gələcəkdir.

Demək lazımdır ki, həmin vaxt qeyri-hökum
fəallarının, jurnalistlərin və hətta yüksək vəzifəli d
larının qarşılıqlı səfərləri adi hala çevrilmişdi. Laki
mənilərinin bu cür konkret sülh proqramı ilə səfə
olan ilk səfər idi.

Nazir «X»-ə məlumat verdi ki, bu səfərə şa
müsbət hadisə, sülhə doğru real addım hesab edi
di ki, qonaqların təhlükəsizliyini təmin etmək üç
ilə zəruri addımların atılmasından ötrü ona Prezi
nın göstərişi lazımdır.

«X» prezident aparatının rəhbərinə zəng vurdu
səfər barədə ona məlumat verdi. O bu xəbərdə
dı.

- Bu, çox mühüm xəbərdir. Bu səfər danışıqlar
münaqişənin nizamlanmasında dönüş nöqtəsi ola
mənim hər hansı konkret hərəkətlərə şəxsən san
hüququm yoxdur. Belə mühüm məsələ barədə
prezident özü qəbul edə bilər. İki saatdan sonr
mən sizə onun cavabı barədə məlumat verim.

«X» iki saatdan sonra təkrar zəng vurdu. Prez
nın rəhbəri məlumat verdi ki, prezident Qarab
qrupunun sülh axtarmaq üçün Bakıya səfərinin s
yətini və perspektivlərini yüksək qiymətləndirir,
edir ki, müxalifət liderləri bu səfərdən iqtidara hü
üçün istifadə etməyə çalışarlar.

«X» müxalifətin aparıcı liderləri ilə danışıqlar a
onların mövqeyi barədə məlumat verəcəyini Prez
nın rəhbərinə vəd etdi.

«X» Əli Kərimliyə zəng vurdu və Qarabağ ermənilərinin sülh missiyası barədə ona məlumat verdi. Cəbhəçilərin lideri cavab verdi ki, bu səfərin əhəmiyyətini yüksək qiymətləndirir, hər iki tərəfin ictimaiyyətinin əhval-ruhiyyəsində çoxdan gözlənilən dönüşə ümid edir və xahiş etdi ki, proqrama onunla görüş daxil edilsin. «X» məlumat verdi ki, AXCP lideri ilə görüş hökmən nəzərdə tutulacaqdır.

«X» İsa Qəmbərə zəng vurdu və ona eyni məlumatı verdi. Müsavat başqanı bu xəbərdən şad oldu, onun əhəmiyyətini yüksək qiymətləndirdi və xahiş etdi ki, Qarabağ ermənilərinin sülh missiyası səfərinin proqramına onunla görüş daxil edilsin. «X» məlumat verdi ki, belə görüş hökmən nəzərdə tutulacaqdır.

«X» Milli İstiqlal Partiyasının lideri Etibar Məmmədova zəng vurdu və Qarabağ ermənilərinin sülh missiyası barədə ona məlumat verdi. Etibar bəy bu missiyanı müsbət qiymətləndirdi və onları qəbul etməyə hazır olduğunu bildirdi. «X» məlumat verdi ki, AMİP lideri tərəfindən qəbul səfərin proqramına hökmən daxil ediləcəkdir.

Bu danışıqlardan sonra «X» yenidən Prezident Aparatının rəhbəri ilə əlaqə yaratdı və məlumat verdi ki, müxalifət liderləri sülh missiyasının səfəri faktından siyasi mübarizə üçün istifadə etməyə hazırlaşmırlar, üstəlik, onlar hamısı bu ictimai nümayəndə heyətini qəbul etməyə və onlarla danışmağa hazırdırlar. Prezident aparatının rəhbəri cavab verdi ki, müxalifətin bu münasibətindən məmnundur və bundan sonra səfər üçün heç bir maneə görmür və nümayəndə heyətinin qəbulu və təhlükəsizliyinin təmin edilməsi üçün müvafiq göstərişlər verəcəkdir.

Qarabağ ermənilərinin Tiflisdən Bakıya uçuşu günü MTN bütün «özəl» televiziya kanalları ilə qonaqların səfər proqramı barədə ətraflı məlumat yaydı: onlar nə vaxt gələcəklər, harada yerləşəcəklər, harada nahar edəcəklər, kiminlə və nə vaxt görüşəcəklər. MTN-nin lütfkarlıqla verdiyi bu informasiyaya yalnız bir telekanal - ən obyektiv və operativ ANS telekanalı reaksiya verdi.

HVA-nın milli komitəsinin sədri və beynəlxalq HVA-nın həmsədri Arzu Abdullayeva təyyarənin Tiflisdən gəlməsindən yarım saat əvvəl aeroporta gəldi. O, jurnalistlər qrupunu görüb onlara yaxınlaşdı və xahişlə müraciət etdi:

- Bu, Qarabağ ictimai xadimlərinin Bakıya ilk müstəqil səfəridir. Onlar sülh perspektivlərini müzakirə etmək üçün buraya

gəlirlər. Nəzərə alın ki, bunlar separatçıların lider
hpərvər insanlardır, adi vətəndaşlardır. Bizim ba
lərdə onları ittiham etməyə çalışmayın. Onlar mü
rə yalnız hər bir sıravi azərbaycanlının daşıdığı q
yət daşıyırlar. Bu səfər çox mühüm dialoqun başl
lər, sizdən çox xahiş edirəm, qonaqlara ehtirasl
masına və düşmənçiliyin güclənməsinə xidmət
suallar verməyin.

Jurnalistlər, o cümlədən ANS-in jurnalistləri
tanınmış ictimai xadiminin xahişini dinlədilər. Son
diyini isə televiziya tamaşaçıları telekanalda, özü
kanalında özləri gördülər.

Budur, sevinc içində olan insanlar qrupu kiçik
madanlarla pasport və gömrük nəzarəti zonasında
sanlar Qarabağdan olan ermənilərdir. Orada -
Ermənistanda bu səfəri qadağan etmiş, onları təh
Münaqişənin davam etdirilməsinin tərəfdarları s
öz qonşuları ilə barışmalarına, düşmənçiliyə son
mane olmağa çalışmışdılar. Lakin onlar təhlükələr
madılar və budur, onlar Bakıdadırlar. Yəqin ki, on
lıqla qarşılayarlar, axı onlar sülh elçiləridir...

ANS-dən olan gənc, cazibədar xanım jurnalist
elçisi, Dağlıq Qarabağ üzrə Helsinki Komitəsi-92
ren Ohancanyanın qarşısını kəsir:

- Siz hansı ölkənin vətəndaşısınız?

Karenin çöhrəsində hələ də təbəssüm var, lak
belə sualı gözləmirdi:

- *Bunun nə əhəmiyyəti var? Mən Dağlıq*
gəlmişəm.

- Olsun, hər halda siz hansı ölkənin vətəndaşı

Karen yenə yayınmağa çalışır. Amma ANS-in
nağı bu sualın qarmağında möhkəm saxlayır. N
təmkinini itirir və cavab verir:

- *Mən Dağlıq Qarabağ Respublikasının vətə*

Jurnalist təntənəli surətdə ikinci sualını verir:

- Bəs sizin parsportunuz hanı? Pasportunuzu g

Karen Ohancanyan irəliyə keçməyə çalışır,
mikrofon olan inadcıl xanım ona yol vermir və öz
təkrar edir. Belə olan halda qonaq, təbii ki, Ermən
likası tərəfindən verilmiş xarici pasportunu çıxarır

Kamera Ermənistan pasportunu yaxından göstə

sini yerinə yetirmiş jurnalist xanım təntənəli surətdə ucadan deyir:

- *Ermənistan Respublikası vətəndaşının pasportu!*

Vəssalam. Həmin gün ANS bu sujeti «Vətənin yanmış və talan edilmiş şəhər və kəndləri» haqqında sırf sovetsayağı şərhlə müşayiət etməklə dəfələrlə göstərdi. Şərhçi Azərbaycanın təhqir olunmuş böyük türk qüruru mövzusunu qabartdı. Əlbəttə, səfəri Dablıq Qarabağdan olan, iqtidara qulluq edən və rejimin düşmənlərinə qarşı kampaniyalarda daim istifadə olunan əzabkeş və qəhrəman qaçqınlar bütün respublika üçün şərh edərək aşağıdakı sözlərdən ibarət eyni mahnını ifa etdilər: «Düşmən müqəddəs torpaqlarımızı işğal etdiyi və dədə-babalarımızın məzarlarını təhqir etdiyi bir vaxtda, müdrik və dahi rəhbər doğma torpaqların azad edilməsi uğrunda ağır mübarizə apardığı bir vaxtda hakimiyyətə can atan və xalqla partiyanın birliyini pozan satqın və alçaq adamlar tapılır…».

Qarabağdan olan qonaqlar Xəzər sahilində gözəl «Krisçen biç» mehmanxanasında yerləşdirildilər və mehriban Xəzərin sahil küləyindən və görünüşündən zövq almağa başladılar. Üç müxalifət partiyasının vətənpərvər və cəsur, müdrik və müstəqil liderləri öz qiymətli reytinqləri üçün təhlükəni hiss edərək, Qarabağ ermənilərinin xoşməramlı missiyası ilə görüşdən imtina etdilər. Onları yalnız Prezident Aparatında və… Helsinki Vətəndaş Assambleyasında qəbul etdilər. Tanınmış sülh və demokratiya müdafiəçilərindən olan bir xanım Qarabağ Azadlıq Təşkilatının vətənpərvər və müdrik fəallarına bu təşəbbüsün təhlükəli olduğunu izah etdi və iyirmiyə yaxın kişi və bir neçə coşmuş qadın Arzu Abdullayevanı Vətənə xəyanətdə ittiham edərək HVA-nın binasına soxuldular. Dərhal polis gəlib çıxdı və dalaşqan QAT fəallarını bayıra atmağı, döyməyi və həbsxanaya salmağı Arzu Abdullayevaya təklif etdi. Arzu Abdullayeva tələb etdi ki, polis müdaxilə etməsin. Uzun və qızğın mübahisələrdən sonra bəzi cəsur və fədakar Qarabağ müdafiəçilərini vətənə məhəbbət ehtirası ilə atılaraq üzərinə çıxdıqları masalardan yerə düşməyə razı salmaq və zorakılıq və polis müdaxiləsi olmadan bayıra çıxarmaq mümkün oldu.

Sizin sadiq bəndəniz özlərini bizim həmvətənlərimiz, Azərbaycanımızın vətəndaşları hesab edən, imperiyanın və riyakar xarici qüvvələrin bədxah iradəsi ilə qeyri-ixtiyari düşmənə çevrilən insanlarla görüşə yollandı və onlarla uzun müddət və mehribancasına söhbət etdi. Bizim bir torpaqda birgə yaşama-

ğımızın və mehriban qonşu olmağımızın mümkün
də dəlilləri eşidərkən bəzən gülmək, bəzən də ağ
dim. Uzun sürən xoşbəxt dostluq illərinin təcrüb
daş cəmiyyətinin demokratik təsisatlarının uğurlu
nümunələri, habelə bütün regionun Avropaya in
nunda real özünüidarə nümunələri bütün bu dəlil
ğın edirdi.

Sonra mən ictimai işlərlə bağlı ABŞ-a getdim.
də səhər tezdən məni yuxudan oyatdılar və de
Yorkun iki məşhur göydələn qüllələrindən birinə
lıb. Mən terror aktının baş verdiyi yerdən reporta
levizorun olduğu otağa qaçdım. Sonra ikinci təyy
ləyə çırpıldı. Bundan sonra üçüncü təyyarə Penta
na çırpıldı. Daha sonra dördüncü təyyarə yerə dü
yanan qüllələr uçuldu. Bütün dünyanın başı ümu
yaslı bu tarixi terror aktına qarışdı.

Məhz bu səbəbdən sülhə qarşı daha bir effe
mənzərəsi qəzetlərin ilk səhifələrinə və dünya te
xəbər proqramlarına düşmədi. Amma bütün bunl
fektli qurulmuşdu: ANS telekanalının kamerası Q
niləri ictimaiyyətinin nümayəndə heyətinin mahi
uğursuz olan Bakı səfərindən sonra evə qayıtm
daim nümayəndə heyəti ilə birlikdə olan müh
müəmmalı şəkildə yoxa çıxır və bir polis rəisinin
və özü də polis nəfəri olan müdhiş vətənpərvər g
vəng bir naxçıvanlı sülh elçisi olan qonağın, arıq
lu Karen Ohancanyanın üstünə yumruqları ilə şığı
rur. Sonra isə Azərbaycanın ən operativ telekanal
mızı aldıq» şərhi ilə bunu gün ərzində dəfələrlə

Niyə məhz Karen? Ona görə ki, o, girovlara v
rə işgəncə verilməsinə son qoymağı Qarabağda
etməyə birincilər sırasında cəsarət etmiş, yüzlər
hərbi əsirin azad edilməsinə misilsiz töhfə vermiş
timaiyyətinin Azərbaycan ictimaiyyəti ilə daloqu
daşlığının qurulmasının pioneri olmuş, iki xalq üç
sülhü birgə axtarmağa çağırmış, bunda təqsiri olm
lı faciəsinə görə şəxsən üzr istəmişdi.

2001-ci ilin 11 sentyabr terror aktı iqtidarın kiç
lu xüsusi əməliyyatını kölgədə qoydu. Belə ki, b
öz-özünə baş verdiyini güman etmək qüdrətli pre
ni idarə etmədiyini etiraf etməyə bərabər olardı.

Xeyr, o, ölkəni idarə edirdi. Və idarə etməkdə davam edir. Bu səbəbdən iqtidar indiyə qədər Azərbaycan QHT-lərinin erməni həmkarları ilə dialoq qurulması və sülh axtarışı üzrə bütün cəhdlərinə zərbə endirir. Səhnədəki marionetlər də əvvəlkilərdir. Mən onların adlarını çəkmirəm. Xalq bulanıq suda balıq tutmağı, Qarabağ mövzusu ilə alver etməyi, özlərini milli maraqların təəssübkeşləri kimi qələmə verməyi xoşlayan bu adamları tanıyır.

Sülh partiyalarındaı düşüncə partiyalarıı

Vladim
səfir, 1992-96-cı illər
vasitəçilik missiya
«Realnı Azerbaydjan» qəz

Ötən əsrin əvvəllərində Finlandiya ilə İsveç ar hisəli ərazi olan Aland adaları probleminin həlli t qında çox danışırlar. Dağlıq Qarabağ (DQ) məsə baycan Respublikasının (AR) tərkibində muxtari sülh yolu ilə həlli nümunəsi kimi bu barədə Bak danışırlar. Bu səslərin xoruna şimallıların bəm səs

Azərbaycan Respublikası, Ermənistan Respubl cüstanın vətəndaş cəmiyyətləri nümayəndələrini da Aland adalarına səfəri onun iştirakçılarından Rzayevi bu günlərdə «Realnı Azerbaydjan» qəzet rına öz təəssüratlarını danışmağa sövq etdi.

Aland təcrübəsinin Qarabağ münaqişəsinə tətb ilk dəfə MDB Parlamentlərarası Assambleyası ma hələ 1993-cü ilin payızında Rusiya XİN və Aland onu fəal surətdə dəstəklədilər. Finlandiya hökum ilə 21-22 dekabr 1993-cü ildə Aland adalarının « rianxaminada Azərbaycan, Ermənistan parlamen «Dağlıq Qarabağın seçilmiş nümayəndələri»nin keçirildi. Bəziləri bunda az qala Aland «model münasibətlərinə tətbiq ediləcəyini görürdülər.

Görüşün təşəbbüskarlarından biri kimi deməy ki, bizi bu qədər sadəlövh hesab etmək lazım dey rabağda müharibənin qızğın vaxtında - dekabrın yaraq atəşkəsin pozulmasından və 1993-94-cü illə yüşlərin baş verməsindən sonra keçirilmişdi. Buna dakı vəzifə həm kiçik, həm də sanballı idi: etnik rəflərinə onun sivil qaydada, sülh yolu liə qarşılıql linin olduğunu göstərmək. Hər iki xalqa baha ba yolu ilə həllin kor-koranə tərəfdarı olanların qarşı üçün vasitəçilərə hər iki tərəfdən həqiqi «sülh p zım idi. Parlamentarilər isə nüfuzlu şəxslər idi.

Parlament başçılarının Qarabağda atəşkəsin ə

4-5 may 1994-cü il Bişkək görüşü Aland adalarındakı görüşün daha yüksək səviyyədə və daha konkret vəzifələrlə davamı oldu. Orada Aland Sülh İnstitutu da təmsil olunmuşdu. 1995-ci ildə isə ATƏT-in Minsk Qrupunun həmsədrləri Finlandiya və Rusiya Marianxaminada silahlı münaqişənin dayandırılması haqqında sazişə dair danışıqlar raundu keçirdilər.

Hətta Qarabağda hərbi əməliyyatların dayandırılmasından 11 il sonra Aland obrazı mübahisələrin qanla deyil, ağılla həll edilməsinin rəmzi kimi, yeni qanlar tökülməsinə çağıranlara intellektual çağırış kimi öz əhəmiyyətini itirməmişdir.

Azərbaycanın tərkibində DQ-də «ən geniş» muxtariyyət yaradılmasına Aland «modelinin» tətbiqinin mümkünlüyü isə tamam başqa məsələdir. Şahin Rzayevin qeyd etdiyi kimi, rəsmi Bakı bu tələdə hansı yemin olduğunu açıqlamaq istəmədi. Lakin məsələ təkcə bunda deyil. Alandlılar özləri haqlı olaraq bildirirlər ki, özlüyündə belə bir «model» mövcud deyil. «Model» anlayışı hətta birtipli, məsələn, etnik münaqişələrin həllində daha çox nisbi anlayışdır və ən ümumi müqayisələr üçün yararlıdır. Hər bir münaqişə həddən artıq spesifikdir, öz tarixinə və dinamikasına, xüsusi cəhətlərinə malikdir. Vahid qəlib yaratmaq, ziddiyyətlərin və qarşıdurmaların hamısının və ya çoxunun (yaxud heç olmasa bir neçəsinin) həllini onun meyarı ilə ölçmək mümkün deyil.

Şahin Rzayev digər məqamlarla yanaşı, iki mühüm məqamı haqlı olaraq qeyd edir. Bəlkə də bu, vahid bir tam təşkil edən iki fenomendir: qan tökülməsi və etimadsızlıq. İsveç-fin münaqişəsi qansız həll edilmişdir, Qarabağda isə çoxlu qan tökülmüşqdür, özü də bir dəfə yox. Bundan sonra qarşılıqlı inamsızlığın, bəzənsə qəzəbin səviyyəsi olduqca yüksəkdir. Onu dəf etmək üçün hələlik real heç nə edilmir. Axı buna ciddi şəkildə ümid bəsləmək olmaz ki, Qarabağdan Naxçıvana yol açılması ideyasını ortaya atmaq və ya Qarabağ ermənilərinə Milli Məclisə deputat seçməyi təklif etmək kimi addımlar ermənilərin Bakının siyasətinə inamsızlığını zəiflədə bilər. Azərbaycanlıların Ermənistanla, elə Stepanakertlə də öz haqq-hesabları var, hərçənd ki, sonuncuya səsvermə keçirmək təklif olunub. Konstruktiv notlar hələ də təhdidlərin, öz gücü ilə lovğalanmanın, ədavət təbliğatının ahəngsiz uğultusunda batmaqdadır. Azərbaycanlılar daha DQ-də yaşamadıqlarından və 7 rayonun işğal altında olmasından hiddətlənirlər, ermənilər isə Naxçıvandan çıxarılmalarını, H. Əliyevin DQ-də demoqrafiyanı necə dəyişdiyi

barədə xəbərlərini xatırladırlar.

Müəllif millətlərin xarakterlərindəki, şimallılar
rın temperamentlərindəki fərqi və yaxın gələcək ü
xarmaqdan ötrü kifayət edən digər amilləri mə
qeyd etdi. Finlər və isveçlilər daha təmkinli və ağ
birini sıxışdırmağa can atmırdılar, birgəyaşayış fo
rırdılar. Elə buna görə də Aland «modeli» DQ ü
dirici olsa da, təəssüf ki, hələlik praktiki olaraq A
Ermənistan reallıqları ilə bir araya sığmır (sözün h
da). Paralellər kəsişməli olsalar belə, bu, tezliklə
çəkdir, yaxşı olar ki, heç olmasa bu əsrdə baş ve

Virtual fərziyyələrdən və idealist arzulardan
bununla hesablaşmaq lazım gəlir ki, Qarabağ r
sülh yolu ilə nizamlanması hələ çox vaxt apara
yaraq ki, hər iki tərəf vaxtaşırı ümidverici və ya
cı bəyanatlar verir. Rəsmi şəxslər özlərini tərəqqi
rüntüsünü yaratmağa məcbur edirlər, lakin ictima
zəştlərinə hazırlamağa hələ də cəsarət etmirlər, g
qarşılıqlı irəliləyişə nail olmaq heç cür mümkün
dın həqiqətdir.

Həm bu, həm də digər tərəf işlərin gedişatını
özlərinə sərfəli olan şəkildə təsvir edirlər. Bəs hi
nı kim «xilas edəcək», bacarıqlı olduqları barəd
onları kim qurtaracaq? Xalqa baş tutmayacaq v
dənsə onunla çılpaq həqiqətin dili ilə danışmağa
dəvət edəcək? Siyasi riyaziyyatın amansız qan
edən vətəndaş cəmiyyətinin «ziyalı» insanları bu
qismən də olsa öz üzərlərinə götürə bilərlərmi? Ə
hatlıqla baş verməyəcəkdir, təslimçilikdə, hətta m
xəyanətdə ittiham edilməkdən onları heç cür sığ
maz, lakin bunlar ziyan çəkmiş xalqlar üçün həy
lidir.

Bu, bütün tərəflərin «sülh partiyaları»na ehtiy
dövrü xatırladır. Bu, Aland adalarında başlanmış
davam etmiş vəziyyətə yaxındır. İndi sağlam düş
lizm partiyalarına ehtiyac var. Yəqin ki, hazırki v
lamentlərdə də sağlam düşüncə və mötədillik
fraksiyaları lazımdır.

İsa Qəmbər: Qafqazda inteqrasiya qaçılmaz olacaqdır

BBC radiosu «Qarabağ səhifəsi»

Azərbaycanın müxalifət partiyası olan «Müsavat»ın lideri İsa Qəmbər Londondakı görüşləri zamanı Qərb ölkələrini Bakıda Gürcüstandakı «qızılgül» və Ukraynadakı «narıncı» inqilablara bənzər «məxməri inqilab»ın həyata keçirilməsində müxalifəti dəstəkləməyə çağırdı. İsa Qəmbər «Qarabağ səhifəsi» verilişinin suallarına cavab verdi.

Bi-Bi-Si: Qarabağ problemi bu gün Azərbaycanda ən ağrılı problemdir. Lakin güman etmək olar ki, indi, seçkilər ərəfəsində Qarabağ problemi barədə danışmaq sizə asan olmayacaqdır. Bir tərəfdən seçkiqabağı taktika məsələsi var və yəqin ki, siz çox şeyləri açıqlamaq istəməzdiniz, digər tərəfdən Qarabağ məsələsinin nizamlanması üzrə danışıqlar olduqca məxfiləşdirilmişdir. Hər halda siz problemin həllinin əsas istiqamətlərini necə görürsünüz?

İsa Qəmbər: Seçkiqabağı koalisiyada birləşmiş üç müxalifət partiyası bu məsələ üzrə, eləcə də bir sıra digər mühüm məsələlər üzrə ümumi mövqelərini hələ işləyib hazırlamalıdırlar. Bizim mövqelərimizin çox yaxın olmasına baxmayaraq, seçkilərdə mövqeyimizi ifadə etməyimizin konkret formaları var ki, onları hələ razılaşdırmalıyıq. Ümumən koalisiyanın üzvü olan hər üç partiya münaqişənin sülh yolu ilə həllinin tərəfdarıdır.

Mən hesab edirəm ki, Azərbaycan və Ermənistan hakimiyyətləri arasında danışıqlar görüntüsü yaratmağa son qoymaq və daha aydın predmeti olan dialoq aparmağa başlamaq lazımdır. Mən əminəm ki, bu gün istər Əliyev rejimi, istərsə də Köçəryan rejimi sadəcə olaraq danışıqlar prosesinin görüntüsünü yaratmaqla məşğuldurlar. Mən əminəm ki, belə rejimlər uzunmüddətli ciddi sazişə nail olmağa qadir deyillər.

Hər halda sülh iki ölkənin prezidentləri arasında deyil, iki xalq arasında olmalıdır. Bunun üçün isə xalqların, cəmiyyətlərin nədən söhbət getdiyi barədə, problemin necə həll olunacağı barədə təsəvvürü olmalıdır. Qərar qəbul edən hakimiyyət orqanları ciddi, məsuliyyətli qərarlar qəbul etmək üçün legitimliyə malik olmalıdırlar.

Buna görə də mən yaxın vaxtlarda hər hansı ciddi dönüş

gözləmirəm. Hesab edirəm ki, bu problemin h
üçün həm Azərbaycanda, həm də Ermənistanda d
məyə nail olmaq lazımdır.

Əlbəttə, biz problemin həllinin tərəfdarıyıq, ar
mək istəmirəm ki, hökmən problemin mərhələli
darıyıq, çünki hətta problem mərhələli şəkildə h
lə, tərəflər birinci addımdan sonra növbəti konkr
atılacağına əmin olmalıdırlar. Elə olmamalıdır ki,
həll edək, sonra isə başqa bir problem barədə
mübahisə aparaq.

Bi-Bi-Si: Həm də qarşılıqlı inam olmalıdır, (

İ.Q: Münaqişənin həllinin vahid strategiyası v
rəflər arasında inam olmalıdır, əlbəttə, beynəlxalq
tələb olunacaqdır, çünki əfsuslar olsun ki, bu gün
Azərbaycan arasında inam ciddi beynəlxalq təm
ciddi addımlar atmağa imkan verəcək səviyyədə

Bi-Bi-Si: Siz bu addımları nədə görürsünüz?

İ.Q.: Açığını deyim ki, təfsilatlara varmaq istər
lə heç də onda deyil ki, bizi parlament seçkilərir
aylıq vaxt ayırır, mən düşünmürəm ki, fikirlərim
mizə ziyan yetirə bilər. Lakin ciddi danışmaq üçü
tərəfinin mövqeyini təfsilatları ilə bilməliyik. Son
barədə fikir mübadiləsinə başlamalıyıq, yalnız o z
sələdə irəliləyişin mümkün olub-olmayacağı aydı

**Bi-Bi-Si: Siz dediniz ki, problemin həlli üçü
kənin demokratikləşməsi lazımdır. Lakin təsəv
Azərbaycanda parlament seçkiləri nəticəsində si
tə gəldiniz və ölkə demokratiya yolu ilə getdi,
nistanda demokratikləşmə baş vermədi. Onda**

İ.Q.: Mən əminəm ki, Azərbaycanda və Ermə
seslər paralel cərəyan edir və son dövrlərin hadis
sübut edir. Buna görə də mən əminəm ki, Azər
mokratik dəyişikliklər baş verən kimi bu, Ermənis
çılmaz olacaqdır. Və əksinə - bu, Ermənistanda
orada baş verənlər Azərbaycana çox ciddi təsir g

Lakin digər tərəfdən, arzular bir şeydir, real hə
bir şey. Əgər biz hakimiyyətə gəlsək, Köçəryanı
bəyənməsək də, o, erməni xalqını təmsil etdiyinə
təmasları və danışıqları davam etdirmək lazım gə
Ermənistanın işinə qarışmırıq, amma arzu edirik k
da əsil seçkilər keçirilsin, xalq öz seçimini etsin.

Bi-Bi-Si: Onda belə çıxır ki, Ermənistan və Azərbaycan qarşılıqlı surətdə sıx bağlıdırlar və bu ölkələrdə gedən proseslər onların hər ikisi üçün önəmlidir? Axı iki ölkə arasında köhnə və çox ağır münaqişə var...

İ.Q.: Mən ixtisasca tarixçiyəm. Lakin bütün bunların necə başlandığının və necə cərəyan etdiyinin tarixi təfsilatlarına varmaq istəmirəm. Amma bir tarixçi kimi bilirəm ki, bütün münaqişələr gec-tez başa çatır. Və mən bilirəm ki, Azərbaycanla Ermənistanın dinc yanaşı yaşamasının, bu iki ölkə, iki xalq arasındakı əməkdaşlığın alternativi yoxdur. Hərbi qarşıdurma əbədi davam edə bilməz. Hətta atəşkəs şəraitində olsaq belə.

Gec-tez biz öz aramızda razılıq, sülh əldə etməli olacağıq. Bu, əldə olunan kimi biz iqtisadi əlaqələrin inkişafı zərurətini hiss edəcəyik, sonra isə ölkələrimiz arasında qarşılıqlı münasibətlərin digər sahələrinin növbəsi gələcəkdir.

Gec-tez Qafqazda inteqrasiya qaçılmaz olacaqdır. Buna görə də bəzən mənə elə gəlir ki, biz olduqca çox vaxt itirmişik. Mən bu itirilən vaxta görə üzülürəm. Mən hefysilənirəm ki, biz müstəqilliyimizin bərpası mərhələsini Baltik xalqları, Baltik dövlətləri kimi gözəl keçə bilmədik. Və biz ümumavropa siyasi və iqtisadi proseslərinə inteqrasiya oluna bilmədik.

Bir halda ki, biz hər şeyin sülh və inteqrasiya ilə bitəcəyini bilirik, bəlkə özümüzdə güc tapaq və münaqişənin həllinin hansısa mərhələlərini adlayıb keçək? Yüngül atletika yarışlarında hündürlüyə tullananlar bəzi hündürlükləri buraxır və tullanma cəhdlərini daha yuxarı hündürlük nöqtələrinə təyin edirlər. Bəlkə biz azərbaycanlılar və ermənilər də bəzi hündürlükləri buraxaq və daha yuxarı nöqtələrə can ataq? Çoxlarına mənim sözlərim sadəlövh, idealist və fantastik görünə bilər, lakin siyasətçilər vəziyyəti dəqiq təhlil etsələr və gələcəyi aydın görə bilsələr, özlərində müdriklik və cəsarət tapar və heç olmasa buna cəhd edərlər.

Bi-Bi-Si: Azərbaycanın hazırki rəhbərliyinin siyasəti belədir: əvvəlcə münaqişənin həlli, sonra isə iqtisadi və digər əlaqələr. Siz bü mövqe ilə razısınızmı?

İ.Q: Mən bu siyasətlə razılaşmaq məcburiyyətindəyəm, çünki iqtisadi əməkdaşlığın münaqişənin həllini tezləşdirəcəyinə dair təminatlar yoxdur. Əgər təminat olarsa, inteqrasiya barədə düşünmək olar, üstəlik, mən özüm bəzi hündürlüklərin buraxılmasının tərəfdarıyam.

Sülhə doğru

Eynul

«Realnı Azerbaydjan» qəz

Mən Qarabağdan böyük optimizm hissi ilə qa
məhz sadə insanlarla ünsiyyətdə olarkən Qaraba
nin sülhə və əvvəlki qarşılıqlı münasibətlərin bə
lən iradəsini aydın hiss etdim; mən onların Azə
gional transmilli layihələrin mərkəzinə çevrilmək
rait olduğunu dərk etdiklərini və ölkəmizin gələcə
çəlişinə qatılmaq istədiklərini duydum. İnanın ki,
bizdən asılıdır. Biz separatçı siyasətçilərin ekspar
rinə münasibətdə sərtliyi və köhnə çəkişmələrdə
normal insan həyatına qayıtmaq istəyən etnik azlı
də sülhpərvər münasibəti uzlaşdıran yeni çoxpillə
yasətini qura biləcəyikmi?

Bir dəfə köhnə prezidentlərdən biri bəyan etc
ğın ürəyinə yol Kremlin kabinetlərindən salına b
deyə növbəti prezident ona etiraz etdi: «Biz əvvəl
ri alıb sonra Qarabağı qaytaracağıq». Maraqlıdır, b
həyat Qarabağın qaytarılmasının demokratik və i
dən qüdrətli Azərbaycanın qurulmasından keçdiy
prezident tapılacaqmı?

Sonda mən oxucunun diqqətinə bir çox sırav
mənilərinin ona ünvanladıqları sualları çatdırm
Qoy hər kəs özü onlara cavab verməyə çalışsın.

«Nəyə görə biz Azərbaycan rəhbərlərinin dili
mıza heç bir xoş söz eşitməmişik?»

«Siz bizi Azərbaycanın tərkibində görmək istə
üçün 1995-ci il tarixli yeni Konstitusiyada Dağl
statusuna yer ayırmamısınız?»

«Nəyə görə Azərbaycan qalib gəlməyi deyil,
mağı hər iki tərəfə öyrədən modeli bizə təklif et

«Doğrudanmı Azərbaycan başa düşmür ki, bu
qalib gələn olmayacaq?»

«Nə üçün indiyədək bizim liderlərimizə qarşı
ləğv olunmayıb?»

«Nə üçün siz bizə bu müharibənin fəlakətləri
kömək etmirsiniz?»

«Hərbi təbliğatı nə qədər eşitmək olar?»

«Nə üçün Azərbaycan öz vətəndaşları hesab
rın mövqeyini dinləmək istəmir?»

Şimali Kipr və Dağlıq Qarabağ: iki münaqişəni fərqləndirmək vaxtıdır

Fariz İsmayılzadə,
politoloq

Tarixdə çoxlu sayda nümunələr vardır ki, bütöv xalqlar və ölkələr taleyin amansız iradəsi nəticəsində iki yerə bölünür və onlar arasındakı dəmir dəhliz sınmış ürəklərin, dağılmış ailə, qohumluq və qardaşlıq əlaqələrinin rəmzinə çevrilir. Koreya, Almaniya, Azərbaycan - bunlar tarixin amansız rəftar edərək iki yerə parçaladığı xalqların, ölkələrin tam siyahısı deyil.

Bununla belə, tarix elə nümunələr də tanıyır ki, tarixən vahid olmuş ərazi iki müxtəlif etnik qrupun çəkişmə obyektinə çevrilir və sonda onlar razılığa gələ bilməyərək həmin ərazini müxtəlif hissələrə parçalayırlar, bununla da keçmişdəki vahidlikdən yalnız acı xatirə qalır.

Lakin bu faciələr barədə kibatlardan oxumaq başqa şeydir, insan qəddarlığının və acgözlüyünün törətdiyi və insanların ümumi evini qurbana çevirən ağılsızlıqları görmək isə tamam başqa bir şey.

Bu sətirlərin müəllifinin Kiprin paytaxtı Nikosiyaya (Lefkoşa) bu yaxınlardakı səfəri iri, soyuq divarla iki yerə bölünmüş bu şəhərə qarşı üzüntü və kədər hissləri ilə dolu oldu. Divarın bir tərəfində türk oğlanları oynayırdılar və havada türk bayrağı yellənirdi, digər tərəfdə isə şəhərin yunan hissəsinin işgüzar mərkəzində həyat qaynayırdı.

Bir şəhərin iki hissəsi - onlar bir-birinə necə də yaxın və bir-birindən necə də uzaqdırlar. 1963-1974-cü illər münaqişəsi zamanı yanmış evlər və dağılmış məhəllələr hələ də görünməkdədir. Nə vaxtsa şəhərin hər iki hissəsini birləşdirən küçələrlə hələ də getmək olar və hələ də şəhərdə vahidlik və tamlıq hissini duymaq olar. Lakin bu divarlar...

Türkiyənin baş naziri cənab Ərdoğanın Bakıya rəsmi səfəri bir çox səbəblərə görə önəmli idi. Azərbaycan-Türkiyə münasibətləri Ankarada hökumətin dəyişməsi «sayəsində» heç də özünün yaxşı vaxtlarını yaşamır, belə ki, həmin hökumət 1990-cı illərdəki dostluq və qardaşlıq barədə ideoloji fikirlər söyləməkdənsə Bakı ilə praqmatik işgüzar münasibətləri əsas götürür. Eyni zamanda, Azərbaycanda bərqərar olmuş iqtisadi münasibət-

lər türk işgüzar adamlarına fəaliyyətlərini genişlən
nı vermir. Ərdoğan administrasiyasının Avropa İtt
mətlənməsi də oda yağ qatmış olur və Qafqazı
diqqətindən kənarda qoyur. Odur ki, iki ölkə ba
zakirə edəcəkləri məsələlər mövcud idi.

Türkiyə hökumət başçısının səfəri ilə ikitərəfli
rin inkişafında yeni mərhələ başlandı və prezident
nazir Ərdoğanın şəxsi yaxınlığı birmənalı şəkildə

Lakin müxtəlif cür fikirlər arasında ən çox diq
yevin iştisadi blokadadan çıxmaqda Şimali Kiprə
barədə vədləri oldu. Rəsmi Bakı Şimali Kiprə bir
ması məsələlərini müzakirə etməyi, habelə iki ölk
tisadi və mədəni əməkdaşlığın gücləndirilməsi üz
birlər görməyi vəd etdi.

Şimali Kipr əslində çətin iqtisadi durumdadır.
iqtisadi blokadada olan şimal öz cənub «qardaşın
ri qalmışdır. Baxmayaraq ki, bu blokadanı yarm
miyyətli hüquqi maneələr yoxdur, adanın ətrafınd
nasibətlər həmin maneələri yaradır. Kipr Respu
yonlarla dollar gəlir gətirən turizm və kənd təsə
həng potensialı Şimali Kiprin digər ölkələrlə iqtis
yat əlaqələrinin olmaması ucbatından şimal hiss
qalır.

Azərbaycan hökuməti indiyə qədər Şimali Kipr
fayət qədər ehtiyatlı siyasət yeridirdi. Bizdə hesa
ölkə ilə siyasi və iqtisadi əlaqələr qurmağa başl
Bakı Yunanıstanın qəzəbinə tuş gəlmək riski ilə
belə ki, sonuncu öz növbəsində Dağlıq Qarabağ
ni hərəkətləri edə bilər. Bu, «Dağlıq Qarabağ Re
beynəlxalq təcriddən çıxması və beynəlxalq bir
tanınması yolunda ilk presedent olar.

Şimali Kipr məsələsində Azərbaycan dövlətinin
siyasəti məhz bununla izah olunur. İlk baxışdan h
qədər düzgün görünür, lakin Kipr məsələsinin d
rənilməsi onun Dağlıq Qarabağ münaqişəsindən
fərqləndiyini başa düşməyə imkan verir.

Birincisi, BMT Baş katibi Kofi Annanın təklif
birləşdirilməsi üzrə 24 aprel 2004-cü il tarixli ref
tərdi ki, Kipr türklərinin 65%-i adanın birləşdirilm
Kipr yunanlarının 76%-i isə əleyhinə səs verdilə
dünya kimin əsl sülh və vahid, birləşmiş Kiprin

nin tərəfdarı olduğunun və kimin buna əngəl törətdiyinin şahidi oldu.

28 aprel 2004-cü ildə Kofi Annanın söylədiyi kimi: «Biz mümkün olan hər şeyi etməliyik ki, onlar (Kipr türkləri) adanın özlərinə aid hissəsində necə səs verdiklərinə görə cəzalandırılmasınlar». ABŞ Dövlət Departamentinin mətbuat katibi Riçard Bauçer isə 1 iyun 2004-cü ildə dedi: «Biz Kipr türklərinin təcrid halının yüngülləşdirilməsi yollarını nəzərdən keçiririk».

Kipr türklərinin referendumun qurbanı olduqları heç bir şübhə doğurmur, çünki onlar adanın birləşməsi ideyasını dəstəkləsələr də, sonda nəinki Avropa İttifaqından kənarda qaldılar, hətta vəd olunan beynəlxalq yardımı belə almadılar.

İki icmanın birləşə bilmədiyi Kipr situasiyasından fərqli olaraq, Dağlıq Qarabağ münaqişəsində söhbət erməni və azərbaycanlı icmalarının birləşməsindən getmir. Burada söhbət daha çox bir ölkənin silahlı dəstələri tərəfindən digər ölkənin ərazisinin bir hissəsinin işğal olunmasından gedir. Ermənilər heç də Qarabağın iki icması arasında deyil, Bakı ilə Xankəndi arasında bərabər münasibətlər tələb edirlər. Ermənilər bizə «Böyük Ermənistan» ideyasını sırımaq istəyirlər, Türkiyədə isə Kipr barəsində belə ideologiya yoxdur. Birləşmək istəyən Şimali Kiprdən fərqli olaraq, Dağlıq Qarabağın separatçı rejimi bundan imtina edir.

Deməli, Kipr və Qarabağ münaqişələri arasında paralellər axtarmağa və bunun nəticəsində Şimali Kiprlə işgüzar münasibətləri normallaşdırmaqdan çəkinməyə son qoymağın vaxtı çoxdan çatıb. Yunan tərəfi adanın birləşməsi şansını özü itirdi və bununla da Şimali Kiprin beynəlxalq təcridinin aradan qaldırılmasına etiraz etməyə mənəvi və hüquqi cəhətdən haqqı yoxdur.

Artıq bir çox ölkələr bunun üçün ilk addımlar atırlar. Avropa Şurasının Parlament Assambleyası Şimali Kiprdən olan deputatlara 2 yer ayırmış, ABŞ Şimali Kipr pasportlarının qüvvədə olma müddətini artırmış, Avropa İttifaqı isə 259 milyon avro məbləğində yardım etmək barədə qərar qəbul etmişdir. Azərbaycan üçün isə Şimali Kipr Respublikası ilə münasibətlərin yaxşılaşması təkcə qardaş xalqa kömək etməyəcək, həm də bizim iqtisadiyyatımıza hiss olunacaq təkan verəcəkdir.

Skandinaviyanın (

«Realnı Azerba)

Sentyabrın 4-dən 8-dək Finlandiya hökumətin
Azərbaycan, Ermənistan və Gürcüstanın vətəndaş
nin nümayəndələri üçün Aland adalarına tanışlı
edildi. Bu tədbirin iştirakçılarından biri Mühari
İşıqlandırılması üzrə Britaniya İnstitutunun (IWPR)
direktoru Şahin Rzayev səfər barədə təəssüratları
raq «Realnı Azerbaydjan» üçün bölüşür.

Bizim hakimiyyət orqanlarımız tez-tez bunu
xoşlayırlar: «Biz Qarabağ ermənilərinə «ən yüks
müxtariyyət» verməyə hazırıq». Lakin indiyə q
eşitməyib ki, onlar (və ya onların əvəzinə kims
sözlərin arxasında nəyin gizləndiyini izah etsinlə

Şübhəsiz ki, dünyada mövcud olan ən yüksə
statuslarından biri (bəlkə də hamısından yüksəyi) F
kibində Aland adalarının müxtariyyətidir. Dağlıq
biq olunma baxımından Aland modeli barədə ilk
ildə söhbət açıldı. O vaxt hərbi uğurlarından eyf
tində olan ermənilər bu mövzuda hətta danışıqla
belə qəti şəkildə imtina etdilər. «Əgər Dağlıq Q
baycanın deyil, Finlandiyanın tərkibində müxtariy
Aland variantını nəzərdən keçirməyə hazırıq», - e
çilərindən biri bir dəfə belə demişdi. «Görünür,
lərini isveçli hesab ediblər», - deyə Azərbaycanı
ci işlər naziri Tofiq Zülfüqarov bu cavabı sərrastlı
di. İllər keçdi və elə görünürdü ki, Aland modeli
muşdur. Lakin bu yaxınlarda AŞPA-nın Dağlıq
xüsusi nümayəndəsi Qoran Lenmarker bildirdi ki,
naqişəsinin həllində müxtariyyətin Aland modeli
tirmək faydalı olardı. Avropa Şurasının Azərbayc
məruzəçisi Andreas Qross bu fikri təsdiq etdi.
aktuallıq qazanmış məşhur «Aland modeli» ilə y
olaq.

Aland muxtariyyəti.
Məsələnin tarixi kökləri

Aland adaları Baltik dənizinin Botnik və Fin körfəzlərinin girişində yerləşən 6.757 adadan ibarət arxipelaq təşkil edir. Arxipelaq müstəsna dərəcədə önəmli strateji əhəmiyyətə malikdir və onu haqlı olaraq bütün Baltik dənizi üzərində hökmranlığın açarı adlandırırlar. Buna görə də uzun müddət ərzində Aland adaları bir vaxtlar qüdrətli dəniz dövlətləri olmuş İsveç, Rusiya və Böyük Britaniya arasında nifaqa səbəb olmuşdur.

Bu adalar 1809-cu ildə Rusiya-İsveç müharibəsindən sonra Finlandiya ilə birlikdə Rusiya imperiyasına birləşdirilmişdir. Çar Rusiyası Aland adalarından Qərbə doğru irəliləmək üçün dayaq (forpost) kimi istifadə etmək istəyirdi, lakin 1856-cı ildə Krım müharibəsində sarsıdıcı məğlubiyyətindən sonra bu planlarından əl çəkməli oldu. Rusiyanın adadakı istehkam qurğularının hamısı ingilislər və fransızlar tərəfindən partladıldı, Aland adaları isə silahsızlaşdırılmış zona elan olundu. 1917-ci ildə Finlandiya özünü müstəqil dövlət elan etdi və elə həmin vaxt 96%-i etnik isveçlilərdən ibarət olan ada sakinləri «millətlərin öz müqəddəratını təyin etmək hüququ»na istinad edərək Finlandiyanın tərkibindən çıxmaq və «ana vətən İsveçlə» birləşmək istədilər (necə də tanış ssenaridir). Bunun cavabında Finlandiya «Aland komitəsi» fəallarını həbs etdi və ada sakinlərinə «yüksək muxtariyyət statusu» təklif etdi, lakin onlar bunu rədd etdilər. Belə olan halda münaqişə tərəfləri o vaxt Millətlər Liqası adlanan BMT-yə müraciət etdilər.

1921-ci ildə Millətlər Liqası, yəqin ki, öz tarixində ən uzaqgörən qərar qəbul etdi. O, Aland adalarını Finlandiyanın tərkibində saxladı, lakin sonuncunun üzərinə ada sakinlərinin dilinin, mədəni və iqtisadi müstəqilliyinin mühafizəsi üçün hər cür şərait yaratmaq vəzifəsini qoydu. Bunun üçün ən yüksək beynəlxalq təminatlar verildi. İlk dövrlərdə bu qərardan hamı narazı idi, ada sakinlərinin çoxu hamıdan artıq narazı idilər. Lakin bu gün - 80 ildən artıq bir vaxt keçdikdən sonra alandlıların yalnız 5%-i müstəqillik uğrunda çıxış edirlər, mütləq çoxluq isə vəziyyətdən tam razıdır və həmin «yüksək müxtariyyət statusu»nun bəhrələrindən fəal surətdə istifadə edir. Onlar istər Finlandiya ilə, istərsə də İsveçlə əla münasibətdədirlər, özü də bundan böyük fayda əldə edirlər. Rusiyada deyildiyi kimi, «mülayim buzov iki ananın südünü əmər».

Fin simalı sosializm

Bu gün Aland adalarında cəmi 26.530 nəfər y
xışdan adaların sakinləri orada kommunizm olmas
da əsl «inkişaf etmiş sosializm» yaratmışlar. Cənn
malik təbiət, ideal yollar, tərtəmiz hava, dadlı n
lümsər çöhrələr... 6.757 adanın hamısı üçün 75 p
cəmi ... iki işıqfor! Tam xoşbəxtlik üçün daha nə

Aland adalarının iqtisadiyyatının əsasını bərə d
lıqçılıq və turizm təşkil edir. Son 30 ildə adalara s
ristlərin sayı 4 dəfə artmışdır. Təkcə bunu demək
2004-cü ildə adalara 1.973.245 turist səfər etmişd
ların öz əhalisinin sayından 76 dəfə çoxdur!

Adaların hakimiyyət orqanları bu qədər turisti
necə nail olmuşlar? Cavab elə həmin «yüksək mu
tusu»nun özündədir. Məsələ burasındadır ki, Ala
özünüidarəsi haqqında Finlandiya qanununa əsa
dəki mərkəzi hakimiyyət orqanları ilə Aland adal
hakimiyyət orqanları arasında səlahiyyətlərin böl
mişdir. İqtisadiyyat, mədəniyyət, təhsil, səhiyyə,
lədiyyə təsərrüfatı, polis, poçt, kütləvi informasiya
həsində Aland adaları suveren dövlət səlahiyyətlə
1954-cü ildən adaların öz bayrağı, 1984-cü ildə
markası vardır. Finlandiya üçün xarici siyasət, m
miyyəti, gömrük və pul dövriyyəsi sahəsində səla
lanılmışdır. (2003-cü ildən Avropa İttifaqında vah
- avronun qüvvədə olduğunu nəzərə alsaq, pul dö
hiyyətlər sırasından çıxmış olur.) Lakin ən maraq
dadır ki, Finlandiya Aland adalarının mənafelərinə
hansı beynəlxalq müqavilə bağlayırsa, muxtariyyə
qavilənin qüvvəyə minməsinə «veto» qoymaq hüq
dir.

Bu hüquq sonuncu dəfə 1995-ci ildə Finlandiy
faqına daxil olmağa hazırlaşdığı zaman alandlılar
mışdır. Məlum olduğu kimi, Aİ ölkələrində vahid
(tax union) qüvvədədir. Məsələ ondadır ki, Aland
Finlandiya ilə birlikdə daxil olmuş, lakin ümumavı
nasından kənarda qalmışlar. Bu o deməkdir ki, Al
istiqamət götürən bərə və təyyarələrdə gömrük
azad (tax-free) ticarətlə məşğul olan mağazalar fə
məkdə davam edirlər, halbuki Avropa İttifaqının
ərazisində onlar ləğv edilmişlər. Bu, turistlərin (v

tranzit kimi istifadə edənlərin) adalara cəlb olunmasında az əhəmiyyət daşımayan amillərdən biri olmuşdur. Bizi Aland adalarına gətirmiş doqquz mərtəbəli «Vikinq layn» bərəsi ən azı 2 min sərnişin daşıyırdı və çoxları sözügedən mağazalarda qızğın alış-veriş edirdilər.

Aland adalarında toplanan bütün vergilər Helsinkiyə göndərilir. Bu, suverenliyin məhdudlaşdırılmasıdırmı? Ola bilər. Lakin özünüidarə haqqında qanunda deyilir ki, bütün Finlandiyanın milli gəlirinin 0,45%-i Aland adalarının büdcəsi üçün ayrılır (toplanmış vergilərin həcmindən asılı olaraq bu əmsal 0,5%-dək arta bilər). Nəticə elə alınır ki, Helsinkidən alınan məbləğ yığılmış daxili vergilərin məbləğindən həmişə çox olur.

Aland adaları və Qarabağ. Paralellər kəsişirlərmi?

Aland adalarının hakimiyyət orqanları həmişə bizim üçün təkrar edirdilər: «Heç bir Aland modeli yoxdur, sadəcə münaqişənin uğurlu həlli nümunəsi var». Əlbəttə, onlar haqlıdırlar. Qafqazda və Aland adalarında münaqişələrin başlanğıc nöqtələri həddən artıq fərqlidir. Birincisi, burada münaqişələr qansız ötüşmüşdür. İkincisi, Aland adaları (coğrafi cəhətdən Kiçik Qafqaz dağları vasitəsilə ondan ayrı düşən Ermənistana nisbətən Azərbaycana daha yaxın olan Dağlıq Qarabağdan fərqli olaraq) ərazi cəhətdən istər İsveçdən, istərsə də Finlandiyadan ayrılıqda yerləşlir. Üçüncüsü, İsveç Finlandiyaya nisbətən iqtisadi cəhətdən daha çox inkişaf etmiş dövlət idi və belə dövlət olaraq qalır, bu baxımdan Dağlıq Qarabağ prinsipcə Ermənistana deyil, Azərbaycana meyl etməlidir. Bu xalqların temperamentlərində, geostrateji vəziyyətlərində, dini və mədəni köklərində fərqlər vardır...

Biz məsələnin yeganə düzgün həlli kimi Aland müxtariyyəti modelini təbliğ etməyə hazırlaşmırıq. Belə variant Azərbaycan üçün heç də sərfəli deyil. Təkcə bu faktı götürək ki, Aland adaları ərazisində İsveç dili yeganə dövlət dilidir, halbuki Finlandiyanın qalan ərazisində İsveç dili fin dili ilə yanaşı dövlət dili statusuna malikdir. Bu modeli qəbul etsək, elə alına bilər ki, Şuşa şəhərinin sakini Əli Əliyev həmin şəhərin bələdiyyə işçisi Məmməd Məmmədova müraciət edərkən erməni dilində ərizə yazmalı olar. Bakı sakini Petros Petrosyan isə yerli məmur Əhməd Əhmədova erməni dilində müraciət etmək hüququna malik olar. Bu, cəfəngiyatdır. Yaxud Azərbaycan NATO-ya daxil olmaq istəyərsə, Dağlıq Qarabağ Muxtar Respublikasının

parlamenti buna «veto» qoymaq hüququna malik
əksinə. Qarabağ erməniləri çətin ki ilk dövrlərdə,
xalq təminatlar olsa belə, «özünümüdafiə qüvvələ
na etməyə razılıq versinlər. İki xalq arasında həc
madsızlıq var.

Bununla belə, biz hər iki tərəfi, ilk növbədə
miyyəti təmsilçilərini münaqişələrin həllinin bu u
sini öyrənməyə çağırırıq. Andreas Qross bizim se
edərkən dedi ki, əslində «ən yüksək muxtariyyə
«müstəqil dövlət» arasında fərq çox azdır. Real m
gətirməklə formal terminlərə aludə olmağa dəymə
ları muxtariyyət adlansa da, «müstəqil» Palau və
nisbətən daha yüksək həyat səviyyəsinə və daha
yətlərə malikdir.

Bu gün Ermənistan-Azərbaycan münaqişəsinin
zamlanması öz həllindən hələ çox uzaqdır. Hər
kimiyyət orqanları sadəcə danışıqlar prosesinin gö
radırlar və onun gedişini özlərinin vətəndaş cə
açıq müzakirə etməkdən qorxurlar. İki ölkə ictim
mayəndələrinin nadir təmasları heç bir nəticəyə
bilməz, çünki bir «cib» televiziyasında ən münas
da aparılan 5 dəqiqəlik təbliğat bütün sülhməraml
lər göstərdikləri səylərin nəticələrinin hamısının ü
dəfəlik xətt çəkə bilər.

Bəs hansı yol qalır? Mənim dərin inamıma gö
mokratik dəyişikliklər olmadan bizim bölgədə sab
rar ola bilməz. İsveç və Finlandiya bu cür uğurlu
sən öz ölkələrindəki demokratik quruluş sayəsind
mişlər. Türkiyə və Yunanıstan neçə yüzilliklər ə
ilə müharibə etmişlər? Amma indi Yunanıstan Tür
pa İttifaqına daxil olmasının əsas tərəfdarıdır! Biz
təklif olunursa-olunsun, bizdən - öz ölkəmizin
dan da çox şey asılıdır! Biz bütün qüvvəmizlə öz
demokratikləşməsinə can atmalıyıq. Sülh naminə.

Qarabağ: Kazan ərəfəsində yekunlar və perspektivlər, «Qazandakı buxar»

Toğrul Cuvarlı,
«Turan» agentliyinin təhlilçisi,
Əli Abbasov,
fəlsəfə elmləri doktoru
26.08.05, «Realnı Azerbaydjan» qəzeti

Başa çatmayan proses barədə yekunlaşdırma aparmaq asan iş deyil, xüsusən ona görə ki, münaqişənin on beş ilindən sonra əsas məsələlər həlli olunmamış qalır. Tərəflər qərarların qəbulunda nə dərəcədə müstəqil idilər? Cəbhələrdə qazanılmış qələbələr nə dərəcədə «qalibə məxsus» idi? Tərəflərin birbaşa danışıqları vasitəsilə münaqişənin həlli üçün potensial şanslar qalırmı?

Uzun illər çəkən «nə sülh, nə də müharibə» vəziyyəti həm Azərbaycan, həm də Ermənistan üçün hiss olunacaq psixoloji riski özündə daşıyır.

Ermənistan müəyyən dərəcədə özünü qalib hiss etsə də, bölgədəki iqtisadi canlanmadan kənarda qaldığını hiss etməyə bilməz. O, bir sıra layihələr vasitəsilə bu vəziyyətdən çıxmağa çalışdı (Türkmənistan-İran-Ermənistan dəmir yolu, elə həmin istiqamətdə Şanxay-Avropa fibroptik kabeli, Batumi-Gümrü avtomobil yolu layihəsi, Araz sularının ərəb ölkələrinə satışı planları və s.) və (Ermənistan ərazisi ilə İrandan qaz kəmərinin çəkilişi) çalışır və s.

Ötən illərdə Ermənistan əhalisinin mühacirəti qonşu Cənubi Qafqaz respublikalarına nisbətən daha yüksək sürətlə getmişdir. Həyat səviyyəsinin artımı Ermənistanda problem olaraq qalır. Görünür, Dağlıq Qarabağ təkcə Ermənistanın büdcəsinə təsir göstərmir. Axı bu, ölkənin qısamüddətli maraqlarının gələcək naminə qurban verilməsinin mümkün olduğu birləşmiş Almaniya deyil. Onu da qeyd edək ki, Dağlıq Qarabağda qalmış bir neçə on min (müxtəlif hesablamalara görə 40 mindən 60 minədək) əhali ilə böyük əraziyə nəzarət etmək heç də asan deyil: tutulmuş torpaqların çox hissəsində həyat yoxdur. Hiss olunan iqtisadi mənfəət əldə etmədən ərazilərin ələ keçirilmə-

si bu gün mənasız görünür. Azərbaycan daxilində
dər böyük ərazini qoparmış Ermənistan özünün kö
fini sual altında qoymuşdur. Ən azı Ermənistan cə
hissəsi Qarabağ müharibəsinin təcrübəsindən son
dənizə Ermənistan» köhnə şüarı üzərində düşünü
Onun həyata keçirilməsi cəhdləri, nə qədər parad
davam edir, baxmayaraq ki o, yarandığı məqama
ən azı «genişlənən Ermənistana» nəzarət üçün in
nın tələb olunması nöqteyi-nəzərindən daha çox
görünür.

Ermənistan tərəfinin nöqteyi-nəzərincə praqma
lıq Qarabağ ətrafında təhlükəsizlik zonasının (er
ətrafında maksimum 15 kilometrlik zolağın) yara
isə coğrafi konturlarına görə Azərbaycanın İranla s
nub-qərb hissəsi istiqamətində tam boşluqların ya
bəb olmuş erməni silahlı qüvvələrinin mənasız n
nə çevrilmişdir. Təəccüblü deyil ki, son vaxtlar
müxtəlif siyasi qüvvələri mina sahələrinin zərərs
məsələsini qaldırırlar, çünki həmin ərazilərin sax
larından biri məhz onlardır. Ümidlərini itirmiş qa
ki olaraq boş olan, lakin mina sahələri ilə örtülər
rına dinc yürüş keçirməyə hazır olduqlarını dəfələ
mişlər.

Dablıq Qaradağ ərazisindən kənardakı Azərba
larının işğal altında qalmaqda davam etməsi və D
ğın özündən olan qaçqın azərbaycanlılar problem
cəmiyyətində böyük sosial-siyasi gərginlik yaradır
ni tərəfinin iddia etdiyi kimi, qaçqınların sayının
azacıq artıq olduğunu hesab etsək belə, ərazilərin
cəmiyyətin barışacağını güman etmək sadəlövhlü
bağ sindromu cəmiyyətdəki bir çox prosesləri mü
də davam edir. Qaçqınlar problemi faktiki olaraq
madasında həddən artıq əhali artımına gətirib çı
kıya təkcə qaçqınlar deyil, bu axına qoşulan resp
lərinin əhalisi də köçmüşdür. Ölkənin regionlar
cəbhəyanı bölgələrin imkanları tükənmişdir - səna
kənd təsərrüfatı istehsalı ilə isə siyasi və iqtisadi
rə öz ixrac imkanlarını itirmişdir. Azərbaycanın r
cləri, təbii ki, məxfi saxlanılır, lakin əminliklə söy
Ermənistanda olduğu kimi, bizim hökumət üçü
hədd arasında, yəni siyasi problemlərdən yaxa qu

iqtisadiyyatın sabit inkişafı və əhalinin həyat səviyyəsinin saxlanması, eyni zamanda ordunun döyüş qabiliyyətinin təmin olunması arasında tarazlığı saxlamaq getdikcə çətin olur.

Biz bilərəkdən Ermənistan və Azərbaycan üçün ümumi məsələ olan hakimiyyət strukturlarında korrupsiya məsələsini mötərizə xaricinə çıxarırıq. Əlbəttə, korrupsiya bütün postsovet ölkələrində mövcuddur. Lakin bu iki respublikada onun miqyası, sözsüz ki, Ermənistan-Azərbaycan müharibəsinin nəticəsidir. Cəmiyyətlər müharibə ucbatından açıq ola bilmirlər, qapalı cəmiyyət isə həmişə korrupsiya üçün münbit zəmindir. Bu mənada iki düşmən respublikada demokratik sistemlərin yaradılması problemi xüsusi bir məsələyə çevrilir. Mövcud vəziyyət siyasi elitaları həmişə avtoritar metodlara təhrik edəcəkdir. Azərbaycan özünün ərazi hüdudları daxilində hərbi-siyasi rejimin mövcud olduğu şəraitdə tam demokratik sistem qurmaq iqtidarında deyil. Eyni zamanda, «DQR-in» özündə zaman-zaman demokratik formullara riayət edərək elan edirlər ki, onlar təhlükəsizliyin təminatı baxımından Azərbaycandakı indiki qeyri-demokratik rejimə etibar edə bilməzlər. Qeyd edək ki, bizi Dağlıq Qarabağın ilhaqı ilə təhdid edən Ermənistan çətin ki bu vilayəti özünə həvəslə birləşdirər. Güclü hərbi rejimli bu vilayət Qarabağ siyasi elitasının İrəvanda özünə yer etməsi sayəsində demokratiya baxımından daha irəlidə olan Ermənistanın siyasi rejimini artıq sarsıtmışdır. Eyni zamanda, Ter-Petrosyanın istefası göstərdi ki, Ermənistanın güc strukturları Azərbaycandakına nisbətən daha çox siyasi çəkiyə malikdirlər. Beləliklə, problemlərin mürəkkəb toplusu münaqişənin iki dövlətdəki mövcud siyasi sistemlər çərçivəsində həlli ehtimalının qəti şəkildə itirilməsinə gətirib çıxarmışdır.

Ümumən ermənilər qalibiyyət hissini qoruyub saxlayır, lakin təcriddən və iqtisadi çətinliklərdən qorxurlar. Azərbaycanlılar özlərini varlı ölkənin sakinləri hesab edir, lakin perspektivlərin olmaması hissi ilə yaşayırlar. Müharibə həmişə başlaya bilər, çünki nə siyasi elita, nə də bütövlükdə xalq məğlubiyyəti qəbul edə bilmirlər, ağıllı kompromiss, yəni tərəflərin bir-birinə inamına əsaslanan həll isə bu sistemlərin özlərinin sabitliyinə təhlükə yaradır.

Bu gün siyasi baxımdan vəziyyət necədir? Əvvəlcə Dağlıq Qarabağ ətrafındakı münaqişənin həllinə münasibətdə ən nüfuzlu xarici qüvvələrin mövqelərinə nəzər salaq.

Rusiya artıq neçə il idi ki, davamlı siyasi və iqtisadi böhran-

lardan çıxmaqla məşğul idi və görünür, bu gün b
ziyyətin müəyyən qədər sabitləşməsi kifayət deyi
görə Moskva münaqişənin onun üçün əlverişli z
qədər uzanmasının tərəfdarıdır. Vaxtilə Rusiya
qeyd-şərtsiz və bütünlüklə öz təsir dairəsinə qayta
dilə regiondakı mövcudluğunu artırmağı düşünürd
ta belə proqnozlar səslənirdi ki, münaqişə ən az
dək durğunluq vəziyyətində qalmalıdır. İndi həm
laşarkən Rusiyanın Cənubi Qafqazdakı mövqeləri
ləmişdir. Münaqişənin dondurulmuş mərhələsi bu
ha əlverişlidir, çünki bu gün Şimali Qafqazda saki
ğı bir vaxtda Cənubi Qafqazda münaqişələrin kəs
və ya sülh yolu ilə həll olunmasının Rusiya üçün
lənəcəyi məlum deyil. Rusiyanın bu əndişələri bi
də güc toplamaqda olan Rusiya avtoritarizminə q
«demokratik cəbhə» alyansının (Ukrayna, Moldov
Baltik ölkələri və qismən Azərbaycan) təşəkkül ta
rinləşir.

Bu gün (hətta təkcə bu gün yox, tarixən həmi
Cənubi Qafqaz lazımdır. Bu, xüsusən Şimali Qaf
ma proseslərinin güclənəcəyi və bu hadisələrin R
qətini yayındıracağı hal üçün lazımdır. Bu, Tehra
rər ki, İran tarixi tərəfindən ənənəvi olaraq İran ə
edilən bu bölgə üzərində nəzarətini saxlasın, eyni
nın öz daxilindəki təhlükəli separatçı meyllərin c
Ümumən İran, ola bilsin ki, münaqişənin saxlanm
marağı olan xarici tərəfdir, baxmayaraq ki daim
iddia edir. İranda prezident seçkilərindən sonra
möhkəmlənməsi, xüsusən Qərblə «atom qarşıdurı
dalğasının güclənməsi kontekstində, bölgədə ABŞ
rının yerləşdirilməsi ilə bağlı Cənubi Qafqazda
ziyyətlərinə yeni intriqa gətirə bilər.

Bu əsnada Qərb birliyi regionda siyasi və iq
inamla artırır. Regionda geosiyasi irəliləyişlərin
artıq görünür. Amerika diplomatiyası hələ 11 sen
il hadisələrinə qədər Cənubi Qafqaz ölkələrini öz
sı elan etmiş, həmin hadisələrdən sonra isə regic
nüfuz etməyə başlamışdır. Bununla belə, hələlik
zəif struktur olan GÖUAM öz sülhyaratma qüvv
maq məsələsini qaldırmışdır, bu strukturun bəya
lum olur ki, bu, hər şeydən əvvəl neft kəmərlərin

liyini qorumaq üçün lazımdır. Baltik «trio»sunun da əlavə olunduğu bu təşkilat bu gün postsovet məkanındakı iki tendensiya - avtoritarizm və rəngli inqilablar arasındakı qarşıdurma şəraitində öz siyasi təsirini artıra bilər.

Hesab edirik ki, Dağlıq Qarabağ münaqişəsində ən səbrsiz tərəf Türkiyədir. Türkiyənin müəyyən tarixi dövrdə yenidən Ermənistanı «məhv etməsi» ətrafında nə cür ajiotaj yaradılırsa-yaradılırsın, aydındır ki, bu, elə əvvəlcədən süni ajiotajdır. Türkiyənin vəzifələri daha aydın və qlobaldır: o özünün sərbəst oyununu oynaya biləcəyi siyasi və iqtisadi məkanı genişləndirmək istəyir. Bu, milli təhlükəsizlik mülahizələrinə görə də ona zəruridir, o da Rusiya kimi harada - Şərqdə, yoxsa Qərbdə olduğunu müəyyənləşdirməyib. Türkiyənin Avropa Birliyinə tamhüquqlu üzv olması şanslarını məhdudlaşdıran Avropa ölkələrinə daha güclü təzyiqlər üçün bu vahid məkan siyasi cəhətdən də ona lazımdır. İqtisadi mülahizələr də bunu diqtə edir. Hərbi cəhətdən güclü olan Türkiyə enerji təhlükəsizliyi baxımından İrana əhəmiyyətli dərəcədə uduzur.

Ümumən regionun problemlərinə müxtəlif cür yanaşan Avropa ölkələri bu gün balans problemini, yəni ABŞ-ın dünyada vahid gücə çevrilməsini dayandırmaq və Rusiyanın qüdrətli dünya dövləti statusunu birdəfəlik itirməsinə imkan verməmək məsələsini həll etməyə məcburdurlar. Qafqaz siyasətinin olduqca ziddiyyətli və dolaşıq olmasının, hətta bəzən İran və Rusiyanın mövqelərinin haqsız olaraq dəstəklənməsinin səbəbi də elə budur.

Bu gün Ermənistan-Azərbaycan münaqişəsi və Cənubi Qafqazdakı digər münaqişələr ətrafındakı danışıqlar prosesi məhz bu güc müstəvisində cərəyan edir.

Qarabağ müna
iri dövlətlərin str

«
15

Beynəlxalq munasibətlər üzrə politoloq Elxan
rincə, Azərbaycan regionun bütün qüdrətli dövlə
lıqlı münasibətlərdə sabitliyin qorunması üçün in
oyun həyata keçirməyə məcburdur.

Elxan Nuriyevin iri dövlətlərin xarici siyasət str
rədə bilikləri heç də şayiələrə əsaslınmır. O, 19
lərdə ABŞ və Avropanın aparıcı politoloji institutl
litik mərkəzlərində işləmişdir, eyni zamanda
2004-cü ilədək C. Marşall adına Avropa Təhlükəsi
nin (AFR) «Sülh naminə tərəfdaşlıq» konsorsiumu
nubi Qafqazda münaqişələrin tənzimlənməsi ü
qrupunun həmsədri olmuşdur. Ekspertin Almaniy
siyasət və təhlükəsizlik problemləri institutunun
maniyaya növbəti səfəri ərəfəsində «Exo» qəzeti
sində politoloq ölkənin xarici siyasətinə, Qaraba
nizamlanmasına və regiondakı müasir vəziyyətə a
vab verdi.

- ATƏT-in Minsk Qrupunun fəaliyyətini nec
dirirsiniz?

- Hazırki şəraitdə Minsk Qrupunun fəaliyyətin
şıda duran vəzifələrin köklü həllinə böyük ümi
Lakin qeyd etmək lazımdır ki, MQ müstəqil quru
vasitəçilərin hərəkətlərinə həmsədr dövlətlər sank
randığı gündən MQ mahiyyət etibarı ilə Dağlıq
başa aidiyyəti olmayan, daha çox Cənubi Qafq
geosiyasətin öyrənilməsi ilə əlaqədar olan geosy
başlandığı platformaya çevrilmişdir. Məsələn, da
sində iştirakı sayəsində ABŞ regionda özünün siya
ola bilsin ki, hərbi təsir dairəsini genişləndirmə
həmişə olduğu kimi buradakı əsas oyunçulardan
öz hökmranlığını qorumağa və möhkəmləndirmə
ləyir. Aİ tərəfindən dəstəklənən Fransa isə MQ-d
təsilə regionun əsas problemlərinin həllində

müəyyən iştirakını nəzərə çarpdırmaq istəyir. Sözsüz ki, bu dövlətlərin hər birinin öz milli prioritet və maraqlar konsepsiyası var. Deməli, məhz həmsədr dövlətlər bilavasitə MQ-ni təşkil etməklə və öz geosiyasi məqsəd və vəzifələrinin həyata keçirilməsini təmin etməyə çalışmaqla bu və ya digər məsələ üzrə konkret siyasi qərarları müəyyən edirlər. Buna görə də Rusiya, ABŞ, Aİ və NATO-nun strateji maraqlarının toqquşması (İran və Türkiyə arasındakı regional ziddiyyətləri də buna əlavə edək) belə mürəkkəb vəziyyətin yaranmasına gətirib çıxarmışdır və hələ də Ermənistan-Azərbaycan münaqişəsinin nizamlanmasında hələ də irəliləyiş yoxdur.

- «Praqa prosesi» adlandırılan hazırkı danışıqlar prosesini necə qiymətləndirirsiniz?

- Söhbət münaqişə tərəflərinin XİN başçılarının görüşlərinin yeni formatından gedir, hər iki ölkənin nazirləri ilə həmsədrlərin ayrı-ayrı görüşləri və danışıqları da buraya daxildir. Hesab edirəm ki, son vaxtlar MQ olduqca fəallaşıb. Həmsədrlər danışıqlar prosesinin irəliyə getməsində təkan rolunu oynaya biləcək konkret fəaliyyət planının zəruri olduğunu başa düşüblər. Mənim fikrimcə, indi həmsədrlər məhz bu istiqamətdə işləyirlər.

Vasitəçilərin əsas vəzifəsi münaqişə tərəfləri arasında mühüm məsələlər üzrə müəyyən konsensusa nail olmaqdan ibarətdir. Hələ ki fikir mübadiləsi gedir, lakin istisna deyil ki, artıq həmsədrlər məqsədyönlü Ermənistan-Azərbaycan danışıqlarının aparılmasının başlanğıcı ola biləcək müəyyən aralıq sənədinin hazırlanması barədə düşünməyə başlayıblar.

- Qarabağ münaqişəsinin nizamlanmasına dair Rusiya və ABŞ-ın öz variantlarının olduğunu söyləmək olarmı?

- Rusiya, şübhəsiz ki, münaqişənin həllində xüsusi rol oynamaqda davam edəcəkdir, lakin bu o demək deyil ki, ABŞ kənarda qalacaqdır. Bakı ilə Moskva arasındakı bu günkü strateji yaxınlaşmaya baxmayaraq, Azərbaycanla Rusiya arasındakı qarşılıqlı münasibətlərin gələcəyi daha çox Qarabağ münaqişəsinin nizamlanması məsələsində Kreml rəhbərliyinin mövqeyindən asılıdır. Ümumiyyətlə, mənim fikrimcə, Rusiya və ABŞ bu münaqişənin nizamlanması üzrə ayrı-ayrı təşəbbüslərlə çıxış edirlər. Bir sözlə, bu hökmran dövlətlər vəziyyətdən istifadə edərək Ermənistan-Azərbaycan münaqişəsinin həllinə dair öz konsepsiyalarını təklif edirlər.

- Necə düşünürsünüz, yaxın zamanlarda münaqişənin ni-

zamlanmasında irəliləyişlər gözlənilirmi?

- Mənim fikrimcə, Azərbaycanda parlament
sonra vəziyyət aydınlaşacaqdır. Daha doğrusu, d
sesində daha çox fəallaşmanı, yəqin ki, artıq 200(
lində gözləmək olar. Hesab edirəm ki, Rusiya və
min həllinə daha fəal qoşulmağa məcbur olacaq
cür yeni geosiyasi vəziyyətdə Moskva və Vaşin(
məsələsinin nizamlanması üzrə MQ çərçivəsində
və konseptual strategiya işləyib hazırlamağa məcl
onu münaqişə tərəflərinə təklif edəcəklər.

- Azərbaycanda Amerika radiolokasiya stansi
tikilməsinə rəsmi Moskvanın indiyədək heç bir
məməsi sizi təəccübləndirmir ki?

- Xeyr, təəccübləndirmir. Mənim fikrimcə, bu ı
ki, RLS-in tikilməsi üzrə Amerika layihəsi rəsmər
dan öncə diplomatik kanallar vasitəsilə müzakirə
Hesab edirəm ki, Kremllə öncədən siyasi məs
aparılmış və yəqin ki, bu məsələ Rusiyanın ali r
razılaşdırılmışdır. Lakin regionumuzun ətrafında
cari proseslər Azərbaycanı çox ağır və mürəkkə
qoyur. Məsələn, Amerika-İran münasibətlərinin
gərginləşməsi Cənubi Qafqazda hərbi-siyasi vəziy
ləşməsinə səbəb ola bilər. Başqa sözlə, Vaşinqton
sındakı münasibətlərdə düşmənçilik amili artıq i
baycanın xarici siyasətinin mövqeyinə əhəmiyyət
rir. Bu halda Azərbaycan neytral qala bilməyəcək
zırkı şəraitdə rəsmi Bakı geosiyasi dilemma ilə c
hiyyət etibarı ilə İranla qarşılıqlı münasibətləri yol
da olan Azərbaycan eyni zamanda ABŞ-la strateji
ri qorumağa çalışır. Ən yaxın perspektivdə rəsmi
mühüm problem Vaşinqtonun və Tehranın strateji ı
sında balansın saxlanması olacaqdır.

Təbliğatdan həzz alma, yoxsa ciddi danışıqlar?

Vladimir Kazimirov,
səfir, 1992-1996-cı illərdə Rusiyanın vasitəçilik missiyasının rəhbəri, Rusiya Federasiyası Prezidentinin Dağlıq Qarabağ üzrə səlahiyyətli nümayəndəsi, ATƏT-in Minsk Qrupunun üzvü və Rusiyadan olan həmsədri.

Dağlıq Qarabağ münaqişəsinin sülh yolu ilə nizamlanmasının ən mürəkkəb problemi ətrafında tərəflərin siyasi-təbliğat «qılıncoynatması» həmin problemi arxa plana keçirmiş oldu. Azərbaycan təkid etdi ki, işğal olunmuş ərazilərdə vəziyyət (orada ermənilərin yerləşdirilməsi adı altında) BMT Baş Assambleyasında müzakirə olunsun. Bakı münaqişəyə Avropa Şurası Parlament Assambleyası (AŞPA) tərəfindən baxılmasını stimullaşdırdı, o isə, öncədən bəllidir ki, nizamlanmada real rol oynaya bilməz, lakin opponentin ifşa olunması üçün tribuna kimi işə yaraya bilər.

Bakı diqqəti bütövlükdə münaqişənin əsas problemindən, yəni onun səbəbindən (Dağlıq Qarabağın (DQ) statusundan) yayındırıb silahlı qarşıdurmanın ağır nəticələrindən birinə - Azərbaycanın bir sıra rayonlarının işğalına cəlb etməyə çalışır. Bakılılar nəzərə alıblar ki, DQ-nin statusu əsasən erməniləri və azərbaycanlıları maraqlandırır, halbuki 11 illik müvəqqəti sülhdən qabaq Azərbaycan ərazisinin bir hissəsinin işğalı, köçkünlərin acınacaqlı taleyi daha geniş təəccüb və mərhəmət doğuracaqdır. Dünyada, hətta Avropada da Qarabağ münaqişəsinin necə inkişaf etdiyini, kimin onu güc yolu ilə həll etməyə cəhd göstərdiyini və illərlə bunda israrlı olduğunu və bunun işğaldan savayı həm də minlərlə yeni qurbanlara, böyük dağıntılara və sakinlərin kütləvi şəkildə köçməsinə səbəb olduğunu az adam bilir.

O vaxt hərbi uğurlara nail olmuş ermənilər həddən artıq arxayınlaşdılar, hətta bu gedişlərə əhəmiyyət belə vermədilər. Bununla belə, İrəvan DQ-nin danışıqlar prosesinə qaytarılmasını tələb etməklə Bakını öz təşəbbüslərini BMT-yə yönəltməyə və işğal olunmuş rayonların ermənilər tərəfindən məskunlaşdırılması siyasətinin yoxlanılması üzrə ATƏT missiyasının səfəri

ilə kifayətlənməyə məcbur etdi. Bu yoxlamanın nə
strukturları tərəfindən nəzərdən keçiriləcəkdir.
Strasburqda isə yanvarın 25-də AŞPA Terri Dev
Atkinsonun məruzələri əsasında DQ üzrə qətnam
lər qəbul etdi. Həddən artıq tarazlaşdırılmamış o
lər Bakıda sevinc, Ermənistanda isə daxili didişmə
çaşqınlıq doğurdu. AŞPA-dan olan «bilicilər» Da
məsələsi ilə bağlı özlərinə əziyyət vermədilər və
lərə» (silahlı münaqişənin mahiyyəti və gedişi) get
də olanlar»la kifayətləndilər. Qəflətən aşkar etdilə
verib və çoxdan pis vəziyyətdə olan köçkünlər v
ların hamısınn necə meydana çıxdığını və kimin r
olduğunu öyrənməyə vaxt sərf etmədilər. Onlar h
dilər ki, BMT Təhlükəsizlik Şurasının dörd qətnam
yetirilməsinə qarşı kim təxribat törətmişdir, kim
sinin dayandırılması haqqında danışıqları gah birl
gah da onlardan yayınmışdır! Görünür, AŞPA-da
lik əsasında gücə üstünlük verdiyini, Avropa Şur
münaqişəni yalnız sülh yolu ilə həll etməyə dair
dəliyi öz təhdidləri ilə tamamilə pozduğunu bilm
AŞPA-da ondan da xəbərsizdirlər ki, onların bi
ləri BMT Təhlükəsizlik Şurasının, Qarabağ məsəl
lanması ilə məşğul olan ATƏT-in mövqelərinə
Qrupunun həmsədrləri, eləcə də bu təşkilatlar D
qişə tərəfi olduğunu heç vaxt inkar etməyiblər,
Azərbaycan və İKT etmişlər. İndi isə AŞPA da hən
dir!
AŞPA-nın Bakını DQ nümayəndələri ilə təmas
ğa çağırması həvəskarlar səviyyəsində formulə e
nız onun statusunun müzakirə olunması üçün.
qüvvələrinin işğal olunmuş rayonlardan geriyə və
raya çəkilməsi barədə kiminlə razılığa gəlmək la
onların əvəzinə kim həll edəcəkdir?
Strasburqda Moskva elçilərindən savayı könl
kəs: norveçli, fransız, bolqar, polyak, türk - hamı
rədə fikir bildirdi. Ya problem onlara az tanışdır
miyyətlə onları maraqlandırmır. Heç bir çıxış ol
düzəliş edilmədi. Hətta söhbət münaqişə tərəflə
Rusiyanın rolundan getdikdə də bu, baş vermədi.
PA 1994-cü ilin mayında Qarabağda atəşkəsə na
görə Rusiyaya deyil, ATƏT nümayəndələrinə m

bildirir! Halbuki onların buna heç bir aidiyyəti olmayıb (qətnamədə adı çəkilən vəzifələr o vaxt ümumiyyətlə yox idi, onları xeyli sonra təsis etdilər). Bunları avropalıların dəqiqliyi və punktuallığı ilə bağlı sözgəlişi söylədim!

Aydındır ki, Qarabağ məsələsi həm ermənilər, həm də azərbaycanlılar üçün olduqca həssas məsələdir, bu barədə heç kimlə mübahisə edə bilmərik. Lakin dəvəquşu pozası qan tökülməsinə son qoymaqda çox mühüm rol oynamış Rusiyaya layiqdirmi? Axı əlverişli dayaq nöqtəsi var ki, o da həqiqətdir. Həqiqətləri bəyənməyənlər qoy təkcə Rusiyaya deyil, həqiqətlərə də etiraz etsinlər. Diplomatiyada ən yeni məxfi silahı - səmimiyyəti işə salmaq günah deyil. Lakin meşənin dərinliklərinə nə qədər gedirsənsə, odunlar bir o qədər çoxalır. Bizimkilər də keçmiş dənizlər hökmdarına tabe olan «yesmənlər» (rus dilinə tərcüməsi: «yaltaqlar») kimi yekdilliklə AŞPA-nın qərarlarının lehinə səs verdilər. Hərçənd ki, məruzəçi Atkinson kimi Moskvanın Strasburqdakı elçiləri də məruzənin, qətnamənin və tövsiyənin layihələrindəki çatışmazlıqlar barədə qabaqcadan xəbərdar idilər (Atkinsona ünvanlanan məktuba bax: www.vn.kazimirov.ru). Bəlkə bununla onlar atüstü bəyanatında Ermənistanı «Cənubi Qafqazda Rusiyanın forpostu» elan etmiş spiker Qrızlovun səhvini düzəldirdilər?

Qarabağda müharibə illərində onların sələfləri olan Rusiya parlamentariləri daha dəqiq və konstruktiv idilər və atəşkəsə faydalı töhfələrini vermişdilər. İndi Azərbaycanın işğal olunmuş rayonlarını yoxlayan ATƏT missiyasından xəbərlər gözləyək. Təbliğat real siyasətə mane olduğu kimi, missiyanın məruzəsi ətrafındakı ehtiraslar da Azərbaycan və Ermənistanın xarici ilşər nazirlərinin martın 2-də Praqadakı görüşünü mürəkkəbləşdirə bilər.

Hərçənd, adama elə gəlir ki, nəyinsə razılaşdırılıa biləcəyi bu cür görüşlərə qayğı ilə yanaşmaq lazımdır. Bir də gördün vaxtaşırı məsləhətləşmələrdən real və intensiv danışıqlar prosesinə körpü salınmış oldu. Uğurdan doğan eyforiyanın uğursuzluqdan doğan məyusluqla əvəz olunduğu mənasız söz davasına baş qoşmaq isə sonra da mümkündür, təki o, danışıqlara ciddi zərər yetirməsin.

Vladimir Kazimirov: «Praqa
tərəflər daxili aud
sakitləşdirmək üçün düş

«Day.Az»ın Vladimir Kazimiro

- Qarabağ münaqişəsinin bütün təfsilatlarını mat kimi danışıqların indiki vəziyyəti barədə n siniz?

- Mən indiki vəziyyəti münaqişənin sülh y nöqteyi-nəzərindən normal hesab etmirəm. Ona münaqişənin nizamlanması həm Azərbaycan, həm tan üçün, xüsusən də Dağlıq Qarabağ üçün həya lidir. Lakin təmaslar, hətta onlar yuxarı səviyyələr bu əhəmiyyətə uyğundurmu? Mən hesab etmirəm İki dövlətin prezidentləri, xarici işlər nazirləri ilda görüşürlər, amma bu nəyi dəyişir? Necə deyərlə əvvəlki yerindədir». Əlbəttə, daha müntəzəm, dah lar lazımdır. Bütövlükdə danışıqlar prosesi, daha təzəm, danışıqların olmaması Qarabağ məsələsin masına və region xalqlarının gözləntilərinə qətiyy yil.

- Danışıqlar prosesindəki yeni terminə - «Pı terminine necə yanaşırsınız?

- Bu prosesi necə istəyirsiniz adlandırın. İstə zambik prosesi» adlandırın. Terminlər problemi dəyişmir. Bu, gəlişigözəl addır. Minsk Qrupu ki Minskin adını daşısa da, bircə dəfə də olsun Mins O ona görə belə adlanır ki, Qarabağ probleminin sı üzrə konfrans Minskdə çağırılmalı idi. Praqa p dikdə, deyə bilərəm ki, həqiqətən Praqada bir n çirilib, sonra isə belə görüşlər Frankfurtda, Londo Artıq indidən aydındır ki, gözəl səslənən «Praqa p kını tərəflər daxili auditoriyanı sakitləşdirmək üçü Əslində bu, mahiyyət etibarı ilə münaqişənin bütü mümkün qədər tez danışıqlar aparmaq tapşırığı Minsk Qrupu həmsədrlərinin iştirakı ilə iki xarici masaarxası görüşləridir. Minsk prosesi danışıq

ATƏT-in Dağlıq Qarabağ üzrə konfransına gətirib çıxarmadı. Praqa prosesinin haraya gedib çıxacağı isə hələ ki aydın deyil. İstisna deyil ki, sonu olmayan prosesin növbəti mərhələsinin təzahürü olan yeni paytaxt tezliklə peyda olacaqdır.

- Siz deyirsiniz ki, bu proseslər heç bir nəticə verməyəcəkdir, axı siz də MQ-nin keçmiş həmsədri kimi danışıqlar prosesində uğurlarınızla öyünə bilməzsiniz?

- Axı nizamlama prosesində əldə edilən uğurlar Minsk Qrupunun uğurlarıdır. 11 ildir qüvvədə olan atəşkəs rejimi Rusiyanın müstəsna xidmətidir. Məhz Rusiyanın sayəsində Bişkekdə atəşkəs haqqında saziş əldə edilmişdir, baxmayaraq ki, Minsk Qrupu üzrə bəzi tərəfdaşlarımız bizə müəyyən maneələr yaradırdılar.

- Nə üçün üç böyük ölkə - Rusiya, ABŞ və Fransa iki kiçik ölkənin - Azərbaycan və Ermənistanın mübahisəsini hələ də həll edə bilmirlər, onlara nə mane olur?

- Bu münaqişəni hər şeydən əvvəl münaqişəyə cəlb olunmuş ölkələr özləri həll etməlidirlər, böyük ölkələr isə sadəcə bu ölkələrin ortaq məxrəcə gəlməsi üçün onlara təsir göstərə bilərlər. Ciddi danışıqlar güzəştsiz olmur. Prezidentlər isə cəmiyyəti güzəştlərə hazırlamağa başlamayıblar, əksinə, uzun illər əmin ediblər ki, heç nə verməyəcək, yalnız alacaqlar. Ermənilər başa düşməlidirlər ki, işğal olunmuş əraziləri qaytarmalıdırlar, Azərbaycan isə başa düşməlidir ki, Dağlıq Qarabağın statusunu həll etmək lazımdır. Lakin hər iki tərəf lazımi məsələ ilə deyil, özü-özünü aldatmaqla məşğuldur. Atəşkəs rejimini möhkəmləndirən məsələlərlə məşğul olmaq və barışmaq lazımdır. Artıq Azərbaycan savaş terminlərindən, Ermənistan isə cəfəng ideya olan «azad edilmiş» ərazilər ideyasından, yəni Azərbaycanın işğal olunmuş əraziləri ideyasından imtina etməli və bu iki ölkənin gələcəyi naminə məsələlərə real baxmalıdırlar. Belə ki, bu ideyalar olduqca zərərlidir və gənc nəsillərin psixikasını korlayır. Mən artıq bir neçə ildir təkrar edirəm ki, danışıqlar prosesində Dağlıq Qarabağın iştirakı Azərbaycana yalnız xeyir gətirər. Siz isə bununla heç cür razılaşmırsınız. Kiminsə kənardan təzyiq göstərəcəyinə və bu problemin öz-özünə həll olunacağına ümid etmək isə sadəlövhlükdür.

- Siz Avropa Şurasının Dağlıq Qarabağ üzrə həmməruzəçilərindən biri olan cənab Atkinsonun tənqidçilərindən birisiniz. Maraqlıdır, bu fikrinizdə qalırsınızmı?

- Hesab edirəm ki, onu az tənqid etmişəm, o, daha çox tən-

qidə layiqdir. Cənab Atkinson öz məruzəsində yal
problemlərlə, yəni Azərbaycanın bir sıra rayonla
köçkünlərin ağır taleyi ilə kifayətləndi. O, silahlı
mahiyyətinə varmaq istəmədi. Əgər dərinə getn
çoxlu suallar yaranardı: bütün bunlar necə baş ve
hərbi əməliyyatlar bu qədər uzun müddət ərzində
və BMT Təhlükəsizlik Şurasının qətnamələri yer
yib? Axı münaqişə hüquq müstəvisində siyasi v
olunsaydı, heç bir işğal və onun nəticələri mövcud
nəd Bakıya münaqişəni güc yolu ilə həll etmək
rən ruhda tərtib edilib. Ona görə ki, ya erməni
gərdirlər, ya da daha konstruktivdirlər. Bütün b
münaqişənin mahiyyətinə varmaq istəməyən cən
səriştəsizliyini görürəm. Lakin yaddan çıxarmaq
PA-nın qərarı tövsiyə xarakteri daşıyır, tərəflər is
kəsizlik Şurasının məcburi qərarlarını belə yerinə
Bundan başqa, uzun müddət davam edən infor
doğrusu dezinformasiya müharibəsi sayəsində Qa
sinin nizamlanması ətrafında o qədər miflər, əfs
ideyalar meydana çıxmışdır ki, yeniləri çətin ki n
olsun.

- Bəs münaqişənin mərhələli həlli barədə n
siniz?

- Azərbaycan tərəfindən müdafiə edilən mərh
şə, əgər tərəflərin güc vasitələrini tətbiq etmək h
tina etmələri barədə etibarlı öhdəlikləri olmasa, h
belə mümkün deyil. Yalnız hədsiz dərəcədə sadə
ya digər tərəfin daha əlverişli mövqedən hərbi
bərpasına ümid etməsinə imkan verə bilər. Müna
da istər maddi təminatlar (azad edilmiş rayonların
siyası və s.), istərsə də sanballı beynəlxalq təmin
olunması tələb olunacaqdır. Düşünməyin ki, hən
tərəfindən, həm də böyük dövlətlər və beynəlxalq
rəfindən ciddi təminatlar olmadan Ermənistan D
ətrafında yerləşən yeddi rayonu sizə qaytaracaqdı
əvvəl, Azərbaycan münaqişənin güc yolu ilə həl
bəyanatlarına ciddi düzəlişlər etməli olacaqdır. Ö
ermənilər güc xarakteri daşıyan və kökündən
«azad edilmiş ərazilər» prinsipindən imtina etməl

- İstər Azərbaycanda, istərsə də Ermənistan
dia edirlər ki, Qarabağ probleminin açarı Mosk

dir.

- Bununla razıyam. Bu barədə mərhum Heydər Əliyev də mənə demişdi, o vaxt mən ona söylədim ki, onda Moskvaya imkan verin həmin açarı bursun, lakin o susdu… Mənə elə gəlir ki, Rusiyanın bu məsələni həll etməsini istəməyən qüvvələr var. Rusiya isə, sizi əmin edirəm ki, Qarabağ münaqişəsinin nizamlanması üçün çox şey edə bilər.

- Münaqişənin həllində Türkiyənin rolunu necə qiymətləndirirsiniz?

- Təəssüflə qeyd etməliyəm ki, Türkiyə Minsk Qrupunun üzvü olsa da, münaqişə tərəfi kimi çıxış edir. Məncə, Türkiyə bu cür birtərəfli qaydada Azərbaycanın tərəfində durmamalı idi. Belə olmasaydı, Türkiyə münaqişənin nizamlanması üçün çox şey edə bilərdi. İndi isə Türkiyənin edə biləcəyi maksimum kömək Azərbaycanı güzəştlərə getməyə razı salmaqdan ibarətdir.

Səməd Seyidov: «Qarabağ Azərbaycanın ərazi b çərçivəsində həll edil

10.(

Yanvarın 9-da Avropa Şurasının Paris ofisində
sı Parlament Assambleyasının Ermənistan-Azərb
Qarabağ münaqişəsi üzrə alt komitəsinin növbəti
mişdir. Milli Məclisin AŞPA-dakı nümayəndə he
ri, komitənin üzvü Səməd Seyidov TA-nın müxbi
rəsində müsahibəsində demişdir:

- İclasda bu problemə dair ingilis deputat lord
ton tərəfindən yanvar sessiyası üçün hazırlanmış r
kirə olundu. Məruzədə keçən ilin yanvarında AŞ
qəbul edilmiş əsas prinsiplər öz əksini tapmışdır.
kə üçün olduqca pozitiv və mühüm məsələdir. Y
erməni hərbi birləşmələri tərəfindən Azərbaycan
ğalından, qaçqın və məcburi köçkün probleminin
dan, işğal olunmuş ərazilərdə etnik təmizləmə a
və digər analoji faktlardan ətraflı danışılır.

Bundan başqa, məruzədə Ermənistan tərəfind
muş Dağlıq Qarabağ ərazisində əhalinin qanuns
məsi ilə bağlı faktlara geniş yer verilmişdir.

Lakin bu məsələ ilə bağlı ölkəmiz üçün ən m
ondan ibarət oldu ki, Avropa Şurasının Parlamen
sı özünün qəbul etdiyi qətnaməyə uyğun olaraq
da fəaliyyətini davam etdirəcəkdir. Bu o deməkd
zin işğal altında olan əraziləri haqqında məsələ ö
nəlxalq hüquq normaları və Azərbaycanın ərazi b
çivəsində tapmalıdır.

Təkcə azərbaycanlı deputatlar deyil, həm də
vü olan Almaniya, İsveçrə və digər ölkələrin nüm
daha qeyd etdilər ki, Avropa Şurası beynəlxalq
Azərbaycanın ərazi bütövlüyünü tanıyır və bu mü
nız Azərbaycanın ərazi bütövlüyü və Dağlıq Qa
riyyət verilməsi çərçivəsində nizamlanmasını göz

Hikmət Hacızadə: «Azərbaycan Rusiyanın sülhməramlı qüvvələrinin Qarabağ münaqişəsi zonasında yerləşdirilməsinə yol verməməlidir»

Day.Az-ın Azərbaycanın Rusiyadakı keçmiş səfiri, politoloq Hikmət Hacızadə ilə eksklüziv müsahibəsi

- Hikmət bəy, bildiyiniz kimi, bir çox ekspertlər 2006-cı ili Qarabağ probleminin həlli ili hesab edirlər. Sizin fikrinizcə bu optimizm nəyə əsaslanır?

- Mən Qarabağ probleminin bu il həll olunması ilə bağlı ümumi optimizmi paylaşmıram. Çünki mən nə münaqişənin səbəblərində, nə də hətta onu dəstəkləyən qüvvələrdə heç bir dəyişiklik görmürəm. Söhbət, əlbəttə ki, bu münaqişədən Ermənistana və Azərbaycana təzyiq rıçaqı kimi istifadə edən Rusiyadan gedir.

- Sizcə, indi münaqişə tərəfləri arasında Minsk Qrupu formastında danışıqlar hansı axarda gedir?

- Qarabağ probleminin nizamlanması üzrə bü gün müzakirə olunan sülh layihələrinin heç biri Azərbaycanın maraqlarına cavab vermir. Misal üçün, referendum layihəsini götürək. İşğal olunmuş bir neçə rayonun bizə qaytarılmasının və 10 ildən sonra onlar üzrə referendum keçirilməsinin, habelə Kəlbəcər və Laçının Dağlıq Qarabağa verilməsinin bizə yaxşı nəsə vəd etdiyini düşünmək sadəlövhlük olardı. Özü də bu zaman kommunikasiya xətlərinin çəkilməsi, yolların açılması və s. nəzərdə tutulur. Lakin Qarabağın statusu məsələsinin müzakirəsinin müddətləri məhdudlaşdırılmır.

Hər iki tərəfi qane edən sülh sazişinə nail olunması hazırki şəraitdə real deyil. Prosesə mane olan bir neçə əsas səbəb vardır. Belə ki, bu məsələdə çox şey Rusiyanın mövqeyindən asılıdır, o isə yuxarıda qeyd etdiyim səbəbə görə bu münaqişənin həllini istəmir. Nə qədər ki Rusiyanın bu cür mövqeyi dəyişməyib, hər hər hansı konstruktiv məsələlərdən danışmağın mənası yoxdur. Bundan başqa, Cənubi Qafqazda öz iqtisadi mövqelərini möhkəmləndirmək Qərbi də tam qane edir, qalan şeylər isə onu çox da maraqlandırmır.

- İndi çoxları Rusiya sülhməramlı qüvvələ münaqişə zonasına gələcəklərini bəyan edirlər. perspektiv nə dərəcədə realdır?

- Bilirsiniz, mən belə söhbətlərə inanmıram v iqtidarının buna gedə biləcəyini düşünmürəm. R ramlılarının Abxaziya və Cənubi Osetiyadakı acı zümüz önündədir. Əgər bizim hakimiyyət orqanl başağrısı istəmirlərsə, bu təklifi qətiyyətlə rədd et bəttə, sülhməramlı qüvvələrin münaqişə zonasın məsi Rusiyanın maraqlarına uyğundur, lakin biz öz milli maraqlarımızdan çıxış etməliyik.

- Bəs Rusiya sülhməramlı qüvvələrin yerl təkid edərsə, onda necə?

- O zaman bütün cəmiyyət ayağa qalxmalı və cür dönüşünə yol verməməyi iqtidardan tələb et niz, 366-cı Rusiya alayının Xocalıda qanlı qırğın lə bizim yaddaşlarımızda təzədir. Əgər biz bu cü sələrin gələcəkdə təkrarlanmasını istəmiriksə, R ramlılarının Qarabağda yerləşdirilməsinə bütü «yox» deməliyik.

- Mənim bildiyimə görə, siz hələ də «Müs sı Divanının üzvüsünüz. Nə üçün müxalifət Q lemində lazımi prinsipiallıq nümayiş etdirmir?

- Hələlik bu məsələ ilə bağlı xalqı qaldırmağ dur, çünki iqtidar hələ ki Qarabağın taleyi ilə b yəcan doğura bilən yanlış addımlar atmayıb. H həm də iqtidarın digər nümayəndələri daim bə onlar Azərbaycanın ərazi bütövlüyü məsələsində tə getməyəcəklər. Lakin bu o demək deyil ki, m bağın taleyinə biganədir, o, danışıqlar prosesini d və əgər biz görsək ki, iqtidar Azərbaycanın ər prinsipindən geri çəkilir, əlbəttə ki, müxalifət əllə lıb oturmayacaq.

Əli Kərimli: «Əgər biz Azərbaycan iqtidarının Qarabağ məsələsində vətənpərvər addımlara hazır olduğunu görsək, əlbəttə ki, onları dəstəkləyəcəyik»

Day.Az-ın AXCP («islahatçılar») sədri Əli Kərimli ilə eksklüziv müsahibəsi

- Bir sıra ekspertlər açıq bəyan edirlər ki, bu il Qarabağ məsələsi sükunət nöqtəsindən tərpənəcəkdir. Necə düşünürsünüz, belə söhbətlər nə qədər əsaslıdır və bu münaqişə Azərbaycanın xeyrinə həll ediləcəkmi?

- Mən düşünürəm ki, Qarabağ problemi ilə məşğul olan beynəlxalq strukturlar hər bir azərbaycanlı üçün taleyüklü olan bu məsələ ilə bağlı biləərəkdən «informasiya sızmasını» təşkil ediblər. Lakin bizdə həm də informasiya var ki, beynəlxalq təşkilatlar Qarabağ problemini Azərbaycan üçün hansı şərtlərlə nizama salmağa hazırlaşırlar. İşğal edilmiş bəzi rayonların işğalçılar tərəfindən azad olunması müqabilində beynəlxalq təşkilatlar bizim ölkədəki iqtidarın müəyyən vaxtdan sonra Dağlıq Qarabağ erməniləri arasında tarixən Azərbaycana məxsus olan Qarabağın statusunun müəyyən edilməsi üzrə referendum keçirilməsi barədə sazişə imza atmasına nail olmağa çalışacaqlar. Düşünürəm ki, heç kimdə şübhə doğurmur ki, bu, Qarabağın Azərbaycandan qoparılması variantıdır. Buna görə də biz mümkün olan bütün səylər və tədbirlər vasitəsilə bu planın həyata keçməsinə qarşı çıxmalıyıq. Biz ATƏT-in Minsk Qrupu həmsədrlərinə müraciət etdik və bizimlə görüşmələrini xahiş etdik. Axı onlar dəfələrlə bəyan etmişlər ki, Ermənistan və Azərbaycanın təkcə hökumətləri tərəfindən deyil, həm də xalqları tərəfindən bəyəniləcək sülhü bərqərar etməyə çalışırlar. Biz onlara xəbərdarlıq edirik ki, Azərbaycan xalqı bu cür «sülhü» tanımır və biz bu cür biabırçı «sülhün» Azərbaycan xalqına sırınmaması üçün hər şeyi etməyə hazırıq. Bununla belə, gizlətməyəcəyəm ki, bu il beynəlxalq təşkilatlar tərəfindən Azərbaycana həmin «sülhü» sırımaq cəhdlərinin maksimum artırılacağına dair ciddi təhlükə vardır.

- Siz deyirsiniz ki, Qarabağ məsələsində biabırçı «sülhün» sırınmasına yol verməmək ü vənizi sərf edəcəksiniz. Bəs onda ölkəmizin A olmasından əvvəl Azərbaycan müxalifətinin Q ləsini qaldırmamaq öhdəliyini üzərinə götürmə kirlər necə olsun?

- Bu, düzgün informasiya deyil, bizim belə ö yoxdur. Üstəlik, Qarabağ alver predmeti ola bilm Azərbaycan adlı Vətənimizin bir hissəsidir və biz v lə işğal olunmuş ərazilərin azad olunmasına nail şacağıq.

- Siz beynəlxalq təşkilatlar tərəfindən bizim rabağ məsələsində «sülhün» sırınmasına yol ver Azərbaycan iqtidarı ilə əməkdaşlığa hazırsınızm

- Nəzəri cəhətdən bəli. Lakin biz Azərbaycar Qarabağın qaytarılması üzrə pozitiv səylər gözlə əgər biz Azərbaycan iqtidarının Qarabağ məsələ pərvər addımlara hazır olduğunu görsək, qarşılıql sibətlərimizdən asılı olmayaraq, əlbəttə ki, onları yik.

- Və sonuncu sual. Bütövlükdə 2006-cı ill hansı ümidlər var?

- Düşünürəm ki, müxalifət parlamentin iclasla rar seçkilərdə iştirak edib-etməmək məsələsində gəlməlidir. Mənim fikrimcə, bu, parlamentin ic təkrar seçkilərdə iştirakdan aydın və qəti imtina dır. Bu ideoloji bazada biz öz real müxalifət qüv muzu yaratmalıyıq, həmin qüvvələr iqtidarla oyun edərək ölkədə demokratik dəyişikliklər uğrunda re bəzən də radikal mübarizəyə başlamalıdırlar. Əgə xalifət qüvvələrinin birləşməsinə nail olsaq və tək seçkilərində və parlamentin iclaslarında iştirakdan ləsində öz prinsipial mövqeyimizi nümayiş etdirə bizi başa düşməsinə və etimadına nail ola və ye Azərbaycanda demokratiya uğrunda mübariz bilərik.

«Avropa Şurası, ATƏT və Aropa Birliyi əl-ələ verərək münaqişəni həll etməlidir»

«Bizim Azərbaycan naminə», 24.11.05

Biz istərdik ki, bu bölmədə 2006-cı ildə DQ munaqişəsinin həlli istiqamətində yarana biləcək irəliləyişlərin perspektivləri barəsində rəsmi şəxslər, siyasətçilər və cəmiyyətin digər fəal üzvlərinin mövqelərini əks etdirək.

«Bizim Azərbaycan naminə» qəzetinin münaqişənin 2006-cı ildə həll olunmasına dair yazdığı məqalədə qeyd olunur ki, Bakıya səfəri çərçivəsində Belçika Krallığının ATƏT-dəki xüsusi nümayəndəsi, senator Pyer Şevalyenin rəhbərlik etdiyi nümayəndə heyəti Azərbaycan rəsmləri və Dağlıq Qarabağın azərbaycanlı icmasının nümayəndələri ilə görüşlər keçirib. Gələn ildən ATƏT-ə rəhbərlik edəcək Belçika KrallığInın nümayəndəsi Azərbaycandan öncə ABŞ-da görüşlər keçirdiyini, rəsmi Vaşinqtonun Qarabağ probleminin 2006-cı ildə həll olunması istəyində olduğunu söyləyib: «Avropa Şurası, ATƏT və Aropa Birliyi əl-ələ verərək münaqişəni həll etməlidirlər. Problem ya gələn il həll olunacaq, ya da heç vaxt. 2007-ci ildə Ermənistanda, 2008-ci ildə Azərbaycanda prezident seçkiləri keçiriləcək. Buna görə də həmin illərdə problemin həlli ilə ciddi məşğul olmağa imkan olmayacaq».

Qəzet münaqişələr üzrə mütəxəssis, Sülh və Demokratiya İnstitutunun nümayəndəsi Arif Yunusa istinadən yazır ki, 2007-ci ildə Ermənistanda, 2008-ci ildə Azərbaycanda prezident seçkiləri keçiriləcək. Təcrübə göstərir ki, seçkilər zamanı heç bir tərəf komprimissə getmir. Qərbdə hesab edirlər ki, bu fikirlər münaqişə tərəflərini problemin həllinə «hə» yaxud «yox» deməyə məcbur edəcək. Əslində isə növbəti 20-25 ildə Dağlıq Qarabağ münaqişəsi həll edilməyəcək. Belə ki, hazırda nə Azərbaycan, nə də Ermənistan cəmiyyəti kompromissə razılıq verməyəcək. Həmişə bildirilir ki, hər iki tərəf sülhün tərəfdarıdır. Amma heç vaxt aydınlaşdırılmayıb ki, Azərbaycan və Ermənistan üçün sülh nə deməkdir. Ermənilər istəyir ki, Dağlıq Qarabağ ya müstəqil olsun, ya da Ermənistanın tərkibinə daxil edilsin. Azərbaycan tərəfi isə buna heç vaxt razılıq verməyə-

cək. Rəsmi Bakının torpaqların azad edilməsində
sun müəyyənləşdirilməsinə də Ermənistan razılıq
Hər iki tərəf istəyir ki, sülh yolu ilə nə isə qazansı
nəticəsində hər iki münaqişə tərəfi güzəştə getmə
reallığı nəzərə aldıqda tərəflərin buna hazır olma
R. Köçəryanın indiki məqamda müəyyən güzəştlə
məsi onun üçün siyasi ölümə bərabər olardı. O,
duğu üçün adi ilə uğursuz sülh sazişinin imzalanı
verməyəcək. İlham Əliyev də Qarabağın itirilməs
nən sülh sazişinə imza atmayacaq. Belə olan hald
də münaqişənin tamamilə həllini düşünmək səh
naqişənin həllində hər iki xalqı qane edən sülhə
zımdır».

Arif Yunus prezidentin Kazan görüşündə Dağl
yerli əhalisi arasında statusun referendum vasitəsi
ləşdirilməsinə Azərbaycan tərəfinin razılıq verd
«Bunu tam məsuliyyəti ilə bildirirəm ki, həm Az
zidenti həm, də XİN bu məsələyə razılıq verib. A
diki məqamda bu məsələninin ictimaiyyətə açıql
qəsədəmüvafiq hesab etmirlər. Əlverişli məqam
min məsələnin təfərrüatı açıqlanacaq. Həmin refe
mənilər birmənalı şəkildə Azərbaycanın tərkibin
razılıq verməyəcəklər. Bu referendum on il sonra
lə, nəticə eyni olacaq. Hazırda hüquqi baxımdan
mənalı şəkildə Azərbaycan ərazisidir. Amma refe
lıq vermək, Qarabağı birdəfəlik itirmək olardı».

Rasim Musabəyov: Qarabağ münaqişəsinin həll olunmamasının əsas səbəbi qüdrətli dövlətlərin maraqlarındakı ziddiyyətlərdir

29.12.04, «Turan» İA

Tanınmış politoloq Rasim Musabəyov «Turan»a müsahibəsində Qarabağ məsələsinin nizamlanması nöqteyi-nəzərindən 2004-cü ilin yekunlarını şərh etdi.

Onun fikrincə, danışıqlar prosesində ötən il canlanma müşahidə olunmuşdur, əvvəlki iki ildə isə onlar faktiki olaraq dondurulumuşdu. Bu, təkcə Azərbaycanda və Ermənistanda seçkilərlə bağlı deyildi, həm də İraq böhranı və beynəlxalq terrorizmin doğurduğu qlobal təhlükələr ucbatından Qarabağ münaqişəsinə marağın müvəqqəti itirilməsi ilə əlaqədar idi. Eləcə də həm diplomatik baxımdan (AŞPA-da, BMT Baş Assambleyasında), həm də Ermənistan üçün yüklərin tranzitinin sərtləşdirilməsi baxımından Azərbaycan tərəfindən Ermənistana təzyiqin artırılmasını pozitiv hal kimi qeyd etmək olar.

Silahlı qüvvələrin möhkəmləndirilməsi üzrə Bakının tədbirləri Ermənistanı məcbur edir ki, hərbi balansı saxlamaq üçün öz məhdüd maliyyə imkanlarını həddən artıq gərginləşdirsin. Lakin bütün bunlar ermənilərin öz ilhaqçı planlarından əl çəkmələri üçün hələlik kifayət deyil, amma Musabəyov hesab edir ki, Bakının səyləri onları daha konstruktiv notlara köklənməyə vadar edə bilər.

Ötən il danışıqlar prosesində köklü irəliləyişlər baş verdimi və yüksək səviyyəli görüşlərin gedişində müzakirələrin predmeti nədən ibarət idi?

Politoloq hesab edir ki, köklü irəliləyişlərdən dlanışmaq tezdir. Azərbaycanda dövlət başçısı və XİN rəhbəri dəyişmişdir, buna görə də erməni tərəfi ilə onların görüşü tanışlıq xarakteri daşımışdır. Əvvəlki illərdən fərqli olaraq, Rusiya və İranın, görünür, Qərbin səylərinə qoşulmağa və Ermənistanla Azərbaycan arasında qarşıdurmanı zəiflətməyə meylli olmaları ehtiyatlı optimizm doğurur. Lakin arxayınlaşmaq olmaz, çünki əvvəllər də tərəflər hər hansı razılaşmaya yaxın olmuş, lakin son anda razılaşmaların həyata keçirilməsindən imtina etmişdilər.

«Praqa prosesi» deyildikdə nə nəzərdə tutulur
İlham Əliyev ötəri olaraq jurnalistlərə məlumat
bət mərhələli nizamlama planının hansısa modi
gedir. Bu, müsbət haldır, çünki beynəlxalq prakti
yalnız bu müstəvidə real tərəqqiyə nail olmaq o
çəryanın və onun ətrafının inadla təkid etdikləri
riantından imtina üçün erməni tərəfinin nə tələb
sələsi açıq qalır deyə Musabəyov qeyd etdi. Eyni
Köçəryanın belə bir söz dediyini xatırladtı ki, ə
planı Şuşa və Laçına, habelə Kəlbəcər rayonuna
sa, o, həmin planı müzakirə etməyə razılıq verə b
rə də, ola bilsin ki, söhbət ermənilər tərəfindən
ərazilərin, cavab addımları müqabilində (nəqliy
açılması, hərbi qarşıdurmanın azaldılması, beynə
dəçilərin əraziyə daxil olması və s.), azad olunm
Lakin heç bir aralıq razılaşmalar, hətta müvəqqə
mənistan tərəfindən Azərbaycan ərazilərinin tutu
laşdırmamalıdır, deyə Musabəyov qeyd etdi.

Qarabağ məsələsinin nizamlanmasında vas
dövlətlərin mövqeyini necə qiymətləndirmək olar
və münaqişəni obyektiv nizamlamaq istəməməsin
in Minsk Qrupunun rəsmi Bakı tərəfindən tənqi
dərəcədə əsaslıdır?

Ekspert hesab edir ki, vasitəçilər öz məqsədl
və obyektivlik və ədalətlilik məsələsi onları hər
rahat edir. Lakin əsas geosiyasi oyunçular (Rusiy
bir şeydə həmrəydirlər - onlar Azərbaycanla Erm
da irimiqyaslı hərbi əməliyyatların bərpasını istə
mövqeyi ondan ibarət idi ki, münaqişə istənilən
rəfindən İrəvana güzəştlər edilməsi hesabına) tez
Ermənistan Rusiyanın təsirindən azad edilsin və
NATO-ya və Aİ-yə doğru istiqamətləndirilsin. Ö
Rusiya münaqişəni dondurmağa və regionda uzu
Moskvanın təsirini möhkəmləndirən həllə nail ol
Bütün bunlar Minsk Qrupunun fəaliyyətində öz i
və onun real həllə qadir olmadığını müəyyənləşd

Minsk Qrupunu tənqid etmək olar və bunun
var. Lakin münaqişə tərəfləri ilə geosiyasi oyunç
mövcud olan balansı yaddan çıxarmaq olmaz. Bal
cana lazım olan istiqamətdə dəyişmədən Bakı
həllə nail olmaq mümkün deyil. MQ həmsədrləri

dəcə məmurlardır, özü də yüksək rütbəli olmayan məmurlardır.

Ötən il nizamlama prosesinə dünyadakı geosiyasi vəziyyət necə təsir etmişdir?

Antiterror kampaniyası və İraqdakı əməliyyat böyük dövlətlərin və beynəlxalq birliyin diqqətini Qarabağ məsələsinin həlli problemindən yayındırdı. Lakin ötən ildəki bir neçə məqam müsbət nəticələr doğurdu. Gürcüstanda «qızılgül inqilabı»nın həyata keçirilməsi diqqəti regiona yönəltdi. Cənubi Qafqaz Aİ-nin «Yeni qonşuluq» proqramına daxil edildi, Azərbaycan və Gürcüstan NATO ilə fərdi əməkdaşlıq planını imzalamaq niyyətlərini elan etdilər, bu isə həmin bloka inteqrasiya istiqamətində mühüm addımdır.

Gürcüstanın yeni hakimiyyəti dünyaya birmənalı siqnal göndərdi ki, münaqişələrin dondurulması və separatistlərə fürsət verilməsi ilə barışmaq niyyətində deyillər. Qərb və Rusiya Saakaşvilini güc tətbiq etmə hərəkətlərindən müvəqqəti çəkindirsələr də, silahlı qüvvələrini möhkəmləndirdikdən sonra Tbilisi tərəfindən Gürcüstanın ərazi bütövlüyünün bərpası üzrə qətiyyətli addımlar atılmayacağına zəmanət yoxdur.

Bu, Azərbaycanda analoji hərəkətlərə təkan verə bilər və Cənubi Qafqazda böhran vəziyyəti yarana bilər. Əgər hadisələr bu ssenari üzrə getsə, tezliklə regiona sülhməramlı qüvvələr bayrağı altında NATO daxil olacaqdır (Yuqoslaviyada olduğu kimi). Üstəlik, BTC-nin tikintisi də başa çatır və ABŞ-la İran arasında ziddiyyətlər artır. Bütün bunlar böyük dövlətlərin öz təsirlərindən istifadə etmələri və İrəvanı daha konstruktiv olmağa təhrik etmələri üçün müəyyən zəmin yaradır. İstənilən halda Azərbaycan ordunu maksimum möhkəmləndirməlidir, bunun üçün Azərbaycanın imkanları Ermənistandan çoxdur, deyə Musabəyov fikirlərini yekunlaşdırdı.

Hamıya lazım (

R.
«Zerkalo» qəz

Yəqin ki, Ermənistan-Azərbaycan münaqişə
həllini gözləməyə dəyməz.

Belə görünür ki, Ermənistan-Azərbaycan mün
zamlanması əslində finiş xəttinə yaxınlaşır. Slov
taxtında başa çatmış ATƏT-in Nazirlər Şurasının
sında Qarabağ münaqişəsi üzrə bəyanat qəbul ed

Qərb KİV-lərinin verdiyi məlumata görə, sən
şənin nizamlanması üzrə Praqa prosesi çərçivəsin
və Azərbaycan prezidentləri arasında danışıqlard
də edilir. Nazirlər Şurası ümid etdiyini bildirir ki,
şıqlardan konkret qərarların qəbuluna keçməyə
lar.

Buna görə də ATƏT-in Nazirlər Şurası iki dö
2006-cı ildə ATƏT-in Minsk Qrupu çərçivəsindək
tərəqqiyə nail olmaq üçün mövcud imkanlardan
yə çağırır. Yeri gəlmişkən, xatırlatmağa dəyər ki,
rinin xarici işlər nazirləri Qarabağ münaqişəsi üzr
raq ona görə ayrıca bəyanat qəbul etməli olmuşl
nın yekun sənədini razılaşdırmaq mümkün olman

Eyni zamanda, bütün maraqlı tərəflər, o cüml
xalq vasitəçilər 2006-ci ildə sülh sazişinin imzala
olduğunu bəyan edirlər. Hətta vasitəçilər bildirirlə
şə tərəfləri konkret məsələlərin və həll yollarının
artıq hazırdırlar.

Bu dəfə bizimlə zarafat etmirlər. Əks halda
izah etmək çox çətin olardı ki, bu gün xətri istəy
sı Qarabağ münaqişəsinin nizamlanmasında vasit
hazırdır. Hətta İran, Qazaxıstan, Ukrayna (biz h
demirik) bu münaqişənin nizamlanmasında iştirak
lər. Hamı özünü kameralar önündə sülhməramlı k
yə çalışır.

Lakin Ermənistan-Azərbaycan sülhünün bərqər
sözsüz ki, daha çox ABŞ maraqlıdır. Son günlər V
təlif yüksək vəzifəli şəxslərin dili ilə iki dəfə bu
nasibətini bildirmişdir. «ABŞ Dağlıq Qarabağ
həlli prosesində əldə edilən pozitiv tərəqqini al

bəyanatla ABŞ dövlət katibinin siyasi məsələlər üzrə müavini Nikolas Barns çıxış etmişdir. Onun sözlərinə görə, «Vaşinqton əmindir ki, Azərbaycan və Ermənistan şəffaf və ədalətli sülhün bərqərar edilməsi üçün 2006-cı ildə böyük addımlar ata biləcəklər». Bu məqsədlə Nikolas Barns Azərbaycanı və Ermənistanı ATƏT-in Minsk Qrupu ilə sıx əməkdaşlığa çağırmışdır. «Hər iki dövlət başçısı ATƏT-in Minsk Qrupu ilə sıx əməkdaşlıq etməlidir ki, Cənubi Qafqaz xalqları Dağlıq Qarabağ münaqişəsini yaddaşlarından silə bilsinlər və o, yalnız tarixin bir hissəsi olaraq qalsın».

ATƏT-in Minsk Qrupunun ABŞ-dan olan həmsədri Stiven Mən isə danışıqlar prosesinin seçkilərdən sonrakı mərhələsinə yeni ümidlər bəsləyir. «Qarabağ münaqişəsinə cəlb olunmuş ölkələrdə 2006-cı ildə iri siyasi hadisələr və seçkilər olmayacaq və biz bundan istifadə etməliyik», - deyə amerikalı həmsədr Stiven Mən bildirmiş və əlavə etmişdir ki, «danışıqlar prosesi indiyədək olmayan dərəcədə dərinləşmiş və yüksək səviyyəyə çatmışdır».

Hətta Ermənistan Azərbaycanı «şantaj edərək» sülh prosesini sürətləndirməyi tələb etmişdir. Bu ölkənin prezidenti sülh danışıqlarının uzanacağı təqdirdə Azərbaycanı Dağlıq Qarabağın müstəqilliyinin tanınması ilə təhdid etmişdir. Lakin tərəflərin ən azı yüksək səviyyələrdə verdikləri açıq bəyanatlara inansaq, ilk baxışdan elə görünür ki, əsas məsələ üzrə, yəni Dağlıq Qarabağın statusu üzrə Bakının və İrəvanın mövqeləri heç də üst-üstə düşmür. Yeni seçilmiş parlamentin ilk iclasında prezident İlham Əliyev açıq şəkildə bəyan etdi ki, Azərbaycan ölkənin ərazi bütövlüyü ilə bağlı heç bir güzəştə getməyəcək. «Sülhün on ildən artıq qorunub saxlanması Azərbaycan tərəfindən ən böyük güzəştdir», - deyə o, bildirdi.

Robert Köçəryan vəziyyəti tamamilə başqa gür qiymətləndirir. O bildirir ki, Dağlıq Qarabağ müstəqil olmalı, yaxud Ermənistanın tərkibinə daxil olmalıdır. Lakin istənilən halda Bakı ilə Xankəndi arasında heç bir şaquli tabelik münasibətləri olmamalıdır. Beləliklə, əgər dövlətlərin birinci şəxslərinə inansaq, Dağlıq Qarabağın gələcək statusu məsələsində tərəflərin mövqeləri bir-birinin tam əksidir. Hərçənd ki, əgər iki dövlətin xarici işlər nazirlərinin bəyanatlarını diqqətlə təhlil etsək, belə nəticəyə gəlmək olar ki, birinci şəxslər daha çox publika üçün danışırlar.

Həmin bəyanatları daha diqqətlə nəzərdən keçirək. Azər-

baycanın xarici işlər naziri Elmar Məmmədyarov
siyasında bəyan etdi ki, Azərbaycanın işğal olun
nin azad edilməsi Dağlıq Qarabağın statusunun m
məsində əsas ilkin şərtdir. «Dağlıq Qarabağın stat
nuni, sülhpərvər və demokratik proses çərçivəsi
edilə bilər, həmin proses etnik təmizləmələrə əsas
- deyə o, bildirdi. E. Məmmədyarova istinadən «
diyi məlumata görə, nazir həmçinin demişdir ki, «
bağın statusu yalnız Dağlıq Qarabağda yanaşı ya
və azərbaycanlı icmalarının rəylərinin lazımi və b
da nəzərə alınması şərti ilə müəyyən edilə bi
mümkün olması üçün Azərbaycanın işğal olunm
azad edilməsi əsas ilkin şərtdir. İşğal olunmuş ə
mənistan qoşunları çıxarıldıqdan sonra bütün nəc
ləri hər iki tərəf üçün açılmalıdır. Səmərəli sülh
nilər və azərbaycanlılar Laçın dəhlizindən hər ik
birgə istifadə edəcəklər. Azərbaycan hökuməti i
cəlb olunması vasitəsilə regionun infrastruktur
üçün Dağlıq Qarabağ bölgəsinin hər iki icmasın
tərməyə hazırdır», - deyə Elmar Məmmədyarov b

O qeyd etmişdir ki, «Kosovonun statusunun m
məsi prosesi, onun nəticəsindən asılı olmayaraq,
sedent yaratmamalıdır». «Kosovoda münaqişənin
prosesində gələn ilin həlledici olacağı gözlənilir.
qəti və birmənalı mövqeyi ondan ibarətdir ki, b
Təhlükəsizlik Şurasının 1244 saylı qətnaməsinə v
kun aktına uyğun olaraq cərəyan etməlidir və nət
lı olmayaraq, hər hansı presedent yaratmamalıdır»
Məmmədyarov bildirmişdir.

Qeyd edək ki, Ermənistanın xarici işlər naziri V
yan öz çıxışında ATƏT-in üzvü olan ölkələrin Xari
ləri Şurasının Lyublyana sammitindəki çıxışında b
ki, Şərqi Timorun müstəqillik qazanması, Sudand
edən tərəflər arasında sazişin imzalanması, Kosov
nun müəyyən edilməsi Dağlıq Qarabağ münaqiş
sedent hesab edilməlidir.

Tərəflər, ilk növbədə Ermənistan heç də təsad
nu xatırlatmırlar. Belə ki, Qərb diplomatları hət
ki, gec-tez, hətta çox cüman ki, gələn il ərzində K
kun statusu müəyyən ediləcəkdir. Eyni zamand
müstəqil dövlət olacağına və Avropa strukturların

Avropa İttifaqına inteqrasiya üçün real perspektivlərə malik olacağına tam əminlik ifadə edilir. Vardan Oskanyan məhz belə perspektiv barəsində danışırdı.

Lakin gəlin bizim nazirin çıxışına qayıdaq, həmin çıxış ahənginə və məzmununa görə dövlət başçısının yuxarıda qeyd edilən bəyanatından kökündən fərqlənir. Dağlıq Qarabağın gələcək statusu ilə bağlı xarici işlər nazirinin aydın mövqeyi yoxdur. Məlum olur ki, Dağlıq Qarabağın statusu yalnız hansısa «qanuni, sülhpərvər və demokratik proses» çərçivəsində həll oluna bilər. Məgər Dağlıq Qarabağın gələcək statusunun müəyyən edilməsi üçün referendum keçirilməsini təklif edən ermənilər bunu tələb etmirlərmi? Doğrudur, E. Məmmədyarov onu da demişdir ki, «Dağlıq Qarabağın statusu yalnız Dağlıq Qarabağda yanaşı yaşayan erməni və azərbaycanlı icmalarının rəylərinin lazımi və bərabər qaydada nəzərə alnması şərti ilə müəyyən edilə bilər». Lakin «əhalinin rəyinin nəzərə alınması» məsələsində nə bizdə, nə də Ermənistanda heç bir problem yoxdur, bunu bizdə keçirilmiş parlament seçkiləri və onlarda keçirilmiş konstitusiya dəyişikliklərinə dair referendum sübut edir.

Problem ondan ibarətdir ki, Azərbaycan döyüş əməliyyatlarına başlayacağı ilə Ermənistanı nə qədər təhdid edirsə-etsin, dünyada heç kim bu bəyanatları ciddi qəbul etmir. İş heç də resursların olmamasında deyil. Bu məsələdə ilk baxışdan Azərbaycanda hər şey qaydasındadır. Səbəb başqadır. İş orasındadır ki, sülh prosesinin həmsponsorları, ilk növbədə Vaşinqton döyüş əməliyyatlarının bərpasının əleyhinədirlər, çünki bu, ABŞ-ın geosiyasi planlarının reallaşmasına mane olacaqdır. Buna görə də Vaşinqtonda həm azərbaycanlıları, həm də erməniləri qorxutmaqdan yorulmurlar ki, döyüş əməliyyatlarını bərpa edən tərəf beynəlxalq birliyin sərt reaksiyası ilə qarşılaşacaqdır. Prinsipcə terrorizmlə və qanunsuz silahlı dəstələrlə mübarizə adı altında blits-kriq (ani hücum) etməyə və Dağlıq Qarabağ xaricində işğal olunmuş ərazilərin çoxunu azad etməyə cəhd göstərmək olar. Üstəlik, döyüş əməliyyatları əhalinin yaşamadığı əraziləri əhatə edəcəkdir. Sonra isə sülh danışıqlarına başlamaq, lakin bunu «mövcud reallıqları» öz xeyrinə dəyişdikdən sonra etmək olar. Amma bunun üçün Azərbaycan demokratik, insan hüquqlarına hörmət edən dövlət nüfuzuna malik olmalıdır ki, beynəlxalq birlik rəsmi Bakını bir qədər məzəmmət etdikdən sonra hər halda bu cür «itaətsizliyi» bağışlasın. Lakin

«nümunəvi» keçirilmiş parlament seçkilərindən sc
arzu etmək belə mümkün deyil.

Hər şey onu göstərir ki, aparıcı dövlətlər Ermə
baycanın «şıltaqlıqlarına» bundan sonra da dözm
mırlar. Bu isə o deməkdir ki, sülh, çox güman ki,
Yeri gəlmişkən, Qarabağ münaqişəsinin nizamla
sülh sazişinin imzalanması bəzi xarici və daxili s
lara görə rəsmi Bakıya sərfəlidir, eləcə də Ağ ev
yasının mövqeyinə uyğundur. Vaşinqton tərəfində
nınma», yəni Ağ ev sahibi tərəfindən dövlət başç
dövlət səfərinə dəvət edilməsi Bakı üçün həyati ə
Sülh danışıqlarında irəliləyiş isə Azərbaycanda de
və insan hüquqlarının vəziyyətinə Ağ Ev sahibin
masına» imkan verər.

Bundan başqa, bu gün Vaşinqton Azərbaycan
seçkilərinin yekunları ilə bağlı tutduğu mövqeyə
hədəfinə çevrilmişdir. Ermənistan-Azərbaycan r
nizamlanmasına dair sülh sazişinin imzalanması i
nu müvəqqəti «bağlaya» bilər, çünki bu, sözsüz
nistrasiyasının xarici siyasətinin böyük uğuru kimi
riləcəkdir. Lakin bizim xarici işlər nazirinin çıxış
tanış olsaq, belə məlum olur ki, hazırki məqam
sülh yolu ilə nizamlanmasının Azərbaycan üçün
olan variantı müzakirə edilir, bu barədə bu səti
dəfələrlə yazmışdır. Azərbaycan olduqca dəqiq
cümlədən Dağlıq Qarabağın sosial-iqtisadi inki
edilməsi üzrə öhdəliklər götürməyə hazırdır, lakir
da, rəsmi Bakı Dağlıq Qarabağdakı situasiyaya təs
heç bir rıçaqlara malik olmayacaqdır. Əksinə, ind
lik əminliklə demək olar ki, bu zaman rəsmi Bakı
gər xarakterli sıxışdırmalarla bağlı Dağlıq Qarab
tükənmək bilməyən ittihamlarla qarşılaşacaqdır.

Amma istənilən halda gələcək sülh sazişinin a
rılmış olan əsas müddəalarının açıq və səmimi
başlamaq vaxtıdır. Axı cəmiyyəti baş vermiş fakt q
maq olmaz, üstəlik, artıq bu gün ehtimal etmək ol
zişinə münasibət birmənalı olmayacaqdır...

Ümid ilğımı

Suallara politoloq Leyla Əliyeva cavab verir

Minsk Qrupunun həmsədrləri və bir çox analitiklər belə fikir söyləmişlər ki, qarşıdan gələn 2006-cı il Qarabağ münaqişəsinin nizamlanmasında dönüş ili olacaqdır. Siz bu nöqteyi-nəzəri paylaşırsınızmı? Belə böyük nikbinliyin səbəbi nədir?

Parlament seçkiləri ərəfəsində beynəlxalq təşkilatların nümayəndələrinin nitqlərində daim aşağıdakı tezis səslənirdi: 2005-ci il parlament seçkilərindən sonra İ. Əliyev Qarabağ probleminin həlli üzrə səylərini fəallaşdırmaq imkanı qazanacaqdır. Onlar haqlı çıxdılar. Həqiqətən parlament seçkiləri, habelə seçkilərin total saxtalaşdırılmasına qarşı cəmiyyətin çıxışlarının yatırılması sübut etdi ki, iqtidar cəmiyyətin istənilən müqavimətini yatıra bilər. Ermənistanda da eyni vəziyyətdir. R. Köçəryan hər şeydən əvvəl hərbi-sənaye kompleksinin təmsilçisidir. Demokratiyanı inkişaf etdirmək siyasətində o, İ. Əliyevdən uzağa getməyib.

Ermənistanda da iqtidara qarşı hər cür çıxışlar eyni dəqiqliklə yatırılır. Buna görə də Qarabağ məsələsinə dair qərar həm Ermənistanda, həm də Azərbaycanda ictimai rəy və cəmiyyətin iqtidara təzyiqi nəzərə alınmadan qəbul ediləcəkdir. Sadəcə, ermənilərin maraqları bir qədər çox nəzərə alınacaqdır, çünki status-kvo onların üstünlüyünü əks etdirir.

«Realnıy Azerbaydjan» qəzeti, 30.12.05

Heç bir qətnamə torpaq q

«Yeni Müsavat» qəz

Son vaxtlar beynəlxalq səviyyədə Qarabağ prc
qətin artması müşahidə edilir. Hər halda, Avropa
ment Assambleyasının münaqişə ilə bağlı ayrıca q
etməsi və az sonra ATƏT-in xüsusi Faktaraşdırma
işə başlaması belə qənaətə gəlməyə əsas verir. Sü
tlərin Həlli Mərkəzinin direktoru, politoloq Elxa
söhbətimiz də əsasən bu məsələlərlə bağlıdır.

**- Elxan bəy, AŞPA-nın yekun qətnaməsini h
can, həm də Ermənistanın rəsmi strukturları
Sizcə, sənədin görünməyən tərəfləri nədir və
rəflərindən hansı üçün daha önəmli perspektiv**

- Avropa Şurası öz sənədində regiondakı hərb
tiyatlı ifadələrlə əks etdirməyə çalışıb. Yəni etnik
və ərazilərin 10 il ərzində işğal altında qalması də
dən qeyd olunub. Amma təşkilat vəziyyəti olduğ
dirməyə çalışmayıb. Onlar vəziyyətlə çılpaqlığı il
da, yekun qətnamədə situasiyanı daha yüngül, er
təsir edə bilməyəcək formada və ehtiyatlı diplom
ifadə ediblər. Məsələ ondadır ki, XXİ əsrdə Avr
gözü qarşısında bu quruma üzv ölkənin ərazisi
yüz minlərlə qaçqın çöllərdə qalıb. Bu vəziyyəti
mək üçün erməni tərəfi İ Dünya müharibəsi zama
hadisələrlə bağlı təbliğat aparmaqla məşğuldur.
bul etdiyi qətnamə müəyyən mənada onların b
müqavimət kimi ortaya çıxıb. Ona görə ermənilər

Amma AŞ ən əvvəl «balansı» gözləməyə çalış
qamsa budur ki, Avropanın önəmli institutlarında
bağlı vəziyyəti öz sənədində əks etdirib və ermən
na məhəl qoymayıb. Vəziyyət o dərəcədə ağırdır
naməni bu cür hazırlamağa vadar olublar. Ar
Azərbaycanın qələbə qazandığını güman etməyə
Sadəcə, Avropa Şurasının ekspertləri gəlib Azərba
rinin işğal olunduğunu və ermənilərin etnik təmiz
apardığını görəndən sonra bunu yekun sənəddə
Azərbaycan nə qələbə qazanır? 12 ildir vəziyyət
müddətdə müxtəlif təşkilatlar, dövlət başçıları və
raf ediblər ki, Azərbaycan unudulmuş bir ölkədir

qınlar vaqonlarda, çadırlarda, yerin altında yaşayırlar. AŞ-da ilk dəfə olaraq bu məsələyə qoşulub və qətnaməsində ərazidəki vəziyyəti yüngül formada ifadə edib. Başqa nə yazmalıydı ki? Yazılmalı deyildi ki, Azərbaycanda qaçqın yoxdur və ərazisi işğal olunmayıb.

- Bunu böyük güclərin maraqlarının toqquşmasının nəticəsi saymaq olarmı? Sənəd bizə hansı nikbin perspektiv vəd edir?

- Mən qətnamənin hansısa böyük maraqların toqquşması zəminində ortaya çıxdığını güman etmirəm. Sadəcə, Azərbaycan parlamentariləri Avropa Şurasında erməni işğalı ilə bağlı məsələ qaldırıblar və hazırlanan hesabat əsasında qətnamə çıxarılıb. Nikbin əhvalda olmağımız üçün torpaqları azad etməliyik. Fələstinlə bağlı İsraili məhkum edən yüzlərlə qətnamə qəbul edilib və heç biri də yerinə yetirilməyib. Əsas məsələ torpaqları azad etməkdir. Qətnamə torpağı azad etmir. Bu sənədlərin hamısı yardımçı elementlərdir və siyasi dəstək xarakteri daşıyır.

- Sənəddə ermənilərin öz müqəddəratını təyin etmək üçün dinc yoldan istifadəsini mümkün sayan bənd var ki, sonradan Atkinson bunu mümkün saymadığı barədə açıqlama verib. Digər bənddə Azərbaycan hökumətinin qarşısında erməni icması ilə şərtsiz danışıqlara başlamaq tələbi qoyulur. Sadalanan maddələr ermənilərə hansısa perspektiv vəd edirmi?

- Orada deyilir ki, öz müqəddəratını təyinetmə demokratik yolla ola bilər, hərbi, zorakı üsulla yox. Onlar demək istəyirlər ki, ermənilər öz istəklərinə nail olmaq üçün hərbi yola əl atıblar. Bu faktdır ki, ermənilər təkcə Dağlıq Qarabağı yox, həm də Dağlıq Qarabağdan iki dəfə böyük ərazimizi işğal ediblər. Məsələdə erməni təbliğatının Atkinsona təsir etmək ehtimalı azdır, çünki o, serblərin Bosniyada törətdikləri ilə yaxından tanışdır.

İndiki vaxtda Dağlıq Qarabağ erməniləri ilə danışıqlara gedilməsi təcavüzün nəticələrini aradan qaldırmaq baxımından nəticə verməyəcək. Ona görə ki, məsələdə DQ erməniləri söz sahibi deyil. Qarabağdakı erməni hərbi birləşmələri Ermənistan rəhbərliyinə tabedir və bütün hərbi-siyasi əməliyyatlar birbaşa İrəvandan idarə olunur. Məhz ona görə danışıqlar Ermənistanla aparılır. Amma Azərbaycanın bölgə erməniləri ilə paralel danışıqlar aparması mümkündür. Bu, heç də onları müstəqil dövlət kimi tanımaq anlamı vermir. Azərbaycan Dağlıq Qarabağı özünün ərazisi sayır və orada yaşayan öz vətəndaşları ilə - er-

mənilərlə danışıqlara getməsi bilavasitə problemi
mək edən başlıca yoldur. Sadəcə, indilikdə Qaral
ri ilə danışıq aparmaq yersizdir. Onlarla daha çox
maq, ərazinin Azərbaycan ərazisi olduğunu və
məsələləri Azərbaycanın həll edəcəyini vurğular
Azərbaycanın suverenliyini onlara nümayiş etdirm
Amma bunu hazırki hərbi qarşıdurma zəminində e
nü aldatmaqdır.

- AŞPA-nın bürosu qəbul olunan qətnamə
bağlı mart ayınadək xüsusi komitənin yaradılm
ilə çıxış edib. Konfliktin həlli üçün ATƏT-lə A
rəqabətin getdiyini güman etmək olarmı?

- Komitənin yaradılması müsbət haldır. Bu, M
ölü vəziyyətdən çıxarmağa yardımçı ola bilər. M
ki, problemin həllində təşəbbüsü AŞ öz üzərinə g
ki Minsk Qrupu həmsədrləri və Ermənistan buna
Həmsədrlər Qarabağ məsələsini monopoliyaya a
Türkiyə, Almaniya kimi Minsk Qrupuna üzv ölkəl
na buraxmırlar. Düşünmürəm ki, vasitəçilər AŞPA-
sindən şad olublar.

- Bu ərəfədə ATƏT də öz missiyasını ərazi
rinqini aparmağa göndərdi. Missiya münaqişənin
linə hansısa divident gətirə bilərmi?

- Söhbət çox mühüm məsələdən gedir. Çünki
H.Əliyev buna fikir verməyib. 2000-ci ildə Kalif
rilən konfransda erməni və onun amerikalı həmka
yonunun kəndlərindən birində gecələdiklərini
Araz çayına və Xudafərin körpüsünə kimi getdiklə
nışdı. Bildirdi ki, Qubadlı-Zəngilanın çayüstü kən
kunlaşma işləri gedir. Bütövlükdə Qubadlıda otur
bernatorunun dediyinə görə, 120-dən çox kənd
ma aparılıb. Konfransdan sonra mən bunu Vaşin
Departamentində o vaxtkı həmsədr Kerri Kovan
işləyən Breydi Kislinqə danışdım. O, xəbərdən ç
du və dönə-dönə xahiş etdi ki, bu faktları Bak
Çünki Əliyev-Köçəryan danışıqları gedir və xəbər
da partlayışa səbəb olacaq.

Lakin ona söz vermədim və əksinə, geniş mü
rayonların 120 kəndinin məskunlaşdığı barədə m
olundu. Nəticədə nəinki partlayış oldu, heç səs
H.Əliyev və onun xarici işlər naziri isə heç vaxt

qaldırmamışdı Amerikada və Qərbdə işğal olunmuş ərazilərin məskunlaşması məsələsinə çox ciddi yanaşırlar və bu faktdan Azərbaycan böyük dividentlər götürə bilərdi. Elə məskunlaşma siyasətinin ucbatından ərəb-İsrail problemi indiyədək həllini tapmayıb. Bu mənada məsələni Qərbdə çox pis qarşılayırlar. Çünki beynəlxalq qanunlarda işğal olunmuş ərazilərdə məskunlaşma siyasəti aparmaq ərazini anneksiya etmək kimi başa düşülür. Azərbaycan əlindəki bu cür arqumentdən zərrə qədər də istifadə etməyib. Yenə Elmar Məmmədyarov sağ olsun ki, məsələni qaldırıb. Komissiyanın yaradılması Qərbin və Amerikanın məsələyə həssas yanaşmasının göstəricisidir. Onlar bilirlər ki, məskunlaşma prosesi gələcəkdə problemin həllində əlavə maneəyə çevriləcək.

- Qrupda Azərbaycandan kiminsə təmsil olunmaması missiyanın ədalətli araşdırma aparacağına şübhə yaratmırmı?

- Fikrimcə, iş yarımçıq görülüb. Orada Azərbaycan nümayəndələri iştirak etməli idi. Biz erməni psixologiyasına çox yaxşı bələdik. ATƏT missiyasını yaşayışın mövcud olduğu bir kəndin əvəzinə başqasına aparmaq onlar üçün çətin deyil. Ümumiyyətlə, erməni tərəfi həmin kəndin hərbi xarakterli olduğunu, yolların qarlı olduğunu bəhanə gətirərək missiyanı həmin ünvana aparmaya da bilər. Yəni missiyanın yaradılması müsbət haldırsa, sonrakı proseslər ümumi işin ziyanınadır. ATƏT həmsədrləri də monitorinqin yekunu olaraq balanslaşmış bir hesabat hazırlamağa çalışacaq ki, erməni tərəfini məhkum edən sənəd olmasın. Elə bir rəy yaradacaqlar ki, guya onların bütün səyləri münaqişənin həllinə yönəlib. Onların baxışı belədir ki, Ermənistanı məhkum edən hər hansı bir hesabat olarsa, guya sülh prosesini ləngidə bilər. Azərbaycanın nümayəndəsi olmadığı üçün erməni tərəfi monitorinq qrupunu istədiyi yerə aparacaq.

- ATƏT-in rusiyalı həmsədri atəşkəs sazişinə Dağlıq Qarabağın «müdafiə naziri»nin imza atdığını əsas gətirərək Azərbaycanın Qarabağ ermənilərini artıq «tərəf» kimi tanıdığını iddia edib...

- Bu, əsaslı iddiadır və həqiqətdir ki, atəşkəs sənədinə DQ-dəki hərbi qüvvələrin başçısı da imza atıb. O zaman buna, sadəcə, atəşkəs sazişi kimi baxılırdı. Heç kim demir ki, DQ münaqişədə tərəf deyil. Ancaq iş ondadır ki, burada çox tərəflər var və DQ-nin da neçənci tərəf olması müzakirə mövzusudur.

- Qətnamədə tərəflər hərbi əməliyyatlar aparmaqdan çə-

kinməyə çağırılıb və onların AŞ-yə daxil olarka öhdəlik götürdükləri xatırlanıb. Bu, Azərbaycaı bağlamır ki?

- Azərbaycanın əl-qolunu AŞ yox, özü bağlayıb AŞ-yə 2000-ci ildə qəbul olanda bu barədə öhdə torpaqlar 1993-cü ildə işğal olunub. Mən bu hakiı bə əl atan hünər və cəsarət görmürəm.

- Bəs münaqişə tərəflərinin Beynəlxalq Məh raciət etməyə çağırılması Azərbaycana nə vəd

- Azərbaycanın Beynəlxalq Məhkəmədə məh danışa bilən və Azərbaycan arqumentlərini süb adamları yoxdur. Ora hazırlıqlı hüquqşünaslar laz lar da erməni tərəfdə çoxdur. Onlar əsasən ABŞ yaşayırlar. Beynəlxalq hüquq baxımından bu, xeyrinə nəticələnən məsələdir. Ancaq işi orda elə lərlər ki, Azərbaycan tərəfi özünü tələyə salar. To işğalı və onun azad edilməsi məhkəmə predmeti qa məsələdir ki, Beynəlxalq Hərbi Tribunalın məh lı və digər torpaqlarımızdakı cinayətləri törədənləı mək üçün yaradılmalıdır. Hələ elə presedent d Beynəlxalq Məhkəmə hər hansı ərazinin kimə m nu və kimə verilməli olduğunu müəyyənləşdirsin

IV hissə

Burada 2004-2005-ci illərdə DQ münaqişəsinin müzakirəsi ilə bağlı rəsmi səviyyədə atılan addımlar, beynəlxalq təşkilatların nümayəndələrinin səsləndirdiyi fikirlər, münaqişə tərəfləri arasında keçirilən görüşlər və digər tədbirlərin xronikası verilmişdir.

İ.Əliyev ATƏT-in Minsk Qrupunun (həmsədri Stiven Mənni qəbul (

Aprelin 22-də İlham Əliyev tanışlıq səfəri ilə ı ATƏT-in Minsk Qrupunun yeni amerikalı həmsədr ni qəbul etdi. Söhbətin gedişində Əliyev qeyd etd can Ermənistan-Azərbaycan münaqişəsinin tezlikl lınmasının tərəfdarıdır. O, Dağlıq Qarabağın və işğal olunmuş digər 7 rayonunun azad edilməsin ərazi bütövlüyünün bərpasının zəruri olduğunu b də Əliyev ümid etdiyini bildirdi ki, Minsk Qrupu ədalətlə nizamlanmasına nail olmaq məqsədilə fə vam etdirəcəkdir. Öz növbəsində Mənn dedi ki, di razılaşmaya və münaqişənin ədalətli həllinə n minə tərəflərlə işləməkdir.

22.04.04, «Xalq Cəl

Stiven Mənn Azərbaycan Xarici İşlər binasında mətbuat konfransı ke

Yaxın vaxtlarda Qarabağ məsələsinin nizam ATƏT-in Minsk Qrupunun həmsədrlərinin region laşdırılır. Bu barədə jurnalistlərə MQ-nin ameril Stiven Mənn XİN başçısı Elmar Məmmədyarovla g ra məlumat vermişdir. O, İlham Əliyevlə və Azə rici işlər naziri ilə danışıqlarından razı qaldığını görüşləri «məhsuldar» adlandırmışdır. MQ-yə tə edərkən Mənn demişdir ki, Qarabağ məsələsinin sı prosesində Amerikanın milli maraqlarını təms Onun sözlərinə görə, Amerika münaqişənin sülh zamlanmasında Ermənistana və Azərbaycana yı məkdə davam etmək niyyətindədir. Mənn təsdiq Qrupundakı işini əvvəlki vəzifəsi ilə, yəni Xəzəri məsələləri üzrə xüsusi nümayəndə vəzifəsi ilə bir tirəcəkdir.

22.04.04, «5

Stiven Mənn hesab edir ki, Azərbaycan Qarabağ münaqişəsinin nizamlanması məsələsində güzəştlərə getməlidir

Vəziyyət Qarabağ münaqişəsinin sülh yolu ilə nizamlanmasında Azərbaycanın güzəştlərə getməsini tələb edir. Bu fikri bu yaxınlarda Azərbaycanın müdafiə naziri Səfər Əbiyevlə görüşündə Minsk Qrupunun həmsədri Stiven Mənn söyləmişdir. «Əgər nizamlama illərlə uzanarsa, Ermənistanla Azərbaycanın vəziyyəti ağır olacaqdır. Buna görə də tərəflər dialoqa getməli və onu qorumalıdırlar», - deyə Mənn bildirmişdir.

Öz növbəsində Səfər Əbiyev qeyd etmişdir ki, bu məsələdə ikili standartların tətbiqi yolverilməzdir. Ermənsitan təcavüzkardır və o, cəzalandırılmalıdır. O, hərbi gücün tətbiq edildiyi Yuqoslaviyanı və İraqı misal göstərmişdir. Əbiyev demişdir: «Nə üçün eyni şey Ermənistan barəsində edilmir, axı bunun üçün müvafiq hüquqi baza vardır». Mənn xatırlatmışdır ki, Ermənistan və Azərbaycan Qarabağ münaqişəsini sülh yolu ilə həll etmək öhdəliyini götürmüşlər. Bu məsələdə ABŞ-ın mövqeyi ondan ibarətdir ki, «tərəflər bir-birinə hər iki tərəf üçün məqbul olan güzəştlərə getməlidirlər», - deyə Mənn qeyd etmişdir. Müdafiə Nazirliyinin mətbuat xidmətinin məlumatına görə, bunun cavabında Əbiyev: «Azərbaycan heç bir güzəştə getməyəcək», - deyə bildirmişdir.

24.04.04, «Turan» İA

Azərbaycan və Ermənistan prezidentlərinin görüşü olmuşdur

Polşada keçirilən Avropa iqtisadi forumu çərçivəsində Azərbaycan və Ermənistan prezidentlərinin görüşü olmuşdur. Bu, Azərbaycanın yeni prezidentinin Ermənistan prezidenti ilə ikinci görüşü idi. Görüşün əvvəlində ATƏT-in Minsk Qrupu həmsədrlərinin iştirakı ilə qısa söhbət olmuşdur, bundan sonra dövlət başçıları görüşü təklikdə davam etdirmişlər. İ. Əliyev qeyd etmişdir ki, görüş konstruktiv şəraitdə keçmiş və tərəflər Ermənistan-Azərbaycan Dağlıq Qarabağ münaqişəsinin sülh yolu ilə nizamlanmasında maraqlı olduqlarını bir daha təsdiq etmişlər. Ermənistan prezidenti azərbaycanlı həmkarı tərəfindən verilən

qiymətlə razı olduğunu bildirmişdir. Onun sözləri
da tərəflərin xarici işlər nazirlərinin növbəti görüş
tulur. Eyni zamanda Köçəryan qeyd etmişdir ki, pr
nışıqların nəticələri ilə o qədər də öyünə bilməz

29.04.04, «Bakı X

«Strasburq görüşündə Azərbayca edilmiş yeddi rayonun azad olunmas edəcəkdir», - deyə İlham Əliyev ba

Ermənistanla Azərbaycan arasındakı komm
açılması müqabilində Azərbaycanın işğal olunmu
nunun azad edilməsi haqqında təklif ATƏT-in M
dan gəlməmişdir. «Bunda israr edən Azərbayca
jurnalistlərlə söhbətində İlham Əliyev bəyan etr
baycan ədalətli mövqe tutur, həmin mövqe işğal
zilərin azad edilməsindən, qaçqınların doğma ye
rılmasından və bundan sonra Dağlıq Qarabağın st
zakirəsindən ibarətdir», - deyə o bildirmişdir. Eyn
məhz hansı rayonlardan söhbət getdiyini dəqiqlə
Əliyev Bakının münaqişənin sülh yolu ilə nizam
rəfdar olduğunu təsdiq etmişdir. Əliyev demişdir:
ların nəticələrinə inanmasaydıq, onları aparmazd
manda, o, beynəlxalq birliyi kənarda qalmamağ
Tərəflər razılığa gələ bilmədikdə təklifləri ATƏT-i
pu həmsədrlərinin şəxsində vasitəçilər verməlidi
fikrincə, ATƏT-in Minsk Qrupu «müşahidəçi mövq
vasitəçi mövqeyində» olmaılıdır. O demişdir: «A
Avropa Şurası, BMT və başqaları da öz mövqelərin
lidirlər».

Əliyev Naxçıvana qarşıdakı səfəri zamanı iki d
dində Köçəryanla görüş keçirilməsinin mümkünl
suala mənfi cavab vermişdir.

07.05.04, «

Bi-Bi-Si öz saytında Qarabağ səhifəsin

Bi-Bi-Si radiostansiyasının ümumdünya xidmə
atəşkəsin 10 illiyi ilə əlaqədar olaraq özünün r
saytında səhifə açmışdır:

http://news.bbc.co.uk/hi/russian/in_derth/2004/

ult.stm.

Səhifədə xəbərlər və saytın Azərbaycandan, Ermənistandan və dünyanın digər ölkələrindən olan istifadəçilərinin rəyləri dərc olunur. Saytın istifadəçiləri həftəlik forumda iştirak edə, orada münaqişənin həllinin müxtəlif aspektlərinə dair baxışlarını bölüşə bilərlər. Qarabağ səhifəsi regional münaqişələrin həlli yollarının axtarışı ilə məşğul olan Britaniyanın qeyri-hökumət təşkilatı Conciliation Resources tərəfindən maliyyələşdirilir. Layihə Qarabağ münaqişəsinin nizamlanması imkanlarının genişləndirilməsi məqsədilə Böyük Britaniya hökuməti tərəfindən maliyyələşdirilən yeni Consortium Initiative proqramının tərkib hissəsidir.

12.05.04, «Novoye vremya» qəzeti

ATƏT-in Minsk Qrupu həmsədrlərinin iştirakı ilə Azərbaycanın və Ermənistanın xarici işlər nazirlərinin görüşü

Azərbaycanla Avropa Şurası arasında əməkdaşlıq məsələləri bu yaxınlarda Strasburqda Azərbaycanın xarici işlər naziri Elmar Məmmədyarovun Avropa Şurasının Baş Katibi Valter Şvimmerlə görüşü zamanı müzakirə edilmişdir. Tərəflər Azərbaycanın AŞ qarşısındakı öhdəliklərinin icrasının gedişatı barədə fikir mübadliəsi aparmışlar. Azərbaycan XİN-in mətbuat xidmətinin məlumatına görə, Məmmədyarov Şvimmerin iştirakı ilə Terrorizmin ləğvi haqqında 1977-ci il Konvensiyasında dəyişikliyə dair Protokolu imzalamışdır. Mayın 12-də axşam Fransanın Avropa Şurasındakı daimi nümayəndəliyinin binasında Azərbaycanın və Ermənistanın xarici işlər nazirlərinin görüşü olmuşdur. Görüşdə ATƏT-in Minsk Qrupu həmsədrləri də iştirak etmişlər.

13.05.04, «Həftə içi» qəzeti

ABŞ Ermənistanı və Azərbaycanı Dağlıq Qarabağ münaqişəsinin nizamlanması ilə ciddi məşğul olmağa çağırır

«Biz istərdik ki, Azərbaycan və Ermənistan hökumətləri Dağlıq Qarabağ problemi ilə yenidən ciddi məşğul olsunlar». Bunu, «Trend» agentliyinin verdiyi məlumata görə, Vaşinqtonda ABŞ prezidentinin milli təhlükəsizlik məsələləri üzrə köməkçi-

si Kondoliza Rays bəyan etmişdir. Onun fikrincə,
yasi inkişaf baxımından Ermənistana və Azərbayc
sir göstərən münaqişə onsuz da «həddən artıq uza
siyaya səfəri ərəfəsində K. Rays məlumat vermişd
da Ermənistan-Azərbaycan münaqişəsinin nizam
pektivlərini müzakirə etmək niyyətindədir. O d
Rusiya ilə birgə bir sıra münaqişəli vəziyyətləri
çalışırıq. Düşünürəm ki, hələlik Dağlıq Qarabağ m
rə bunu həyata keçirməyə nail olmamağımız bi
bir qədər məyus etmişdir».

13.05.04, «Ə

Azərbaycan prezidenti İlham Əl «Qarabağ münaqişəsi zonasında rejiminin saxlanmasına dair yeni sa imzalanmasına heç bir ehtiyac y

Azərbaycan prezidenti İlham Əliyev hesab edir
münaqişəsi zonasında atəşkəs rejiminin saxlanma
sənədlərin imzalanmasına heç bir ehtiyac yoxdu
Muxtar Respublikasında olan İ. Əliyev jurnalistlər
bildirdi ki, «12 may 1994-cü ildə münaqişə zonas
edilmiş atəşkəs rejimi davam etir və tərəflər ona
O qeyd etdi ki, Qarabağ münaqişəsinin həllind
«bir neçə prinsipi rəhbər tutur və onlardan heç v
məyəcəkdir». «Ölkənin ərazi bütövlüyü bərpa o
qınlar isə öz yurdlarına qayıtmalıdırlar», - deyə Ə
di. «Biz danışıqları bu prinsiplər əsasında apara bi
şərtlər olmasa, heç bir sülh sazişi ola bilməz», - d
can prezidenti bildirdi.

14.05.04, «Bakı-X

«Qarabağ münaqişəsi. Həll varia ideyalar və reallıq»

Qarabağda Rusiya Federasiyasının vasitəçiliyi
1994-cü ildə əldə edilmiş atəşkəsin on illiyi n
Moskvanın «Mejdunarodnıye otnoşeniya» nəşriyy
münaqişəsi. Həll variantları: ideyalar və reallıq» n
nın düzəliş və əlavələr edilmiş ikinci nəşrini böy

raxmışdır.

Onun həmmüəllifləri azərbaycanlı Əli Abbasov və erməni Arutyun Xaçatryan münaqişənin dinamikasına nəzər salır, onun həlli variantlarını və metodlarını təhlil edir, postsovet məkanında ən irimiqyaslı və amansız hərbi qarşıdurma ilə əlaqədar olaraq Azərbaycanda, Dağlıq Qarabağda və Ermənistanda müasir ictimai-siyasi şəraitin xarakteristikasını verir. Müəlliflər hər iki xalqın rifahı naminə münaqişənin sülh yolu ilə nizamlanmasının, regionda vəziyyətin normallaşmasının lehinə çıxış edirlər. Bu, münaqişəyə cəlb olunmuş iki gənc dövlətin - Azərbaycan Respublikası və Ermənistan Respublikasının tədqiqatçılarının yetərincə həssas və ziddiyyətli olan bu mövzuda ilk birgə iş təcrübəsidir. İlk nəşr Bakıda və İrəvanda kiçik tirajla 4 dildə: Azərbaycan, erməni, rus və ingilis dillərində buraxılmışdı.

19.05.04

İ.Əliyev: Dağlıq Qarabağ münaqişəsinə münasibətdə Ermənistanın mövqeyi aqressiv separatizmin dəstəklənməsindən ibarətdir

Azərbaycanın Dağlıq Qarabağ regionunun və onun ətrafındakı 7 rayonun işğalına münasibətdə Ermənistanın mövqeyi aqressiv separatizmin dəstəklənməsindən başqa bir şey deyil. Bunu, «Trend» agentliyinin verdiyi məlumata görə, mayın 19-da Brüsseldə «Konrad» mehmanxanasındakı mətbuat konfransında Azərbaycan prezidenti İlham Əliyev bəyan etmişdir. Onun sözlərinə görə, Azərbaycan ərazilərinin 20%-inin işğal olunduğu hazırki vəziyyətin davam etməsi bütün region üçün ciddi təhlükə yaradır. İ. Əliyev ATƏT-in Minsk Qrupu çərçivəsində sülh danışıqlarının heç bir nəticə verməməsindən və beynəlxalq hüquq normaları və Azərbaycanın ərazi bütövlüyü əsasında münaqişənin ədalətli həllinə ümid verməməsindən təəssüfləndiyini ifadə etmişdir. Prezident beynəlxalq təşkilatların simasında beynəlxalq ictimaiyyəti problemin sülh yolu ilə həlli işində səylərini fəallaşdırmağa çağırmışdır.

19.05.04, «Trend» İA

M.Ələsgərov: DQ münaqişəsi Cənubi demokratik proseslərə əngəl tö

«Ermənistan tərəfindən işğal olunmuş Azərbay rı nəzarətsiz zonaya çevrilmişdir. Onlar terrorçul ması, narkotik vasitələrin yetişdirilməsi, radioakti basdırılması, silah və insan alveri mərkəzinə çevr nu, Azərbaycan Milli Məclisinin (MM) mətbuat «Trend» agentliyinə verilən məlumata görə, bu ya burqda Avropa Şurasının iqamətgahında «Bizim mız demokratikdirmi?» başlıqlı konrfans çərçivəsi can parlamentinin spikeri Murtuz Ələsgərov bəya demişdir ki, Azərbaycan demokratiyanın dərinləş inamla addımlayır, lakin on beş ildən artıq davar nistan-Azərbaycan münaqişəsi demokratik dəyişik ni ləngidir. Bu isə öz növbəsində, Murtuz Ələsgə nə görə, təkcə bu ölkələrə deyil, bütün Cənubi fi təsir göstərir. M. Ələsgərov Azərbaycan üçün ağ lemin hamılıqla qəbul olunmuş normalara və beyr prinsiplərinə uyğun surətdə, ən əsası isə, sərhəd mazlığı və dövlətlərin ərazi bütövlüyü prinsipləri yolu ilə həll olunacağına ümid bəslədiyini ifadə

19.05.04

Azərbaycan prezidenti İlham Əliyev İttifaqını Qarabağ münaqişəsi nizamlanmasına qoşulmağa ça

«ATƏT-in Minsk Qrupu bu problemin həllinə verir, lakin biz hesab edirik ki, konkret nəticələr üçün onun həllinə Avropa İttifaqının, Avropa Şu Avropa ictimai rəyinin cəlb olunması faydalı olar Əliyev Brüsseldə Avropa Komissiyasının başçısı ilə danışıqların yekunlarına dair brifinqdə bildirm

19.05.04, «M

Azərbaycan prezidenti Azərbaycanın Dağlıq Qarabağa muxtariyyət statusu verməyə hazır olduğunu təsdiq edir

Azərbaycan prezidenti İlham Əliyev Euronews telekanalına müsahibəsində Azərbaycanın Dağlıq Qarabağa muxtariyyət statusu verməyə hazır olduğunu təsdiq etmişdir. «Biz dünya ictimaiyyəti qarşısında açıq bəyan etmişik ki, Dağlıq Qarabağ ermənilərinə yüksək muxtariyyət statusu verməyə hazırıq», - deyə Azərbaycanın başçısı bildirmişdir. Eyni zamanda, o qeyd etmişdir ki, «ermənilərin öz müqəddəratını təyin etmək barədə söylədiyi fikirlər cəfəngiyatdır, çünki onlar müstəqillik qazanmaqla artıq çoxdan öz müqəddəratlarını təyin etmişlər». «Onların Ermənistan adlı ölkələri var», - deyə İ. Əliyev bildirmişdir. Onun sözlərinə görə, «bu gün San-Fransiskoda, Marseldə, Gürcüstanda, Rusiyada çoxlu sayda erməni yaşayır». «Belə çıxır ki, bu yerlərin hər birində onlar öz müstəqil dövlətlərini yaratmalıdırlar?», - deyə o, məntiqli sual vermişdir. İ. Əliyev qeyd etmişdir ki, Azərbaycanda da belə vəziyyət yaranmışdır. «Onlar azlıqdadırlar və azlıqlar üçün nəzərdə tutulan bütün hüquqlardan istifadə edə bilərlər», - deyə Azərbaycanın başçısı bildirmişdir.

21.05.04, «Media Press»

AŞPA-nın Dağlıq Qarabağ üzrə məruzəçisi Parisdə AŞPA-nın siyasi komitəsinin iclasında çıxış etmişdir

Parisdə AŞPA-nın siyasi komitəsinin iclasında bu qurumun Ermənistan-Azərbaycan münaqişəsi üzrə məruzəçisi, Böyük Britaniyadan olan deputat Terri Devis çıxış etmişdir. Azərbaycan parlamentinin AŞPA-dakı nümayəndə heyətinin başçısı Səməd Seyidovun telefonla «Turan»a verdiyi məlumata görə, Devis iclas iştirakçılarına özünün gələcək məruzəsi barədə ümumi məlumat vermişdir. O, həmçinin demişdir ki, AŞPA-nın iyun sessiyasından əvvəl siyasi komitənin iclasında geniş hesabatla çıxış edəcəkdir. Devis həmçinin vəd etmişdir ki, tərəflərə onun hesabatı ilə bağlı fikirlərini söyləmək imkanı veriləcəkdir. Bu günkü çıxışında Devis Qarabağ münaqişəsinin nizamlanması pers-

pektivinə nikbin yanaşdığını bəyan etmişdir. Devi
nin əsasını Ermənistan və Azərbaycan prezidentl
başçılarının görüşləri, habelə ATƏT-in Minsk Qrup
rinin fəallaşması təşkil edir.

25.05.04, «Xalq cə

Dəyirmi masa: «Qarabağ: durğunl tərəqqiyə, müvəqqəti barışıqdan süll

Yaxın onilliklərdə Dağlıq Qarabağla bağlı mün
tərəflərin heç bir iddiası təmin edilə bilməz. Bu
«Qarabağ: durğunluqdan tərəqqiyə, müvəqqəti b
hə doğru» mövzusunda «dəyirmi masa»nın işi
ATƏT-in Minsk Qrupunun keçmiş rusiyalı həms
Kazimirov bildirmişdir. «Dəyirmi masa» Ümumdü
kilatının və Rusiya Diplomatları Assosiasiyasının
təşkil edilmişdi, orada Rusiya, Ermənistan və Az
timai və siyasi xadimləri iştirak edirdilər. Kazimi
nə görə, bu gün danışıqlar prosesi dalana dirənm
rin əsas tələbləri - Dağlıq Qarabağın müstəqil s
Ermənistan tərəfinin tələbi və erməni ordusunun
lərin qaytarılması barədə Azərbaycan tərəfinin tələ
tlarda yerinə yetirilə bilməz. Dağlıq Qarabağ Azə
kibinə daxil olmağa, Ermənistan isə bufer zonası
kilməyə razı olmayacaqdır, Azərbaycan isə Dağ
olan iddialarından çətin ki əl çəksin. Eyni zaman
tərəflərin diqqətini regionun təhlükəsizliyi məsəl
kəs rejiminin möhkəmləndirilməsinə cəlb etməyi
yun hesab edir. Erməni politoloqu Andranik Miq
bağ münaqişəsində yekun qərarların qəbulunun
ğunu söylədi. O hesab edir ki, Qarabağ münaqişə
Türkiyə münaqişəsinin bir hissəsidir və onun həll
tan-Türkiyə barışıq komissiyasının təcrübəsindən
məqsədəuyğundur. Miqranyan məlumat verdi ki
Türkiyə komissiyasının işinin gedişində ermənilər
ratı və qədim paytaxt olan Ani şəhərini onlara q
hiş ediblər. Qarabağa gəldikdə, politoloq dedi
prosesi ona görə nəticə vermir ki, tərəflərin hər
üçün «qəbuledilməz» olan məsələlər qoyur. «Əg
ları həll etməyə imkan yoxdursa, onda həll olun
məsələlərə diqqət yetirmək lazımdır», - deyə Mi

etdi. Azərbaycanı təmsil edən keçmiş xarici işlər naziri Tofiq Zülfüqarov bildirdi ki, Bakı münaqişənin mərhələli həllinə alternativ görmür. O, erməni tərəfini qarşıdurmanı «sonsuzluğa qədər» uzatmaq cəhdində ittiham etdi.

26.05.04, «Turan» İA

Bakı ilə İrəvan arasında Qarabağ məsələsinin nizamlanmasına dair intensiv fikir mübadiləsi gedir

İyunun 21-də Praqada Azərbaycan və Ermənistanın xarici işlər nazirlərinin üçüncü görüşü keçirildi. Tərəflərin mövqelərinin yaxınlaşmasından danışmaq hələ tezdir. Bu fikri «Turan»a eksklüziv müsahibəsində Azərbaycan və Ermənistanın xarici işlər idarələri başçıları arasındakı danışıqların gedişini şərh edərkən Azərbaycanın xarici işlər naziri Elmar Məmmədyarov söylədi. Eyni zamanda, o qeyd etdi ki, tərəflər arasında «intensiv» fikir mübadiləsi gedir. «Azərbaycan öz ideyalarını irəli sürür və Ermənistan tərəfinin təklif etdiyi ideyaları dinləyir. Həmsədrlərin də müəyyən ideyaları var», - deyə Məmmədyarov fikrini davam etdirdi. Nazirin fikrincə, əgər bütün bu ideyaları «müvafiq zəncirdə» birləşdirmək olarsa, irəliyə hərəkət etmək olar. Həmsədrlərin ideyalarında əvvəllər müzakirə edilmiş variantların olub-olmadığı barədə suala Məmmədyarov belə cavab verdi: «Müəyyən yeniliklər var, bəzi ideyalar əvvəllər müzakirə olunub, elə ideyalar da var ki, yenidən nəzərdən keçirilir». Nəyin birinci, nəyin ikinci və üçüncü dərəcəli əhəmiyyət daşıdığını müəyyən etmək məqsədilə bütün ideyaların yenidən qiymətləndirilməsi prosesi gedir. Münaqişənin siyasi həllinə görə ATƏT-in Minsk Qrupunun cavabdehlik daşıdığını etiraf edən Azərbaycan hesab edir ki, Avropa İttifaqının və Avropa Şurasının cəlb olunması problemin tezliklə həllinə yardım edə bilər.

Türkiyə ilə Ermənsitan arasında sərhədlərin açılmasının mümkünlüyü Qarabağ münaqişəsinin həllinə necə təsir göstərə bilər Bu sualın cavabında Məmmədyarov dedi ki, Türkiyə «regionun yeganə ölkəsidir ki, özgə ərazilərini işğal etmiş dövlətlə mehriban qonşuluğun mümkünsüz olduğunu başa düşür». Bundan başqa, sərhədlərin açılması problemi təkcə Ermənistan-Azərbaycan münaqişəsi ilə deyil, həm də Türkiyə ilə Ermənistan arasındakı münasibətlərlə əlaqədardır.

31.05.04, «Mərkəz» qəzeti

Azərbaycanla Ermənistan arasında sahəsində əməkdaşlıq mümkün

«Azərbaycanla Ermənistan arasında ali təh əməkdaşlıq mümkün deyil», - deyə Cənubi Qafqa zirləri «üçlüyünün» bu yaxınlarda Avropa Şurasın tında Strasburqda keçirilmiş görüşünün nəticələri kən Azərbaycanın təhsil naziri Misir Mərdanov b

Onun sözlərinə görə, bunadək Cənubi Qafqa nin təhsil nazirlərinin üçtərəfli üç görüşü (Bakıda Tbilisidə) keçirilsə də, Strasburqdakı dördüncü gö di xarakter daşımışdır. «Ali təhsilin səviyyəsini qal rının tapılması, «Bolonya prosesi»nə inteqrasiyan Avropa Şurasına üzv olan ölkələrdə ali təhsil diplo şılıqlı tanınmasının gücləndirilməsi üçün üçtərəfl aparıldı», - deyə nazir məlumat vermişdir. Onun rə, Strasburqda Avropa ekspertləri Qarabağ mün zamlanmasına aparan yollardan biri kimi Azərba nistan arasında təhsil sahəsində əməkdaşlığın tən ğa cəhd etmişlər. «Hətta mənim bu sahədə hansı za atmağım üçün ciddi cəhdlər edildi, lakin mən qətiyyətlə rədd edərək dedim ki, iki ölkə arasınd rər olmadan bu, qətiyyən mümkün deyil», - deyə qeyd etmişdir. Azərbaycanın təhsil naziri öz mö izah etmişdir ki, «əgər bizim ölkələrimiz arasınd münasibətlər qurulmayıbsa, kommunikasiya əl olunmayıbsa, onlardan biri digərinin ərazi bütövlü sa, üstəlik, onun ərazisinin 20 faizini ələ keçirib saxlayırsa, hansı əməkdaşlıqdan söhbət gedə bilə

01.06.04,

İ.Əliyev: «Münaqişənin sülh yolu i imkanları hələ tükənməyib»

Ermənistan-Azərbaycan Dağlıq Qarabağ müna yolu ilə nizamlanması imkanları hələ tükənm «Trend» agentliyinin məlumatına görə, iyunun 8 virdə məcburi köçkünlər üçün qəsəbənin açılışı can prezidenti İlham Əliyev bildirmişdir. Bununla lət başçısının sözlərinə görə, Azərbaycan tərəfi

Azərbaycanın xeyrinə həll olunması üçün digər vasitələrə» həmişə hazır olmalıdır. İ. Əliyevin fikrincə, Ermənistanın nail olmağa çalışdığı aqressiv separatizmə və torpaqların işğalına XXI əsrdə yer yoxdur.

Bundan başqa, Ermənistan-Azərbaycan cəbhə xəttində atəşkəs haqqında müqavilənin qüvvədə olduğu 10 il ərzində Azərbaycan öz iqtisadiyyatını inamla inkişaf etdirir, Ermənistan isə daha çox böhrana uğramaqdadır. «Ermənistan Azərbaycanla nə iqtisadi, nə də digər inkişaf sahələrində rəqabət apara bilməz», - deyə İ. Əliyev qeyd etmişdir. Azərbaycan prezidenti bəyan etmişdir ki, Dağlıq Qarabağ probleminin sülh yolu ilə nizamlanması onun siyasətində prioritet olaraq qalır. «Azərbaycan ölkənin ərazi bütövlüyünün bərpasına nail olmalıdır və buna nail olacaqdır. Bu məsələdə biz kompomissə getməyəcəyik», - deyə o bildirmişdir.

08.06.04, «525-ci qəzet»

NATO Dağlıq Qarabağ münaqişəsinin nizamlanmasına öz töhfəsini verə bilər

Ermənistan-Azərbaycan Dağlıq Qarabağ problemi münaqişə tərəfləri arasında həll olunmalıdır. Bunu, «Trend» agentliyinin verdiyi məlumata görə, NATO Baş Katibinin ictimai diplomatiya məsələləri üzrə müavini Jan Furne iyunun 14-də Bakıda jurnalistlərə bəyan etmişdir. Münaqişənin nizamlanmasına müxtəlif beynəlxalq təşkilatlar cəlb olunmuşlar, NATO isə, öz növbəsində, sülh yolu ilə həll işinə öz töhfəsini verə bilər. «Lakin hər şeydən əvvəl, tərəflər özləri razılığa gəlməlidirlər», - deyə J. Furne əlavə etmişdir.

14.06.04, «Şərq» qəzeti

Ermənistan və Azərbaycan XİN başçılarının Praqada danışıqları

Ermənistan və Azərbaycan xarici işlər nazirlərinin Praqada danışıqları konkret nəticə verməmişdir. Bu barədə «Azadlıq» radiostansiyası Ermənistan xarici işlər naziri Vardan Oskanyana istinadən məlumat vermişdir. Eyni zamanda, Ermənistan naziri dialoqun davam etdirilməsinin tərəfdarı olduğu söyləmişdir, belə ki, dialoqun hələ «potensialı» vardır. Mümkün nizamlama variantına toxunarkən Oskanyan bəyan etmişdir ki, əsas məsə-

lə Dağlıq Qarabağın statusu barədə razılığa gəl
bütün məsələlər isə bunun «çərçivəsində» həll
Danışıqların başlanmasından qabaq Oskanyan iki
nəqliyyat kommunikasiyalarının bərpasının əvəzi
işğal olunmuş rayonun azad edilməsinin mümkün
etmişdir.

22.06.04, «Xalq qə

İlham Əliyev: «Azərbaycan ordusu g istənilən vəzifələri yerinə yetirməyə

«AzərTac» İA məlumat verir ki, iyunun 25-d
prezidenti İlham Əliyev bir sıra hərbi ali məktəb
Heydər Əliyev adına Ali hərbi məktəbdə keçirilm
raxılış mərasimində iştirak etmişdir. Öz çıxışında
ham Əliyev bildirmişdir ki, Azərbaycan ordusu g
tənilən vəzifələri yerinə yetirməyə hazırdır. Onun
rə, ordu quruculuğunda böyük nailiyyətlər qazanı
orduda gedən bütün prosesləri daim diqqət mərk
yıram», - deyə dövlət başçısı bildirmişdir. O, Qa
minə də toxunaraq qeyd etmişdir ki, Azərbayc
olunmuş ərazilərini azad etməyə tam hüququ var
rinə görə, beynəlxalq hüquq buna imkan verir. La
mişdir ki, Azərbaycan problemin sülh yolu ilə ni
istəyir. Eyni zamanda, prezident qeyd etmişdir ki,
ildən artıq davam edir, amma heç bir nəticə yoxd
lemin sülh yolu ilə nizamlanmasına ümid etmək
zilərin azad edilməsi üçün addımlar atmağa hazı

AŞPA-nın Qarabağ münaqişəsi üzrə Terri Devisin yazılı hesabat

«AŞPA-nın Qarabağ münaqişəsi üzrə məruzəç
sin yazılı hesabatı bu il sentyabrın 14-də AŞPA-nı
təsinin müzakirəsinə çıxarılacaqdır. Devisin Avr
Baş Katibi seçilməsinə baxmayaraq, məruzəni o
lakin çox güman ki, sənədi Komitənin sədri Yaki
cəkdir», - deyə «Turan»ın xüsusi müxbiri Strasbur
verir. Bu gün isə Terri Devis münaqişə ətrafınd
dair şifahi məruzə ilə Siyasi Komitənin iclasında
Azərbaycanın AŞPA-dakı nümayəndə heyətinin

Mollazadənin «Turan»a verdiyi məlumata görə, Devis öz çıxışında Azərbaycan ərazilərinin Ermənistan tərəfindən işğal olunması faktını təsdiq etmişdir. O, həmçinin demişdir ki, dünya birliyi Azərbaycanı, Qarabağ da daxil olmaqla, indiki sərhədləri çərçivəsində tanımışdır. Nizamlama barədə danışarkən Devis son dövrlərdə ləng gedən danışıqlar prosesinin fəallaşmasının zəruriliyini qeyd etmişdir. O, həmçinin ATƏT-in Minsk Qrupunun vasitəçilik missiyasının davam etməsinin vacibliyini qeyd etmişdir. Devis həmçinin qaçqınlar probleminə və ümumiyyətlə Qarabağ münaqişəsi nəticəsində yaranmış humanitar vəziyyətə böyük diqqət yetirmişdir. Konkret olaraq Devis Budapeştdə erməni zabitinin öldürülməsi ilə bağlı insidenti qeyd etmiş və Azərbaycan parlamentində öz ünvanına səslənmiş ittihamları xatırlatmışdır.

24.06.04, «Exo» qəzeti

«Azərbaycan ərazi bütövlüyü məsələsində kompromissə getməyəcəkdir», - deyə İlham Əliyev bəyan etmişdir

Azərbaycan Avroatlantik strukturlara inteqrasiya siyasətini davam etdirəcəkdir, bu, regiona və ölkənin əhalisinə tərəqqi gətirəcəkdir. Bunu bu gün İstanbulda Avroatlantika Əməkdaşlığı Şurasındakı çıxışında dövlət başçısı İlham Əliyev bəyan etmişdir. O, Ermənistanı təcavüzkarlıqda və Azərbaycan torpaqlarının işğalında, eləcə də BMT Təhlükəsizlik Şurasının işğal olunmuş ərazilərin dərhal və qeyd-şərtsiz azad olunmasını tələb edən qətnamələrinə məhəl qoymamaqda ittiham etmişdir. Ermənistanla Azərbaycan arasında sülh danışıqları 10 ildir ki gedir və heç bir nəticə verməyib. «Azərbaycan ərazi bütövlüyü və suverenlik məsələsində kompromissə getməyəcəkdir», - deyə İlham Əliyev bildirmişdir.

29.06.04, «Səs» qəzeti

Avropa İttifaqının xüsusi nümayəndəsi hesab edir ki, Qarabağ münaqişəsi zonasında iqtisadi proqramların həyata keçirilməsi münaqişənin nizamlanmasından sonra mümkündür

«Mən Qarabağ münaqişəsinin tezliklə həllinə dair xəyallar

qurmuram, lakin sülh prosesi davam edir və üm
zamlanma üçün imkanlar açılacaqdır». Bunu bu g
də mətbuat konfransında Avropa İttifaqının Cənub
xüsusi nümayəndəsi Heyki Talvetti bəyan etmişd
lərinə görə, Qarabağ probleminin sülh yolu ilə
növbədə tərəflər arasında qarşılıqlı etimad mühitir
sı zəruridir. O qeyd etmişdir ki, Qarabağ problem
tün region üçün çox mühüm əhəmiyyətə mal
strukturlarının Cənubi Qafqaza marağının artdığı
Talvetti iqtisadi proqramlarda regionun bütün döv
rabər iştirakının zəruri olduğunu söylədi. Avro
Dağlıq Qarabağda hansı proqramları həyata keçirı
də olduğu barədə sualın cavabında Talvetti dedi
gionun bərpası prosesində maraqlıdır, lakin layih
keçirilməsi münaqişənin nizamlanması işində tərə
şa əlaqədardır. «Sülh yolu ilə nizamlanma mə
hansı irəliləyişlər baş verərsə, biz gələcək bərpa
həyata keçirməyə hazırıq», deyə Talvetti bildirdi.
96-cı illərdə ATƏT-in Minsk Qrupunun həmsədri
giona səfərlər etdiyi vaxtdan bəri Dağlıq Qaraba
müxtəlif sahələrində tərəqqinin olduğunu qeyd et

30.06.04

«Qarabağ münaqişəsinin nizamlanı müsbət məqamlar nəzərə çarpır», Rusiya XİN başçısı bildirmişd

Moskvada hesab edirlər ki, son vaxtlar Qarab
sinin nizamlanması prosesində «bəzi müsbət məq
rə çarpır. Bunu Rusiya XİN başçısı Sergey Lavrov
karı Vardan Oskanyanla bu günkü danışıqları b
sonra bildirmişdir. Rusiyalı nazir məlumat vermiş
kü danışıqların gedişində Qarabağ münaqişəsinin
sı mövzusuna toxunulmuşdur. S. Lavrov demişdir:
lədən sonra Ermənistanla Azərbaycanın təmaslar
muş, nazirlərin görüşü keçirilmiş, Rusiyadan sa
Fransanın da sədrlik etdiyi ATƏT-in Minsk Qrupun
sı baş vermişdir.

06.07.04, «Ze

Minsk Qrupunun rusiyalı həmsədri hesab edir ki, Qarabağ probleminin həllində yeni situasiya yaranmışdır

Ermənistan və Azərbaycan prezidentlərinin üçüncü görüşü cari ilin sentyabrında MDB dövlət başçılarının Astanadakı sammiti zamanı keçiriləcəkdir. Bu barədə ATƏT-in Minsk Qrupunun həmsədri Yuri Merzlyakov (Rusiya) İrəvanda mətbuat konfransında məlumat vermişdir. Əvvəllər Cenevrədə və Varşavada keçirilmiş iki görüş prezidentlər Robert Köçəryanla İlham Əliyevin mövqelərinin aydınlaşmasına və iki dövlətin xarici işlər nazirləri arasında məsləhətləşmələrə başlamağa imkan vermişdir. «Ermənistan və Azərbaycanın xarici işlər idarələrinin başçıları son vaxtlar üç dəfə görüşüblər: iki dəfə Praqada və bir dəfə Strasburqda. Oskanyanla Məmmədyarovun növbəti görüşü sentyabrda Praqada keçiriləcəkdir», - deyə Merzlyakov məlumat vermişdir. Onun sözlərinə görə, Dağlıq Qarabağ probleminin tezliklə həlli vaxtı çatmışdır. «Son vaxtlar tamamilə yeni situasiya yaranmışdır və münaqişənin həlli imkanını daha əldən buraxmaq olmaz. Hərəkət etmək lazımdır! », - deyə Merzlyakov bildirmişdir.

15.07.04, «Turan» İA

Azərbaycan XİN başçısı ABŞ dövlət katibi ilə görüş keçirmişdir

ABŞ-da səfərdə olan Azərbaycanın xarici işlər naziri Elmar Məmmədyarov orada ABŞ dövlət katibi Kolin Pauellə görüş keçirmişdir. Qarabağ məsələsinin nizamlanması barədə danışarkən Pauell bildirmişdir ki, Vaşinqton ATƏT-in Minsk Qrupu çərçivəsində fəal vasitəçilik missiyasını davam etdirəcəkdir. Pauell münaqişənin nizamlanması məsələlərinin müzakirəsinə cəmiyyətin hazır olub-olmadığını nəzərə almağın zərurilyini də qeyd etmişdir. Öz növbəsində, Azərbaycanın XİN başçısı demişdir ki, qaçqınlar doğma yerlərinə qayıtmayana qədər problemin həlli «qeyri-real» olacaqdır. O, Minsk Qrupunun həmsədri və qüdrətli dövlət olan ABŞ-ı münaqişənin beynəlxalq hüquq normaları əsasında ədalətlə nizamlanması üçün səy göstərməyə çağırmışdır.

21.07.04, «Yeni Müsavat» qəzeti

ABŞ Senatının komitə sədri Dağlıq Qarabağa səfər etmiş

«Biz hökmən həll edilməli olan Qarabağ prc
miyyətini ABŞ və Avropa rəhbərliyinə çatdırma
yik», - deyə Keçid Demokratiyaları Layihəsinin p
natın NATO üzrə komitəsinin sədri Bryus Ceksoı
bildirmişdir. Xankəndinə amerikalı ekspertlər qru
Cekson bu gün Qarabağ separatçılarının lideri A
yanla və digər şəxslərlə görüşlər keçirmişdir. Görü
dıqdan sonra layihənin prezidenti qeyd etmişdir k
Dağlıq Qarabağa səfərinin məqsədi regionun mür
larında xalqların və hakimiyyət orqanlarının rəy
maqdır. O, demişdir: «Bizim əsas vəzifəmiz Qara
şəsinin nizamlanması prosesində beynəlxalq birli
iştirakına nail olmaqdır». Region ölkələrinin Av
tam inteqrasiyasına mane olan Qarabağ münaqişə
münaqişələrin nizamlanmasına Vaşinqtonun və
töhfələrini verməsinin vaxtı çatıb», - deyə Ceksoı
dir.

23.07.04

ABŞ Qarabağ münaqişəsinin sülh nizamlanmasında maraqlıdı

Vaşinqton regionda sabitliyin tərəfdarıdır və bı
za bilən hərəkətlərin əleyhinədir. Bunu ATƏT-in l
nun ABŞ-dan olan həmsədri Stiven Mənn «Reqnu
nə müsahibəsində bildirmişdir. «Regionda sabitli
iri energetika layihələrinə, məsələn, Bakı-Ceyhan
nə təhlükə yarada bilər», - deyə o qeyd etmişdir.
regiona bu yaxınlardakı səfərinin yekunlarını
Mənn qeyd etmişdir ki, bu, tərəflərin mövqelərin
maq və münaqişənin həlli yollarını tapmaqda onl
mək cəhdi idi. Onun sözlərinə görə, həmsədrlər
bərlərinin necə mürəkkəb vəziyyətdə olduğunu b
Hər iki ölkədə ehtiraslar son həddədir, lakin emos
tutmaqla məsələni həll etmək olmaz. «Biz yeni f
sını almaq üçün hər şeyi edəcəyik», - deyə Mənı
dir. MQ-nin ünvanına tənqidləri şərh edərkən dip

dir: «Biz allah deyilik, münaqişənin həllini tərəflər özləri tapmalıdırlar». Amerikalı həmsədrin fikrincə, dövlət başçıları kompromissə getməlidirlər. «Məsuliyyət vasitəçilərin üzərinə deyil, onların üzərinə düşür», - deyə Mənn vurğulamışdır. O, qeyd etmişdir ki, münaqişə tərəfləri münaqişənin həlli üçün ATƏT-i özləri seçiblər və MQ öz fəaliyyətini davam etdirəcəkdir. Mənn Dağlıq Qarabağın danışıqlarda iştirakına tərəfdar olduğunu bildirdi. Onun sözlərinə görə, bu, problemin həllinin sürətlənməsinə kömək edər.

26.07.04, «Zaman» qəzeti

«Rusiya vasitəçi və qarant rolunu oynamağa hazırdır»

«Əgər bizim səylərimiz tələb olunarsa və danışıqlar aparan tərəflər bunu istəyirlərsə, Rusiya vasitəçi və qarant rolunu oynamağa hazırdır», - deyə Putin Ermənistan prezidenti Robert Köçəryanla görüşdən sonra mətbuat konfransında bildirdi. İki ölkənin prezidentləri bu gün Soçidə Qarabağ münaqişəsinin nizamlanmasına aid məsələləri müzakirə etdilər. «Biz Dağlıq Qarabağ məsələsini müzakirə etdik. Hər hansı taleyüklü qərarlar qəbul edilmədi, müzakirələr dialoqun qorunması üçün əlavə addımların axtarışı ətrafında getdi», - deyə Putin Ermənistan prezidenti Robert Köçəryanla görüşdən sonra mətbuat konfransında bildirdi. Putin «tərəflərin kompromisslər axtarmaq cəhdinin qeydə alınmasının» vacibliyini qeyd etdi. Putinin sözlərinə görə, Ermənistan və Azərbaycan prezidentləri buna cəhd göstərirlər. Putin həmçinin məlumat verdi ki, gələn ilin əvvəlində Ermənistana səfər etmək barədə Köçəryanın dəvətini qəbul etmişdir.

20.08.04, «Turan» İA

Azərbaycan XİN başçısı erməni həmkarı ilə Praqa danışıqlarının yekunlarından razı qalmışdır

Azərbaycan XİN başçısı Elmar Məmmədyarov erməni həmkarı Vardan Oskanyanla Dağlıq Qarabağ probleminə dair danışıqlarının yekunlarını müsbət qiymətləndirmişdir. Görüş avqusutn 30-da Praqada keçirilmişdir. E. Məmmədyarov demişdir: «Hesab edirəm ki, Praqa görüşü Qarabağ münaqişəsinin ni-

zamlanması məsələsində bizi bir addım irəliyə ap
düncü görüş idi və qarşıda hələ çox işlər var, lak
edirəm ki, danışıqlar prosesini davam etdirmək la
nışıqlar çox maraqlı və əhatəli, görüşün özü isə fa
şünürəm ki, əgər hər şey qaydasında olarsa, bu gö
etdirmək olar», - deyə nazir qeyd etmişdir.

Onun sözlərinə görə, «görüşdə həmçinin tanı
lıq Qarabağ Respublikasının (DQR) ərazisində bə
lərinin keçirilməsi məsələsi və NATO-nun Bakıda
də erməni hərbçilərinin iştirakı müzakirə edil
DQR-də qanunsuz bələdiyyə seçkilərinin keçiril
etirazımızı ifadə etdik. Biz sülh danışıqları proses
dirən bu cür məsələlərə ciddi yanaşırıq», - deyə
yarov qeyd etmişdir. «Azərbaycanın mövqeyi or
ki, əgər Azərbaycan və Ermənistan prezidentləri
planlaşdırılan görüşü keçiriləcəksə, biz istəyirik k
Minsk qrupu həmsədrlərinin iştirakı ilə keçirilsi
planlaşdırırıq və öz görüşlərimizlə bunun üçün m
yaratmışıq», - deyə Azərbaycan XİN başçısı vurğu

01.09.04, «

Ermənistanla Azərbaycan arasındakı da «konkret mövzular» müzakirə olu

«Əgər biz Ermənistanla danışıqları davam etdi
li, onların nəticə verəcəyinə inanırıq». Bu fikri Az
zidenti İlham Əliyev jurnalistlərlə söhbətində Qar
sinin nizamlanmasına dair danışıqlardakı vəziyyə
kən bildirdi. O qeyd etdi ki, danışıqlarda danışıq
yaratmaq xatirinə iştirak etmək niyyətində deyil v
spektivsiz olduğunu hiss edən kimi onlarda iştirakı
raq dayandıracaqdır. Hələlik isə, prezidentin fikr
lara ehtiyac var və onlar davam edir, müntəzəm
işlər nazirlərinin görüşləri keçirilir. Danışıqların ko
rakterini qeyd edən İ. Əliyev həmçinin bildirdi ki,
lər hər hansı konkret razılığa gəlməyiblər. Bunun
yev təsdiq etdi ki, danışıqlar «konkret mövzular»
rılır. «Biz ümid edirik və çox istəyirik ki, danışıq
olsun və Azərbaycanın ərazi bütövlüyü bərpa ed
Əliyev bildirdi.

02.09.04, «Həft

A. Abbasov: «Dağlıq Qarabağ probleminin həllinin açarı Rusiyanın əlindədir»

Dağlıq Qarabağ probleminin həllinin açarı Rusiyanın əlindədir. Bunu, «Trend» agentliyinin verdiyi məlumata görə, Azərbaycanın baş nazirinin birinci müavini Abbas Abbasov RİA «Novosti» agentliyinə müsahibəsində bildirmişdir. Rusiya Dağlıq Qarabağ probleminin sülh yolu ilə nizamlanmasında fəal iştirak edə biləcək əsas ölkələrdən biridir. Bu proseslərdə Rusiyanın rolu çox böyükdür», - deyə o, bildirmişdir. İndiyə qədər Rusiya və Minsk Qrupunun digər həmsədrləri tərəfindən edilən cəhdlər bu günədək nəticəsiz qalmışdır. Dağlıq Qarabağ münaqişəsinin nizamlanmasında irəliyə doğru bir addım da atılmamışdır», - deyə A. Abbasov qeyd etmişdir. O, vurğulamışdır ki, «Azərbaycan ərazisinin 20%-i indiyədək işğal altında qalır, Dağlıq Qarağabdan başqa Azərbaycanın daha yeddi rayonu işğal altındadır». «Əlbəttə, mən demək istəmirəm ki, Rusiya torpaqların azadi edliməsi üçün yumruğunu masaya vuracaq, kiminsə üstünə qışqıracaqdır. Amma Rusiyanın əlində kifayət qədər çoxlu təsir rıçaqları var, bu gün onlar problemin sülh yolu ilə nizamlanmasına müsbət təsir göstərə bilər», - deyə baş nazirin birinci müavini bildirmişdir. «Mən hesab edirəm ki, Dağlıq Qarabağ probleminin sülh yolu ilə nizamlanmasının açarı Rusiyanın əlindədir. Lakin burada başqa yanaşma lazımdır və belə yanaşma olarsa, biz müsbət nəticə əldə edə bilərik», - deyə A. Abbasov fikrini yekunlaşdırmışdır.

03.09.04, «Trend»

İ.Əliyev hesab edir ki, Azərbaycan və Ermənistan prezidentlərinin Astanadakı görüşündən çox şey asılı olacaqdır

Qarabağ məsələsinin nizamlanmasına dair danışıqlar və məsləhətləşmələr davam edir, onlar MDB dövlət başçılarının qarşıdan gələn Astana sammitinin gedişində də keçiriləcəkdir. Bu barədə Bərdədə jurnalistlərlə söhbətində Azərbaycanın başçısı İlham Əliyev məlumat vermişdir. O, aydınlıq gətirmişdir ki, danışıqlar konkret mövzular ətrafında gedir. Əliyev demişdir: «Bizim şərtimiz ondan ibarətdir ki, Azərbaycanın ərazi bütöv-

lüyü bərpa olunsun. Qalan bütün məsələlər sonra
lər. Astanadakı danışıqlardan çox şey asılı olacaq
manda, o, aydınlıq gətirmişdir ki, rəsmi İrəvanla n
yələrdə mövcud olan təmaslar heç də nizamlanm
canın mövqelərinin dəyişməsi demək deyil. «İki
münasibətlərin normallaşması yalnız Azərbaycan
muş əraziləri azad edildikdən sonra mümkün ola
yə dövlət başçısı bildirmişdir. Əliyev beynəlxalc
roluna toxunaraq demişdir ki, son vaxtlar ATƏT-i
pu fəallaşmışdır və nizamlanmaya dair yeni təkli
rülməsi mümkündür.

11.09.04

Devid Atkinson AŞPA-nın Dağlıq (üzrə yeni məruzəçisi təyin olunm

Parisdə AŞPA-nın Siyasi Komitəsinin iclasında
bağ üzrə yeni məruzəçi təyin olunmuşdur. Azərba
dakı nümayəndə heyətinin başçısı Səməd Seyido
verdiyi məlumata görə, bu, Devid Atkinsondur. (
2004-cü ildən Avropa Şurasının Baş Katibi vəzifə
ri Devisi əvəz etmişdir.

15.09.04, «Az

Ermənistan və Azərbaycan prezid Qarabağ münaqişəsinin mərhə həlli variantını müzakirə etdi

Bu yaxınlarda Astanada Azərbaycan və Ermə
dentləri İlham Əliyevlə Robert Köçəryanın müxtəl
bir neçə görüşü keçirildi. Birinci görüşdə Min
həmsədrləri Yuri Merzlyakov (Rusiya), Stiven M
Anri Jakolen (Fransa) iştirak etmişlər, onlar son va
işlər və aparılmış danışıqlar barədə prezidentlərə
dilər. Görüşdən sonra Yuri Merzlyakov maraqlı b
xış edərək jurnalistlərə məlumat verdi ki, prezid
danışıqlarında razılaşdırılmış» məsələləri müz
«İrəli sürülən təkliflərdən biri Dağlıq Qarabağ ə
yonların azad edilməsi, məcburi köçkünlərin ora
sı və təhlükəsizliklərinin təmin olunması ilə əlaq

yə Merzlyakov məlumat verdi. Astana danışıqlarından sonra rəsmi Bakı və İrəvan həmsədrlərə təkliflərini təqdim edəcəklər, sonra isə Minsk Qrupu öz fəaliyyətini planlaşdıracaqdır. Prezidentlərin müzakirəsinə çıxarılan ideyalar «Azərbaycanın ərazi bütövlüyü çərçivəsindədir», - deyə Merzlyakov qeyd etdi. Prezidentlərin görüşü MQ həmsədrlərinin iştirakı olmadan daha üç saat davam etdi. Bundan sonra Ermənistan və Azərbaycan prezidentlərinə Vladimir Putin qoşuldu. Rusiya prezidentinin fikrincə, hələlik heç bir nəticə əldə edilməsə də, hər bir görüş «irəliyə doğru addımdır». O, əmin olduğunu bildirdi ki, iki ölkənin liderləri ortaq məxrəcə gələcəklər. Danışıqlar başa çatdıqdan sonra Robert Köçəryan məlumat verdi ki, görüş kifayət qədər maraqlı idi, geniş müzakirələr aparıldı. «Elə bir vəziyyət yarandı ki, prezidentlər müəyyən mövqeləri dəqiqləşdirməli oldular. Biz həmin mövqelərlə bağlı mülahizələrimizi paylaşdıq, amma mövqelərimizi daha konkret müəyyyənləşdirmək üçün bizə vaxt lazımdır. Prnsip etibarı ilə proses gedir. Biz hər hansı xüsusi uğurlarımızla öyünə bilmərik. Lakin ən əsası odur ki, proses konstruktiv məcrada gedir. Biz ölkələrimizə miras qalan və həll etmək niyyətində olduğumuz olduqca mürəkkəb problemləri çox sakit və təmkinlə müzakirə etmək iqtidarındayıq», - deyə Köçəryan bildirdi.

Öz növbəsində İlham Əliyev Vladimir Putinə fəallığına görə təşəkkür etdi və Rusiyanın rolunu qeyd etdi. «Görüş çox konstruktiv şəraitdə keçdi». Bir neçə saat ərzində müxtəlif məsələlər və münaqişənin nizamlanması yolları müzakirə olundu. Bizim Astanadakı görüşümüz qabaqcadan planlaşdırılmışdı. Nazirlər səviyyəsində danışıqlara müəyyən yekun vuruldu, eləcə də nizamlanma ilə əlaqədar geniş çeşidli məsələlər müzakirə olundu», - deyə İ. Əliyev bildirdi.

16.09.04, «525-ci qəzet»

Gənclər Qarabağda keçirilən tədbirlərin əleyhinədirlər

Hakimiyyətdə olan Yeni Azərbaycan Partiyasının gənclər təşkilatı beynəlxalq təşkilatları Dağlıq Qarabağın separatçı rejimi tərəfindən keçirilən tədbirləri rədd etməyə çağırdı. «Yeni Azərbaycan»ın bu gün yayılmış bəyanatında deyilir ki, 15-19 noyabrda Panermənistan Beynəlxalq Fondu Dağlıq Qarabağda «Münaqişə zonalarında gənclərin fəalliyyəti: insan hüquqları,

demokratiya və birgə fəaliyyət» adı altında konfr
planlaşdırır. Bununla əlaqədar olaraq, Azərbaycan
tiyasının gənclər təşkilatı bütün dünyadakı beynə
ları bu tədbiri rədd etməyə çağırır.

Bəyanatda deyilir: «Erməni separatçıları tərəfir
tədbirlərdə iştirak separatizmin və terrorizmin də
dən başqa bir şey deyil».

27.09.04, «İki

Azərbaycan Qarabağda qanunsuz fəaliyyətin qarşısını almaq niyyəti

Azərbaycan ermənilər tərəfindən işğal olunmu
rabağ ərazisində xarici şirkətlərin qanunsuz iqtis
nin qarşısını almaq niyyətindədir. «Bizdə Dağlıq
zisində qanunsuz iqtisadi fəaliyyəti həyata keçirə
təşkilatların xüsusi «qara siyahısı» vardır», - deyə
xarici işlər nazirinin müavini Araz Əzimov jurna
mat vermişdir. «Bu təşkilatların, agentliklərin və
ların Azərbaycan ərazisində fəaliyyətlərinə qada
və beynəlxalq hüquqda nəzərdə tutulan sanksiya
ləcəkdir», - deyə o qeyd etmişdir. Araz Əzimov
mişdir ki, erməni tərəfi Azərbaycanın işğal olunm
da qanunsuz addımlar atır, buna misal olaraq be
sadi fəaliyyətin təşkili, torpaqların məskunlaşdırılı
tiyatlardan qanunsuz istifadəni göstərmək olar. Di
lamışdır ki, Azərbaycan situasiyanı diqqətlə izlə
Qarabağda qanunsuz iqtisadi fəaliyyətin qarşısın
beynəlxalq vasitələrdən istifadə etmək niyyətində

29.09.04, «

Avropa İttifaqı münaqişəni nizamlanmasında iştirakını fəallaş

Avropa İttifaqı Ermənistan-Azərbaycan müna
zamlanmasında öz rolunu fəallaşdırmalıdır. Bunu
bu günkü söhbətində xarici işlər nazirinin müav
mov bildirmişdir. «İlk növbədə Avropa İttifaqı «si
tərməli və münaqişənin həllində öz «rolunu və
malıdır», - deyə Əzimov qeyd etmişdir.

29.09.04, «Az

Azərbaycan QHT-ləri Forumu beynəlxalq təşkilatları Dağlıq Qarabağdakı tədbirləri rədd etməyə çağırdı

Azərbaycanın Qeyri-hökumət Təşkilatları Forumu beynəlxalq təşkilatları 15-19 noyabrda Dağlıq Qarabağda «Münaqişə zonalarında gənclərin fəalliyyəti: insan hüquqları, demokratiya və birgə fəaliyyət» adı altında keçirilməsi planlaşdırılan konfransı rədd etməyə çağırdı. Konfransın təşkilatçısı qismində Panermənistan Beynəlxalq Fondu çıxış edir. Forumun bəyanatında Qarabağ separatçıları tərəfindən Azərbaycanın işğal olunmuş ərazilərində keçirilən həmin tədbirin qanunsuz olduğu göstərilir. Azərbaycanın Qeyri-hökumət Təşkilatları Forumuna ölkənin 400-dən artıq QHT-si daxildir.

30.09.04, «Turan» İA

Milli Məclis erməni əhalisinin Azərbaycanın işğal olunmuş torpaqlarına köçürülməsini pisləyir

Azərbaycan ərazilərinin Ermənistan qoşunlarının işğalı altında olduğu illər ərzində təkcə Azərbaycanın Laçın rayonuna qanunsuz olaraq 13 min insan köçürülmüşdür. Bu barədə Azərbaycan Milli Məclisinin Beynəlxalq münasibətlər və parlamentlərarası əlaqələr komissiyasının bəyanatında deyilir. Bu siyasətin məqsədi bölgədə demoqrafik vəziyyəti dəyişmək və «Ermənistan tərəfindən həyata keçirilmiş etnik təmizləmələrin nəticələrini möhkəmləndirməkdir». Bəyanatda deyilir: «Bununla Ermənistan tərəfi Müharibə qurbanları haqqında 4-cü Cenevrə Konvensiyasının və onun Birinci Əlavə Protokolunun işğalçı rejim tərəfindən əhalinin tutulmuş torpaqlara köçürülməsini qadağan edən normalarını kobudcasına pozmuşdur». Bundan başqa, öz qaçqınlarını və məcburi köçkünlərini Azərbaycanın işğal olunmuş ərazilərində yerləşdirməyi Ermənistana qadağan edən AŞPA-nın 1570 saylı (2002-ci il) qətnaməsi pozulmuşdur. Ermənistanın qeyd edilən hərəkətləri Azərbaycan əhalisinin doğma yerlərinə qayıtmasının qarşısını almağa və demoqrafik vəziyyəti süni surətdə dəyişməyə yönəlmişdir. Bəyanatda dünya birliyinə Ermənistanın bu hərəkətlərinə adekvat reaksiya vermək barədə çağırış yer almışdır.

01.10.04

Qarabağ mövzusunun BMT-də mü Minsk Qrupu çərçivəsindəki danışı imtinaya yönəlməyib

Azərbaycanın başçısı İlham Əliyev rəsmi Bak tan-Azərbaycan münaqişəsinin ATƏT-in Minsk Q sində nizamlanmasına tərəfdar olduğunu təsdiq e olunmuş ərazilərdəki vəziyyət haqqında məsələ Assambleyasında müzakirəsi Minsk prosesinə «zə yəcəkdir», - deyə o, bu məsələnin Baş Assambl sessiyasının gündəliyinə daxil edilməsi barədə təşəbbüsünü jurnalistlərə şərh edərkən bildirmişd yev əmindir ki, bu, danışıqlara müsbət təsir göstər mı başa düşməlidir ki, Ermənistan Azərbaycan ər edib və bu ədalətsizlik və beynəlxalq hüquq nor zulması aradan qaldırılmalıdır», - deyə Əliyev «Qarabağ münaqişəsinin həlli məsələsinin müzak qədər geniş olmalı və müxtəlif beynəlxalq təşkil Avropa İttifaqı, Avropa Şurası və s.-də aparılmalı bildirmişdir. Əliyev qeyd etmişdir ki, BMT Ermən can münaqişəsi üzrə artıq 4 qətnamə qəbul etmiş və iri beynəlxalq təşkilatdır. «Baxmayaraq ki Erm nin qətnamələrinə məhəl qoymur, problemin BM rəsi müsbət faktdır. Mən hesab etmirəm ki, bu tə in Minsk Qrupunun hər hansı başqa strukturla əv na yönəlmişdir», - deyə Əliyev fikrini yekunlaşdır

03.11.04

İşğal olunmuş Azərbaycan ərazil ermənilərin qanunsuz məskunlaşd barədə Bakıda məlumatlar v

«İşğal olunmuş Azərbaycan ərazilərində ermən suz məskunlaşdırıldığı barədə Bakıda məlumatlar Azərbaycan XİN başçısı Elmar Məmmədyarov «İ baycan» agentliyinə bildirmişdir. O demişdir: «Biz Laçın, Zəngilan, Cəbrayıl üzrə dəqiq məlumatlar məni tərəfi köçürülənlərə borc, kredit və digər fo

yə yardımları verməklə məskunlaşmanı həyata keçirir». Nazir qeyd etmişdir ki, bu məlumatlar həm operativ mənbələrdən, həm də bilavasitə müxtəlif KİV-lərdən götürülmüş və müstəqil mənbələr, məsələn, ABŞ dövlət departamentinin məruzəsi onları təsdiq etmişdir. E. Məmmədyarov qeyd etmişdir ki, beynəlxalq ictimaiyyətin diqqətini bu cür qanunsuzluğa cəlb etmək üçün Bakı işğal olunmuş Azərbaycan torpaqlarındakı vəziyyətə dair məsələnin BMT Baş Assambleyasının iclasının gündəliyinə daxil edilməsinə nail olmuşdur. «Mən hesab edirəm ki, işğal olunmuş Azərbaycan ərazilərindəki vəziyyət haqqında bəndin BMT Baş Assambleyasının iclasının gündəliyinə daxil edilməsi danışıqlar prosesinə yalnız müsbət təsir göstərəcəkdir. Biz hesab edirik ki, BMT-dəki müzakirələr ATƏT-in Minsk Qrupundakı müzakirələri heç bir halda əvəz etməyəcəkdir. Azərbaycan ATƏT-in Minsk Qrupu həmsədrlərinin işinin fəallaşmasının tərəfdarı olduğunu dəfələrlə bəyan etmişdir», - deyə Azərbaycan XİN başçısı qeyd etmişdir.

15.11.04, «525-ci qəzet»

Devid Atkinsonun Dağlıq Qarabağ üzrə məruzəsi

Parisdə AŞPA-nın Siyasi Komitəsinin iclasında Devid Atkinson tərəfindən hazırlanmış Dağlıq Qarabağ üzrə məruzənin müzakirəsi keçirilmişdir. Azərbaycanın AŞPA-dakı nümayəndə heyətinin başçısı Səməd Seyidovun «Turan»a bildirdiyinə görə, məruzəçi məlumat vermişdir ki, onun sələfi Terri Devisin tərtib etdiyi hesabat ciddi dəyişikliklərə məruz qalmamışdır. Atkinson yalnız «bir sıra əlavələr» etmişdir.

Seyidovun sözlərinə görə, müzakirələrin gedişində iclas iştirakçılarının çoxu məruzəni dəstəkləmişdir. Özü də Azərbaycan tərəfinin düzəlişləri bəyənilmiş, Ermənistan nümayəndə heyətinin təklif etdiyi dəyişikliklər isə rədd edilmişdir. Məsələn, Dağlıq Qarabağı və onun ətrafındakı əraziləri nəzərdə tutan «işğal olunmuş bütün ərazilər» ifadəsi məruzəyə daxil edilmişdir. Bundan başqa, məruzədə «Dağlıq Qarabağın azərbaycanlı icması» anlayışı öz əksini tapmışdır. Azərbaycan tərəfi işğal olunmuş ərazilərdə etnik təmizləmələr haqqında müddəaların məruzədə saxlanılmasında israr etmişdir.

Seyidovun sözlərinə görə, məruzə müsbət xarakter daşıyır. Sənədin birinci cümləsində deyilir ki, Azərbaycan əraziləri iş-

ğal olunmuşdur və işğalı həyata keçirmiş ölkəni
Avropa dəyərlərinə ziddir.

Bütövlükdə Devid Atkinsonun məruzəsi Erm
baycan münaqişəsi ətrafındakı indiki vəziyyəti
tövsif edir». Bu fikri «Turan»a müsahibəsində AŞI
Qarabağ üzrə məruzəçisi Devid Atkinsonun he
edərkən Azərbaycanın keçmiş xarici İşlər naziri
rov söyləmişdir. O, təəssüflə qeyd etmişdir ki, mə
nistanın Azərbaycana qarşı təcavüzünün nəticəl
qaldırılmasına şərait yaratmalı olan konkret tövsiy
yoxdur. Eyni zamanda, Zülfüqarov hesab edir k
təşkilatların uzun müddət susmasından sonra mün
list qiymət» verən bu cür sənədin ortaya çıxma
müsbət haldır. Atkinsonun məruzəsi Avropa struk
ordinasiyası baxımından da pozitiv əhəmiyyətə
ki, məruzə AŞPA-nın sessiyasında qəbul edilərsə,
kilatlar - Avropa Parlamenti, Avropa İttifaqı, AT
üçün də işarə olacaqdır. Bundan başqa, məruzə
nın üzvü olan ölkələr üçün Ermənistan-Azərbayc
sinə münasibətdə öz hərəkətlərini müəyyən etn
sənəd ola bilər.

Məruzənin Minsk Qrupu çərçivəsində münaq
lanmasına nail olunmadığı təqdirdə Beynəlxalq
müraciət edilməsi haqqındakı müddəalarını şərh
füqarov belə variantın Azərbaycan üçün məqsəd
ğuna şübhə ilə yanaşdığını ifadə etdi. O, aydın
beynəlxalq arbitraja mübahisəli məsələlər verilir
tərəflər məhkəməyə səlahiyyətlər verir və onun
rinə yetirməyi əvvəlcədən öhdələrinə götürürlər
Azərbaycan münaqişəsində isə Azərbaycanın D
üzərində suverenliyi mübahisə predmeti deyil və
bağ beynəlxalq birlik tərəfindən Azərbaycanın ay
kimi tanınmışdır.

AŞPA-nın qeyd edilən məruzəsinin qəbul olun
mi praktiki əhəmiyyətə malik ola biləcəyi barədə
bında Zülfüqarov qeyd etdi ki, beynəlxalq təşkil
şişirtməyə dəyməz. Onun fikrincə, nizamlanma
xalq təşkilatlardan deyil, həm də Azərbaycan döv
dəsindən və problemin ədalətli həllinə hazır olm
dır.

20.11.04, «

Avropa Şurası AŞPA-nın Dağlıq Qarabağ üzrə məruzəçisi Devid Atkinsonun hesabatının mətnini ictimaiyyətə elan etdi

Avropa Şurası AŞPA-nın Dağlıq Qarabağ üzrə məruzəçisi Devid Atkinsonun noyabrın 17-də Parisdə AŞPA-nın Siyasi Komitəsinin iclasında müzakirə olunaraq qəbul edilmiş hesabatının mətnini ictimaiyyətə elan etdi.

Hesabat iki hissədən ibarətdir: Qətnamə və Tövsiyələr. Sənədin birinci hissəsi 15 bənddən, ikincisi isə 10 bənddən ibarətdir.

Bu sənədin prinsipial əhəmiyyət daşıyan müddəaları Qətnamənin birinci üç bəndində yer almışdır. Məsələn, birinci bənddə deyilir ki, «Azərbaycan ərazisinin xeyli hissəsi hələ də Ermənistan qüvvələrinin işğalı altındadır, separatçılar isə hələ də Dağlıq Qarabağ bölgəsinə nəzarət edirlər». İkinci bənddə deyilir ki, hərbi əməliyyatlar «geniş miqyaslı» etnik təmizləmələrə və «monoetnik ərazi»nin yaranmasına gətirib çıxarmışdır.

Elə həmin bənddə deyilir ki, bölgə ərazisinin müstəqilliyi və ölkənin tərkibindən çıxması «yalnız hüquqi qaydada və dinc yolla, həmin ərazinin əhalisinin demokratik dəstəyi ilə» həyata keçirilə bilər. «Bu məqsədə hərbi münaqişə, etnik təmizləmələr və ərazinin digər dövlət tərəfindən faktiki ilhaqı yolu ilə nail olmaq olmaz».

Sənəddə qeyd edilir: «Assambleya hesab edir ki, xarici ölkənin ərazisinin üzv ölkə tərəfindən işğalı həmin ölkənin Avropa Şurası qarşısında götürdüyü öhdəliklərin kobudcasına pozulmasıdır».

Assambleya Ermənistanı və Azərbaycanı münaqişənin ATƏT-in Minsk Qrupu vasitəsilə sülh yolu ilə nizamlanması üçün konstruktiv təkliflər verməyə və danışıqların aparılmasını sürətləndirməyə çağırır. Sənəddə deyilir: «Əgər bu alınmasa, tərəflər BMT-nin Beynəlxalq Məhkəməsindən istifadə etməlidirlər».

Qətnamənin üçüncü bəndində deyilir ki, Assambleya tərəfləri BMT Təhlükəsizlik Şurasının 822, 853, 874 və 884 saylı qətnamələrinə qayıtmağa və onları icra etməyə, xüsusilə də «silahlı qüvvələrin işğal olunmuş ərazilərdən çıxarılması»na aid olan hissələri yerinə yetirməyə çağırır.

Qətnamə həmçinin ATƏT-in Minsk Qrupunu münaqişənin

beynəlxalq hüquq əsasında sülh yolu ilə nizamlan
səylərini fəallaşdırmağa çağırır.

Ermənistan və Azərbaycan parlamentlərinə iki
ları fəallaşdırmaq təklif olunur, rəsmi Bakıya isə t
ki, Dağlıq Qarabağın «hər iki icmasının» siyasi
əlaqələr qursun.

Qətnamədə həmçinin humanitar problemlərin
minlərlə qaçqının problemlərinin həllinə və bi
düşmənçilik təbliğatından imtina edilməsinə aid
tövsiyələr yer almışdır.

Atkinsonun hesabatının Tövsiyələr hissəsində
PA tərəflərə BMT Təhlükəsizlik Şurasının 822, 85
saylı qətnamələrinə qayıtmağı və onlara riayət et
də «silahlı qüvvələrin işğal olunmuş ərazilərdən
aid olan hissələri yerinə yetirməyi tövsiyə edir.

Üzv ölkələr münaqişə bölgəsinə silah göndərm
məli, Ermənistanla Azərbaycan arasında etimadın
laşma və dözümlülük mühitinin yaradılması üzrə
rülməsinə səy göstərməlidirlər.

Bu hesabat Avropa Şurası Parlament Assamble
sessiyasının müzakirəsinə və təsdiqinə çıxarılaca

20.11.04

Azərbaycan BMT-nin Dağlıq Qarab
yeni qətnaməsinin qəbuluna nail
niyyətindədir

Rəsmi Bakı BMT Baş Assambleyasının 59-cu
Azərbaycanın işğal olunmuş ərazilərindəki vəziy
rəsi ilə kifayətlənmək niyyətində deyil və BMT
qətnaməsinin qəbuluna nail olmağa çalışacaqdır
dent İlham Əliyev Neft daşlarına səfəri zamanı
söhbətində bildirmişdir. Əliyevin sözlərinə görə,
İşlər Nazirliyi Azərbaycanı mümkün qədər çox dö
ləməsi üçün ciddi məsləhətləşmələr aparır. «Erm
növbəsində müzakirələrə mane olmaq üçün hər
istifadə etməyə çalışır», - deyə o bildirmişdir. Əli
«Bu məsələ BMT-də müzakirə ediləcəyi təqdirdə
Dağlıq Qarabağla danışıqlar aparmalı olacağı ba
tan tərəfinin bəyanatlarına gəldikdə, onlar yalnız
ra bilər».

Ermənistan münaqişə tərəfidir, buna görə də danışıqlar onunla aparılır. «Əgər Ermənistan danışıqların Dağlıq Qarabağla aparılmasını istəyirsə, onda qoşunlarını işğal olunmuş ərazilərdən çıxarsın, Qarabağa büdcəsindən vəsaitlər ayırmağı dayandırsın. Onda biz problemi tezliklə və başqa şəkildə həll edərik», - deyə Əliyev bildirmişdir.

«Azərbaycanın ərazi bütövlüyü dünya birliyi tərəfindən tanınmışdır və Azərbaycan BMT-yə tərkibindəki Dağlıq Qarabağla birlikdə qəbul olunmuşdur. Buna görə də ermənilərin səyləri əbəsdir. Daha doğrusu, Ermənistan qarşıdakı müzakirələrdən narahatdır və artıq təcrid halındadır», - deyə Əliyev qeyd etmişdir.

Bununla yanaşı, Azərbaycanın başçısı qeyd etmişdir ki, bu məsələni BMT-nin müzakirəsinə çıxarmaqla Bakı ATƏT-in Minsk Qrupunu «əvəzləməyə» çalışmır. Müxtəlif rəsmi strukturlarda müzakirələr münaqişənin nizamlanmasına mane olmur, əksinə, «ümumi işə yardım edir».

Devid Atkinsonun Dağlıq Qarabağ üzrə məruzəsini şərh edərkən Əliyev qeyd etmişdir ki, AŞPA-nın qətnamələrinin icra mexanizmi yoxdur. Lakin Azərbaycan bu məsələni «münaqişəyə siyasi qiymət verilməsinə» nail olmaq üçün qaldırmışdır. Bununla yanaşı, Əliyev istisna etmir ki, sonradan AŞPA-da Ermənistana qarşı sanksiyalar tətbiq edilə bilər.

22.11.04, «Turan» İA

Azərbaycan Dağlıq Qarabağın gələcək quruluşunun modelinin hazırlanmasında Venetsiya Komissiyasının iştirakına tərəfdardır

Azərbaycan öz Dağlıq Qarabağ bölgəsinin gələcək quruluşunun modelinin hazırlanmasına Venetsiya Komissiyası ekspertlərinin cəlb olunmasının lehinə çıxış edir. Bunu bu günkü mətbuat konfransında Azərbaycanın xarici işlər nazirinin müavini Araz Əzimov bəyan etdi. «Venetsiya Komissiyasında hüquq sahəsində tanınmış mütəxəssislər var və onlar bu məsələ barədə öz təkliflərini hazırlaya bilərlər. Lakin Ermənistan bunun əleyhinə çıxış edir», - deyə o bildirdi. Əzimov AŞPA-nın Siyasi Komitəsində Devid Atkinsonun Qarabağ üzrə məruzəsinin müzakirələri zamanı Venetsiya Komissiyasının məsələyə cəlb olunması barədə Azərbaycan tərəfinin düzəlişinin qəbul olunmamasından təəssüfləndiyini bildirdi. Dağlıq Qarabağın gələcək quruluşuna

dair Azərbaycanın mövqeyini ifadə edərkən Əzimc
kı bu bölgəyə özünüidarə statusu verməyə hazırdı
butlarına aid məsələlər mərkəzi hökumətin səlah
malıdır. «Bununla yanaşı, bölgəyə iqtisadi azadlıc
inzibati sərbəstlik verilə bilər», - deyə Əzimov qe

26.11.04, «

«Qarabağ erməniləri Azərbaycana olduqlarını etiraf etməlidirlər, bu, özünüidarə statusu əldə etmələrin verər», - deyə Araz Əzimov bil

BMT Baş Assambleyasında Azərbaycanın işğal
zilərində vəziyyət haqqında qətnaməyə dair səsv
rə salınması barədə qərar Azərbaycanın razılığı i
mişdir. Bunu bu günkü mətbuat konfransında BM
kirələri şərh edərkən Azərbaycanın xarici işlər na
ni Araz Əzimov bildirdi. Azərbaycan qətnamənin
gün qəbul olunması məqdəsini qabaqcadan öz c
mamışdı. «Əsas məqsəd beynəlxalq ictimaiyyətin
ğal olunmuş ərazilərin Ermənistan tərəfindən «
məskunlaşdırılması probleminə cəlb etmək idi», -
etdi. BMT-dəki səsverməyə gəldikdə, Azərbaycan
sentyabrınadək davam edəcək 59-cu sessiyanın
məsələyə istənilən vaxt qayıda bilər.

Azərbaycanlı əhalinin Dağlıq Qarabağa qayıtn
də, Bakı azərbaycanlıların Şuşa rayonuna və əvv
ları digər yaşayış məntəqələrinə qaytarılmasında i
movun fikrincə, Bakı münaqişənin tam siyasi həlli
statusunun müəyyən edilməsinə qədər beynəlxalc
lərin nəzarəti altında erməni və azərbaycanlı icm
yaşayışını mümkün hesab edir. Qarabağın erməni
baycan vətəndaşlarıdır və Bakı onlara özünüidar
məyə hazırdır. Bakı DQ-nin erməni icması ilə da
mağa hazırdır, lakin bunun üçün «işğalçı xarici c
rılmalı və DQ erməniləri Azərbaycana mənsub o
raf etməlidirlər», - deyə Əzimov bildirdi. Erməni
in Minsk Qrupu çərçivəsində danışıqlar prosesin
bilər, lakin bu, DQ-nin azərbaycanlı icması ilə bə
la olmalıdır», - deyə nazir müavini fikrini yekunla

26.11.04

Ermənistan və Azərbaycan öz aralarında razılığa gəlməlidirlər

Ermənistan və Azərbaycan öz aralarında razılığa gəlməlidirlər, Rusiya isə həmin razılaşmaların yerinə yetirilməsinin qarantı kimi çıxış edə bilər. Bu fikri Rusiya prezidenti Vladimir Putin Moskvada bu gün keçirilmiş mətbuat konfransında Qarabağ məsələsinin nizamlanmasında Rusiyanın mövqeyinə dair erməni jurnalistinin sualına cavab verərkən söyləmişdir. «Rusiya münaqişə tərəflərindən hər hansı biri üçün xoşagəlməz ölkə olmaq istəməzdi», - deyə Putin bildlirdi və bununla anlatdı ki, Moskvanın bu məsələyə dair mövqelərində dəyişiklik baş verməmişdir.

23.12.04, «Turan» İA

Novruz Məmmədov: «Vladimir Putinin təklifi əsasında Azərbaycanın kollektiv təhlükəsizlik müqaviləsinə qoşulması cəfəngiyat olardı»

Cənubi Qafqaz respublikalarının Vladimir Putin tərəfindən kollektiv təhlükəsizlk müqaviləsinə (KTM) qoşulmağa dəvət olunması məsələsinə öz münasibətini ifadə edərkən Prezident Aparatının xarici əlaqələr şöbəsinin müdiri Novruz Məmmədov bildirdi ki, Azərbaycanın bu strukturda iştirakı cəfəngiyat olardı. «Bu müqavilə iştirakçı ölkələrin təhlükəsizlik problemlərinin həllini nəzərdə tutur. Əgər iştirakçı ölkələrdən biri digərinin ərazisini işğal edirsə, biz bu struktura necə üzv ola bilərik? «Biz yalnız qarant ola bilərik» sözləri ilə iş bitmir. Biz işğalçı ölkə ilə bir strukturda ola və onunla birlikdə təhlükəsizlk məsələlərini həll edə bilmərik. Təhlükəsizlk məsələsində Azərbaycan üçün ən böyük problem Ermənistan tərəfindən işğal olunmuş ərazilərin azad edilməsidir, məgər bu vəzifənin həlli üçün biz hökmən KTM-ə üzv olmalıyıq?». Rusiyanın mövqeyinin nəzəri cəhətdən Putin tərəfindən dəqiqləşdirilmiş ifadəsi olan bu cür münasibəti qənaətbəxş hesab etməyən Prezident Aparatının rəsmi nümayəndəsi dedi: «Bir tərəfdən Putin bəyan edir ki, onun ölkəsinin Azərbaycanda və Qafqazda öz maraqları var, digər tərəfdən Ermənistanla Azərbaycan arasındakı münaqişənin həllində kənarda qalmaq istəyir. O deyib ki, Ermənistanla

Azərbaycan arasında razılaşma əldə olunarsa, bi
laşmanın qarantı ola bilərik. Bu, məntiqsiz mövqe
öz milli maraqlarının sabit qalmasına nail olmağ
kəs bu istiqamətdə müəyyən səylər sərf etməlidi
nistanla Azərbaycan arasında razılaşma əldə olu
razılaşmanın qarantı istənilən ölkə ola bilər. Digə
halda qaranta ehtiyac olmaya bilər,. sadəcə olar
yanın bizə minnət qoyaraq öz qarant rolunu sırı
rəm».

24.12.(

Novruz Məmmədov: «Ermənistan P
Astana danışıqlarının yekunları
mövqeyini bildirdikdən sonra Azərb
qərar verəcəkdir»

«Dağlıq Qarabağ münaqişəsi üzrə danışıqlar p
vaxtlar baş vermiş çətinliklərə baxmayaraq, hər h
tanla Azərbaycan arasında bu məsələlərin müz
mışdır. Bu dövrdə Azərbaycan və Ermənistan prez
görüşü təşkil edilmiş, bu ölkələrin xarici işlər nazi
intensiv ünsiyyətdə olmuşlar. Bu gün konkret n
olunmadığına baxmayaraq, Ermənistan bu müna
baycanın güclü təzyiqi altındadır. Eləcə də Erməı
xaq təşkilatlar tərəfindən Azərbaycanın mövqeyi
tez müzakirəyə çıxarılmasının girovuna çevrilmiş
bolunmaz faktdır və beynəlxaq təşkilatlar Azərba
li mövqeyini qəbul etməyə məcburdurlar. Qarab
beynəlxaq təşkilatların baxışındakı vurğuların də
nistanın mövqelərinin zəifləməsinə gətirib çıxarm
yanat «APA»ya Prezident Aparatının xarici əlaq
başçısı Novruz Məmmədov tərəfindən verilmişdir.
da müharibənin Ermənistan kimi cırtdan dövlətə
yəcəyini qeyd edən N. Məmmədov Ermənistanın
ziri Vardan Oskanyanın söylədiyi «Dağlıq Qarab
iştirakı təmin olunmasa, İrəvan dialoqdan rəsmə
çəkdir» fikrini belə qiymətləndirdi: «Ermənilərin
kirlər ya dezinformasiya xarakteri daşıyır, ya da ic
sablanıb. Biz Dağlıq Qarabağın separatçı rejiminir
iştirakına dair mövqeyimizi Minsk Qrupu çərçivəs
şik. Danışıqlar münaqişə tərəfləri - Azərbaycan v

arasında aparılır və əgər danışıqlar prosesində Dağlıq Qarabağın azərbaycanlı və erməni icmalarının nümayəndələrinin iştirakı zərurəti yaranarsa, onlar paritet əsaslarla danışıqlara qoşula bilərlər. Dağlıq Qarabağın separatçı rejiminin rəhbərlərinin münaqişə tərəfi qismində danışıqlar prosesində iştirakı mümkün deyil. Ümumiyyətlə, prinsipcə bu mümkün ola bilər. Lakin bir şərtlə ki, Ermənistan hökuməti münaqişənin nizamlanmasında iştirak etməyəcəyi və danışıqlar prosesinə müdaxilə etməyəcəyi barədə rəsmi sənəd imzalasın. Qoy ermənilər bəyan etsinlər ki, kənar dövlət kimi münaqişəyə onların heç bir aidiyyəti yoxdur. Qoy Ermənistan kənara çəkilsin, bu halda biz Azərbaycanın bölgələrindən birində yaşayan əhali ilə danışıqlar apara bilərik. Bunun baş verməsi üçün Ermənistan dünya ictimaiyyəti qarşısında rəsmən üzərinə öhdəliklər götürməli və səhnədən birmənalı şəkildə getməlidir. Ermənistan Dağlıq Qarabağ problemini yaratmaq üçün digər ölkələrin hərbi və siyasi yardımından istifadə etmişdir. Həm Ermənistan hökuməti, həm də Dağlıq Qarabağın separatçı rejimi dəfələrlə bəyan ediblər ki, onların əsas məqsədi ilhaqdır, yəni işğal olunmuş əraziləri Ermənistana birləşdirməkdir».

Rəsmi Bakının Minsk Qrupunun fəaliyyətindən əsaslı surətdə narazı olduğunu bildirən N. Məmmədov hesab etmir ki, Fransadan olan həmsədrin dəyişdirilməsi danışıqlar prosesində nəyisə dəyişəcəkdir: «Ermənistan Praqa və Astana danışıqlarının yekunları üzrə mövqeyini bildirdikdən sonra Azərbaycan qəti qərar verəcəkdir».

24.12.04, «APA» İA

Avropa Şurasının üzvü olan ölkələri
və hökumət başçıları sammitinin

«AzərTac»ın xüsusi müxbirinin məlumatına gö
da Polşanın paytaxtı Varşava şəhərinin Kral sara
Şurasının üzvü olan ölkələrin dövlət və hökumə
üçüncü sammiti öz işinə başlamışdır.

Azərbaycan prezidenti İlham Əliyev sammitdə
üçün Kral sarayına gəlmişdir. Prezident İlham Əliy
zidenti Aleksandr Kvasnevski, Avropa Şurasının b
Devis böyük hörmət və ehtiramla qarşılamışlar.

Avropa Şurasının sammiti ən nüfuzlu beynəlx
dən biri sayılır. Əsası 1949-cu ildə qoyulmuş Avro
ropada sülhün, təhlükəsizliyin, insan hüquqların
demokratiyanın inkişafı sahəsində məhsuldar fəa
keçirir. 2001-ci ildən Avropa Şurasının tam hüquq
Azərbaycan bu təşkilatla sıx əməkdaşlıq edir. Avr
birinci zirvə görüşü 1993-cü ildə Vyanada, ikinci
isə 1997-ci ildə Strasburqda keçirilmişdir. Varşav
Avropa Şurasının üzvü olan 46 ölkənin dövlət və
çıları və xarici işlər nazirləri iştirak edirlər. Sammit
missiyasının, BMT-nin nümayəndələri, ABŞ, Kanad
yadan müşahidəçilər dəvət olunmuşdular. Eləcə d
çivəsində nümayəndə heyətləri üzvlərinin görüşlə
konfransları keçirmələri üçün Kral sarayında xüsu
mışdı.

Prezident İlham Əliyev sammitdə çıxış etdi.

Avropa Şurasının növbəti sammitinin Varşavad
ni yüksək qiymətləndirən prezident İlham Əliyev
zəl təşkilinə görə Polşa Respublikasının prezide
Kvasnevskiyə təşəkkür etdi.

Prezident İlham Əliyev dedi: «Ermənistan-
Dağlıq Qarabağ münaqişəsi böyük insan itkiləri
muşdur, bu münaqişənin nəticəsində bu gün Azə
zisinin 20 faizi işğal altındadır. Milyondan artıq
qaçqın və məcburi köçkün vəziyyətində yaşayır
ərazi bütövlüyü pozulmuşdur. Eləcə də Avropa
əsas prinsiplərindən biri - insan hüquqlarının mü
pi pozulmuşdur. Bir milyondan artıq azərbaycan
məcburi köçkünün insan hüquqları pozulmuşdur.

rasının bu məsələyə dair mövqeyi bizdə böyük ümidlər doğurur. Avropa Şurası Parlament Assambleyasının yanvarda qəbul edilmiş qətnaməsi bu münaqişənin mənim tərəfimdən qeyd edilən əsas meyarlarını aydın əks etdirir. Buna görə də biz hesab edirik ki, bu qətnamənin yerinə yetirilməsi münaqişənin sülh yolu ilə nizamlanmasına yardım edəcək və regionda davamlı sülhün bərqərar olmasına zəmin yaradacaqdır. Münaqişənin nizamlanmasına dair Azərbaycanın mövqeyi həmişə beynəlxalq hüququn norma və prinsiplərinə əsaslanır. Yəni istənilən ölkənin ərazi bütövlüyü toxunulmazdır və əgər o pozulmuşdursa, bərpa olunmalıdır.

Təbii ki, XXI əsrdə biz belə bir faktla barışa bilmərik ki, Avropa Şurasının üzvü olan bir ölkə digər iştiarkçı dövlətin ərazisini işğal altında saxlayır. Biz torpaqlarımızın qaytarılmasını, ərazi bütövlüyümüzün bərpa olunmasını tələb edirik.

Biz həmçinin kompromisslərə də hazırıq. Biz hesab edirik ki, uzun illər ərzində Azərbaycan tərəfinin irəli sürdüyü təklif (ermənilərə mümkün olan ən yüksək muxtariyyətin verilməsi) kifayət qədər ciddi güzəştdir. Bundan başqa, biz bu bölgədə yaşayan hər bir insanın təhlükəsizliyinə zəmanət veririk. Bu təklif hərtərəfli nizamlanma üçün olduqca mühüm element sayıla bilər. Eyni zamanda, Azərbaycanın Dağlıq Qarabağ üzərində suverenliyi kompromiss mövzusu ola bilməz. Biz ərazimizin bütövlüyü ilə bağlı heç bir güzəştə gedə bilmərik. Biz dünyanın bütün ölkələrinin ərazi bütövlüyünə hörmətlə yanaşırıq və əlbəttə, Azərbaycanın ərazi bütövlüyünə də hörmətlə yanaşılmasını istəyirik.

16.05.05, «AzərTac» İA

Qarabağ münaqişəsinin nizamlanmasında yeni mərhələ başlanmışdır

Qarabağ münaqişəsinin nizamlanmasında yeni mərhələ başlanmışdır. Bunu bu yaxınlarda Təhlükəsizlik Şurasının iclasında İlham Əliyev bildirmişdir. «Mən artıq demişəm ki, «Praqa prosesi» adlandırdığımız proses mərhələli həll yoludur. Onu gerçəkləşdirmək asan deyil. Hadisələrin bizə lazım olan inkişafına nail olmaq üçün bütün imkanlardan istifadə etmək lazımdır», - deyə Əliyev bildirmişdir. Onun sözlərinə görə, nizamlanma prosesinə yeni beynəlxalq təşkilatların cəlb olunması zəruridir, bu, özünün «müsbət bəhrələrini» verəcəkdir.

03.01.05, «Assa İradə»

Qüdrət Həsənquliyev: «Azərbaycan Qrupunda Rusiyanın vasitəçilik miss imtina etməli və bu dövlətlə münaq kimi danışıqlara başlamalıdı

Praqada Azərbaycan və Ermənistan xarici işlə görüşündən sonra Ermənistanın xarici işlər nazir kanyan mətbuat konfransı təşkil etmiş və keçirilmi mahiyyətini orada qismən açıqlamışdır. Azərbay Praqada keçirilmiş danışıqların nəticələri barədə Bütöv Azərbaycan Xalq Cəbhəsi Partiyasının s Qüdrət Həsənquliyev Dağlıq Qarabağ münaqişəs rə danışıqların başqa müstəvidə aparılmasını «APA»nın müxbiri ilə söhbətində Q. Həsənquliye məni tərəfi ilə danışıqlardan hər hansı nəticə gö deyil, bu danışıqlar yalnız «boş yerə vaxt itirməkdi can münaqişəyə cəlb olunmuş tərəf kimi Rusiya aparmalıdır, çünki o, vaxtilə bu münaqişənin yarar ledici rol oynamışdır və bu problemin həllində əsa Minsk Qrupunda Rusiyanın vasitəçilik missiyasınd məli və onunla yeganə münaqişə tərəfi kimi dan malıyıq. Çünki Rusyianın razılığı olmadan Ermənis qişə üzrə konstruktiv mövqe tuta və hər hansı qə bilməz. Bu günə qədərki bütün müşahidələrim verdiyimiz qiymətin düzgün olduğunu göstərir».

Danışıqlardan sonra V.Oskanyanın münaqişəni yolu ilə həllinin istisna olunmadığı barədə bəyan məsini Q. Həsənquliyev qeyri-ciddi bəyanat adl nunla razılaşmaq mümkün deyil, bu, faktiki olara rabağın Azərbaycandan ayrılması və tamamilə itir olardı. Həm də Ermənistan bu məsələdə heç nə onunla hər hansı danışıqlar aparmaq mənasızdır»

12.01.0

Praqada Dağlıq Qarabağ ətrafında rayonun məsələsi müzakirə olu

Ermənistan tərəfində Ermənistan-Azərbaycan n nizamlanmasına maraq yaranmışdır və bu, danışı

lərin əldə olunmasına ümid verir. Bu fikri yanvarın 11-də Praqada keçirilmiş Azərbaycan və Ermənistan XİN başçılarının danışıqlarının növbəti raundunu şərh edərkən bu günkü mətbuat konfransında Azərbaycanın xarici işlər nazirinin müavini Araz Əzimov söylədi. Əzimovun sözlərinə görə, müzakirələr «obyektiv» xarakter daşımışdır, lakin tərəflərin mövqelərində fərqlər «hələ çoxdur» və danışıqlarda situasiya «mürəkkəbdir».

Ermənistan tərəfinin münaqişənin nizamlanmasına marağının artdığını qeyd edən Əzimov danışıqların gedişində konkret nəticələrin əldə olunması ilə bağlı ehtiyatlı optimizm ifadə etmişdir. Ermənistan tərəfi münaqişəni nizamlamaq arzusunu ifadə edir. Ermənistan NATO-nun proqramlarında daha fəal iştirak etməyə məcburdur, AŞ regiona daha da yaxınlaşır, beynəlxalq ictimai rəy Azərbaycanın xeyrinə dəyişir və Qarabağ münaqişəsinin nizamlanması üzrə AŞPA-nın məruzəçisi Devid Atkinsonun hesabatı bunun nümunələrindən biridir.

Əzimov rəsmi Bakının mövqeyini ifadə edərək belə bir məlum tezisi təsdiq etdi ki, Azərbaycan münaqişənin ərazi bütövlüyü çərçivəsində nizamlanmasının tərəfdarıdır. Bununla yanaşı, o dedi ki, «Azərbaycanın ərazi bütövlüyünün bərpası hələ bütövlükdə problemin həlli demək deyil». Əzimovun sözlərinə görə, bölgədə erməni əhalisinin yaşamasına zəmanət verilməsi problemin nizamlanmasının tərkib hissəsidir.

Azərbaycanın mümkün kompromissləri barədə suala cavab verərkən Əzimov qeyd etdi ki, işğal edilmiş ərazilər azad olunacağı təqdirdə Azərbaycan Ermənistanla iqtisadi və digər əlaqələri bərpa etməyə hazır olacaqdır. Bundan bir qədər sonra bölgəyə azərbaycanlı əhalisinin qaytarılması və Dağlıq Qarabağın erməni və azərbaycanlı icmalarının birgə yaşayışı məsələsi həll olunmalıdır. Bölgədaxili əlaqələr və DQ-nin Ermənistan və Azərbaycan hökumətləri ilə əlaqələri qaydaya salınandan sonra vəziyyətin normallaşmasına nail olmaq və digər siyasi məsələləri həll etmək olar.

Əzimov Azərbaycanın 3 rayonunun azad edilməsi məsələsinin müzakirəsi barədə məlumatları «şayiə» adlandırdı. Onun sözlərinə görə, «Praqa prosesi»nin» gedişində birinci mərhələdə DQ ətrafındakı 7 rayonun azad edilməsi məsələsi müzakirə olunur. Eyni zamanda, Əzimov məlumat verdi ki, 1998-ci ildə Azərbaycan TRASEKA layihəsinin həyata keçirilməsi naminə birinci mərhələdə beş rayonun azad olunmasını təklif etmişdi. 2002-ci ilin yazında və yayında Azərbaycan yenidən bu təklifə

qayıtdı. Hər iki halda bu ideya Aİ tərəfindən dəst
ermənilər tərəfindən rədd edildi. Əzimov Ki-Uest
barədə erməni tərəfinin şayiələrini də təkzib etdi.
rinə görə, indiyədək tərəflər bir yazılı sənəd - S
oktyabr 1997-ci ildə Heydər Əliyevlə Levon T
birgə bəyanatını qəbul etmişlər. «Tərəflər 1999-c
laşmaların əldə olunmasına yaxın idilər, lakin erm
lardan imtina etdi», - deyə Əzimov bildirdi.

13.01.

Araz Əzimov: «Referendum keçirilm deyilənlər şayiədən başqa bir şey

Xarici işlər nazirinin müavini, Azərbaycan
Dağlıq Qarabağ üzrə xüsusi nümayəndəsi Araz
buat konfransı keçirdi. Orada Azərbaycan və Erm
rici işlər nazirləri Elmar Məmmədyarov və Vard
arasında Praqada keçirilmiş ikitərəfli danışıqla
açıqlandı. «Tərəflər bu danışıqların təfsilatlarını
barədə razılığa gəldilər. Buna görə də danışıqları
mi yekunları elan olunacaqdır». Araz Əzimov bil
şıqlar bu münaqişənin həllində bir çox ziddiyyət
olduğu ağır bir şəraitdə keçmişdir. «Danışıqların k
ləri barədə danışmaq hələ tezdir. Mən ümid edir
nışıqların davam etməsi nəticəsində biz hansısa
biləcəyik. Son vaxtlar Ermənistanın bu münaqi
marağı hiss olunur. Lakin bu marağın məğzinin nə
ması aydın deyil. Ermənistan ya vaxt udmaq istəy
di addımlar atmağa hazırlaşır. Azərbaycanın bu
mövqeyi dəyişməz qalır, biz münaqişənin beyn
normaları və prinsipləri əsasında, Azərbaycanın
yü çərçivəsində həll olunması mövqeyində durur
danışıqlarda əsas mövzu işğal olunmuş yeddi
edilməsindən və Azərbaycanın ərazi bütövlüyün
dan ibarət idi». Xarici işlər nazirinin müavini Erm
işlər naziri Vardan Oskanyanın danışıqların nəti
jurnalistlər üçün keçirilmiş brifinqdə dediklərini
«Dağlıq Qarabağ üzərində idarəçiliyin hər hansı t
si məsələsi heç vaxt müzakirə olunmayıb, refere
məsi barədə deyilənlərə şayiədən savayı başqa
maz. Azərbaycan Konstitusiyasına görə, referend

kənin bütün ərazisində keçirilə bilər, yəni orada bütün Azərbaycan əhalisi iştirak etməlidir». Araz Əzimov Ermənistan kütləvi informasiya vasitələrində getmiş belə bir informasiyanı da təkzib etdi ki, Ki Uest danışıqlarında tərəflər hansısa razılığa gəliblər. «O vaxt heç bir razılıq əldə edilməmişdi. Tərəflər arasında razılaşma yalnız 1997-ci ilin oktyabrında və 1999-cu ildə əldə edilmişdi. Lakin bu razılaşmaların əldə edilməsindən sonra Ermənistan tərəfi onları yerinə yetirməkdən imtina etdi. Vaxtilə Azərbaycan Ağdam, Füzuli, Qubadlı, Zəngilan və Cəbrayılın azad edilməsi müqabilində Ermənistana doğru dəmir yolunun açılmasını təklif etmişdi, bu, TRASEKA proqramının tam həcmdə yerinə yetirilməsi ilə bağlı idi. Lakin Ermənistan bu təkliflə razılaşmadı. 2002-ci ilin mayında Azərbaycan tərəfi Avropa İttifaqının dəstəyi ilə bu variantı yenidən Ermənistan tərəfinə təklif etdi, lakin Ermənistan yenə də bu təklifdən imtina etdi. Sonra danışıqlar prosesində durğunluq dövrü başlandı. Bu gün isə Ermənistan bəyan edir ki, bu təklifi nəzərdən keçirməyə hazırdır». Araz Əzimovun fikrincə, Ermənistan artıq dərk edir ki, təcridolunma onu siyasi məhvə aparır və Azərbaycanın işğal olunmuş ərazilərini öz nəzarəti altında saxlamaqla Avroatlantika məkanına inteqrasiya oluna bilməz. Nazir müavininin sözlərinə görə, Praqadakı görüşdə tərəflər danışıqlar prosesini davam etdirmək barədə razılığa gəldilər. Elmar Məmmədyarovla Vardan Oskanyanın növbəti görüşü cari il fevralın sonuna planlaşdırılır.

13.01.05, «APA» İA

ATƏT-in faktaraşdırıcı missiyası Dağlıq Qarabağa Azərbaycandan gedəcək

Ermənistan tərəfindən yeridilən Azərbaycanın işğal olunmuş ərazilərində ermənilərin yerləşdirilməsi siyasətinə dair faktların araşdırılması üçün rəsmi Bakının təkidi əsasında ATƏT tərəfindən bu məsələnin araşdırılması üçün yaradılmış qrup yanvarın 28-də Bakıya gələcək. Azərbaycan xarici işlər nazirinin müavini Araz Əzimovun sözlərinə görə, yanvarın 21-də Vyanada ATƏT-in Minsk Qrupu həmsədrlərinin yaradılmış həmin qrupun üzvləri ilə görüşü keçiriləcək. Bundan sonra komissiya üzvləri Bakıya gələcək, oradan isə Azərbaycanın işğal olunmuş ərazilərinə yollanacaqlar. Nazir müavininin sözlərinə görə, komissiya Kəlbəcər, Laçın, Zəngilan, Qubadlı və Cəbrayıl rayonlarında araşdırma aparacaq. «Digər ərazilərdə ermənilərin yerləşdi-

rilməsi siyasəti barədə bizdə faktlar yoxdur. Bu
vəzifəsi yalnız ermənilərin işğal olunmuş ərazilər
məsi faktlarını araşdırmaqdan və ATƏT üçün bu
məruzə hazırlamaqdan ibarətdir». Xatırladaq ki,
işğal olunmuş ərazilərində vəziyyətə dair məsələ
sambleyasının gündəliyinə daxil edildikdən sonra
faktların araşdırılması üçün xüsusi komissiya yarat
missiyaya Minsk Qrupunun həmsədrləri, Finlandi
veç və Almaniyanın nümayəndələri daxildirlər. A
rəfi bu komissiyaya Bakı və Ankaranın nümayənd
edilməsini təklif etsə də, bu təklif qəbulolunmaz
dir.

13.01.05,

Səməd Seyidov: «AŞPA-nın qış sess dinlənilacək Dağlıq Qarabağ üzrə m maraq böyükdür»

«AŞPA-nın qış sessiyasında dinləniləcək Dağlı
rə məruzəyə maraq böyükdür və bir çox ölkələ
əhəmiyyət kəsb edir», - bu sözləri «APA»nın mü
bətində Azərbaycanın AŞPA-dakı nümayəndə he
ri Səməd Seyidov söyləmişdir. Onun sözlərinə g
zəni qış sessiyasında iclasların ikinci günündəcə
xarılması AŞPA üzvlərinin bu məsələyə çox cid
bəsləmələrindən xəbər verir.

19.01.05, «

Elmar Məmmədyarov: «Əhalinin işğa ərazilərdə yerləşdirilməsinə dair A faktaraşdırıcı missiyasının məruzəsi ikinci yarısında hazırlanacaq

«ATƏT-in faktaraşdırıcı missiyası əvvəlcə Ba
Biz missiya üzvlərinə Azərbaycanın işğal olunmu
əhalinin yerləşdirilməsinin miqyasına dair faktlar
cəyik. Bu görüşdə missiyanın səfər edəcəyi inzib
qiqləşəcəkdir». Bu bəyanatı «APA»ya xarici işlə
Məmmədyarov vermişdir. Nazirin sözlərinə görə,
zakirələrdən sonra faktaraşdırıcı missiya əvvəlcə

sonra isə Azərbaycanın işğal olunmuş ərazilərinə gedəcək. Sabah Vyanada Komissiyanın birinci iclasının keçirilməsi planlaşdırılır. «Missiya işğal olunmuş ərazilərdə bir həftə ərzində araşdırma aparacaq. Məruzənin hazırlanmasına təxminən on gün sərf olunacaq. Yalnız bundan sonra məruzə ATƏT rəhbərliyinə təqdim ediləcək. Qərarla məruzəni eyniləşdirmək olmaz, çünki məruzənin məzmununun necə olacağı hələ bəlli deyil. Deməli, qərar barədə danışmaq hələ tezdir». XİN başçısı AŞPA-nın qış sessiyasının gündəliyində Avropa Məhkəməsinə Dağlıq Qarabağdan üzv seçilməsi haqqında bəndin olduğu barədə informasiyanı təkzib etdi. E. Məmmədyarov bəyan etdi ki, qış sessiyasının gündəliyi ilə tanışdır və belə bəndlə rastlaşmayıb. O bildirdi ki, Qarabağ münaqişəsinin həlli üzrə danışıqlar fevralın sonunda - martın əvvəlində davam etdiriləcək. Rəsmi Bakı Slovakiya paytaxtında ABŞ və Rusiya prezidentlərinin qarşıdakı görüşündə Dağlıq Qarabağ məsələsinin müzakirə olunmasından razıdır. E. Məmmədyarov bu münaqişənin belə yüksək səviyyədə müzakirəsi prosesini yüksək qiymətləndirdi.

20.01.05, «Bakı Xəbər» qəzeti

İ.Əliyev: «Münaqişənin sülh yolu ilə, yaxud hərbi yolla nizamlanması danışıqların gedişindən asılı olacaqdır»

«Azərbaycan öz ərazilərinin itirilməsi ilə heç vaxt barışmayacaqdır, biz onları nəyin bahasına olursa-olsun qaytaracağıq. Bunun sülh yolu ilə, yaxud hərbi yolla edilməsi məsələsi danışıqların gedişindən, habelə digər amillərdən asılı olacaqdır». Bunu prezident İlham Əliyev ötən həftə Azərbaycanda İTAR-TASS günlərində iştirak etmək üçün Bakıya gəlmiş Rusiya KİV-lərinin nümayəndələri ilə görüşündə bildirmişdir.

24.01.05, «525-ci qəzet»

İlham Əliyev: «İşğal olunmuş ərazilərin Ermənistan tərəfindən qanunsuz məskunlaşdırılması uzunmüddətli sulhə nail olunması yolunda əsas maneələrdən biridir»

Prezident İlham Əliyev ATƏT-in Minsk Qrupunun həmsədrlərini və Azərbaycanın işğal olunmuş ərazilərində qanunsuz

məskunlaşdırılma faktlarının müəyyən edilməsi ü
qəbul etmişdir. Qonaqları salamlayan İ. Əliyev m
liyyətinin səmərəli olacağına ümid etdiyini bildirm
rabağ məsələsinin nizamlanması üzrə danışıqların
və Ermənistanın xarici işlər nazirlərinin iştirakı ilə
nın əhəmiyyətini də qeyd etmişdir. Eləcə də Əliy
nizamlanmasına dair Azərbaycanın mövqeyinin də
ğunu təsdiq etmişdir. «Münaqişə yalnız və yaln
hüquq normaları əsasında - ərazi bütövlüyü və d
hədlərinin toxunulmazlığı prinsipləri əsasında həll
- deyə Azərbaycan prezidenti vurğulamışdır. Eləc
etmişdir ki, işğal olunmuş əraziləri Ermənistan tər
suz məskunlaşdırması uzunmüddətli sulhə nail olu
da böyük çətinliklərdən biridir. Əliyev əmin old
mişdir ki, işğal olunmuş torpaqlarda real mənzə
tərəfindən öyrənilməsi bu ərazilərdə Ermənistan
fəaliyyətinə son qoyulmasını sürətləndirəcəkcdir.

29.01

D.Atkinsonun «Dağlıq Qarabağda m adlı məruzəsi

D. Atkinsonun «Dağlıq Qarabağda münaqişə»
si ətrafında AŞPA-nın bu günkü sessiyasında gərgi
sənədin qəbul olunması ilə nəticələndi. Erməni
baycan deputatlarının qarşılıqlı ittihamlarını, mü
yolu ilə nizamlamağa çağıran Avropa parlamentar
matik çıxışları səngidirdi.

Səsvermənin gedişində Azərbaycan nümayənd
lıq Qarabağda separatçıların deyil, «müstəqillik tə
fəaliyyət göstərdiyi barədə düzəlişin qəbulunu
nail oldu. Azərbaycan üçün ən xoşagəlməz məsəl
nın heç bir ilkin şərt qoymadan DQ-nin erməni
bölgənin gələcək statusu barədə danışıqlara başla
da ermənilərin düzəlişi oldu. Bu düzəlişi əngəllə
olmasa da, həmin danışıqlarda qondarma «Dağlıq
ministrasiyası» nümayəndələrinin iştirakının zər
ermənilərin digər düzəlişinin qarşısını almaq m
Qalan bütün düzəlişlər mühüm əhəmiyyət kəsb e

Azərbaycan və Ermənistan deputatlarının çıxış
maqla, qalan bütün çıxışlar bir qədər nəzəri və

rakter daşıyırdı. Deputatların çoxu məruzəni salamlayaraq hesab etdilər ki, o, münaqişənin sülh yolu ilə nizamlanmasında irəliləyişə nail olmağa imkan verəcəkdir, hərçənd ki, heç kim bunun necə baş verəcəyini deyə bilmirdi. Kifayət qədər ziddiyyətli və Azərbaycan üçün o qədər də xoşagələn olmayan çıxış Atkinsonun öz çıxışı idi, elə görünürdü ki, o öz məruzəsinə qarşı reaksiyadan qorxuya düşmüşdür. Belə ki, müzakirələri açıq elan edərkən o, öz neytrallığını və tərəflərin barışması zərurətini bəyan etməyə tələsdi. O, DQ-nin statusunun hazırlanması üçün ekspertlər təyin etməyə çağırdı.

Atkinson qeyd etdi ki, münaqişənin üç həlli variantı var. Birincisi hərbi variantdır, bu zaman Azərbaycan güc tətbiq edərək öz ərazilərini azad edir. İkincisi, DQ «müstəqil ərazi» olaraq qalır. Bu zaman DQ Avropadan və bütün sivil dünyadan kənarda qalır. Nəhayət, üçüncü variant münaqişənin beynəlxalq təşkilatların, o cumlədən AŞPA-nın iştirakı ilə nizamlanmasıdır. Lakin cənab Atkinson demədi ki, nə üçün beynəlxalq təşkilatlar indiyə qədər münaqişəni nizamlaya bilməyiblər və AŞPA bunu necə edə bilər. Eləcə də o bəyan etdi ki, Azərbaycan güc tətbiq edərək öz ərazilərini azad etsə, AŞ-dan xaric ediləcəkdir.

Elə təəssürat yaranırdı ki, Atkinsonun özü, eləcə də məruzənin birinci variantının müəllifi Terri Devis Azərbaycan neftinin onların məruzəsinə təsiri barədə ermənilərin ittihamlarına reaksiya vermək məcburiyyətindədirlər. Eyni zamanda, etiraf etməmək olmaz ki, Atkinsonun məruzəsi, oradakı qətnamə və tövsiyələr BMT Təhlükəsizlik Şurasının aşağıdakılara dair 4 qətnaməsini tanıyır və əks etdirir: işğal olunmuş ərazilərin qeyd-şərtsiz azad edilməsi zərurəti; həmin ərazilərin məhz Ermənistan qoşunları tərəfindən işğal edilməsi; həmin qoşunların oradan çıxarılması zərurəti; həmin ərazilərdə etnik təmizləmə faktları və DQ-də «Qarabağın azadlığı uğrunda mübarizə aparanların» deyil, separatçıların fəaliyyət göstərməsidir.

Sözsüz ki, Azərbaycan bu sənəddən istifadə edərək beynəlxalq aləmdə daha uğurla çıxış edə bilər. Lakin yaddan çıxarmaq olmaz ki, sənəd məcburi xarakter daşımır və yerinə yetirilməyəcəyi təqdirdə, AŞPA-nın bütün digər sənədləri kimi, Ermənistana qarşı sanksiyaların tətbiqini nəzərdə tutmur.

Xatırladaq ki, AŞPA tərəfindən qəbul edilmiş Atkinsonun məruzəsi qətnamə və tövsiyələrdən ibarətdir. Hesabat iki hissədən ibarətdir: Qətnamə və Tövsiyələr. Sənədin birinci hissə-

si 15 bənddən, ikincisi isə 10 bənddən ibarətdi
prinsipial əhəmiyyət daşıyan müddəaları Qətna
üç bəndində yer almışdır. Məsələn, birinci bənd
«Azərbaycan ərazisinin xeyli hissəsi hələ də Ermə
lərinin işğalı altındadır, separatçılar isə hələ də D
bölgəsinə nəzarət edirlər».

İkinci bənddə deyilir ki, hərbi əməliyyatlar «g
etnik təmizləmələrə və «monoetnik ərazinin» yar
tirib çıxarmışdır. Elə həmin bənddə deyilir ki, bö
müstəqilliyi və ölkənin tərkibindən çıxması «yalnı
dada və dinc yolla, həmin ərazinin əhalisinin de
təyi ilə» həyata keçirilə bilər. «Bu məqsədə hərbi
nik təmizləmələr və ərazinin digər dövlət tərəfin
haqı yolu ilə nail olmaq olmaz».

Sənəddə qeyd edilir: «Assambleya hesab edir k
nin ərazisinin üzv ölkə tərəfindən işğalı həmin öl
Şurası qarşısında götürdüyü öhdəliklərin kobudca
sıdır». Assambleya Ermənistanı və Azərbaycanı
ATƏT-in Minsk Qrupu vasitəsilə sülh yolu ilə
üçün konstruktiv təkliflər verməyə və danışıqları
sürətləndirməyə çağırır. Sənəddə deyilir: «Əgər
tərəflər BMT-nin Beynəlxalq Məhkəməsindən istif
lər».

Qətnamənin üçüncü bəndində deyilir ki, Ass
ləri BMT Təhlükəsizlik Şurasının 822, 853, 874
qətnamələrinə qayıtmağa və onları icra etməyə
«silahlı qüvvələrin işğal olunmuş ərazilərdən çıxa
olan hissələri yerinə yetirməyə çağırır. Qətna
ATƏT-in Minsk Qrupunu münaqişənin beynəlxal
sında sülh yolu ilə nizamlanması üçün öz səylə
mağa çağırır.

Qətnamədə həmçinin humanitar problemlərin
minlərlə qaçqının problemlərinin həllinə və bi
düşmənçilik təbliğatından imtina edilməsinə aid
tövsiyələr yer almışdır.

Atkinsonun tövsiyələrində deyilir ki, AŞPA t
Təhlükəsizlik Şurasının 822, 853, 874 və 884 say
rinə qayıtmağı və onlara riayət etməyi, xüsusilə d
vələrin işğal olunmuş ərazilərdən çıxarılmasına» a
ləri yerinə yetirməyi tövsiyə edir.

Avropa Şurasının üzvü olan ölkələrə tövsiyə e

naqişə bölgəsinə silah göndərməkdən çəkinsinlər, Ermənistanla Azərbaycan arasında etimadın, qarşılıqlı anlaşma və dözümlülük mühitinin yaradılması üzrə tədbirlər görülməsinə səy göstərsinlər.

Bu hesabat Avropa Şurası Parlament Assambleyasının yanvar sessiyasının müzakirəsinə və təsdiqinə çıxarılacaqdır.

25.01.05, «Turan» İA

ATƏT-in Minsk Qrupunun həmsədri Yuri Merzlaykov Dağlıq Qarabağı münaqişə tərəfi hesab edir

«Bizi işimizi fəallaşdırmağa çağırırlar. Hərçənd ki, biz çox zaman münaqişə tərəflərinə nisbətən daha fəal oluruq. Lakin biz bu məsələni onların əvəzinə həll etməməliyik». Bunlar ATƏT-in Minsk Qrupunun Rusiyadan olan həmsədri Yuri Merzlyakovun «Azadlıq» radiostansiyasına söylədiyi fikirlərdir. Xatırladaq ki, Devid Atkinson tərəfindən hazırlanmış Avropa Şurasının Parlament Assambleyasının Dağlıq Qarabağ üzrə Bəyannaməsinin 6-cı bəndində ATƏT-in Minsk Qrupunun problemin siyasi həlli yollarının tapılması üzrə səylərini gücləndirməsinin vacibliyi qeyd edilir. Rusiyalı diplomatın sözlərinə görə, münaqişənin hüquqi həlli üzrə qərarı yalnız Beynəlxalq Məhkəmə verə bilər: «Təbii ki, bunun üçün tərəflər oraya müraciət etməlidirlər. Lakin onlar belə addım atmaq istəmirlər. Çünki onlar beynəlxalq hakimlərin bu problemə fərqli baxışlarının və yanaşmalarının olacağından ehtiyat edirlər. Buna görə də, çox güman ki, bu məsələyə dair hüquqi deyil, siyasi qərar qəbul ediləcəkdir».

Qeyd etmək lazımdır ki, yuxarıda adı çəkilən Dağlıq Qarabağ üzrə Bəyannamədə tərəflərin Beynəlxalq Məhkəməyə müraciət etmək imkanı haqqında bənd də var. Həmin Bəyannamənin 8-ci bəndində deyilir ki, əgər tərəflər Minsk Qrupu çərçivəsində hər hansı razılaşmaya nail ola bilməsələr, Beynəlxalq Məhkəməyə müraciət etmək imkanına malikdirlər. Rusiyalı diplomat həmçinin qeyd etdi ki, bu il bu məsələ, çox güman ki, öz həllini tapmayacaqdır, lakin bununla belə, müəyyən irəliləyişlər mümkündür. Onun sözlərinə görə, Azərbaycan və Ermənistanın xarici işlər nazirlərinin ikitərəfli məsləhətləşmələri çərçivəsində Praqada müəyyən çeviklik nümayiş etdirilmişdir: «Tərəflər problemin həllində maraqlıdırlar, amma bununla belə,

hələlik heç bir razılıq əldə edilməyib».

Yuri Merzlyakovun «Azadlıq» radiostansiyası
sində Azərbaycanın maraqları əleyhinə yönələn
lar var: «Mən hesab edirəm ki, Dağlıq Qarabağ m
fidir. Çünki Azərbaycanla Ermənistan arasında imz
kəs haqqında müqavilədə iki ölkə təmsilçiləri ilə
lıq Qarabağın müdafiə nazirinin imzası da var».
əlavə etdi ki, Rusiya münaqişənin həllində hamıda
lıdır: «Bu münaqişə ikitərəfli münasibətlərin inki
nubi Qafqaz regionu ilə iqtisadi əlaqələrin genişl
mane olur, çünki Rusiyanın Ermənistanla birbaş
əlaqəsi yoxdur».

26.01.

«Qarabağ məsələsinin mahiyyəti üzr lar aparmağın vaxtıdır»

«Qarabağ məsələsinin mahiyyəti üzrə danışıq
vaxtıdır». Bunu, «Trend» agentliyinin verdiyi mə
İrəvanda keçirilmiş brifinqin gedişində Avropa Şu
bi Qafqazdakı xüsusi nümayəndəsi səfir Heyki
mişdir. Onun sözlərinə görə, bu yaxınlarda Ern
Azərbaycanın XİN başçıları səviyyəsində keçiril
gedişində yalnız prosessual məsələlər müzakirə e
sələnin mahiyyəti üzrə heç bir razılıq əldə edilm
şadıq ki, Praqa danışıqları prosesi davam edir. Şəx
nəm ki, ATƏT-in Minsk Qrupu Qarabağ münaqiş
lanması üçün ən yaxşı formatdır», - deyə H. Talv
dir.

26.01.0

İşğal olunmuş Azərbaycan torpaq məskunlaşma faktları

İşğal olunmuş Dağlıq Qarabağda məskunlaşm
taraşdırıcı missiya tərəfindən qeydə alınmış info
Bakı tərəfindən təqdim edilmiş dəlillərin təsdiq
olunmalıdır. «Trend» agentliyinin verdiyi məlumat
rədə fevralın 2-də jurnalitslərə Azərbaycanın xari
nin müavini Araz Əzimov məlumat vermişdir. O
görə, işğal olunmuş Azərbaycan ərazilərinin məs

sına dair bütün faktları, «əlbəttə ki, tam açmaq mümkün deyil, lakin erməni tərəfinin bunu məqsədyönlü proqram şəklində həyata keçirdiyi barədə nəticəyə gəlmək üçün kifayət qədər faktlar var». «Özü də bu, qeyri-rəsmi səviyyədə deyil, Ermənistan hökumətinin bilavasitə dəstəyi və planları əsasında məhz rəsmi səviyyədə səsləndirilən və həyata keçirilən siyasətidir», - deyə nazir müavini bildirmişdir. Bizdə bu siyasətə güclü emosional, ideoloji dəstək verən Ermənistan kütləvi informasiya vasitələrinin özündə dərc olunmuş kifayət qədər faktlar var». A. Əzimovun sözlərinə görə, köçürülməyə razılıq verən şəxsləri KİV-lərdə müxtəlif formalarda qəhrəman kimi qələmə verir, onlara müxtəlif güzəştlər, o cümlədən vergi güzəştləri , torpaq sahələri verilir, köçənlərin uşaqları orduda qulluqdan azad edilirlər və s.

02.02.05 «Ayna» qəzeti

A.Əzimov: «Ərazi güzəştləri yolverilməzdir»

Dağlıq Qarabağ münaqişəsinin sülh yolu ilə nizamlanması üzrə danışıqlar prosesində irəliləyişlər müşahidə olunur. Bunu, «Trend» agentliyinin verdiyi məlumata görə, bu barədə fevralın 2-də Azərbaycan xarici işlər nazirinin müavini Araz Əzimov «İqtisadiyyat, təhlükəsizlik və müdafiə - makroiqtisadi sabitləşmənin təhlükəsizlik aspektləri və struktur islahatları, o cümlədən mövcud müdafiə resurslarının idarə olunması» seminarında bildirmişdir.

Araz Əzimov qeyd etmişdir ki, danışıqlarda işğalçı qoşunların Azərbaycan torpaqlarından çıxarılması, kommunikasiyaların bərpası, qaçqınların və məcburi köçkünlərin doğma ocaqlarına qayıtması məsələləri müzakirə olunur. Bundan sonra, nazir müavininin sözlərinə görə, Dağlıq Qarabağın azərbaycanlı və erməni icmaları arasında münasibətlərin normallaşması, habelə Ermənistanla Azərbaycan arasında münasibətlərin bərpası, o cümlədən məsələnin siyasi konteksti nəzərdən keçirilməlidir.

A. Əzimov xüsusi vurğulamışdır ki, Dağlıq Qarabağ probleminin nizamlanması prosesində ərazi güzəştləri məsələsi ümumiyyətlə yolverilməzdir. «Tərəflər Avropa dəyərlərindən istfadə edərək sadəcə bir ölkənin ərazilərinin digərinə verilməsinə deyil, qarşılıqlı inteqrasiyaya nail olmalıdırlar», - deyə o, əlavə etmişdir.

02.02.05 «Trend» İA

«Azərbaycan DQ-nin hər iki icm danışıqlara başlamalıdır», - deyə A bildirmişdir

«Azərbaycan hazırki məqamda hökmən DQ-r ması ilə danışıqlara başlamalıdır», - deyə AŞPA-nı rabağ üzrə məruzəçisi Atkinson Avropa Şurasının raciətinə baxmayaraq, Azərbaycanın hakimiyyət Dağlıq Qarabağ rəhbərliyi ilə danışıqlar aparmaq madıqları barədə «Arminfo»nun müxbirinin sualı rərkən bildirmişdir. Bununla belə, məruzəçinin fi lən halda bu məsələ AŞPA-nın Dağlıq Qarabağ ü diyi qətnamədə əsas məsələ deyil.

24.02.0

Nikolay Qribkov: «Dağlıq Qaraba danışıqlarda vaxt nə Azərbaycanın Ermənistanın xeyrinə işləyir

«Dağlıq Qarabağ məsələsinin nizamlanması Azərbaycanın, nə də Ermənistanın xeyrinə iş «Trend» agentliyinə ATƏT-in Minsk Qrupunun Ru keçmiş həmsədri Nikolay Qribkov danışıqlar pro zırki vəziyyəti şərh edərkən bildirmişdir.

Onun sözlərinə görə, danışıqlarda vaxt itkisi imkanlarından uzaqlaşdırır və problemin miqya «Münaqişənin həll olunmaması ucbatından Ermə inkişafdan kənarda qalmışdır. Azərbaycana gəldik kədə 1 milyon qaçqın var və onun torpaqları işğa - deyə N. Qribkov bildirmişdir. Rusiyalı diplomatı də bir-birinə düşmən olan yeni nəslin böyüməs qüvvələrin» yaranması narahat edir.

Onun fikrincə, həmsədrlər öz gələcək fəaliyy mai rəyə əsaslanmalıdırlar, bunun üçün isə hər i kimiyyət və müxalifət birləşməlidir. «Problemin dən asılıdır. Bu reallıq son danışıqlarda da görün bildirmişdir. Son danışıqlara toxunarkən N. Qrib qeyd etmişdir ki, münaqişə tərəfləri heç bir komp yiş etdirmirlər.

09.03.05, «Novoye vr

ATƏT-in Parlament Assambleyasının illik iclasında Dağlıq Qarabağa dair məruzə dinlənilmişdir

ATƏT-in Parlament Assambleyasının iyulun 5-dən 9-dək Vaşinqtonda keçiriləcək illik iclasının gündəliyinə Dağlıq Qarabağa dair məruzə artıq daxil edilmişdir. Bu barədə «Trend» agentliyinə Azərbaycanın ATƏT-in Parlament Assambleyasındakı nümayəndə heyətinin üzvü Səyyad Aran məlumat vermişdir. Onun sözlərinə görə, ATƏT-in Parlament Assambleyasının Siyasi Komitəsinin rəhbəri Qoran Lenmarker artıq yay sessiyasında məruzəçi qismində təsdiq edilmişdir. «Q.Lenmarker tərəfindlən hazırlanmış Dağlıq Qarabağa dair məruzə böyük ehtimalla martın sonunda Azərbaycan və Ermənistan parlamentlərinin bu strukturda təmsil olunan nümayəndə heyətlərinin rəhbərləri ilə ATƏT-in Parlament Assambleyasının sədri və ya onun müavini arasında müzakirə olunacaqdır. Həm Azərbaycan, həm də Ermənistan tərəfi artıq indidən buna çox ciddi hazırlaşırlar. Lakin biz hesab edirik ki, yanvarda AŞPA-da olduğu kimi, iyulda ATƏT-in Parlament Assambleyasında da Ermənistan tərəfindən Azərbaycanın torpaqlarının işğalını, onun regionda işğalçı siyasət yeritməsini pisləyən qətnamə qəbul ediləcəkdir», - deyə S.Aran bildirmişdir. Onun sözlərinə görə, AŞPA tərəfindən Ermənistanın işğalçı ölkə, Qarabağdakı hərbi birləşmələrin isə separatçı qüvvələr kimi tanınması ATƏT-in Parlament Assambleyasında analoji qətnamənin qəbul olunması şansını artırır.

12.03.05 «Trend» İA

İ.Əliyev Ermənistan prezidenti ilə Qarabağ problemini müzakirə etməyə hazırdır

Əgər danışıqların mövzusu müəyyən edilərsə, Azərbaycan prezidenti İlham Əliyev Dağlıq Qarabağ münaqişəsinin nizamlanması çərçivəsində erməni həmkarı Robert Köçəryanla görüşə bilər. «Görüş barədə təkliflər var, - deyə Azərbaycan prezidenti şənbə günü jurnalistlərə məlumat vermişdir. - Mən bunun əleyhinə deyiləm, lakin danışıqların mövzusu müəyyən edilməlidir». «Azərbaycan və Ermənistan prezidentlərinin görüşməsinin mümkünlüyü və onun konkret tarixi iki ölkənin XİN başçı-

ları arasındakı danışıqlardan asılı olacaqdır», - de
dirmişdir. Onun sözlərinə görə, münaqişənin niza
Azərbaycanın mövqeyi dəyişməyib: münaqişə be
quq prinsiplərinə uyğun olaraq ölkənin ərazi büt
yət edilməklə həll olunmalıdır.

«Danışıqlarda qarşılıqlı güzəştlərdən söhbət b
məz», - deyə dövlət başçısı vurğulamışdır. O d
yanlış tezisdir, biz tərəfdən güzəşt olmayacaq». E
şı, Əliyev əlavə etmişdir ki, Dağlıq Qarabağın er
nin təhlükəsizliyinin təmin edilməsi məsələsi mi
bilər. «Bu sahədə danışıqlar üçün mövzu var», - d
can prezidenti fikrini yekunlaşdırmışdır.

12.03.05, R

Dünya Azərbaycanlıları Konqresini «Əgər Qarabağda müharibə başla dünya ölkələri Azərbaycanı dəstəkla

«Əgər Azərbaycan işğal olunmuş əraziləri hər
etməyə başlayarsa, dünya ölkələri bizi dəstəkləyə
«Trend» agentliyinə ABŞ-da yaşayan Dünya Az
Konqresinin (DAK) sədri Məhəmməd Rza Həşti
Onun fikrincə, münaqişənin nizamlanması proses
çaqlardan istifadə qaçılmazdır. «Son danışıqlar g
mənilər vaxtı uzatmağa çalışırlar, Azərbaycan tərə
rə almalıdır», - deyə Həşti bildirmişdir. DAK səd
ki, Ermənistanın xarici işlər naziri Vardan Oskanya
sonuncu Praqa görüşünə qatılmayıb. «Bu gün Qa
minə dair vəziyyət İrəvanın xeyrinə deyil. Onlar
ki spekulyasiyalar vasitəsilə mane olmağa çalışı
belə, əsas məqsəd Praqa danışıqlarını pozmaqdı
bildirmişdir.

DAK-ın mövqeyi belədir ki, «münaqişə həm
həm də hərbi yolla həll edilməlidir». «Diplomatl
tərzdə işləməli, siyasətçilər məsələnin siyasi həl
məli, diaspor dünya ictimaiyyəti ilə və dünya ölkə
mentləri ilə işləməli, hərbçilər isə ön cəbhədəki
durmalıdırlar», - deyə M. Həşti fikrini yekunlaşdır

15.03.05

Gürcüstan Ermənistan-Türkiyə və Ermənistan-Azərbaycan dialoqlarında vasitəçi olmağa hazırdır

Gürcüstan Ermənistan-Türkiyə və Ermənistan-Azərbaycan dialoqlarında vasitəçi olmağa hazırdır. Bunu «Trend» agentliyinə Gürcüstanın xarici işlər naziri Salome Zurabişvili Türkiyəyə rəsmi səfərinin gedişində bildirmişdir. Eyni zamanda, gürcüstanlı nazir qeyd etmişdir ki, Tbilisi tərəfin bu cür təkliflər almayıb.

«Anadolu» agentliyinin bildirdiyinə görə, Türkiyə XİN başçısı Abdulla Gül ilə görüşünün gedişində Salome Zurabişvili Gürcüstan-Rusiya siyasi dialoqunda bu ölkənin rolunun mühümlüyünü qeyd etmişdir. Gürcü nazir qeyd etmişdir ki, onun üçün Türkiyə həm də ona görə önəmlidir ki, onun anası İstanbulda doğulmuşdur. Zurabişvilinin sözlərinə görə, Türkiyə ilə Gürcüstan arasında vizasız rejimin yaradılması, habelə Batumi-İstanbul aviareysinin açılması məsələləri yaxın vaxtlarda müzakirə olunacaqdır.

Gürcüstan xarici işlər nazirinin səfəri çərçivəsində tərəflər bir sıra sənədlər imzalamışlar, onların arasında Mütəşəkkil cinayətkarlıq və terrorizmlə mübarizəyə dair Gürcüstan-Türkiyə-Azərbaycan müqaviləsinin əlavə protokolu da vardır. Bu protokol daha sıx ikitərəfli əməkdaşlığı tənzimləyir.

15.03.05, «Kavkaz Press»

Dağlıq Qarabağ münaqişəsinin həllində ATƏT-in Minsk Qrupunun həmsədrlərinin rolu arbitraj deyil, vasitəçilikdən ibarətdlir

Dağlıq Qarabağ münaqişəsinin həllində ATƏT-in Minsk Qrupunun həmsədrlərinin rolu arbitraj deyil, vasitəçilikdən ibarətdlir. Bunu «Arminfo»nun müxbirinə müsahibəsində ATƏT-in fəaliyyətdə olan sədri, Sloveniyanın xarici işlər naziri Dmitri Rupel bildirmirşdir. ATƏT-in sədri bir daha vurğulamışdır ki, Dağlıq Qarabağ münaqişəsinin həlli yolları bütün münaqişə tərəflərinin siyasi iradəsindən asılıdır, Dağlıq Qarabağ, Gürcüstan və Moldovadakı münaqişələrin həllinə ATƏT-in vasitəçilik missiyasının yanaşmaları fərqlidir və münaqişənin hallarından asılı

olaraq müəyyən edilir. «Dağlıq Qarabağ münaqişə
də ATƏT-in Minsk Qrupunun həmsədrlərinin rolu
uzunmüddətli və davamlı həllinə gətirib çıxaran
min etməkdən ibarətdir.

25.03.0

İ.Əliyev: «Ermənistan reallı hissini itirməməlidir»

Azərbaycan rəhbərliyi Dağlıq Qarabağ problem
xalq hüquq normaları əsasında ədalətli həllinə ça
də, «Trend» agentliyinin verdiyi məlumata görə
prezidenti İlham Əliyevin 31 mart Azərbaycanlıla
Günü ərəfəsində ölkə ictimaiyyətinə müraciətində
Ermənistanı da elementar hüquq normalarına ri
reallıq hissini itirməməyə, nizamlanmanın məqbu
yönələn addımlar atmağa çağırırıq, - deyə dövlət
edir. - Lakin bu faktı da aydın və birmənalı şəki
mək lazımdır ki, münaqişənin nizamlanmasının
Azərbaycanın ərazi bütövlüyü, məcburi köçkün
ocaqlarına qaytarılması olmalıdır. Danışıqlar prose
qədər davam edə bilməz. Bunu Ermənistanda da
lidirlər».

«Ümidverici fakt ondan ibarətdir ki, nüfuzl
strukturlar Azərbaycan ərazilərinin Ermənistan tə
lını təsdiq edən qətnamələr qəbul edir, onu tutul
rı azad etməyə çağırırlar. Ermənistan rəhbərliyi ilə
nizamlanması variantları barədə danışıqlar apa
İ.Əliyev vurğulayır.

30.03.05 «

Elmar Məmmədyarov: «Gec-tez D Qarabağ rejimi danışıqlar prose qoşulacaqdır»

«Hazırda danışıqlarda yalnız Azərbaycan və Er
rak edirlər, lakin gec-tez Dağlıq Qarabağın ermə
danışıqlar prosesinə qoşulmalıdır». Beləliklə, jurn
bətində xarici işlər naziri Elmar Məmmədyarov D
ğı işğal etmiş rejimin danışıqlar prosesinə qoşulma

vaxtlar gedən söhbətlərə dair rəyini bildirdi («APA»). Nazir dedi ki, Dağlıq Qarabağın erməni icmasının iştirakı olmadan hansısa addım atmaq mümkün deyil: «Azərbaycanla Ermənistan arasındakı danışıqlarda hər hansı nəticə əldə edildikdən sonra ekspertlər, mütəxəssislər problemin həlli üçün danışıqlar masası arxasında əyləşəcəklər».

02.04.05, Bakı, «APA»

ATƏT-in sədri Dmitri Rupel: «Sülhyaratma səylərindən savayı ATƏT-in başqa metodları yoxdur»

Bu gün Bakıda səfərdə olan ATƏT-in sədri, Sloveniyanın xarici işlər naziri Dmitri Rupel səfərinin yekunlarına dair mətbuat konfransı keçirməli idi. Lakin reqlamentdə nəzərdə tutulan görüşlər uzun çəkdiyinə görə ATƏT-in Bakı Ofisi press-reliz yaymaqla kifayətlənmişdir. «APA»ya daxil olmuş press-relizdə deyilir ki, D.Rupelin xarici işlər naziri E.Məmədyarovla görüşündə uzunmüddətli və davamlı sülhə nail olmaq məqsədilə Dağlıq Qarabağ münaqişəsinin həlli yolları nəzərdən keçirilmişdir. ATƏT sədri tərəfləri problemin həlli yollarını yalnız danışıqlar vasitəsilə tapmağa çağırmışdır: «Sülhyaratma səylərindən savayı ATƏT-in başqa metodları yoxdur». Prezident İlham Əliyevlə görüşdən sonra Rupelin bildirdiyinə görə, o, 2005-ci ili Dağlıq Qarabağ probleminin nizamlanması işində dönüş ili kimi görmək istərdi. O, əlavə etmişdir ki, dövlət başçılarının şəxsi görüşləri bu məqsədə nail olmaqda mühüm məqama çevriləcəkdir. «Mən umid edirəm ki, problemin sülh yolu ilə həlli Dağlıq Qarabağ icması tərəfindən dəstəklənəcəkdir», - deyə Rupel bildirmişdir. O, həmçinin demişdir ki, əfv barədə prezidentin son fərmanını alqışlayır. «Biz umid edirik ki, bu addım, eləcə də məhkəmə proseslərinin monitorinqi üzrə hesabatın yerinə yetirilməsi ilə məşğul olan ekspert qrupunun yaradılması cəmiyyətdə vətəndaş sülhünü sürətləndirəcəkdir». O, həmçinin ümid etdiyini bildirmişdir ki, Demokratik Təsisatlar və İnsan Hüquqları Bürosu tərəfindən hazırlanmış tövsiyələr parlament seçkilərinə qədər yerinə yetiriləcəkdir. ATƏT sədri korrupsiya və çirkli pulların yuyulmasına qarşı mübarizəyə, iqtisadi müxtəlifliyin və insan hüquqlarının müdafiəsinə yönələn proqramın həyata keçirilməsində Azərbaycanın ATƏT tərəfindən dəstəkləndiyini bəyan etmişdir. O, məhkəmə sistemində islahatlar aparılmasında

ATƏT-in Azərbaycanı dəstəkləməkdə davam edə
miş və ədalətli məhkəmə prinsiplərinin bərqəra
zərurliyini vurğulamışdır: «Müvafiq qanunvericilik
edilməli və ona əməl olunmasına nəzarət edilmə

02.04.(

Yuri Merzlyakov: «Qarabağ münaq həllinə dair təkliflər paketi artıq h

Dağlıq Qarabağ probleminin nizamlanmasına (
prosesinin hazırki mərhələsini müsbət qiymətlə
tərəflər problemin həllinə yaxındırlar». Bunu «Az
tansiyasına müsahibəsində ATƏT-in Minsk Qrup
dan olan həmsədri Yuri Merzlyakov demişdir («AI
teyi-nəzərdən, o, iki ölkə prezidentləri - Robert I
ham Əliyevin qarşıdakı görüşünü çox vacib görüş
lindirir: «İki ölkənin nazirlərinə və vasitəçilərə gö
vaxtı gəlib çatmışdır». Y.Merzlyakovun verdiyi mə
münaqişənin nizamlanmasına dair təkliflər paketi a
mışdır, o, iki ölkə prezidentlərinə təqdim edilə b
sonra hər şey iki prezidentin qərarından asılı olac
yalı həmsədr qeyd etmişdir ki, «baxmayaraq ki E
Azərbaycan ictimaiyyəti hər hansı kompromisslər
lər», iki ölkənin hökumətləri müəyyən güzəştlərə
«Bu istiqamətdə hələ çox işlər görülməlidir. Artı
dındır ki, Qarabağ məsələsi yalnız siyasi yolla həll

05.04.(

Araz Əzimov: «Cəbhə xəttində gər yaratmaqla Ermənistan vaxt udmağ

«Mən əminəm ki, Azərbaycan və Ermənistan
nın 14-15 aprelə təyin olunmuş görüşü baş tutaca
yanatla «APA»ya müsahibəsində xarici işlər nazi
Araz Əzimov çıxış etdi. O, məlumat verdi ki, xari
lərinin və prezidentlərin görüşləri çox böyük əhə
likdir. «2004-cü ildən başlamış Praqa məsləhətlə
vəsində münaqişənin nəticələrinin aradan qaldırıl
rin demilitarizasiyası, infrastrukturun bərpası, əh
paqlarına qayıtması, normal əlaqələrin yaradılm
daşlığın bərqərar edilməsi məsələləri müzakirə (

nistan atəşkəs rejiminə əməl etməlidir. Atəşkəs rejiminin müntəzəm pozulması gərginliyi artırmaq məqsədini daşıyır. Ermənistan vəziyyətin gərginliyinə istinad edərək möhlət qazanmaq istəyir. Lakin vaxt itkisi tərəflərin heç biri üçün əlverişli deyil».

07.04.05, «Ekspress» qəzeti

ATƏT-in Minsk Qrupunun həmsədrləri bəyanat yaymışlar

Bu gün ATƏT-in Minsk Qrupunun həmsədrləri Bernar Fasye, Stiven Mənn və Yuri Merzlyakov bəyanat yaymışlar («APA»). Bəyanatda deyilir ki, həmsədlər Ermənistanla Azərbaycan arasında son vaxtlar müşahidə olunan gərginliyin artmasından, qüvvələrin təmas xəttində atəşkəs rejiminin müntəzəm pozulmasından, müharibə çağırışlarının artmasından, iki xalq arasında qarşılıqlı nifrətin güclənməsindən ciddi narahatdırlar. «ATƏT-in Minsk Qrupunun tərəflər arasında razılığa nail olmaq üçün ilk addımlar atdığı hazırki vəziyyətdə həmsədrlər tərəfləri atəşkəs rejiminə əməl etməyə, münaqişənin qızışmasına şərait yaradan açıq bəyanatlardan çəkinməyə, habelə danışıqlar nəticəsində əldə edilən yekunların qəbuluna ictimaiyyəti hazırlamaq üçün üzərlərinə götürdükləri öhdəlikləri yerinə yetirməyə çağırırlar». Həmsədrlər bəyan edirlər ki, hərbi əməliyyatların bərpası Qarabağ məsələsinin həllini uzun müddətə təxirə salacaq, eyni zamanda hər iki xalqa böyük itkilər və faciə gətirəcək, yeni qaçqınlar dalğasının yaranmasına, dağıntılara və dərin iqtisadi böhrana şərait yaradacaqdır. Bütün bunları nəzərə alaraq, ATƏT-in Minsk Qrupu tərəfləri bu ayın sonunda xarici işlər nazirlərinin qarşıdakı London və Frankfurt görüşlərinə xüsusi diqqət yetirməyə çağırır.

15.04.05, «Ekspress» qəzeti

Avropa İttifaqının üzvü olan ölkələrin xarici işlər nazirləri Qarabağ problemini müzakirə etdilər

Avropa İttifaqının üzvü olan ölkələrin xarici işlər nazirlərinin qeyri-rəsmi görüşündə Cənubi Qafqazdakı münaqişələr ətraflı müzakirə edildi. XİN başçıları Qarabağ, Cənubi Osetiya və Abxaziya problemləri ətrafında ətraflı fikir mübadiləsi apardılar.

İclasa sədrlik edən Lüksemburqun xarici işlər na
born bildirdi ki, Cənubi Qafqazda sabitlik və d
inkişafı istər Avropanın, istərsə də bütün dünyanı
yi üçün vacibdir. «Cənubi Qafqaz ölkələrinin Avr
siyasətinə qatılması bu məqsədlərin həyata keç
müstəsna əhəmiyyətə malikdir. Nəzərə almaq l
ilə Cənubi Qafqaz ölkələri arasında əlaqələrin
rilməsi həm yeni imkanların yaranması, həm də
lərlə əlaqədardır. Təhlükələr «dondurulmuş» mü
onların regionun iqtisadi və sosial inkişafına ma
əlaqədar yaranmış vəziyyətdən ibarətdir, imkanl
tin və demokratiyanın ümumi dəyərlərinin inkişa
tensialın aşkara çıxarılması aiddir». Müşavirədə
keçiriləcək Xarici İşlər Nazirləri Şurasının icla
Qafqaz ölkələri ilə əlaqələrin genişləndirməsi, el
ölkə üçün ayrıca fəaliyyət planının hazırlanma
müzakirə etmək haqqında qərar qəbul edildi.

16.04.05 «X

Xarici İşlər Nazirliyində London danışıqların yekunlarına dair ma konfransı keçirilmişdir

Xarici İşlər Nazirliyində Ermənistan və Azərb
işlər nazirləri arasında Dağlıq Qarabağ münaqiş
lanmasına dair Londonda keçirilmiş danışıqları
dair mətbuat konfransı keçirilmişdir. Brifinqdə çı
liyin əməkdaşı Hüseyn Hüseynov məlumat verdi
kı danışıqlar Praqa prosesi çərçivəsində aparılmış
rın təfsilatlarının konfidensiallığı barədə bəyanat
raq, H.Hüseynov arxada qalmış görüşü bütövlük
ciyyələndirdi. O, danışıqlar prosesinin gedişini m
ləndirdi və əlavə etdi ki, danışıqlar aprelin 27-d
davam etdiriləcəkdir.

XİN mətbuat xidmətinin rəhbəri Mətin Mirz
görə, danışıqlar prosesinin yeni formulu barədə,
çılarının hər biri ilə Minsk Qrupu həmsədrlərinin
rüşməsi barədə təklif ATƏT-in Minsk Qrupunun h
rəfindən verilmişdir. «Danışıqların hansı format
rəsmi Bakı üçün önəmli deyil. Bizim üçün əsas
danışıqlar davam etsin və münaqişənin nizamlan

rişli şərtlərə nail olunsun». Londondakı görüş zamanı Azərbaycan tərəfi Azərbaycanın hərbi əsirlərinin qaytarılması məsələsini bütün ciddiliyi ilə qoydu və bununla bağlı ciddi narahtlığını ifadə etdi. Bunun cavabında həmsədrlər bildirdilər ki, bu məsələ onların ciddi diqqəti altındadır. İki ölkə ictimaiyyətini kompromisslərə hazırlamaq zərurəti barədə həmsədrlərin söylədiyi fikirlərə münasibətini ifadə edərkən Mətin Mirzə bildirdi ki, Azərbaycan işğal olunmuş bütün ərazilərin azad edilməsi məsələsində heç bir güzəştə getmək niyyətində deyil. «Yeganə güzəşt münaqişəyə cəlb olunmuş bütün tərəflərin danışıqlar masası arxasına keçə bilməsi üçün tərəflər arasında etimad mühitinin yaradılmasından ibarət ola bilər».

18.04.05, «Zerkalo» qəzeti

Yuri Merzlyakov: «Ümid edirəm ki, Frankfurtda prezidentlərin görüşü məsələsinə aydınlıq gətiriləcəkdir»

Aprelin 27-də Frankfurtda Praqa prosesi çərçivəsində növbəti görüş keçiriləcəkdir. Bu görüşdə Minsk Qrupu həmsədrləri ilə yanaşı, yalnız Azərbaycanın xarici işlər naziri Elmar Məmmədyarov iştirak edəcəkdir. O bu görüşə Bakıda olan ATƏT-in Minsk Qrupunun amerikalı həmsədri Stiven Mənn ilə birlikdə gedəcəkdir. Bu gün «APA»ya verdiyi müsahibəsində ATƏT-in Minsk Qrupunun rusiyalı həmsədri Yuri Merzlyakov demişdir: «Xarici işlər naziri ilə ayrıca formatda aparılan söhbətlərdə vəziyyətin təfsilatlarını daha yaxşı öyrənmək olur. Bu mərhələdə tərəflərin mövqelərinin təfsilatlarını öyrənmək bizim üçün vacibdir ki, onları münaqişə tərəflərinə təqdim edə və ortaq məxrəcə gələ bilək». Onun sözlərinə görə, Frankfurtdan sonra həmsədrlər Avropa şəhərlərindən birində Ermənistanın xarici işlər naziri Vardan Oskanyanla görüşəcəklər. «London və Frankfurt görüşlərinin yekunları prezidentlər İlham Əliyevlə Robert Köçəryanın şəxsi görüşünə gətirib çıxara bilərmi?» sualına Minsk Qrupunun həmsədri belə cavab verdi: «Prezidentlərin danışılası sözləri həmişə var, biz həmsədrlərin də onlara deyiləsi sözlərimiz var. Frankfurtda biz prezidentlərin görüşü məsələsi ilə bağlı qəti cavab almağa ümid edirik». Yuri Merzlyakov erməni əsirliyində olan üç Azərbaycan hərbçisinin Azərbaycan tərəfinə qaytarılması məsələsinə də aydınlıq gətirdi. Xatırladaq ki, bu yaxınlarda İrəvanda rəsmi səfərdə olmuş ATƏT-in sədri Dmitri

Rupel hərbçilərin qaytarılması probleminin qəti h
nu demişdi, lakin onlar hələ də əsirlikdədirlər. Yu
vun fikrincə, əsirlərin qaytarılmasını atəşkəs xəttin
mürəkkəbləşdirmişdir. «Nə üçün ATƏT-in monito
xəttində atəşkəs rejiminin pozulduğu hissələrd
sualının cavabında Yuri Merzlyakov dedi: «Mon
rəflərlə razılaşdırıldıqdan sonra aparılır. Fəaliyyətc
şəxsi nümayəndəsi Anjey Kasperşikin sahə köm
çıxdıqları andan iki tərəfin təmas xəttindəki atəş

25.04.0

Tofiq Zülfüqarov: «Kişinyov sam beynəlxalq birliyin Dağlıq Qara problemina Pridnestrovye və Ab problemləri ilə eyni münasibətini ta

«GÖUAM-ın sonuncu sammitinin ən yaxşı na
iştirakçılarının mövcud problemlərin həllinə dai
gəlmələri oldu. Burada artıq belə bir fikrə gəlind
rovye, Abxaziya və Dağlıq Qarabağ problemlərin
da vahid standartlara əməl olunmalıdır. Bu, müsb
deyə GÖUAM-ın sammitində əldə olunmuş nəticə
şərh edərkən keçmiş xarici işlər naziri, politoloq T
rov bildirdi. Onun sözlərinə görə, indiyədək bey
eyni növ problemlərə müxtəlif cür yanaşırdı. «Bey
yin Pridnestrovye və Abxaziya problemlərinə mü
Dağlıq Qarabağ probleminə münasibətinə nisbə
təşkil edirdi. Bundan sonra ABŞ yuxarıda qeyd ed
lərə eyni cür yanaşacaqdır. Bu isə o deməkdir ki,
qişədə Rusiyanın rolu tanınacaqdır. Bizim üçün s
dan uğurlu nəticəsi ola bilməzdi».

Sammiti iqtisadi layihələrin həyata keçirilməsi
rən amil kimi də qiymətləndirən T. Zülfüqarov de
ca ikinci nailiyyətdir. «Doğrudur, GÖUAM ölkəl
məsələ neftin Qərbə nəqlidir. Lakin hələlik bu m
mi həllini tapmayıb. Bakı-Tiflis-Ceyhan neft kəm
veriləndən bir il sonra GÖUAM ölkələri bundan
edə bilərlər». Politoloqun fikrincə, sözügedən n
edən iqtisadi layihələr Şərqi Avropanın inkişafına
və ABŞ-ın «Yeni Avropa» layihəsinin də obyektid

Xatırladaq ki, GÖUAM ölkələrində Rusiya tər

qoyulan münaqişələrin həlli üçün beynəlxalq səviyyədə vahid mexanizmin yaradılması məsələsi Azərabycan prezidenti İlham Əliyev tərəfindən qaldırılmışdı. Bu təklifi GÖUAM-ın iştirakçısı olan digər ölkələr də dəstəkləmişdilər.

25.04.05, «APA»

T. Devis: «Biz Minsk Qrupunun mövcud strukturunu və onun həmsədrlərinin iş prinsiplərini dəyişməyə hazırlaşmırıq»

«Avropa Şurası Minsk Qrupunun strukturunu və onun həmsədrlərinin iş prinsiplərini dəyişməyə hazırlaşmır. Biz problemin həllində həmsədrlərə yardım göstərməyə çalışırıq». Bu bəyanatla Avropa Şurasının baş katibi Terri Devis çıxış etmişdir. O qeyd etmişdir ki, ATƏT-in Minsk Qrupunun üzərinə Qarabağ münaqişəşinin nizamlanması üzrə vasitəçilik missiyası düşür. AŞ baş katibinin fikrincə, həmsədrlər bu istiqamətdə böyük iş aparırlar: «Qarabağ məsələsi elə həll olunmalıdır ki, hər iki tərəfin maraqları təmin edilsin».

Hərbi əməliyyatların mümkünlüyü məsələsinə toxunarkən T. Devis dedi ki, tərəflərdən hər hansı biri bu istiqamətdə cəhdlər göstərərsə, Nazirlər Şurası Avropa Şurası Parlament Assambleyasının qərarını gözləmədən qabaqlayıcı tədbirlər görəcəkdir. AŞ baş katibi AŞPA-nın bu münaqişə üzrə məruzəçisi Devid Atkinson tərəfindən hazırlanmış məruzə barədə fikirlərini də bölüşdü: «Mən Devid Atkinson tərəfindən Qarabağ üzrə hazırlanmış məruzənin güc tətbiqinə səbəb ola biləcəyini düşünmürəm. Əksinə, orada vurğulanır ki, güc tətbiqi Qarabağ münaqişəsinin həlli vasitəsi ola bilməz».

28.04.05, «Ekspress» qəzeti

Rəfail Hüseynov: «AŞPA-ya ermənilərin Şuşadakı dağıdıcı əməllərini ifşa edən iki sənəd təqdim ediləcəkdir»

«Ermənilər tərəfindən Şuşada aparılan arxeoloji işlər təxribat xarakteri daşıyır. Vaxtilə onlar ermənilərin Qarabağa köçürülməsinin 150 illiyi ilə bağlı abidə ucaltmışdılar. Bu, Ermənistanın Azərbaycana qarşı atdığı təcavüzkar addımlardan biri idi. Ermənilərin təxribat xarakterli bu cür oyunları qondarma soyqı-

rımın 90 illiyinə həsr olunmuş çirkin işlərə aiddir
Bu bəyanatla «APA»nın müxbiri ilə söhbətind
nın Avropa Şurası Parlament Assambleyasındakı (
yəndə heyətinin üzvü deputat Rəfail Hüseynov
Onun sözlərinə görə, ermənilər tərəfindən Azı
dağıdılması, Azərbaycanın musiqisini, habelə mil
xörəklərini mənimsəmək cəhdləri haqqında məsə
Şurasının iclaslarında bir daha qaldırılacaqdır. De
di ki, AŞPA-ya təqdim edilmək üçün ermənilərin
dıcı əməllərini ifşa edən iki sənəd hazırlanmışdır.
həmçinin qeyd etdi ki, Avropa Şurası Ermənistanı t
mi tanımışdır.

19.04.(

Azərbaycan prezidenti İlham Əli Ermənistan prezidenti Robert Köçəryanla görüşü

«AzərTac»ın xüsusi müxbirinin verdiyi məlum
yın 15-də Varşavanın «Belveder» iqamətgahında
Respublikasının prezidenti İlham Əliyevin Erməni
kasının prezidenti Robert Köçəryanla görüşü olm
də ATƏT-in Minsk Qrupunun həmsədrləri, Rusiya
lər naziri Sergey Lavrov və Fransanın xarici işlər
Barnye iştirak etmişlər. Azərbaycanın və Ermənist
lər nazirləri və həmsədrlər dövlət başçılarına Erm
baycan Dağlıq Qarabağ münaqişəsinin sülh yolu
ması ilə bağlı aparılan danışıqların nəticələri ba
Praqa prosesi barədə hesabat vermişlər. Sonra pr
rüşü təkbətək davam etdirmişlər.
Azərbaycanın xarici işlər naziri Elmar Məmmə
listlərə görüş barədə məlumat verərək bildirmişd
davam etmiş görüşdə münaqişənin nizamlanması
təfsilatlar müzakirə olunmuşdur. Bəzi məsələlər ü
və razılaşmaya nail olunsa da, hər halda ümumi
sələlərin müzakirəsinə ehtiyac duyulur.
Elmar Məmmədyarov dedi: «Görüşdən sonra
Azərbaycanın və Ermənistanın xarici işlər nazirlər
rı xarici işlər nazirləri səviyyəsində davam etdirm
qa prosesində razıdlıq əldə olunan məsələlərdə
mühüm məqamlara dair müzakirələr aparmağ

Həmsədrlər də bu istiqamətdə işi davam etdirəcək və yaxın aylarda öz fikirlərini bildirəcəklər. Danışıqların formatı Azərbaycan tərəfi üçün prinsipial əhəmiyyət daşımır, əsas məsələ nəticədir, yəni Azərbaycanın ərazi bütövlüyü bərpa olunmalıdır».

16.05.05, «AzərTac» İA

Araz Əzimov: «Ermənistan tərəfi müzakirələrin davam etdirilməsinə hazırdır»

«Azərbaycan və Ermənistan prezidentlərinin Varşava görüşünü mühüm görüş kimi qiymətləndirmək lazımdır. Onun mühümlüyü onda idi ki, orada müzakirə olunan məsələlər bilavasitə nizamlanmaya aid idi». Bunu mayın 20-də Azərbaycanın xarici işlər nazirinin müavini Araz Əzimov bəyan etdi. Onun sözlərinə görə, Ermənistan tərəfinin müzakirələrin davam etdirilməsinə hazır olduğunu hesab etmək olar. Diplomat qeyd etdi ki, Varşava görüşündən sonra danışıqlar Azərbaycanın və Ermənistanın XİN başçıları səviyyəsində davam etdiriləcəkdir.

A. Əzimov qeyd etdi ki, prezidentlər səviyyəsində müzakirə olunmuş məsələlər arasında bir neçə elementlər olmuşdur. «Söhbət 7-9 elementdən gedir. Bunlar işğal olunmuş ərazilərdən Ermənistan qoşunlarının çıxarılması, həmin torpaqların geri qaytarılması, təhlükəsizliyin təmin olunması, yerli əhalinin geri qayıtması üçün şəraitin yaradılması, ərazilərin minalardan təmizlənməsi və bərpası məsələləridir. Eyni zamanda, razılaşdırılmışdır ki, həssas siyasi məsələlər sonrakı mərhələlərdə müzakirə oluna bilər». «Biz hesab edirik ki, bütün bu istiqamətlərdə aydınlıq var, bunun özünü də mühüm nailiyyət saymaq olar», - deyə A. Əzimov bildirdi. Nazir müavininin sözlərinə görə, işğal olunmuş ərazilərin azad edilməsi Azərbaycanın mövqeyinin əsas məğzini təşkil edir. «Lakin ərazilərin azad edilməsi hələ problemin tam həlli deyil. Oraya azərbaycanlı əhalinin qaytarılması, onun erməni əhalisi ilə birgə yaşayışı və mümkün siyasi problemlərin həlli kimi problemlər mövcuddur», - deyə diplomat vurğuladı.

O dedi ki, münaqişənin nizamlanması çərçivəsində bütün kommunikasiyalar, o cümlədən hazırda işğal altında olan Azərbaycan ərazilərindən keçən, sonra isə Mehri rayonu vasitəsilə Naxçıvana gedən dəmir yolu bərpa olunmalıdır. «Bu, təkcə Ermənistanın və Azərbaycanın deyil, Rusiya, Gürcüstan, Türkiyə və İranın da maraqlarına uyğundur, çünki bu, sadəcə iki ölkə-

ni birləşdirən dəmir yolu deyil. O, regional şəbə
səsidir. Büna görə də nizamlama çərçivəsində onu
yata keçirilməlidir», - deyə A. Əzimov bildirdi.

21.05.05, «

Elmar Məmmədyarovla Vardan Os arasında növbəti görüş iyunun 18-də keçiriləcəkdir

Həmsədrlərlə Azərbaycanın xarici işlər naziri
yın 27-də Bakıdakı görüş zamanı Azərbaycanın
nın xarici işlər nazirləri Elmar Məmmədyarovla V
yan arasında keçiriləcək növbəti görüşün vaxtı v
oldu. Görüş iyunun 18-də Fransanın paytaxtı Pa
cəkdir. Bunadək Minsk Qrupunun həmsədrləri
Bernar Fasye və Yuri Merzlyakov iyunun 8-də Av
tında V.Oskanyanla görüş keçirəcəklər.

03.06.

Elmar Məmmədyarov: «Biz azad o ərazilərdə yerləşdiriləcək qoşun n haqqında məsələni müzakirə ed

«Biz işğaldan azad olunacaq ərazilərdə yerləş
şun növləri haqqında məsələni müzakirə edirik»,
lə görüşündə bu bəyanatla çıxış edən xarici işlə
Məmmədyarov azərbaycanlıların azad olunacaq
yıtmasının vacibliyini vurğulamışdır. Nazirin sö
təhlükəsizlik məsələləri Ermənistanla ciddi səviyy
olunmuşdur. E.Məmmədyarov qeyd etmişdir ki, D
ğın erməni icması bizim ölkəmizdə Azərbaycan v
mi yaşamalıdırlar.

07.06.05, «M

Vladimir Kazimirov: «Ermənistan Az yeddi rayonu əvəzsiz qaytarmay

Qeyri-hökumət təşkilatlarının dəvəti ilə ATƏT-i
punun keçmiş rusiyalı həmsədri Vladimir Kazi
«Azərbaycanın geostrateji əhəmiyyəti» mövzusun

iştirak etmişdir. «APA»ya eksklüziv müsahibəsində V.Kazimirov dedi ki, Azərbaycanla Ermənistan arasında Dağlıq Qarabağ probleminin nizamlanmasına dair danışıqlarda təfsilatlar dəqiq müəyyən edilməyib: «Ermənistan Dağlıq Qarabağ ətrafında yerləşən yeddi rayonu Azərbaycana əvəzsiz qaytarmayacaq. Rayonların qaytarılması üçün çoxpilləli təminatlar lazımdır. Hər şeydən əvvəl Azərbaycan öz üzərinə konkret öhdəliklər götürməlidir, çünki sizin dövlət problemin güc yolu ilə həllinə daha çox meyllidir. Münaqişənin o biri tərəfləri - Ermənistan və Dağlıq Qarabağ üzərlərinə öhdəliklər götürməlidirlər. Həmsədr ölkələr, BMT-nin Təhlükəsizlik Şurası və ATƏT təminat verməlidirlər ki, atəşkəs sazişi imzalanandan sonra tərəflər güc tətbiqinə əl atmayacaqlar. Belə təminatlar olmasa, münaqişəni sülh yolu ilə həll etmək mümkün deyil. Əgər Azərbaycan münaqişənin güc yolu ilə həllinə əl atarsa, uğursuzğula düçar olacaqdır».

Kazimirov həmçinin qoşunların təmas xəttində atəşkəsin saxlanmasını zəruri hesab edir. «Atəşkəsin pozulması mənasız qurbanlar deməkdir. 1994-cü ildə atəşkəs sazişinə nail olunduqdan sonra dövlət başçılarının razılığı ilə Azərbaycan və Ermənistan sənəd imzaladılar. Bu sənəddə tərəflər arasında atəşkəs rejiminə nəzarət üzrə birbaşa əlaqə nəzərdə tutulur. Sənədə əsasən, hər hansı insident baş verərsə, özünü zərərçəkən hesab edən tərəf əks tərəfə yazılı məlumat verməlidir. Əks tərəf 6 saat ərzində insidentin səbəblərini nəzərdən keçirməli və baş verənlər barədə öz versiyasını bildirməlidir. Yalnız 7 saat keçdikdən sonra zərərçəkən tərəf insident barədə mətbuata məlumat verə və əks tərəfin versiyasını təqdim edə bilər. Təəssüf ki, bu qaydalara əməl olunmur. Özlərinin imzaladığı sazişə əməl etməyən münaqişə tərəflərinə kömək etməyə dəyərmi?».

V. Kazimirov ATƏT-in fəaliyyətdə olan sədrinin şəxsi nümayəndəsi Anjey Kasperçikin hansı tərəfin atəşkəsi pozduğunu qeydə almaq üçün mandata malik olmadığı barədə informasiyanı şübhəli adlandırdı: «Hazırda həmin mandatla bağlı sənəd əlimin altında yoxdur, amma Kasperşikə belə mandatın verilmədiyinə inanmıram».

08.06.05, «APA» İA

Dağlıq Qarabağ münaqişəsin nizamlanmasına dair Azərbaycan-Er danışıqları başlandı

Fransa paytaxtında Azərbaycan və Ermənistan nazirləri Elmar Məmmədyarovla Vardan Oskany görüşü keçirilir. «APA»ya XİN-dən verilən məlum vəlcə ATƏT-in Minsk Qrupunun həmsədrləri nazi ilə ayrıca müzakirələr aparacaq, sonra isə hər iki sitəçilərin iştirakı ilə birgə danışıqlar keçiriləcəkdi ki, apreldən başlayaraq nazirlər yalnız vasitəçilərl da danışıqlar aparırlar, eyni zamanda, həmin döv çıları bir-biri ilə görüşməyiblər.

Bu günkü görüşdə tərəflər yenə əvvəlki form hazırkı danışıqlar Praqa prosesinin davamı sayıl əlavə edək ki, bu görüş Azərbaycan və Ermənista rinin mayın 15-də keçirilmiş Varşava danışıqların zirlərin ilk görüşüdür.

17.06.05, «Yeni Mü

Xarici İşlər Nazirliyində brifi

«AzərTac»ın verdiyi məlumata görə, iyunun 2 lər nazirinin müavini Araz Əzimov Azərbaycan naziri Elmar Məmmədyarovun erməni həmkarı V yanla Ermənistan-Azərbaycan Dağlıq Qarabağ sülh yolu ilə nizamlanmasına dair iyunun 17-də rüşlə bağlı nazirlikdə brifinq keçirmişdir.

Son vaxtlar müşahidə olunan fəallığı qeyd ed mov görüşün vacib və faydalı olduğunu qeyd etdi verdi ki, ATƏT-in Minsk Qrupu həmsədrlərinin işt rilmiş görüşdə Praqa prosesi çərçivəsində hazırla ya daxil edilən məsələlər müzakirə olunmuşdur. lərin azad edilməsi, həmin ərazilərə əhalinin Dağlıq Qarabağa qayıdacaq azərbaycanlı əhalinin vətəndaşları olan erməni əhalisi ilə dinc yanaşı y min olunması, sonra isə Azərbaycanla Ermənistan qələrin normallaşması aiddir.

«Azərbaycan münaqişənin nizamlanmasını tək qaytarılmasında görmür», - deyə qeyd edən nazir

ğuladı ki, buraya həmçinin Dağlıq Qarabağın erməni mənşəli Azərbaycan vətəndaşlarının və azərbaycanlı əhalisinin sülh, əmin-amanlıq və əməkdaşlıq şəraitində normal birgə, yaşayışı, hər iki icmanın təmsil edildiyi birgə idarəetmə sisteminin yaradılması aiddir. Ərazilərin azad edilməsi Azərbaycan üçün prinsipial əhəmiyyət daşıyır. Bundan sonra digər məsələlərin həlli zərurəti yaranacaqdır. Bu, olduqca çətin və mürəkkəb prosesdir.

Nazir müavini məlumat verdi ki, Azərbaycan tərəfinin təklifinə əsasən, görüşdə əməkdaşlığın həyata keçirilməsi ilə əlaqədar olan, münaqişənin nizamlanması vasitəsi rolunu oynaya biləcək daha bir məsələ müzakirə olunmuşdur. Bu, danışıqlarda tez-tez toxunulan mövzulardan birinə - kommunikasiya vasitələrinin, nəqliyyat xətlərinin bərpasına aiddir. Belə ki, erməni tərəfi Dağlıq Qarabağda yaşayan erməni əhalisi ilə əlaqə qurulması bəhanəsi ilə ərazi iddialarına əl atmış, dəhliz məsələsini gündəliyə çıxarmışdır. Bu baxımdan Laçın ərazisindən keçən yolun birgə istifadəsi barədə Azərbaycanın təklifi görüşdə diqqətlə nəzərdən keçirilmişdir. Təklif Ağdam-Şuşa-Laçın-Gorus-Sisyan-Şahbuz yolunun bərpasından və hər iki tərəfin istifadəsinə verilməsindən ibarətdir. Yoldan istfiadə konstruktiv və praqmatik, habelə böyük siyasi əhəmiyyət kəsb edir, çünki münaqişə vəziyyətində olan iki ölkəni birləşdirən və bir neçə məntəqədən keçən bu yoldan istifadə edilməsi hər iki tərəfə xeyir gətirə bilər. Bu, həm də Dağlıq Qarabağda yaşayacaq azərbaycanlı və erməni əhalisi arasında etimadın bərqərar edilməsinə, əməkdaşlıq mexanizmlərinin inkişafına kömək edə bilər.

Araz Əzimov dedi: «Təklif hazırda müzakirə olunur və biz ümid edirik ki, əks tərəf bu təklifə müsbət cavab verəcəkdir».

Yoldan istifadə olunmasının ərazilərin işğaldan azad edilməsindən sonra mümkün olacağını vurğulayan nazir müavini qeyd etdi ki, bu, münaqişənin nizamlanmasında mühüm rol oynaya bilər.

20.06.05, «AzərTac» İA

Qarabağ problemi ilə bağlı yaradılmış AŞPA-nın alt komitəsinin ilk iclası keçirilmişdir

İyunun 23-də Qarabağ probleminin mövcudluğu ilə bağlı yaradılmış AŞPA-nın alt komitəsinin ilk iclası keçirilmişdir. Bu

barədə «APA»ya Azərbaycanın AŞPA-dakı nüma
nin rəhbəri, komitənin üzvü Səməd Seyidov mə
dir. Onun sözlərinə görə, ilk növbədə alt komitə
PA-nın keçmiş baş katibi lord Rassel Constonun
lənilmişdir. «Öz çıxışında R. Conston dedi ki, AŞ
sessiyasında qəbul edilmiş alt komitənin yaradı
qətnamənin beşinci bəndində Avropa Şurasına
muşdur ki, bu məsələni müzakirə olunmaq üçün
liyə çıxarsın və münaqişənin sülh yolu ilə nizam
töhfəsini versin. Bununla əlaqədar olaraq alt komi
də müntəzəm görüşlərin keçirilməsi barədə qər
mişdir».

S.Seyidovun söylədiyinə görə, növbəti görüş
12-də Parisdə keçirilməsi nəzərdə tutulmuşdur. «
şün gündəliyinə 2 məsələ daxil edilmişdir: 1) A
Qrupuna daxil olan ölkələrin mövqelərinin elan
ATƏT-in Minsk Qrupu həmsədrlərinin və ya onla
şəxslərin məlumatlarının dinlənilməsi və alt komi
iclaslarına onların dəvət olunması».

S.Seyidov həmçinin dedi ki, komitənin iclasla
lən informasiya əsasında komitə üzvlərinin bölg
nəzərdə tutulur.

24.06.(

Azərbaycan və Türkiyə həm Av Şurasında, həm də NATO-da b fəaliyyətlərini davam etdirməli

İyunun 29-30-da Türkiyənin baş naziri Rəcəb T
Azərbaycanda rəsmi səfərdə olmuşdur. Onun rə
Azərbaycan prezidenti administrasiyasında baş
onunla Azərbaycan prezidenti İlham Əliyev arası
aparılmışdır.

«Azərbaycan prezidenti bu gün bizi çox sevin
mat verdi ki, Şimali Kiprlə ticarət əlaqələri qurula
onunla Azərbaycan arasında çarter reysi açılaca
Türkiyənin baş naziri bildirmişdir. Azərbaycan və
Avropa Şurasında, həm də NATO-da birgə fəaliyy
eedirməlidirlər. Türkiyə bundan sonra da Azərba
verəcək və onu təklikdə buraxmayacaqdır, çünki
bağ probleminin həllinə Ankaranın yanaşması Ba

ilə üst-üstə düşür.

29.06.05, «AzərTac»

ATƏT-in Parlament Assambleyasının illik sessiyası

Vaşinqtonda ATƏT-in Parlament Assambleyasının illik sessiyası başlamışdır. Forumun proqramında demokratiya və terrorizmlə mübarizə, KİV-lərin müdafiəsi və insan hüquqları məsələləri vardır. Bundan başqa, Moldovada, Gürcüstanda vəziyyətə dair məruzələr, habelə ATƏT-in üzvü olan ölkələrin iqtisadi əməkdaşlığı məsələləri müzakirə olunacaqdır.

«Trend» İA

Azərbaycanın nümayəndə heyəti ATƏT-in Parlament Assambleyasının iclasında Qarabağ münaqişəsinə dair sənədin layihəsini təqdim etmişdir

«Turan»ın verdiyi məlumata görə, Azərbaycanın nümayəndə heyəti foruma Qarabağ münaqişəsinə dair sənədin layihəsini təqdim etmişdir, layihə bu təşkilatın üzvü olan ölkələri münaqişəni beynəlxalq hüquq əsasında və Azərbaycanın ərazi bütövlüyü nəzərə alınmaqla həll etməyə çağırır. Sənədin preambulasında Ermənistan silahlı qüvvələri tərəfindən Azərbaycan ərazisinin 20 faizinin işğal edilməsinə və bir milyondan artıq insanın qaçqına və məcburi köçkünə çevrilməsinə səbəb olan münaqişənin indiyədək həll olunmamasından dərin təəssüf ifadə edilir. Bundan başqa, Azərbaycanın işğal olunmuş ərazilərindən işğalçı qüvvələrin qeyd-şərtsiz çıxarılmasını tələb edən BMT Təhlükəsizlik Şurasının 822(1993), 853(1993), 874(1993), 884(1993) saylı qətnamələri, Azərbaycan ərazisinin bir hissəsinin Ermənistan qoşunları tərəfindən işğal olunmasından və Dağlıq Qarabağa separatçılar tərəfindən nəzarət olunmasından söhbət açan AŞPA-nın 1416 və 1690 saylı qətnamələri xatırladılır, işğal olunmuş Azərbaycan ərazilərinin Ermənistan hakimiyyəti tərəfindən məskunlaşdırılmasından təəssüf ifadə edilir, BMT qətnamələrini yerinə yetirməyə və hərbi əməliyyatlardan çəkinməyə, Azərbaycanın işğal olunmuş bütün ərazilərindən silahlı qüvvələri çıxarmağa çağırış səsləndirilir. Sessiyada «Əldən

çıxmış imkan - Dağlıq Qarabağ münaqişəsi haqqı
lər» adlı xüsusi məruzə ilə ATƏT-in Parlament As
Dağlıq Qarabağ üzrə xüsusi nümayəndəsi, İsveç
xarici işlər komitəsinin sədr müavini, «Yarl Hyar
deyşn» fondunun direktorlar şurasının üzvü Qora
çıxış edəcəkdir. Q.Lennmarker 2004-cü ildə Azər
mənistanda və münaqişə zonasında olmuşdur. Eh
du ki, onun məruzəsi ATƏT-in Parlament Assaml
çən il Edinburqda (Şotlandiya) keçirilmiş sessiyasın
ləcəkdir. Azərbaycan tərəfi ATƏT-in Parlament
tərəfindən Ermənistan-Azərbaycan münaqişəsinin
sına dair xüsusi qətnamənin qəbul olunmasında
mənistan tərəfi isə münaqişənin parlament ins
müzakirə olunmasının əleyhinə çıxış edir. Lakin a
vardır: Avropa Şurasının Parlament Assambleya
Qarabağ məsələsinə dair xüsusi qətnamə qəbul e

29.06.05

ATƏT-in Parlament Assambleyası (münaqişəsini «dondurulmuş» hesa

Q.Lennmarker öz məruzəsində Dağlıq Qaraba
nin təxirə salınmadan nizamlanmasının zəruriliyi
rakçılarının diqqətinə çatdıracaq. ATƏT-in nüma
pa təcrübəsinə istinad edərək, münaqişənin uzun
li yollarının axtarışına şərait yaradan dörd mühüm
sabatına daxil etmişdir: iştirakçı ölkələr milli təhlü
risk altında olmadığını hiss etməlidirlər; iştirakçı
mokratiya standartlarına, insan hüquqlarına, azlıql
rına hörmət nümayiş etdirilməlidir; iqtisadi inteqra
qarşılıqlı asılılıq yaradır və inkişafın təməli olarac
yə təsir göstərir; gediş-gəliş azadlığı, xüsusən gən
inteqrasiyanı daha da artırır.

Q.Lennmarkerin qətnaməsinin ilkin layihə
ATƏT-in Parlament Assambleyası Qarabağ müna
durulmuş» hesab etmir, çünki indiyədək təmas x
lar həlak olur, qaçqınlar və məcburi köçkünlər v
Parlament Assambleyası münaqişə tərəflərini pro
müddətli həlli axtarışını sadələşdirmək üçün Avro
lantika strukturlarının dəstəyi ilə daha fəal əməkd
Təşkilat Azərbaycan və Ermənistan parlamentlər

emosional bəyanatlar verməkdən qaçmağa çağırır. ATƏT-in Parlament Assambleyası vasitəçilik fəaliyyətində əsas rolu bu təşkilatın Minsk Qrupuna ayırır. Parlament Assambleyası Azərbaycana və Ermənistana Avropa strukturları tərəfindən dəstəklənən mövcud təkliflər əsasında «qələbə-qələbə» situasiyasını formalaşdırmaq yolu ilə getməyi tövsiyə edir. ATƏT-in Parlament Assambleyasının sessiyası ərəfəsində Avropa Şurasının baş katibi Terri Devis münaqişə tərəflərinə xəbərdarlıqlarla çıxış etmişdir, o, Ermənistanın ictimai televiziyasına müsahibəsində bildirmişdir ki, AŞ Qarabağ münaqişəsinin qızışdırılmasına və hərbi əməliyyatların bərpasına yol verməyəcək. «Əgər biz hərbi əməliyyatların bərpa olunacağına dair ciddi təhlükə görsək, dərhal qəti addımlar atacağıq», - deyə AŞ rəhbəri əmin etmişdir.

Eyni zamanda, ilkin məlumatlara görə, Q.Lennmarker tərəfindən hazırlanmış ATƏT-in Parlament Assambleyasının qətnamə layihəsində Ermənistan işğalçı ölkə, Azərbaycan isə ərazisinin bir hissəsi işğala məruz qalmış dövlət adlandırılmır. İşğal olunmuş ərazilərin azad edilməsi tələbinin olmaması fonunda iqtisadi əməkdaşlığa və hərəkət azadlığına çağırışlar Azərbaycan tərəfi üçün qəti şəkildə qəbuledilməzdir. Bununla əlaqədar olaraq Azərbaycanın nümayəndə heyəti sessiyada etirazlarla çıxış etmək niyyətindədir. Azərbaycanın nümayəndə heyətinin başçısı Səttar Səfərovun bildirdiyinə görə, Azərbaycanın tərəfi öz qətnamə layihəsini hazırlamışdır. Lakin sessiyada hər iki layihənin ayrılıqda müzakirə olunmaması üçün Azərbaycanın nümayəndə heyəti onları birləşdirməyi təklif etmişdir. Eyni zamanda, Səttar Səfərov vəd edir ki, «prinsipial məsələlərdə güzəştlər olmayacaqdır».

İyun 2005. «ANS», «Trend», «Turan» İA

XİN nümayəndəsi Qarabağda referendum keçirilməsini nəzərdə tutan sazişin hazırlandığı barədə məlumatları təkzib etdi

Dağlıq Qarabağın statusu haqqında referendum keçirilməsini nəzərdə tutan Qarabağ münaqişəsinin nizamlanmasına dair sazişin hazırlandığı barədə məlumatlar həqiqətə uyğun deyil. Bunu «Turan»ın müxbiri ilə söhbətində Azərbaycan XİN-in Mətbuat və İnformasiya Siyasəti İdarəsinin rəisi Tahir Tağızadə bildirdi. O qeyd etdi ki, Praqa prosesi çərçivəsində danışıqların

hazırkı mərhələsində 7-9 element müzakirə olun
şunların çıxarılması, məcburi köçkünlərin geri
kommunikasiyaların bərpası, etimadın bərqərar e
Qalan bütün məsələlər, o cümlədən Dağlıq Qara
sonrakı mərhələlərdə müzakirə predmeti olacaqdı
ğızadə qeyd etdi.

Eyni zamanda, o qeyd etdi ki, Azərbaycan Xİ
dəyişməz qalır: münaqişə yalnız Azərbaycanın ər
çərçivəsində həll oluna bilər. Dağlıq Qarabağın st
da referendumun keçirilməsinə gəldikdə, bu məs
kirəsi yalnız bütün azərbaycanlılar daimi yaşayış
tarıldıqdan sonra mümkündür. Sülh sazişinin 20
lərdə imzalanmasının mümkünlüyü barədə məlun
sibətini bildirərkən Tağızadə dedi ki, sənədin im
hansısa müddətlərindən danışmaq tezdir, çünki
üzərində iş hələ başlamayıb.

13.07.05

Qarabağ münaqişəsinin nizamlanı «mərhələli paket» variantı ətrafında həqiqətə uyğunluğu barədə mübə başlandı

Dünən Qarabağ münaqişəsinin nizamlanması
Minsk Qrupunun həmsədrləri Xankəndində oldul
lar «DQR rəhbərliyi» ilə görüşlər keçirdilər. Bu g
Ermənistanın prezidenti və xarici işlər naziri ilə d
racaqlar. Münaqişə tərəfləri arasında razılaşdırılm
sən, Azərbaycan və Ermənistan XİN başçılarının
şü avqustun 22-də Moskvada MDB ölkələrinin x
zirləri şurasının iclası müddətində keçiriləcəkdir.
da Tatarıstanın paytaxtı Kazanda iki ölkənin prezi
Əliyev və Robert Köçəryan görüşəcəklər.

Eyni zamanda, Azərbaycanda və Ermənistanda
nizamlanmasının sintezləşdirilmiş yeni «mərhələli
nın - Azərbaycanla Ermənistan arasında sülh sazi
hazırlanması prosesində baza hesab olunan planın
rəsi başlanmışdır. Vasitəçilər tərəfindən bunun tə
nə baxmayaraq, Ermənistan hökumətindəki mən
hənin baxılmaq üçün Kazanda prezidentlərə təklif
timalı barədə məlumat verirlər. Xatırladaq ki, layi

kasiyaların açılmasını, Dağlıq Qarabağ ətrafında işğal olunmuş 5 rayonun Azərbaycana qaytarılmasını, qaçqınların və məcburi köçkünlərin daimi yaşayış yerlərinə qaytarılmasını, münaqişə zonasında ATƏT-in sülhyaratma qüvvələrinin yerləşdirilməsini, regionun statusunun müəyyən edilməsi üçün 10-15 ildən sonra Dağlıq Qarabağda referendum keçirilməsini və sairəni nəzərdə tutur.

Dağlıq Qarabağda referendum keçirilməsi məsələsi Azərbaycan ictimaiyyəti tərəfindən «süngü ilə qarşılanmışdır». Bakıda hesab edirlər ki, bu, ərazi dəyişikliklərinin yolverilməzliyi barədə konstitusiya prinsipinin pozulmasıdır. Bundan başqa, Bakıda hesab edirlər ki, erməni icması üç mümkün variantdan hökmən müstəqilliyi və ya Azərbaycanla birləşməkdənsə Ermənistanla birləşməyi seçəcəkdir.

Qarabağın azərbaycanlı icmasının başçısı Nizami Bəhmənovun sözlərinə görə, Dağlıq Qarabağda referendum keçirilməsi təklifi danışıqlar prosesində müzakirə olunmayıb və bu məlumatı yayan erməni mənbələri ictimaiyyəti azdırırlar. N.Bəhmənov bildirir ki, «danışıqların gedişində bir çox məsələlərə dair razılaşma əldə etmək mümkün olmuşdur, lakin Ermənsitanda mürəkkəb siyasi vəziyyətlə əlaqədar olaraq mənbə bu cür məlumatı «daxildə istifadə edilmək» üçün verir» (mediaforum.az).

Qeyd edək ki, N.Bəhmənov hər halda danışıqların bütün təfsilatları barədə xəbərdar edilən şəxs deyil. Belə şəxslər yalnız yüksək rəhbərliyin nümayəndələri və ölkənin əsas diplomatları ola bilərlər. Buna görə də istisna deyil ki, Qarabağın azərbaycanlı icmasının başçısı sadəcə olaraq ən «həssas razılaşmalardan» xəbərdar deyil. Lakin ola da bilər ki, erməni mənbəyi həqiqətən məlumatı «daxildə istifadə edilmək» üçün verir. Xüsusən münaqişənin hər iki tərəfinin bundan tez-tez istifadə etdiyini nəzərə alsaq, bu mümkündür.

Azərbaycan prezidentinin xüsusi nümayəndəsi, xarici işlər nazirinin müavini Araz Əzimovun sözlərinə görə, «Qarabağda referendum keçirilməsi haqqında məlumat təxribat xarakteri daşıyır». Bununla belə, A.Əzimovun sonrakı sözləri həmin referendum ətrafında müzakirələrin aparıldığı barədə mülahizə yürütməyə imkan verir. Belə ki, A.Əzimov deyir ki, «15-20 ildən sonra orada nə olacağı hələ məlum deyil. Axı Qarabağa azərbaycanlılar da qayıdacaqlar» (məqalənin müəllifi K.Quluzadədir).

14.07.05, «Zerkalo» qəzeti

Araz Əzimov sülh əldə edilməsi üçü
şansların olmasından danışı

«İndi sülh əldə edilməsi üçün böyük şanslar
onları itirə bilər. Mən Ermənistan tərəfinə bu şa
etmək çağırışı ilə müraciət edirəm», - deyə ATƏT-i
pu həmsədrlərinin Azərbaycana və Ermənistana s
kunlarına həsr olunmuş dünənki mətbuat konfrans
lər nazirinin müavini Araz Əzimov bildirdi, eyni
mənilərin nəyi itirəcəyini dəqiqləşdirmədi. Bu b
agentliyi məlumat verir.

Əzimovun sözlərinə görə, həmsədrlərin Bakı
«səmərəli və məhsuldar» olmuşdur. «Bütün elem
sələlər müzakirə edilmişdir», - deyə Əzimov qeyd
manda, o, danışıqlar prosesini «ağır və mürəkkəb

«Demək olmaz ki, razılaşmalar əldə edilmişdir.
lərdə Azərbaycan konstruktivlik nümayiş etdirmiş
fin də konstruktiv olmasını istərdik, əks halda əld
riləcəkdir», - deyə Əzimov bildirdi. Ermənilərin b
rə dair mövqelərini Əzimov ümümiyyətlə qeyri-k
landırdı. «Son vaxtlar Ermənistan çoxsaylı mübahi
rə yol verir. Yalnız bir tərəfin maraqlarına cavab v
qaviləsi mümkün deyil», - deyə nazir müavini bil
lumat verdi ki, avqustun 26-da Kazanda keçiril
prezidentlərinin görüşünü hazırlamaq üçün av
Moskvada Ermənistan və Azərbaycanın XİN başçı
gözlənilir. Əzimovun sözlərinə görə, Ermənistan
lar prosesinə danışıqların mövzusu olmayan «yer
daxil etməyə çalışır.

O, həmçinin DQ-nin statusu ilə bağlı fikrini b
sözlərinə görə, bu məsələ yalnız DQ-nin ermən
canlı icmalarının birgə iştirakı ilə həll edilə bi
Dağlıq Qarabağda yaşayanların bir hissəsi xaric
mənilərdir. Azərbaycan vətəndaşları olan yerli er
də azərbaycanlılar öz statuslarını müəyyən etməl
üçün azərbaycanlı əhali azad ediləcək ərazilərə
şılıqlı inam və iqtisadi münasibətlər bərpa olunm
Əzimov bildirdi. O, Qarabağ ətrafında işğal olun
yalnız beşinin azad ediləcəyi barədə kütləvi info
lərində öncə yayılmış məlumatı təkzib etdi. «İndi

yeddi rayonun azad edilməsi məsələsi müzakirə olunur. Amma hansısa razılaşmalardan danışmaq hələ tezdir», - deyə nazir müavini bildirdi.

Əzimov Qarabağda gələcək referendum haqqında məlumatı qəti şəkildə təkzib etdi. «Referendum danışıqların predmeti deyil. Biz Azərbaycanın ərazi bütövlüyü çərçivəsində istənilən danışıqlara hazırıq. Azərbaycan Konstitusiyasına əsasən, referendum yalnız ümummilli ola bilər, əks halda referendum keçirilə bilməz», - deyə Əzimov bildirdi.

Ağdam-Şuşa-Laçın-Gorus-Şahbuz yolunun açılması münasibətlərin normallaşması işinə, xalqlar arasında əməkdaşlığın və etimadın bərpa olunmasına xidmət edəcəkdir. Bu məsələdə Minsk Qrupu həmsədrləri Azərbaycanı dəstəkləyirlər. Onun sözlərinə görə, Türkiyə də kommunikasiyaları açmağa hazırdır, söz Ermənistan tərəfinindir.

Eyni zamanda, ATƏT-in Parlament Assambleyasının katibliyi dünən Dağlıq Qarabağ münaqişəsi üzrə xüsusi nümayəndə Qoran Lennmarkerin ATƏT-in Parlament Assambleyasının Vaşinqtonda keçirilmiş iyul sessiyasının gedişində nəzərdən keçirilmiş «Misilsiz imkan - Dağlıq Qarabağ münaqişəsinə dair bəzi mülahizələr» adlı məruzəsinin mətnini açıqlamışdır.

«Trend»in verdiyi məlumata görə, Azərbaycanda və Ermənistanda geniş əks-səda doğurmuş məruzədə qeyd edilir ki, «tərəflər tarixi tamamilə müxtəlif cür şərh edirlər». Buna görə də «həqiqətin müəyyən edilməsi üzrə barışdırcı komissiya» keçmişin vahid və obyektiv şəkildə başa düşülməsinə nail olmağa çalışmalıdır. Bu, zərər çəkən və ədalətə nail olmaq istəyən insanlar üçün xüsusilə vacibdir.

Q.Lennmarker Azərbaycan-Ermənistan münaqişəsinin həllində Avropa təcrübəsindən istifadə etməyi təklif etmişdir. Konkret olaraq, dörd şərtin nəzərə alınmasının zəruriliyi qeyd olunur. Birincisi: iştirakçı ölkələr hiss etməlidirlər ki, onların milli təhlükəsizliyinə qarşı heç bir təhlükə yoxdur. Özünü təhlükəsiz hiss edən qonşuya malik olmaq elə öz təhlükəsizliyini təmin etmək deməkdir. İkincisi: yüksək demokratiya standartlarına, insan hüquqlarına, azlıqların hüquqlarına hörmət edilməlidir. Qeyri-demokratik hökumətlər öz mahiyyətləri etibarı ilə qeyri-sabitdirlər. Üçüncüsü: iqtisadi inteqrasiya ümumi çiçəklənmə əsasında möhkəm qarşılıqlı asılılıq yaradır və inkişafın etibarlı təməlidir, çünki bütün əhaliyə təsir göstərir. Ermənistan və Azərbaycan vətəndaşlarının layiqli Avropa həyat səviyyəsi-

nə malik olmalarına mane olan heç bir səbəb yox
cüsü: inteqrasiya prosesi vətəndaşların, xüsusən
rəkət azadlığı vasitəsilə möhkəmləndirilir.

ATƏT-in Parlament Assambleyasının xüsusi nü
fikrincə, Ermənistan və Azərbaycan Gürcüstanla
mi təhlükəsizlik, demokratiya və çiçəklənmə sah
lərdilər. Eyni zamanda, hərbsizləşdirilmiş zonalar
sistemi ən azı keçid dövründə mühüm əhəmiyy
caqdır. Bu məqsədlə, habelə monitorinqin və təhl
min edilməsi maraqları naminə Dağlıq Qarabağd
rafındakı Azərbaycan rayonlarında beynəlxalq qa
vələr yaradıla bilər.

Sənəddə qeyd edildiyinə görə, Ermənistanla
birləşdirən yolların və dəmiryol xətlərinin bərpası
hüm əhəmiyyətə malikdir. Ermənistanla Dağlıq Q
lə Naxçıvanla Azərbaycan arasında, möhkəm əl
malıdır.

Dağlıq Qarabağın statusuna gəldikdə, Q.Len
edir ki, Ermənistan və Azərbaycan tərəfindən mü
linin müasir inteqrasiya bazasında axtarılması
həllinin tapılmasını olduqca asanlaşdırmış olardı.
larsa və inteqrasiya olunmuş iqtisadi zona yara
üzərində nəzarətin rolu əvvəlki əhəmiyyətini iti
nunla bağlı daha az mübahisələr yaranacaqdır.

Eyni zamanda, Q.Lennmarker xatırlatdı ki, A
daxilində və Avropa ölkələrinin təcrübəsi nəz
Dağlıq Qarabağa dünyada mövcud olan ən yüks
vermək istərdi.

Dağlıq Qarabağa özəl xüsusiyyətlərini saxlam
rilməli, onun əhalisi inandırılmalıdır ki, onların hü
baycan çərçivəisndə etibarlı və müstəqil hüquq
silə qorunacaqdır. Sənəddə qeyd edilir ki, istənil
rəcəli muxtariyyətin təmin edilməsi üçün əhəmi
dəstəyi zəruridir, bu isə Azərbaycanın milli bü
yük yaradacaqdır.

Bununla belə, diqqəti Lennmarkerin məruzəsi
qama yönəltmək istərdik. Birincisi: yüksək demok
tlarına, insan hüquqlarına və sairəyə əməl edilmə
yi haqqında tələb ölkəmizdə qarşıdan gələn parla
rinin işığında Azərbaycan üçün xüsusilə aktual s

İkincisi: cənab Lennmarker sülh sazişinin imz

dirdə rəsmi Bakının Dağlıq Qarabağ qarşısında məsuliyyəti, o cümlədən maliyyə-büdcə məsuliyyəti barədə açıq-aşkar danışır, bu barədə «Zerkalo» dəfələrlə yazmışdır. Eyni zamanda, qarşılıqlı məsuliyyət barədə bir kəlmə də deyilmir.

(R. Mirqədirovun «Ermənilər Şuşada zəfər tağı tikməyə hazırlaşırlar» məqaləsi)
19.07.05, «Zerkalo» qəzeti

DQ-nin siyasi statusu yalnız azərbaycanlı əhalisi bölgəyə qayıtdıqdan sonra müəyyən edilə bilər

DQ-nin siyasi statusu yalnız azərbaycanlı əhalisi bölgəyə qayıtdıqdan sonra müəyyən edilə bilər. Özü də bu status yalnız Azərbaycanın ərazi bütövlüyü çərçivəsində mümkün ola bilər. Bunu dünən jurnalistlərlə söhbətində Azərbaycanın xarici işlər naziri Elmar Məmmədyarov bildirdi. Onun sözlərinə görə, Azərbaycan Dağlıq Qarabağa yüksək muxtariyyət statusu verməyə hazırdır. Məmmədyarov həmçinin qeyd etdi ki, Ermənistan və Azərbaycan prezidentlərinin avqustun 26-na nəzərdə tutulan görüşünün gündəliyi iki ölkənin XİN başçılarının avqutsun 23-də keçiriləcək danışıqlarının yekunlarından asılı olaraq müəyyənləşəcəkdir. Prezidentlər tərəfindən hər hansı sazişin imzalanmasının mümkünlüyü haqqında suala cavab verərkən Məmmədyarov bunun hələ tez olduğunu bildirdi.

Azərbaycan XİN-in başçısının qeyd etdiyinə görə, işğal olunmuş ərazilərin azad edilməsi və DQ-nin siyasi statusu haqqında danışıqlar ağır gedir. «Biz bəzi xırdalıqları razılaşdıra bildik. Lakin ümumən biz danışıqları davam etdirməliyik. ATƏT-in Minsk Qrupu bu məsələyə çox ciddi yanaşır. Təkliflər irəli sürür, danışıqlar prosesinə fəal kömək edir», - deyə nazir bildirdi.

Məmmədyarov bildirdi ki, Ermənistan həmişə DQ-nin təhlükəsizliyi haqqında məsələni qaldırır. Bununla bağlı Azərbaycan Ağdam-Xankəndi-Şuşa-Laçın-Gorus-Sisyan-Şahbuz-Sədərək avtomobil yolunun açılmasını təklif edir. Ermənistanı DQ ilə və Azərbaycanı Naxçıvan Muxtar Respublikası ilə birləşdirəcək bu yolun işləməsində hər iki tərəf maraqlıdır. Bundan başqa, hələ 1994-cü ildə ATƏT-in Budapeşt sammitində sülh sazişinin əldə olunacağı təqdirdə beynəlxalq sülhyaratma qüvvələrinin yerləşdirilməsi haqqında qərar qəbul edilmişdi.

Azərbaycanla Ermənistan arasında dəmir yolu xəttinin açıl-

masının mümkünlüyünə gəldikdə, Məmmədyaro
görə, onun işğal olunmuş ərazilərdən keçən hiss
dağılmışdır. Bu, faktaraşdırıcı missiya tərəfindən n
mişdir. Yolun bərpası üçün ən azı 2 il lazımdır.

22.07.05

İ.Əliyev: Beynəlxalq aləmdə müna
mərhələli həllinin tərəfdarlarının s

Son vaxtlar Qarabağ münaqişəsinin nizamlanm
də Azərbaycan üçün müsbət meyllər müşahidə ol
başqa, beynəlxalq aləmdə münaqişənin mərhələ
rəfdarlarının sayı artır. Bunu dövlət başçısı İlham
baycanın Quba rayonunun «Krasnoye selo» qəsəb
ləri qarşısında çıxış edərkən bildirdi. Əliyev həmç
di ki, son vaxtlar beynəlxalq vasitəçilər fəallaşmışl
binliyi artırır. Eyni zamanda, Əliyev qeyd etdi ki
öz mövqeyindən imtina etmək niyyətində deyil
muş ərazilərin azad edilməsi üçün bütün metodl
edəcəkdir. «Ötən il ölkənin hərbi büdcəsi 76% a
bu, son hədd deyil, gələn il hərbi quruculuğa ay
rin həcmi artacaqdır», - deyə Əliyev bildirdi.

«Eksp

«Dağlıq Qarabağ xalqı» məfhumu

«Ermənistanın xarici işlər naziri Vardan Oska
Qarabağ xalqı öz müqəddəratını həll etməlidir»
lar verərkən öz ifadələrində qeyri-dəqiq elementl

Çünki ayrıca «Dağlıq Qarabağ xalqı» məfhumu
tilə bu regionda birgə yaşayan Azərbaycan və er
əhali var və gələcəkdə danışıqlar prosesinin müv
sində də hər iki icma statusunun müəyyən olunm
iştirak edəcək». Bu fikirlərin müəllifi prezidentin
bağ münaqişəsinin nizamlanması üzrə şəxsi nüma
Əzimovdur. Onun sözlərinə görə, həmin ərazilə
mizləmə baş verib və əhali oradan qovulub. Azər
sı Dağlıq Qarabağa qayıtmalıdır. Status məsələs
bundan sonra demokratik şəraitdə hər iki icma o
halda baxmaq olar.

Araz Əzimov bildirib ki, rəsmi Bakı heç vaxt buna etiraz etməyib. «Azərbaycan nəinki bu məsələlərdən kənarda qalmayacaq, Ermənistanın status məsələsinin müzakirəsində iştirakına heç ehtiyac da olmayacaq. Çünki Azərbaycan öz ərazisində yaşayan icmalarla söhbət aparacaq».

Qondarma qurumun rəhbəri Arkadi Qukasyanın ATƏT-in fəaliyyətdə olan sədri Dmitri Rupelin onunla görüşməsini onları da danışıqlarda ayrıca tərəf olaraq iştirakının zəruriliyi kimi qiymətləndirməsinə gəldikdə isə, A.Əzimov bunu qeyri-ciddi sayır. Onun sözlərinə görə, Minsk Qrupunun öz mandatı var və bu mandata uyğun olaraq cənab Rupel Bakıda Dağlıq Qarabağın azərbaycanlı icmasının rəhbəri Nizami Bəhmənovla, İrəvanda isə erməni icmasının rəhbəri Arkadi Qukasyanla görüşüb. Bu görüş zamanı Qukasyan ayrıca bir tərəf kimi yox, sadəcə, icma rəhbəri kimi qəbul edilib.

«Üç nöqtə» qəzeti,
09.09.05

MƏMMƏDYAROVUN AÇIQLAMA ERMƏNİSTANDAN REAKSİY
«Köçəryan istefa verməyi daha üstü

Dünən Vyanada Ermənistan xarici işlər naziri A
qrupu həmsədrləri - Stiven Mənn (ABŞ), Bernar F
və Yuri Merzlyakovla (Rusiya) görüşüb. Elə dünən
xarici işlər naziri Vyanadan Vaşinqtona yola düşü
katibi Kondoliza Rays və prezidentin milli təhlük
lələri üzrə müşaviri Stiven Hedli ilə görüşəcək. Er
lərinə görə, bu görüşlərdə ikitərəfli əlaqələrlə yan
münaqişəsi və Ermənistan - Türkiyə münasibətləri
olunacaq.

Xatırladaq ki, Azərbaycan xarici işlər naziri Elm
yarov iki gün əvvəl bildirmişdi ki, XİN başçıların
şünün gündəliyində 7 - 9 elementin müzakirəsi d
mentlərdən hər biri ilə bağlı müzakirələr aparılaca
kının mövqeyini açıqlayan E.Məmmədyarov bildi
baycanın ərazi bütövlüyü birmənalı şəkildə bərpa
Diplomatın sözlərinə görə, danışıqlarda əraziləri
təmizlənməsi və işğal olunmuş rayonlardan qoşu
ması da müzakirə olunur.

Artıq qarşı tərəfdən E.Məmmədyarovun bu açı
reaksiyalar var. Ermənistan parlamentində təmsil
Birlik» partiyasının nümayəndəsi, NATO PA-dak
heyətinin üzvü Aleksandr Karapetyan bildirib ki, «
çəryan 7 rayonun qaytarılması barədə sənədi imz
istefa ərizəsini imzalamağı üstün tutar». Bu barəd
məxsus «Reqnum» agentliyi məlumat verib.

Dünən sabiq dövlət müşaviri Vəfa Quluzadə d
zamlanması çərçivəsində aparılan danışıqlara mü
rib. «Azərbaycanın geostrateji əhəmiyyəti» möv
nəlxalq konfransdan sonra jurnalistlərin suallarını c
V.Quluzadə deyib ki, danışıqlar imitasiya xarakte
na görə də, heç bir nəticə verməməsinə baxmay
cümlədən Avropa, ABŞ bu prosesdə maraqlıdır. O
Dağlıq Qarabağa bu gün üçün mövcud olan ən y
riyyət statusu vermək Azərbaycan dövlətçiliyinin s
«Buna görə də Azərbaycan siyasətçiləri bu mövc
məlidirlər. Azərbaycan öz vətəndaşları olan erm

hüquqları, vətəndaş hüquqları vəd edə bilər. Beynəlxalq təşkilatlar və hüquq da bunu tələb edir».

«Ayna» qəzeti, 09.06.05

Dmitri Rupel: «Konfliktin sülh yolu ilə həlli üçün danışıqlar davam etdirilməlidir»

Bakıda səfərdə olan ATƏT sədri Dağlıq Qarabağın Azərbaycanlı İcmasını əmin edib ki, ermənilər işğal altında olan ərazilərdən çıxarılacaq

ATƏT-in fəaliyyətdə olan sədri, Sloveniya Respublikasının xarici işlər naziri Dmitri Rupelin rəhbərlik etdiyi nümayəndə heyəti Bakıya səfərə gəlib. Nümayəndə heyəti səfər ərəfəsində dövlət rəsmiləri və ölkədə fəaliyyət göstərən siyasi partiyaların və qeyri-hökumət təşkilatlarının nümayəndələri ilə bir sıra görüşlər keçiriblər. ATƏT sədrini dünən prezident İlham Əliyev də qəbul edib. Görüş zamanı Ermənistan-Azərbaycan, Dağlıq Qarabağ münaqişəsinin həllilə bağlı aparılan danışıqlar, münaqişənin nizama salınması perspektivləri, ölkəmizdə qarşıdan gələn parlament seçkilərinə hazırlıq, Azərbaycan-ATƏT əməkdaşlığı və qarşılıqlı maraq doğuran bir sıra digər məsələlər müzakirə olunub.

D.Rupel eyni zamanda Qarabağın azərbaycanlı icmasının rəhbəri Nizami Bəhmənovla da görüşüb. ATƏT sədri ilə görüşdə müzakirə olunan məsələlərlə bağlı jurnalistlərə məlumat verən N.Bəhmənov görüşü yüksək qiymətləndirib: «Biz bir sıra məsələləri qaldırdıq. Birinci məsələ ondan ibarət idi ki, həmsədrlər Kazan görüşündən əldə olunan bütün nəticələri sənəd kimi hazırlamalı idi və bu niyə baş tutmayıb? İkincisi, Kazanda prezidentlərin görüşü və Rupelin regiona səfəri ərəfəsində Ermənistanın dövlət başçısı bilə-bilə separatçı Dağlıq Qarabağ rejiminin müstəqilliyi ilə bağlı keçirilən tədbirlərdə iştirak edib. Biz ondan xahiş etdik ki, Ermənistanda olarkən indiki sülh danışıqlarının getdiyi bir zamanda R.Köçəryanın atdığı bu addımı araşdırsın. Təklifimizin biri də Azərbaycan hökumətinin BMT qarşısında işğal altında olan ərazilərdən qovulmuş azərbaycanlıların evlərində ermənilərin yerləşdirilməsi məsələsi ilə bağlı idi. Bu məsələ faktaraşdırıcı missiya tərəfindən təsdiq olunaraq ATƏT-ə verilib. Sual etdik ki, ATƏT sədri olaraq niyə görə siz buna reaksiya vermirsiniz? Hər hansı bəyanatla, sərt mövqe ilə

çıxış etmirsiniz. İşğal altında olan ərazilərdə bu gi
fər erməni yerləşdirilib. Bunun qarşısı alınmalıdı
nov söhbət zamanı seçkilərə toxunulduğunu d
Onun sözlərinə görə, ATƏT sədrindən fəaliyyəti b
122 saylı Xankəndi seçki dairəsindən erməni əsill
vətəndaşlarının siyahısının tərtib edilməsində kö
«Bu gün Dağlıq Qarabağın digər ərazilərində er
Azərbaycan vətəndaşları yaşayır və onların bir his
rejimlə barışmır. Biz Azərbaycan olaraq onları öz
mız hesab edirik».

Rupel N.Bəhmənova Kazan görüşündə çox bö
manın əldə olunduğunu deyib. Dağlıq Qarabağı
icması tərəfindən səslənən təklifləri Ermənistan
görüşdə qaldıracağını deyən ATƏT sədri faktaraş
nın təqdim etdiyi məlumatların üzərində işlədikl
Rupel N.Bəhmənovu əmin edib ki, işğal altında o
qeyri-qanuni yerləşdirilmiş erməni əhalisi hansı y
sun oradan çıxarılacaq.

«Biz danışıqlar xatirinə danışıq aparmırıq. 7-9
də yaxınlaşma var. Burada Dağlıq Qarabağa qay
canlıların hüquqlarından, orada yaşayan erməni
tanla birbaşa əlaqələrindən, Ağdam-Xankəndi-
yolunun açılmasından söhbət gedir. Hazırda əhal
sı, 7 rayonun boşaldılması, Dağlıq Qarabağda ya
rın öz doğma yurdlarına qayıtması məsələləri üzə
lar gedir. Razılaşma o zaman olacaq ki, tərəflər s
imzalayacaqlar», deyə Bəhmənov əlavə edib.

N.Bəhmənov Minsk Qrupu çərçivəsində icma
dən danışıqlara qatılmasını mümkün sayıb: «Mə
nə keçən dəfə bildirdmişdim ki, mandatıma uyğ
larla Dağlıq Qarabağa gedib orada, öz doğulduğu
nışıqlar aparmağa hazıram. Hazırda bunun üzə
Azərbaycan tərəfi buna razıdır. Ola bilsin ki, erm
na razılıq versin».

«5.

«RUSİYA AZƏRBAYCAN ƏRAZİLƏRİNİ İŞĞAL ETDİYİNİ ETİRAF ETMƏLİDİR»

Bu bəyanatın müəllifi olan politoloq Vəfa Quluzadə ermənipərəst Vladimir Kazimirovun da payını verdi

Azərbaycanın «Sivilizasiya» və İngiltərənin «Links» təşkilatlarının birgə təşəbbüsü ilə «Azərbaycanın geostrateji əhəmiyyəti» adı altında beynəlxalq konfrans.

V.Kazimirov:

«Hərbi əməliyyatlar başlayacağı təqdirdə tərəflərin döyüşlərdə itkiləri əvvəlki müharibədən qat-qat çox olacaq ki, bu da hər bir dövlətin ümumi inkişafına katastrofik zərbə vuracaq», - deyə vurğulayan V.Kazimirov münaqişənin həll olunması üçün nə rəsmi Bakının tələb etdiyi işğal olunmuş torpaqların azad olunmasını, nə də Ermənistanın öncə status tələbini problemin həlli üçün prioritet yol saymadı.

Vəfa Quluzadə çıxışında Rusiyanın regionda artıq sülh yaratmaq şansını əldən verdiyini dedi. Keçmiş müşavir imzalanacaq sülh sazişinin memarının ABŞ olacağını diqqətə çəkdi. «Rusiya özü dondurulmuş münaqişəni yaratdı. İndi Azərbaycan NATO və ABŞ bazalarını bura dəvət edir. Rusiya isə bu təklifə qısqanclıqla yanaşmağa başlayıb. Amerikanın maraqları bu bölgədə istənilən səviyyədə təmin olunduğuna görə Rusiya öz qulları olan erməniləri irəli itələmək cəsarətində deyil».

«Ayna» qəzeti,
06.09.2005

Dağlıq Qarabağ münaqişəsi yenidən Assambleyasının müzakirəsinə çı

R.Musabəyovun fikrincə, ermənilərin hadisə mək imkanı yoxdur

BMT Baş Assambleyasının 59-cu sessiyasın üçün uğurlu saymaq olar. Belə ki, sessiyanın çıxa yəsində Azərbaycanın işğal olunmuş ərazilərin dair məsələ 163-cü bənd kimi 60-cı sessiyanın gü lınıb. Azərbaycanın BMT yanında daimi nümayən iyev məsələ ilə 'bağlı şərh verərkən bildirib kl, Bir lər Təşkilatının Baş Assambleyası prinsipial mövq dirərək, Azərbaycanın ədalətli addımını dəstəklə hüm məsələlərin müzakirəsini davam etdirməyi q da öz növbəsində işğal olunmuş ərazilərin azad runda vaclb siyasi-diplomatik amildir. Rəsmi Bak sözsüz ki, erməniləri razı sala bilməzdi və onlar m dəliyinə salınmasına ciddi etiraz edib. Rəsmi İ edən nümayəndə heyəti Baş Assambleyanın bu ad vat olaraq, Ermənistanın danışıqlar prosesindən k bəyan ediblər. Bəzi ekspertlər isə bunu İrəvanı dəyərləndirirlər.

Hadisələrin bu cür axını ölkəmizin siyasi eksp dən də diqqətlə izlənilir. Politoloq Rasim Mus edir ki, BMT Baş Assambleyasının sözügedən ad tan-Azərbaycan, Dağlıq Qarabağ münaqişəsinin tənzimlənməsi istiqamətində aparılan danışıqlard üçün müsbət əhəmiyyət kəsb edir. Onun sözlər həm də Ermənistana qarşı ciddi təzyiqdir. R.Mus etdi ki, son dövrlər ermənilər münaqişənin tənzi bağlı bir neçə dəfə təzyiqlərin şahidi olublar. Onl Azərbaycan hakimiyyəti tərəfindən atılıb. Rasim fikrincə, hərbi büdcənin artırılması istiqamətində Əüyevin göstərişləri uğurlu addımdır və bu da Erm çı təzyiq vasitəsi hesab oluna bilər. Politoloqur olaylann istədiyimiz kimi nəticələnməsi üçün pro dən düzgün nəticələr çıxarmaq lazımdır. Nəticə i düzgün hesablanmasından asılıdır. «Konkret ola çıxardığı qərardan danışsaq, vurğulamaq yerinə d

rada əsas məqam qurumda təmsil olunan döviətlərin Azərbaycanın ədalətli mövqeyini müdafiə etməsindən asılıdır. Əgər yenə də yalnız İslam Konfransı təşkilatına üzv dövlətlər Azərbaycanı müdafiə etsə, bu zaman hər hansı bir nəticə haqqında danışmaq sadəlövhlük olardı. Əksinə, qurumda təmsil olunan nəhəng dövlətlər - ABŞ, Çin, Rusiya, Avropa dövlətləri məsələ ilə bağlı sona qədər mövqelərində qalsalar, yəni onlar Azərbaycanın ədalətli, beynəlxalq hüquqi prinsiplərə uyğun olan bu mövqeyini müdafiə etsələr, biz bunun bəhrəsini görəcəyik»,- deyə R.Musabəyov qeyd etdi. O, əlavə etdi ki, Ermənistan bir çox Avropa ölkələrindən aldığı maliyyə hesabına hegemonluq etməyə çalışır. Bu nəhəng dövlətlərin bölgə ilə bağlı qeyd edilən istiqamətdə siyasətlərinin dəyişməsi Ermənistanın məhvinə gətirib çıxaracaq. Nəticədə Ermənistanın hakimiyyəti qeyri-konstruktiv mövqeyindən geri çəkilməyə məcbur olacaq.

Politoloq İrəvan rəsmisinin danışıqlardan kənarlaşacaqları ilə bağlı fikrinə münasibət bildirərkən dedi ki, bu cür bəyanatın heç bir əhəmiyyəti yoxdur. Çünki Ermənistan həm iqtisadi, həm hərbi, həm də siyasi anlamlı hadisələrə təsir etmək imkanına malik deyil. Odur ki, onların bəyanatını təzyiq vasitəsi kimi qəbul etmək düzgün olmaz. Bu, sadəcə manevr formasıdır və qeyd etməliyik ki, heç də düzgün seçilməmiş formadır. «Əgər sabah Birləşmiş Ştatlar və yaxud Rusiya Ermənistana desə ki, bundan sonra sizə ayrılan yardımları dayandıracağıq, onda Ermənistan nə edəcək?», deyə R.Musabəyov qeyd etdi.

Rasim Musabəyov son dövrələr beynəlxalq təşkilatların və bir sıra xarici dövlətlərin Dağlıq Qarabağ münaqişəsinə baxışında dəyişikliklərin hiss olunduğunu söylədi. Onun sözlərinə görə əgər əvvəllər nəhəng qüvvələr müharibəyə tarixi gerçəklik prizmasından yanaşırdılarsa, indi reallıqları hesablayırlar. Münaqişənin həll olunmaması səbəbləri haqqında düzgün qənaətlər çıxarmağa çalışır və görürlər ki, Azərbaycan sülh danışıqlarının davam etdirilməsində müsbət nəticələnməsində maraqlıdır. Bu da nəticədə bizim mövqeyimizə uyğun bəyanatların səsləndirilməsinin gətirib çıxarır. Ancaq arzu olunardı ki, bu əməllər sözdə yox, işdə özünü göstərsin.

«Yeni Azərbaycan» qəzeti,
16.09.2005

Parisin Qarabağ sirləri
Münaqişə labirintindən çıxış yolları ç

Qeyd etdiyimiz kimi, sentyabrın 12-də Parisdə
sı Parlament Assambleyasının yanvar sessiyasında
bağ münaqişəsi üzrə məruzəçi, ingiltərəli deputat
sonun hesabatı ilə əlaqədar qəbul olunmuş qətn
məqsədi ilə yaradılmış alt komitənin ikinci iclası

İclasa komitə üzvlərindən savayı, Minsk qrup
həmsədri Yuri Merzlyakov və fransalı həmsədr
amerikalı həmsədri əvəz edən ABŞ Dövlət Departa
mayəndəsi Con Krosbi, ölkəmizin xarici işlər nazi
Araz Əzimov, Ermənistan Xarici İşlər Nazirliyinin
si Varucan Nersisyan, ATƏT-in təmsilçisi Anji Ka
Parlament Assambleyasının Dağlıq Qarabağ mü
məruzəçisi Qoran Lenmarker, Avropa Birliyinin
xüsusi nümayəndəsi Heyki Talvitiye və Böyük
«Links» qeyri-hökumət təşkilatının rəhbəri Denni
dəvət edilmişdilər. «Müzakirələrin əvvəlkilərdən
da olub ki, başqa müzakirələr zamanı daha çox
müraciət edilirdisə, indiki iclasda münaqişənin b
quq normalarına uyğun həlli yolları axtarıldı», -
nin üzvü, Azərbaycan parlamentinin AŞ PA-dak
heyətinin rəhbəri Səməd Seyidov «AzərTAc»a m
bildirib.

Onun sözlərinə görə, müzakirələr obyektiv xa
münaqişənin həll olunması istiqamətində geniş fi
si aparılıb.

«Təbii ki, bir iclasın nəticəsi kimi, bu mün
olunması və yaxud hər hansı bir qətnamənin q
mümkün deyil. Amma bizim üçün vacib olan belə
bul edildi ki, AŞ PA yanvar sessiyasında qəbul olu
yerinə yetirilməsi ilə daha fəal məşğul olsun və h
da bununla bağlı görüşlər keçirilsin.

Məhz bunun davamı olaraq, qurumun oktyabr
nacaq payız sessiyasında Azərbaycan və Ermənist
də heyətləri arasında görüşlərin keçirilməsi qərar
kabrda isə siyasi komitə çərçivəsində alt komitən
lasının keçirilməsi planlaşdırılır» deyən S.Seyidov
həmin iclasda bu sahədə görülmüş işlər və nəticə

olunacaq.

Onun sözlərinə görə, çox ehtimal ki, gələn ilin yanvar sessiyasında komitə gördüyü işlərlə əlaqədar AŞ PA bürosuna məlumat verəcək: «Bu məlumatın nəticəsi kimi, biz növbəti addımlar haqqında düşünməliyik. Biz bu işi AŞ PA-da qətiyyətlə davam etdirəcək, münaqişə tam həll olunana qədər onun gündəlikdə saxlanılmasında israrlı olacağıq», - deyə o qeyd edib.

İclasda problemlə bağlı həqiqətləri əks etdirən çıxışlarla yanaşı, hansısa qeyri-obyektiv fikirlər də səslənib. «Bu da təbiidir. Əgər bütün çıxışlar obyektiv olsaydı, yəqin ki, problem çoxdan öz həllini tapmış olardı. Amma məsələ tam həllini tapmadığına görə məhz belə bir komitənin yaradılması qərara alınıb» deyən S.Seyidov qeyd edib ki, komitə hansısa beynəlxalq təşkilatı əvəz etmək fikrində deyil. O, dəyərli təkliflər verməklə bu münaqişənin həllində yardımçı rolu oynayır və bununla bağlı müzakirələr aparır. «Ona görə də belə dinləmələr əhəmiyyətlidir. Biz belə dinləmələrdə həmişə fəal iştirak etmişik və bundan sonra da edəcəyik», - deyə S.Seyidov qeyd edib.

Qeyd edək ki, ATƏT-in xüsusi nümayəndəsi Qoran Lenmarker çıxışında diqqəti Dağlıq Qarabağa ən yüksək muxtariyyət statusunun verilməsi məsələsinə yönəldib. Azərbaycan tərəfi isə ərazi bütövlüyünü yeganə şərt kimi irəli sürüb.

Dünən AŞ PA-nın siyasi komitəsinin toplantısı keçirilib. Azərbaycanın AŞ PA-dakı nümayəndə heyətinin üzvü Asim Mollazadə bildirib ki, toplantıda Dağlıq Qarabağ üzrə alt komitənin bir gün öncə müzakirə etdiyi məsələlərə baxılıb. A.Mollazadə Qarabağ münaqişəsi ilə bağlı siyasi komitədə çıxış edib. Siyasi komitə alt komitənin qərarını təsdiq edib. Siyasi komitə Qarabağ məsələsinin AŞ PA-nın oktyabr sessiyası zamanı müzakirəyə çıxarılması barədə qərar qəbul edib.

Ermənistan parlamentinin vitse-spikeri, AŞ PA-dakı erməni nümayəndə heyətinin rəhbəri Tiqran Torosyan isə Dağlıq Qarabağ üzrə alt komitənin dinləmələrini müsbət qiymətləndirib. Onun sözlərinə görə, «Links» təşkilatının nümayəndəsi Denis Samut münaqişənin tarixi və indiki vəziyyətini təsvir edib. «Məruzə maraqlı və təkmil olmaqla yanaşı, münaqişə barədə obyektiv fikri formalaşdırırdı», - deyə T.Torosyan bildirib.

«Həmsədrlərin çıxışının əsas ideyası odur ki, Dağlıq Qarabağ münaqişəsini ayrı-ayrılıqda ərazi bütövlüyü və xalqların müqəddaratını təyin etmək prinsiplərinə əsaslanaraq nizamlamaq mümkün deyil. Helsinki razılaşmasının hər iki prinsipinin

tətbiq olunması zəruridir» fikri çıxış edən Min
həmsədrləri səsləndirib.

«Rusiya nümayəndə heyətinin rəhbəri Konsta
qeyd etdi ki, münaqişələrin müxtəlif səbəbləri var
dən müxtəlif həll yolları olmalıdır. Eyni zamanda
ki, Avropa Şurası ATƏT-in fəaliyyətini təkrarlama
rılacaq qərar isə həm ərazi bütövlüyünü, həm də
qəddəratını təyinetmə hüququnu nəzərə almal
T.Torosyan bəyan edib.

Onun sözlərinə görə, Türkiyə nümayəndə hey
Azərbaycanın mövqeyini müdafiə edib.

T.Torosyan bildirib ki, münaqişənin tənzimlən
mandatlar dəqiq bölünməlidir. Onun fikrincə, tən
sələləri ilə ATƏT-in Minsk qrupu məşğul olmalıdı
rası isə münaqişənin tənzimlənməsi üçün zəruri
yaradılmasına çalışmalıdır. «Bu məsələ AŞ-nin ma
mənistan və Azərbaycanın AŞ qarşısında götürdü
rə tam uyğun gəlir», - deyə o bildirib. O qeyd e
Qarabağ nümayəndələri olmadan münaqişənin t
sində müsbət nəticə əldə etmək mümkün olmaya

Buna münasibətini açıqlayan Azərbaycan
Dağlıq Qarabağ münaqişəsi üzrə xüsusi núma
Əzimov «ATV»yə bildirib ki, ermənilərin istəyi
həlli üçün əsas ola bilməz. «Biz cəmiyyətdə yaşa
likdə yox. Ona görə də beynəlxalq hüququn prins
larına riayət olunmalıdır».

Əzimov iclasda bir daha bildirib ki, münaqişən
yalnız bir model mümkündür: Dağlıq Qarabağın
su Azərbaycanın ərazi bütövlüyü çərçivəsində mü
lə bilər. Bu bir şərtdir və bunun təmin olunması
əvvəlki kimi erməni, azərbaycanlı əhali birgə yaş

Xüsusi nümayəndə onu da xatırladıb ki, 1975
edilmiş Helsinki yekun aktına əsasən, hər bir mill
dəratını yalnız yaşadığı dövlətin ərazi bütövlüyü
təmin edə bilər.

C.MƏ

«

Ermənistan danışıqlar prosesini boykot edə bilər

Vəfa Quluzadə: «Onsuz da bu danışıqların mənası yoxdur» Dağlıq Qarabağ münaqişəsi ilə bağlı məsələnin BMT Baş Assambleyasının 60-cı sessiyasının gündəliyinə salınması Ermənistan tərəfindən birmənalı qarşılanmadı.

Rəsmi Bakının 60-cı sessiyada bu məsələnin qaldırılmayacağı barədə verdiyi vədin özünü doğrultmadığını iddia edən təcavüzkar ölkənin rəsmi şəxsləri bəyan edib ki, məsələ BMT Baş Assambleyasında müzakirəyə çıxarıldığı təqdirdə Ermənistan danışıqlardan çıxacaq.

Onu da qeyd edək ki, Ermənistan XİN-in bu açıqlaması bir növ hədə-qorxu məqsədi daşısa da, ekspertlər Ermənistan tərəfinin danışıqlardan çıxması ilə bağlı qərar qəbul etməsinə ehtiyac olduğunu bildirirlər.

«Ermənistan onsuz da danışıqlardan çıxıb. 94-cü ildən bəri aparılan danışıqlar heç bir nəticə vermirsə, bu danışıqların mənası yoxdur», - deyə məsələyə münasibət bildirən xarici siyasət məsələləri üzrə keçmiş dövlət müşaviri, politoloq Vəfa Quluzadə bildirib ki, artıq məsələni uzatmağa ehtiyac yoxdur. Onun sözlərinə görə, istər Ermənistan, istərsə də Qarabağdakı qondarma qurumun rəhbərliyi dəfələrlə bəyan edib ki, onlar Dağlıq Qarabağa müstəqillik verilməsini tələb edirlər. «Belə olan halda Azərbaycan da öz sərt mövqeyini ortaya qoymalı və açıq şəkildə bəyan edilməlidir ki, Azərbaycan Qarabağa müstəqillik verməyəcək». Vəfa Quluzadə onu da bildirib ki, DQ-lə məsələnin BMT Baş Assambleyasının sessiyasının gündəliyinə salınması Azərbaycan üçün mühüm imkanlar yaradır. «Çünki Azərbaycan tərəfi bu müzakirələrdə BMT TŞ-nin qəbul etdiyi qətnamələrə əməl edilməməsi məsələsini qaldıraraq yeni qətnamənin qəbul edilməsini tələb etməlidir. Hər yerdə düşmənə öz gücünü göstərmək lazımdır» - söyləyən politoloq rəsmi Bakının məsələ ilə bağlı passiv mövqe tutmasını da xoşagələn hal hesab etmir.

Vəfa Quluzadə onu da bildirib ki, DQ məsələsinin BMT-nin Baş Assambleyasının gündəliyinə salınması təkcə Ermənistanı deyil, həm də onun himayəçisi olan Rusiyanı qıcıqlandırır. Ona görə də BMT-dəki müzakirələr başlayan ərəfədə rəsmi Moskva

regiondakı qondarma qurumların rəhbərlərinin R
tında bir araya gəlməsinə şərait yaradıb. «Mən b
mirəm ki, Azərbaycan bu məsələdə niyə susur» s
Quluzadənin fikrincə, Rusiya prezidenti Vladimir
ğı olmadan heç bir tanınmamış qurumun rəhbərl
lantı keçirə bilməz. «Amma Rusiya qondarma
«DQR», Cənubi Osetiya, Dnestryanının rəhbərlə
masını təşkil etməklə regiondakı maraqları namin
tifadə etməyə çalışır. Bunun özü də göstərir ki, C
leminin həllini istəməyən ölkə ilk növbədə Rus
münaqişə bölgələrində öz maraqlarını təmin etmə
baycana və Gürcüstana bu yolla təsir etmək istə
qun fikrincə, BMT Baş Assambleyasında aparılan
nəticəsi olaraq hər hansı qərar qəbul olunmasa b
can hökuməti məsələni ciddi şəkildə gündəmə
«Bu, təkcə BMT-də deyil, digər beynəlxalq tə
müntəzəm şəkildə qaldırılmalıdı» - deyən Vəfa
mənistanın narazılığının anlaşılan olduğunu bild
belə, o hesab edir ki, rəsmi Bakının məsələyə sərt
siya verməməsi yaranmış imkanın əldən çıxmasın
ra bilər. «Çünki artıq danışıqların taleyi məlumdu
dər aparılan danışıqlar da mənasız və nəticə etib
dır».

«.

«Biz indi detallar üzərində daha daq işləməyə başlamalıyıq»

Elmar Məmmədyarov hər şeyin «Praqa pros sində getdiyini vurğulayıb

«Oktyabrın ikinci yarısında ATƏT-in Minsk qru
kalı həmsədri Stiven Mənn Bakıya gələcək. Bun
belə planlaşdırılır ki, həmsədrlər özləri regiona
Çox güman ki, onlar noyabrın axırı-dekabrın əvvə
ya gələcəklər». Bu fikirləri dünən xarici işlər nazir
mədyarov jurnalistlərə verdiyi açıqlamasında
E.Məmmədyarov Azərbaycan və Ermənistan xarici
rinin növbəti görüşünün vaxtı haqqında da aç
«Əgər həmsədrlərin noyabrın sonlarında regiona g
fəri baş tutmasa, onda biz planlaşdırırıq ki, xarici
səviyyəsində görüş ATƏT-ə üzv olan ölkələrin xar

lərinin Lyublyanada keçiriləcək görüşü çərçivəsində olsun». Nazir bu görüşün dekabrın 4-5-də baş tutacağını istisna etməyib.

E.Məmmədyarov Azərbaycan və Ermənistan prezidentlərinin Kazan görüşündən sonra münaqişə ətrafında yaranmış vəziyyətlə bağlı fikirlərini də nəzərə çatdırıb: «Vəziyyət belədir ki, tərəflər artıq öz təkliflərini həmsədrlərə təqdim edib. Artıq bu təkliflər həmsədrlərdə var. İndiki halda isə xarici işlər nazirləri arasında görüş keçirməyə ehtiyacın olub-olmadığını deyə bilmərəm. Danışıqların hansı mərhələ üzrə davam etdiriləcəyini həmsədrlər müəyyənləşdirəcək». Nazir qeyd edib ki, hazırda danışıqlar konseptual səviyyədə getdiyinə görə hansı mərhələ üzrə davam etdiriləcəyini dəqiq söyləmək bir qədər çətindir.

«Biz indi detallar üzərində daha dəqiq şəkildə işləməyə başlamalıyıq» deyən E.Məmmədyarov bundan əvvəlki danışıqlarda müzakirə olunan 7-9 elementin gündəlikdə qalıb-qalmamasına da toxunub. Bildirib ki, həmin elementlər müzakirələrin predmeti olaraq qalır: «Yenilik barədə isə söz demək hələlik tezdir. Çünki biz bunun üçün ilk növbədə konseptual şəkildə olan danışıqları aparmalıyıq. Həmsədrlər deyirlər ki, danışıqlar daha fəal ola bilər. Ancaq bunun üçün hər iki tərəf konseptual şəkildə ortada olan konsepsiyanı təsdiqləməlidir. Ona görə də hələlik dəyişikliklərdən danışmaq tezdir. Bunu bilmək üçün ən azı 3-4 görüş keçirmək lazımdır».

E.Məmmədyarov «Praqa prosesi»nin gündəmdən çıxdığı barədə səslənən fikirlərə isə belə münasibət bildirib: «Hər şey «Praqa prosesi» çərçivəsində gedir. «Praqa prosesi» çərçivəsində isə problemin mərhələ-mərhələ həlli nəzərdə tutulur. İndi hansı məsələni birinci mərhələyə, hansı məsələni isə ikinci mərhələyə salmaq kimi məsələlər müzakirə olunur». E.Məmmədyarov bildirib ki, danışıqlar prosesində olan əsas irəliləyiş «Praqa prosesi»nin təsdiqlənməsidir. Nazir bu prosesi çərçivəsində gündəlikdə duran birinci məsələnin ərazilərin boşaldılması olduğunu da deyib: «Bu proses artıq təsdiq olunub və onun çərçivəsində biz işləyirik. Birinci olaraq gərək işğal olunmuş torpaqlar azad olunsun. Bundan sonra təhlükəsizlik məsələləri, ərazilərin minalardan təmizlənməsi həyata keçirilməlidir. Təhlükəsizlik məsələləri ilə yanaşı, sülhməramlıların gətirilməsi, donor ölkələrin konfransının keçirilməsi kimi məsələlər də bu prosesin tərkibindədir. Bu, təqribən 7-9 elementdir. Amma hansı məsələlərin birinci, hansı məsələlərin isə sonraya saxla-

nılacağı haqqında danışmaq tezdir».

O ki qaldı bundan əvvəlki danışıqlar zamanı t
da əldə olunmuş razılaşmaların qüvvədə qalıb-
nazir bildirib ki, bir neçə məsələ ilə bağlı əldə
lıqlar qüvvədə qalır. Onun sözlərinə görə, bunlar
lərin minalardan təmizlənməsi, yol, iqtisadi prob
və digər məsələlərdir.

«Ka

Araz Əzimov Dağlıq Qarabağ referendumu mümkünsüz sa

Azərbaycan xarici işlər nazirinin müavini, Qar
şəsinin tənzimlənməsi üzrə danışıqlarda Azərbay
tinin xüsusi nümayəndəsi Araz Əzimov Dağlıq Q
nilərinin öz müstəqilliklərilə bağlı referendumun
dair mülahizələrini əsassız hesab edir.

İyulun 18-də Bakıda keçirdiyi mətbuat konfran
ki, Azərbaycanın əsas qanununa görə hər hansı b
ölkənin bir hissəsində deyil, yalnız ümumrespub
keçirilə bilər və dünyanın bütün ölkələri Azərb
bütövlüyünü tanıdığına görə bu referendumun nət
mayacaq.

Araz Əzimov həmçinin hazırda danışıqlarda
şansların əldə olunduğunu bildirdi və Ermənista
şanslardan istifadə etməyə çağırdı.

Araz Əzimov Azərbaycanla Ermənistanın m
olduğundan, danışıqların çox mürəkkəb getdiyini
dediyinə görə, buna baxmayaraq, Azərbaycan da
struktiv yanaşmağa çalışır və buna sübut Ağdamd
perspektivdə isə Türkiyəyə qədər uzana biləcək y
ilə bağlı təklifdir.

Ermənistan tərəfinin Dağlıq Qarabağ ermən
müstəqilliklə bağlı referendum keçirməsi məsələs
kən, Araz Əzimov bunun Azərbaycan konstitusiy
duğuna görə heç bir nəticə verməyəcəyini dedi.

Azərbaycan prezidentinin xüsusi nümayəndəsi
naqişəsinin tənzimlənməsi üzrə danışıqlarda Az
finin qarşılıqlı güzəştlərə hazır olduğunu dedi.

Onun bildirdiyinə görə, Minsk qrupunun həmsədrləri və hətta Ermənistan tərəfi də son vaxtlar Azərbaycanın danışıqlarda çox konstruktiv təkliflərlə çıxış etdiyini etiraf edirlər. Elə bu səbəbdən Araz Əzimov qarşı tərəfə müraciətlə çıxış etdi.

«Hazırda biz çox yüksək şanslar əldə etmişik. Qarşı tərəf bunu anlamalıdır və məsələni sülh yolu ilə həll etmək imkanından qaçmamalıdır».

Araz Əzimov həmçinin bildirdi ki, Azərbaycan hökuməti ölkənin ərazi bütövlüyünün bərpa edildiyi və işğal olunmuş ərazilərin boşaldıldığı halda Azərbaycanın Dağlıq Qarabağ bölgəsində yaşayan erməni əhalisi ilə istənilən əməkdaşlığa hazırdır.

18 İyul, 2005

V hissə

Dağlıq Qarabağın azərb
sı

Bu hissədə təqdim etdiy
lar icmanın yaranması, fəa
cəmiyyətdə tutduğu mövqe
muşdur. Bununla yanaşı, ic
çilərinin münaqişənin həlli
ləri və həyata keçirdikləri t
də məlumatlar verilmişdir.

Dağlıq Qarabağın Azərbaycanlı icmasının inkişaf perspektivləri

Neçə illərdir ki, Dağlıq Qarabağın Azərbaycanlı icması yalnız bir şəxsin timsalında yerli və beynəlxalq ictimaiyyətə təqdim olunur. Bu şəxs, Şuşa rayon İcra Hakimiyyətinin başçısı Nizami Bəhmənovdur. Əslində DQ-ın Azərbaycan icması daha çox beynəlxalq aləm üçün təqdim olunur, nəinki yerli ictimaiyyət üçün. Bəlkə doğrudan da dövlət məmurları hesab edirlər ki, yerli icmanın işlərini elə Şuşa rayonunun icra başçısı apara bilər? Digər ərazi subyektlərinin sakinləri də bu təyinatı və onun funksiyasını elə Şuşa icra başçısı kimi də qəbul edirlər. Təsadüfi deyil ki, elə icma rəhbəri funksiyasında N.Bəhmənov ictimaiyyətin, mətbuatın yadına ATƏT-in Minsk qrupu həmsədrlərinin Bakıya səfəri, AR Xarici İşlər Nazirlyində DQ məsələsi ilə bağlı keçirilən görüşlər, münaqişənin həlli ilə bağlı Bakıda səfərdə olan beynəlxalq təşkilatlarn nümayəndələri ilə müzakirələr zamanı yada düşür. Baxmayaraq ki, onun istənilən resurslara malik olmasının təmin olunması və ölkədə və xaricdə güclü iş aparması birinci növbədə dövlətin və onunla intensiv əlaqələrin saxlanılması isə Azərbaycan diasporunun marağı olmalıdır.

Bəs, N.Bəhmənovun funksiyası DQ Azərbaycanlı icması üçün nəyə görə lazımdır?

- Dövlət səviyyəsində DQ münaqişəsinin həlli ilə bağlı tədbirlərin həyata keçirilməsi təşəbbüsü ilə çıxış etmək, dövlət siyasətinin formalaşmasına yardımçı olmaq,
- Cəmiyyətdə DQ münaqişəsi ilə bağlı müzakirələr təşkil etmək,
- DQ-ın tarixi, mədəniyyəti, keçmişi, bu günü ilə bağlı yerli və beynəlxalq ictimaiyyətə məlumat çatdırmaq,
- Munaqişənin həllinə dəstək ola biləcək DQ icmasının fəal ictimai liderlərini hazırlamaq və onları istiqamətləndirmək,
- Xaricdə yaşayan azərbaycanlılar arasında DQ ilə bağlı tədbirlərin həyata keçirilməsinə nail olmaq,
- DQ münaqişəsinin həlli ilə bağlı təkliflər paketi ilə çıxış etmək,
- Sülhyaratma prosesi ilə bağlı konsepsiya hazırlamaq və onu həyata keçirmək,
- DQ-ın erməni icması ilə əlaqələrin qurulmasına nail olmaq,

- Erməni icması ilə bağlı ümumi məsələlərin
planlaşdırmaq və onu həyata keçirmək,

Təəssüf ki, icmanın yuxarıda göstərilən istiq
fəaliyyəti azdır və əgər doğrudan da yuxarıda s
bağlı hər hansı konkret fikirləri olsaydı, indiyə k
ilə məşğul olan insanlar bunu çox yaxşı bilərdilər.
şəxslərin iş stolunun üstündə icma tərəfindən haz
sənədlər toplusu ola bilərdi. Real iş üçün çalışan
nin ən yaxın məsləhətçisi dövlət məmurları ilə ya
lərlə təmasda olan konfliktoloqlar olmalı idi.

Azərbaycan icması indiyə kimi özünütəsdiq v
təmasların qurulması istiqamətində əhəmiyyətli b
bilməyib. İcmanın maraqlarını beynəlxalq aləmd
biləcək komanda yetişdirilməyib və hətta buna p
adamlar icmaya yaxın buraxılmayıblar. Mənim
1996-cı ildə Praqa şəhərində keçiriləcək konfrans
ci dil bilən DQ-dan olan bir nəfəri tapmaq necə
ma məhz belə tədbirlərin keçirilməsində özünün
nı göstərməli və öz mənafeyini qorumaqdan ötrü
rlar yetişdirməli idi. İndi DQ Azərbaycanlı icması
lati strukturu olmadığından, icma nümayndələri d
ətrafı rayonlardan olan məcbüri köçkünlərin hesab
yətini cəmiyyətə təqdim edə bilmişdir. Müqayisə
olsaq, məcburi köçkünlər daha kompakt yaşayırl
təşkilatlanmaq imkanları daha genişdir. DQ-dan
isə əsasən ya öz qohumlarının himayəsində, ya d
rində zəbt olunmuş mənzillərdə məskunlaşmışlar.
birlərini birgə planlaşdırmağın özü məhz hən
müxtəlif ünvanlarda məskunlaşması ucbatından m
liklər yaratmışdır.

DQ-ın Azərbaycanlı və erməni icması ilə müna
radılmasını və danışıqlar prosesində iştirakını sübu
cü ildə Bişkek şəhərində imzalanmış atəşkəs m
və ATƏT Minsk Qrupu həmsədrlərinin regiona s
keçirdiyi görüşlərdən başqa heç nəyi göstərmək m
Yalnız bu münasibətlərin qurulması istiqamətində
əsasən rəsmi danışıqların dəstəklənməsindən baş
xidmət etməyib. Bəlkə də hələ çoxları üçün ciddi
icmalararası münasibətlərin bərpa olunması və i
məsi istiqamətində Azərbaycan hökumətinin özü n

lıdır. Buna misal kimi Xarici İşlər Nazirliyi 2005-ci ilin iyun ayının 14-də bəyanatla çıxış edərək icmalar arasında münasibətlərin qurulmasının vacibliyini qeyd etmişdir. Ancaq icmanın özünün bu istiqamətdə hazırsızlığı belə görüşlərin keçirilməsinə və təmaslara mane olur.

Bir neçə il bundan əvvəl bizim DQ-a səfərlərimiz zamanı orada yaşayan insanlarla görüşlərdən sonra belə qənaətə gəlmişdik ki, şuşalılardan ibarət bir qrupun öz yaxınlarının qəbirlərinin ziyarət etməsi, Şuşa məscidinə baş çəkilməsi və orada təmir işlərinin aparılması üçün icma nümayəndələri ilə söhbət aparaq. Azərbaycan İnsan Hüquqlarını Müdafiə Mərkəzinin direktoru Eldar Zeynalovun verdiyi bu təklif, mətbuatda əks olunmasına baxmayaraq, icma reaksiya vermədi.

Bu gün rəsmi olaraq DQ-ın Azərbaycan icmasını bütün rəsmi və qeyri-rəsmi görüşlərdə Nizami Bəhmənov təmsil edir. Lakin münaqişə ilə bağlı proseslərdə Qarabağ Azadlıq Təşkilatı cəmiyyətin rəyini əks etdirən bir qurum kimi bəzən ictimaiyyət tərəfindən elə icma kimi tanınır. QAT danışıqlar prosesinin gedişini izləməklə istər beynəlxalq təşkilatlar, istərsə də Azərbaycan rəsmilərinin münaqişə ilə bağlı səsləndirdiyi fikirləri şərh edir, etiraz aksiyaları və debatlar təşkil edir.

Dağlıq Qarabağın Azərbaycan

«Son Dəqiqə» İnternet sayti

Qarabağ probleminin tarixindən danışanda ar
nin başlama və davam etmə tarixinin hər an uza
di oluruq. Münaqişə başlayarkən heç ağlımıza da
bu, 15 il davam edə bilər. Amma bu, bir reallıqdı
rabağ probleminin 16-cı ilini yaşayırıq. Bu müd
Qarabağ torpaqlarının bir qarışını da geri qaytara b
tamam başqa bir mövzudur. Amma qarabağlılard
mal bir icma belə formalaşdırıb üzə çıxarmağa na

Diqqət yetirin: ermənilər hələ 1988-ci ildə Qar
malarını yaratdılar, təbliğat apardılar və ən son
rəhbərlərini Ermənistan Respublikasının prezident
dəsə Qarabağ əhalisinin sözünü deyə biləcək, a
masda olan icma yoxdur. Bu gün Qarabağın sad
Qarabağın Azərbaycan icmasının varlığından xə
Amma belə bir icma var. Ona Şuşa şəhərinin icra
mi Bəhmənov rəhbərlik edir. Biz araşdırmamızda
yaranma tarixilə bərabər, nə üçün fəal olmaması
gətirməyə çalışacağıq.

İcma necə yarandı?

1992-ci ildə Minsk Qrupu formalaşarkən erm
quruma öz icmalarının rəhbərlərini göndərmişdilə
can tərəfinin də öz icmasının olması vacib idi. Am
idi. Ona görə formal da olsa, belə bir icmanın yar
dəmə gəldi. O zaman Prezident Aparatı işğal ol
larla birlikdə belə bir icma yaratmağa başlasa da
punun İtaliyada keçirilən toplantısı yaxınlaşdığı üç
kirələr yarımçıq saxlanıldı. Və planlaşdırılan iş baş
Cəbhə hakimiyyətinin icma adından konfransda
üçün Nizami Bəhmənovu müvəqqəti olaraq icman
yin etdilər.

Nizami Bəhmənovu kim icma rəhbəri seçdi

Cəbhə hakimiyyətində dövlət katibi Əli Kərim
çisi olan və N.Bəhmənovun icma rəhbəri kimi tə
sında iştirak edən Hüseyn Naibov həmin toplantı
lama verərək, N.Bəhmənovun həqiqətən müvəqq

yin edildiyini bildirdi. «Ermənilər və beynəlxalq təşkilatlar çox hallandırırdılar ki, Qarabağın erməni icması var, amma azərbaycanlıların yox. Ona görə biz də Azərbaycan icmasını yaratmalı olduq. İşğal olunmuş rayonların rəhbərləri bu məsələyə cəlb olunmaqla icmanı formalaşdırdıq. İlkin variantda bir neçə namizəd vardı. Amma sonra Şuşa qədim şəhər, Qarabağ ərazisində əhəmiyyətli məkan olduğundan elə onun rəhbərinin icmaya rəhbərliyi müsbət qarşılandı. Bu baxımdan da biz Nizami Bəhmənovun namizədliyinin üzərində dayandıq».

Bəhmənovun bu vəzifəyə sərəncamla yox, sadəcə tapşırıqla gəldiyini deyən müsahibimiz Prezident Aparatında Hidayət Orucovun sədrliyilə keçirilən toplantıda onun rəhbər elan olunduğunu bildirdi. Bu da geniş toplantı yox, sadəcə o vaxt işğal olunmuş rayonların rəhbərlərinin iştirakı ilə qəbul edilib. Bunun üçünsə hansısa səsvermə və ya başqa prosedurlar olmayıb. Amma bu, müvəqqəti bir məsələ imiş və az müddətdən sonra qarabağlıların konfransının keçirilməsi və seçki yolu ilə icmaya rəhbərin seçilməsi planlaşdırılırmış. Amma hakimiyyət dəyişdiyindən bunlar baş tutmayıb.

Konfrans keçirilsəydi, Bəhmənov icma rəhbəri olmayacaqdı

1992-93-cü illərdə Şuşa icra başçısının müavini vəzifəsində çalışan Kərim Kərimli Qarabağın Azərbaycan icmasının məhz bu adla yaradılması ilə bağlı o zaman konkret iş görülmədiyini deyir. Onun sözlərinə görə, o zaman icmanın formalaşdırılması istiqamətində Prezident Aparatında dəfələrlə müşavirələr keçirilib. Amma məhz «Dağlıq Qarabağın Azərbaycan icması» adı üzərində dayanılmayıb. «Sadəcə N.Bəhmənov müvəqqəti olaraq rəhbər təyin edildi və amma o bu gün də öz funksiyasını davam etdirir. Ötən on il ərzindəsə icmanın formalaşması inkişafı istiqamətində səmərəli bir addım atılması üçün cəhd olmayıb».

K.Kərimli konfrans olacağı halda özünün icmanın rəhbəri olmasının gözlənildiyini deyir. Amma məsələ hazırlanmadığından, konfrans, təsis yığıncağı olmadığından bu səlahiyyət müvəqqəti olaraq icra başçısına həvalə edilib. «O da məhz Şuşanın icra başçısı olduğundan və o dövrdə işğal olunan rayonların içində ən populyarı olduğundan irəli gəldi. Amma onun dövlət tərəfindən bu vəzifəyə təyin olunması ilə bağlı heç bir sənəd yoxdur. Qarabağlılar da seçki keçirib onu özlərinə rəh-

bər seçməyiblər. Sadəcə o, dövlətin sözəbaxan bi
və hara istəyirlər göndərirlər, əvvəlcədən necə
zimləyirlər. O da maraqlarını təmin edir».

İcma niyə fəallaşmır?

İcmanın bugünkü fəaliyyətilə razılaşmayan K.K
konkret səbəblərinin olduğunu deyir. «Birincisi, r
riyar deyirdi ki, «bizdən irəlidədir avropalılar, işi i
rır onlar». İndi iş başında olanlar işbilənlər deyil.
caranlar qıraqda qalıblar, onların fəallaşmasına sü
yaradılır. Nizami Bəhmənov Şvimmer, Terri Devis
onun sağında və solunda əyləşənlərin kimliyini ç
Onun solunda Şuşa icra başçısının Şuşa şəhəri üzı
nümayəndəsi Vaqif Hüseynov əyləşir. Yəni bir nö
na tabe olan adamdır. Sağ tərəfindəsə orta məktəb
N.Bəhmənovun qudası Sevil Babayeva əyləşir.
adamlar və qohumlar çıxış edir, çox zaman da d
əvvəlilə axırı bilinmir. N.Bəhmənov nəinki Qarab
şanın da icmasının rəhbəri kimi fəaliyyət göstərmi
lara gedəndə heç kimlə məsləhətləşmir. Sadəcə z
gəl, o da gəlir».

Müsahibimiz hətta icma rəhbərliyinin qeyri-cid
dığını da bildirir. Belə ki, onun sözlərinə görə, h
nəlxalq konfrans keçiriləndə Azərbaycana dəvətn
lir. Amma tədbirə icma nümayəndəsi yox, İH-d
şəxs göndərilir. «Bu günlərdə mədəniyyət şöbəsin
hid Abbasovu konfransa göndərmişdilər. Onun k
işlə məşğul olduğu bəlli deyil. Amma qayıdanda
kanalında çıxış edir ki, «ermənilər bizdən qorxurl
vardılar ki, gəlin, qayıdırıq sizin tərkibinizə. Onla
lər». Təsəvvür edin, İlham Əliyev dünyanı gəzir
həll eləsin, amma Z.Abbasov elə çıxış edir ki, sa
razıdır, amma bizim hökumət yox. İcma bu cür a
iş görür».

Əşrəf Mehdiyev: «Qarabağ icmasının rəhbəı

Qeyrət Partiyasının sədri Əşrəf Mehdiyevsə də
bağ icması bir nəfərdən ibarətdir. Ona görə də h
icma adlandırmaq olmaz. «Buna görə də 1999-cu
ğın 17 rayonunun hər birindən 5-6 nəfərdən ibaı
Azərbaycan İcmasını yaratdıq. Bu isə böyük səs-k

du. Nizami Bəhmənov baş yoldu ki, məni prezident təyin edib. Amma biz qurultay çağırdıq və mən sədr seçildim. İndi Qarabağın Azərbaycan icmasının rəhbəri mənəm, Nizami Bəhmənov yox. Biz də müəyyən iş aparmaq fikrindəydik. Ancaq bizə heç imkan vermir».

Ə.Mehdiyev onun yaratdığı icmanın tam səlahiyyətli qurum olduğunu iddia edir. Dediyinə görə, icmada 75 nəfərdən ibarət idarə heyəti var və bu, 17 rayonun hamısını əhatə edir. O, növbəti qurultayda da sədr olacağını güman edir. Və buna haqqının da olduğunu vurğulayır. «Mən müharibədə 22 qohumumu itirmişəm. Qardaşım oğlu İlqar Mehdiyev əsir düşüb və Azərbaycan bayrağını qaldırıb, ermənilərin bayrağınasa tüpürüb. Özüm də Qarabağda bədənimin yarısını itirmişəm. Qarabağdan danışmağa mənim haqqım var, Nizami Bəhmənovun yox. Qarabağdan o danışır deyə, Qarabağ məsələsi bu gündədir. Mən Avropaya çıxsam, dünyanı dağıdaram. O, Şuşanın icra başçısıdır və bu işini normal görsə, böyük işdir».

İcma üzvləri bütün danışıqlara cəlb olunmalıdır

Xocalı rayonunun keçmiş icra başçısı, millət vəkili Elman Məmmədov əvvəlcə ermənilərin Qarabağ icmasının fəaliyyətinə qiymət verərək onların icma yox, separatçı qurum kimi çıxış etdiklərini bildirir. «Bu üsulla da sonda özlərinə qondarma respublikalarını yaratdılar, bütün qurumlarını, strukturlarını formalaşdırdılar və bu gün onlar icma yox, müstəqil dövlət kimi danışırlar». Onun fikrincə, icma formasında elə biz özümüz qalmışıq. «Özü də yarıtmaz, fəaliyyətsiz icma formasında». Məmmədov da Azərbaycan İcmasının fəaliyyətinin düz olmadığı qənaətindədir. «Nizami Bəhmənov 1992-ci ildən bu günə qədər danışıqlarda müəyyən qədər iştirak edib. Amma onun başqa bir fəaliyyəti gözə çarpmır».

Qurumun strukturlarının, təmsilçilərinin olmadığını deyən millət vəkili hesab edir ki, bu, ictimai bir qurum olsa da, rəsmi dairələrdə onun fəaliyyətinə geniş yer verilməlidir. İcma üzvləri bütün danışıqlara cəlb olunmalıdırlar.

İcma bütün Qarabağı əhatə edirmi?

E.Məmmədov bir sıra məsələlərdə gecikdiyimizi də bildirir. Onun fikrincə, 1992-ci ildə Xankəndidə ermənilər özlərinin təşkilatlarını, rəsmi qurumlarını yaratdığı kimi, Xankəndidən qovulmuş 17 min azərbaycanlını da özündə birləşdirən qurum

yaranmalıydı. Bu, ən azından icra nümayəndəliyi
həyata keçirilməli və Qukasyan, Köçəryan kimi
beynəlxalq aləmdə səsini çıxaranda həmin quru
qarşısında öz sözünü deməliydi. Qurum həmçi
mərkəz olmaqla Dağlıq Qarabağın digər rayonlar
da birləşdirməliydi. «O vaxt da olmadı, indi də h
atılmadı. Azərbaycan icmasının fəaliyyəti nəinki
heç siyasi aləmdə də nəzərəçarpacaq dərəcədə c

E.Məmmədov da hesab edir ki, icma seçki yo
laşmalı idi. «1993-cü ildə İsa Qəmbərin və Elçib
sadəcə elan olundu ki, Qarabağın Azərbaycan i
onun rəhbəri Nizami Bəhmənovdur. Yığıncaq, t
olmadı. Təyinatla olduğuna görə fəaliyyəti də fo
daşıyır». Müsahibimiz hesab edir ki, əgər seçkili
mun məsuliyyəti daha böyük olardı.

«İcma niyə etiraz aksiyaları keçirmir?»

Qarabağ Azadlıq Təşkilatının sədri Akif Nağı ic
yətinin heç bir nəticəsinin olmamasından narazı
rincə, əgər icma yaradılıbsa və müəyyən görüşlər
sə, ortada iş və nəticə olmalıdır. «Təəssüf ki, o
Onlar elə fəaliyyət göstərməlidirlər ki, beynəlxalq
onlarla razılaşsın. Amma Azərbaycan icmasını heç
da da tanıyan yoxdur. Bu qurum sanki bir turist q
rilib. Qarabağı təmsil edəndə də bu formal bir ad
ların səsini, mövqeyini biz eşidə bilmirik».

A.Nağının fikrincə, icma müəyyən məqamlar
yaları təşkil etməli, qabağa düşməli, köçkünləri b
malıydı. Amma bunların heç biri olmadığından ü
dur ki, icmanın fəaliyyəti yoxdur. Müsahibimiz h
edir ki, icma köçkünlərin özləri tərəfindən form
mam başqa cür olardı. O zaman sədr onların qar
liyyət daşıyardı. «İndi icma köçkünlərin yox, onu f
ların qarşısında məsuliyyət daşıdığını nümayiş et
təyinatla olduğundan iş effektli alınmır».

**«Bizə icma lazım deyil. Çünki Qarabağda e
yilik»**

Məsələylə bağlı işğal olunmuş rayonları təmsil
birliklərin rəhbərlərini də dinlədik. «Kəlbəcər» B
İlham Məmmədli icmanın qeyri-fəallığının obyekt

tiv səbəblərinin olduğunu deyir. «İcma hakimiyyətin maraqlarını təmin etmək məqsədilə fəaliyyət göstərir. Təəssüf ki, çox vaxt onun fəaliyyətini də hakimiyyət məhdudlaşdırır. Dağlıq Qarabağ əhalisinin böyük əksəriyyəti azərbaycanlılardır və bizim icmanın fəal olmaması ermənilərin dəyirmanına su tökür. Nizami özünü icmanın rəhbəri hesab edir. Amma icma özü-özünə rəhbər seçməlidir».

İstənilən məsələdə ermənilər öz sözünü deyə bilir. Amma fəal bir icmanın mütləq lazım olduğunu deyən müsahibimiz hesab edir ki, Azərbaycanı su yoluna döndərən avropalıların qarşısına güclü bir təşkilat çıxsa, onlar da görər ki, doğrudan da Azərbaycanla razılaşmaq lazımdır.

«Şuşa Birlik Cəmiyyəti»nin sədri Zahid Həsənoğlusa tamam başqa fikirdədir. Ermənilərin Qarabağda etnik qrup kimi yaşadığını deyən müsahibimiz onların icma yaratmasını təbii sayır. Amma Dağlıq Qarabağ doğma vətənimiz ola-ola öz vətənimizdə icma yaratmağın absurd olduğunu deyən Z.Həsənoğlu bu anlayışı qəbul edə bilmir. «Biz ora gəlmə deyilik. Bu, tam həqiqətdir və mübahisə edənlərə sübut edə bilərəm. Başqa bir forma fikirləşmək lazımdır. Bir nəfəri təyin ediblər, o da olub icma rəhbəri. Bir nəfərlə icma olmaz. Əslində heç icma da yoxdur. Nizami Bəhmənov icra başçısıdır və iqtidara yaxın olduğu üçün icma rəhbəri təyin ediblər».

«Bəhmənov qarabağlıların fikirlərini lazımı yerlərə çatdırır»

Məsələylə bağlı müzakirə aparmaq üçün iki gün Şuşanın icra başçısı və Dağlıq Qarabağın Azərbaycan icmasının rəhbəri Nizami Bəhmənovu axtardıq. Amma iki günlük zəhmətimiz hədər getdi və suallarımızı onun müavini Elxan Ələkbərova ünvanlamaqla kifayətlənməli olduq.

E.Ələkbərovun sözlərinə görə, Dağlıq Qarabağda olan bütün əhali - 60 min sakin icmanın üzvüdür. Azərbaycan icmasının rəhbəri kimi Bəhmənovun danışıqlarda iştirak etdiyini xatırladan müsahibimiz icmanın fəaliyyətinin normal olduğunu bildirdi.

Qurumun hər hansı strukturunun olub-olmamasına gəlincə, müsahibimiz heç bir strukturun olmadığını qeyd etdi. «Heç bir struktur yoxdur, sadəcə Bəhmənov icmanın rəhbəridir. Rəhbər olaraq da Terri Devis və digər nümayəndələr gələndə görüşürlər. Rəhmətlik Heydər Əliyevin dövründə də o, danışıqlarda iş-

tirak edirdi».

İcmanın fəaliyyətinin nəzərə çarpmadığı barəc
münasibət bildirən E.Ələkbərov bunu danışıqları
dövləti tərəfindən aparıldığını və burada icmanın
ması ilə əlaqələndirir. «Amma danışıqlarda nə qə
tərəfi olub, o qədər də Bəhmənov olub. İcmanın
normaldır. Bəhmənov qarabağlıların fikirlərini l
çatdırır. İcma Dağlıq Qarabağ əhalisinin qarşısın
yəti dərk edir. Amma danışıqlar dövlət rəhbərləri
olduğundan icma tərəf kimi yox, maraqlı tərəf kir

Çıxış yolu nədədir?

Sonda icmanın işini fəallaşdırmaq və erməni i
şısına çıxa biləcək güclü bir quruma çevirmək üç
sahiblərimizə çıxış yolunu nədə gördüklərini soru
təkliflərini olduğu kimi təqdim edirik:

Kərim Kərimli: Dövlət bu məsələdə maraqlı
aidiyyatlı orqanlar bir araya gəlməli və işlək, çevi
radılmasını təmin etməlidirlər. Başqa variantsa odu
ictimaiyyətinin nümayəndələri bir araya gəlməli v
diyyatı olmadan icma yaradılmalıdır.

Konfrans, qurultay keçirilməli, bütün hüquqi t
edilməlidir. O partizan mübarizəsidir ki, gizli apar
ma açıq təşkilat olmalı, formalaşması sərəncamla,
natla olmamalıdır.

Əşrəf Mehdiyev: İcma demokratik yolla for
Qarabağın bütün bölgələrini əhatə etməlidir. Heç
olmamalıdır. Təyinatla icma olmaz.

Elman Məmmədov: İcmanın fəallaşması dövlə
dən çox asılıdır. Dağlıq Qarabağ məsələsinin hə
yətin və xalqın fəallaşması vacibdir. Siyasətimizi
gərəklidir. Mən o icmanın fəal üzvlərindən biriy
bağlı bu illər ərzində əlimdən gələni etmişəm. Ar
yət deyil. Daha sıx birləşib təşkilatlanmış şəkildə
tərməliyik. Beynəlxalq təşkilatlar da hiss etməlidir
can icması var və fəaldır.

Akif Nağı: «Bələdiyyə haqqında» qanuna gör
muş ərazilərdə bələdiyyə yaradılmır. Bu, ciddi n
yirlər ki, bələdiyyə əsasən torpaq məsələsinə g
Torpaq da işğal altında olduğu üçün bələdiyyə y
səhv yanaşmadır. Məncə, Xankəndi, Şuşa, Ağdərə

yonların bələdiyyələri olmalı və onlar icmanı formalaşdırmalıdırlar. Köçkünlərin özləri tərəfindən formalaşdırılan icma istər-istəməz işləyəcək. Çıxış yolu yalnız budur.

İlham Məmmədli: Hakimiyyət icmanın işinə qarışmamalı, müstəqil yaradılmalıdır. Bölgənin ziyalıları bir araya gəlməli, özlərinə lider seçməlidirlər. Bu, hökumətə də böyük kömək edə bilər.

Zahid Həsənoğlu: Dağlıq Qarabağın azərbaycanlı əhalisindən ibarət qurum yaradılmalı və heç bir dövlət qurumuna tabe olmamalıdır. Özünün müstəqil sözünü deməlidir. Əhalinin özü tərəfindən, Qarabağın tanınmış ziyalıları, elm adamları, siyasi xadimləri orada təmsil olunmalıdırlar. İctimai təşkilat kimi formalaşmalıdır.

Politoloq nə deyir?

Politoloq Zərdüşt Əlizadə isə icmanın fəallaşmamasını antimilli siyasət hesab edir. Qarabağlıların irəli çıxmasına imkan verilmədiyini deyən müsahibimizə görə, bir sıra qüvvələr problemi öz əllərində saxlayıb onu özəlləşdirmək istəyirlər. Bununla da müəyyən dividentlər qazanmaq niyyətindədirlər. Onun fikrincə, icma rəhbərini Qarabağ problemi qətiyyən maraqlandırmır. «Çünki o bu işi təyinatla yerinə yetirir. Onları yalnız bizneslə məşğul olmaq maraqlandırır. Vəziyyətləri də əladır. Ailələrinin problemləri ilə məşğuldurlar. Maraqlı və acınacaqlı haldır ki, bu gün qaçqınların arasında çox kəskin təbəqələşmə yaranıb. Onların arasında milyonçular və olduqca ağır şəraitdə yaşayanlar var. Bəla, bax bundadır».

«Sülh variantı» deyilən diplor
qeybət... Yoxsa cəsarətli tədbirlə

Mehm

Bizim taleyimizə sırınan ən ağır və taleyüklü p
bağ problemidir. Bu problem Moskvanın Azərba
qilliyinə qarşı ortaya qoyduğu ən amansız bir ən
duqca açıq bir siyasi oyundur. Burada rusların er
gisindən, xristian faktorundan və s. danışmaq tam
dir. Rusiya bunu öz dövlətinin strateji maraqları n
sabah mənafeləri bu işin tərsini tələb etsə, onlar e
larını məmnuniyyətlə tarixin zibilliyinə atacaqlar.
Ancaq məsələni bir az da mürəkkəbləşdirən
baycanın müstəqil region dövləti olması həm də
rahat edir. Amerikanın Azərbaycanın müstəqilliyin
məsi və Xəzərin enerji resurslarını nəzarətə göt
baycan vasitəsilə Türkiyənin Qafqaz siyasətində
malik olması, tərkibindəki 30 milyona qədər az
nə vaxtsa ana Azərbaycana qoşularaq «Böyük Az
ratmaq ehtimalı İranı məcbur edir ki, Bakını təkra
kvanın tabeliyinə dartmaq siyasətinə yardım et
dövlət siyasətinin tələbləridir və bunun islama aid
Ümumiyyətlə, islam ideyaları İranın mürəkkəb
vahid İran müstəvisində saxlamaq üçün işlətdiyi
Ona görə də Qarabağ məsələsində İranın Ermən
etməsi əxlaqi cəhətdən doğru olmayan, lakin dövl
rına cavab verən siyasətdir. İqtisadi potensiala m
ermənilər isə məcburən hansısa «qoçu» dövləti
asılmalı və əvəzində onun əmrlərini təşəbbüska
həyata keçirməlidir. Bundan əlavə, ətrafında tü
varlığı ermənilərin türklər qarşısında potensial qor
da gücləndirir və heç bir səbəb olmadan onları
saxlayır. Bu səbəbdən, ermənilərin Azərbaycana
və ya Türkiyəyə qarşı iddiaları erməni siyasətçilər
tiqinin nəticəsidir və ən başlıcası, özlərinin əleyh
anormal bir siyasətdir ki, yaxın gələcəkdə hər kəs
cəsinin şahidi olacaq.

«Bakı-xəbər» qəze

Əgər biz «sülh variantı» deyilən mücərrəd bir variantın arxasınca bir neçə il sürünsək, əminliklə söyləmək olar ki, adı çəkilən dövlətlər Azərbaycandan qoparmaq istədiklərini maksimum, vermək istədiklərini isə minimum yerinə yetirəcəklər. Ona görə də «sülh variantı» deyilən diplomatik qeybət dərhal kənara atılmalı, sistemli siyasi tədbirlər ortaya qoyulmalı və ardıcıl olaraq həyata keçirilməlidir.

- Birbaşa Azərbaycan prezidentinə tabe olan «Qarabağ Legionu» yaratmaq

«Qarabağ legionu»nun yüksək səviyyədə və könüllülük əsasında təşkili Ermənistanın müharibə ilə alverinin qarşısına sədd çəkmiş olardı.

Bu legionun yaradılması, bir tərəfdən, «müharibənin özü yox, müharibə qorxusu daha təhlükəlidir» düsturunun həyata keçirilməsi, digər tərəfdən isə lazım gəldikdə, peşəkar səviyyədə müharibə aparmağın mümkünlüyü şansını ortaya qoymaqdır.

- «Qarabağ fondu» yaradılmalıdır

Dünya azərbaycanlılarının konkret maddi yardımına nail olmaq və Qarabağın azadlığı uğrunda Azərbaycan dövlətinin apardığı mücadiləyə kömək etmək məqsədilə birbaşa prezidentə tabe olan «Qarabağ fondu» yaratmaq zərurətdir. Bu fond Azərbaycanın bütün xarici nümayəndəliklərində fəaliyyət göstərməklə yanaşı, ölkə daxilində də ictimai əhəmiyyətli bir ənənəyə çevrilməlidir. Fonda rəhbərlik yalnız və yalnız ölkə rəhbəri səviyyəsində həyata keçirilməli, lazım gələrsə, «örtülü ödəniş sistemi» kimi fəaliyyət göstərməlidir.

- Qarabağ məsələsində ermənilərin sərtliyinin azalması naminə Türkiyə-Ermənistan münasibətlərini normallaşdırmaq

Türkiyə-Ermənistan münasibətlərinin inkişafı Qarabağ probleminin sərtliyini hiss olunacaq dərəcədə azaldar və ermənilərin Azərbaycan torpaqlarını işğal edərək, dünya ictimaiyyəti qarşısında ona milli zəmində baş verən savaş donu geyindirmək imkanlarını minimuma endirərdi. Bu fakt erməni ideoloqlarının ortaya atdığı, «azəri-türklərin ermənilərə patoloji nifrəti və ya ermənilərə qarşı milli dözümsüzlük» kimi uydurma iddialarının demokratik dünyanın gözü qarşısında əriyib getməsinə kömək

edərdi. Bu isə, öz növbəsində, ermənilərin millə
qəddəratını təyin etmək hüququnu şişirdərək, sərl
nulmazlığı prinsipinə qarşı arqument kimi işlətmə
zəiflədərdi. Məsələnin mürəkkəbliyi orasındadır
işğalçılıq müharibəsinə milli və bəzən də dini d
yindirməyə çalışırlar. Bu arqumentə qarşı çox cid
göstərilməldir.

**- «Ümumqafqaz evi»nin yaradılması ideyas
gətirmək**

Qarabağ məsələsinin yüngülləşdirilməsində
dövlətlərinin hər hansı bir şəkildə birləşməsinin fö
miyyəti var. Bu dövlətlərin birliyi Rusiyanın region
maq siyasətini durdurar və buradakı separatçı qüv
siz qalmasına gətirib çıxarar.

Əgər bu birliyin dövlətlər səviyyəsində yaranı
olmazsa, onun təməli regionda yaşayan millətlər
qoyula bilər və məncə, bu, nisbətən ağrısız qəbu

**- Azərbaycan-Türkiyə, Azərbaycan-Pakistan
nın yaradılmasına nail olmaq**

Azərbaycan torpaqlarının hərbi yolla azad edi
riyyəti ilə qarşılaşsaq, Ermənistan-Azərbaycan sav
ölkənin qarışması indidən əngəllənməlidir. Bunu
riantı Azərbaycan-Türkiyə və Azərbaycan-Pakistan
nı yaratmaqdır.

**- Azərbaycan-Rusiya münasibətləri iqtisadi m
çirilməlidir**

Rusiya ilə normal münasibətlər yaradılması b
istiqamətlərimizdən ən vacibidir. Azərbaycan Rus
vəziyyətdə yaşayış variantını rədd etməlidir və b
qarşılıqlı münasibətləri durmadan yaxşılaşdırılmal
münasibətlər mümkün olduğu dərəcədə siyasi mü
iqtisadi zəmində qurulmaldır.

- Azərbaycan bütün cəbhə boyu demokratik

**- Azərbaycan NATO-ya girmək yolunda bir g
məməlidir.**

Bu iki məsələ haqqında oxucunun kifayət qə
olduğu üçün geniş şərhə ehtiyac yoxdur.

Burada başqa tədbirlər də var ki, bunları bir yazı səviyyəsində vermək mümkün deyil. Lakin bir şey aydındır ki, «sülh yolu» ifadəsi leksikonumuzdan çıxmalı, siyasi tədbirlər planı ilə əvəz olunmalıdır. Bu tədbirlər durmadan həyata keçirilməli və Qarabağın öz-özünə azad olunacağı mifi aradan qaldırılmalıdır. Burada bir vacib məqamı nəzərdən qaçırmaq olmaz: Qarabağla bağlı hər bir kütləvi aksiya hökumət tərəfindən təşkil olunmalı və milyonlarla insanın iştirakı təmin olunmalıdır. Əks halda, hansısa siyasi qüvvənin öz məqsədləri naminə Qarabağ məsələsi ilə bağlı 10 nəfərlik bir aksiya keçirməsi, ən azı doğru deyil.

Qarabağ məsələsinin siyasi yollarla həlli nəticə verə bilər. Ancaq adda-budda söhbətlərlə və ya diplomatik qeybətlərlə deyil, kompleks və hesablanmış tədbirlərin həyata keçirilməsi yolu ilə.

«Bakı-xəbər» qəzeti, 09.08.2004

Qarabağ təşkilatlarının Alyansı yaradıldı

Beynəlxalq Qarabağ Fondu Azərbaycan Nümayəndəliyinin təşkilatçılığı ilə Beynəlxalq Mətbuat Mərkəzində Qarabağ İctimai Təşkilatlarının Forumu keçirildi. Nəzərə çatdıraq ki, Alyansın yaradılması ilə bağlı tədbirdə ictimai-siyasi xadimlər, nüfuzlu şəxslər iştirak edirdi. Forum İnternet vasitəsi ilə dünyaya yayımlanırdı.

Tədbiri giriş sözü ilə açan Mehman İsmayılov qeyd etdi ki, bu tədbirin keçirilməsindən məqsəd Qarabağı təmsil edən ictimai təşkilatların birliyinə nail olmaqdır: «Hamıya aydındır ki, bu təşkilatların birliyi nə dərəcədə zəruridir. Xüsusilə də Qarabağın taleyinin qeyri-müəyyənliyə düşdüyü, məcburi köçkünlərin ölkədə gedən proseslərdən kənarda tutulduğu indiki zamanda Qarabağı təmsil edən ictimai təşkilatların birliyi və fəaliyyətlərinin koordinasiya edilməsi olduqca vacibdir. Buraya toplanmış təşkilatların böyük əksəriyyəti ilə ayrı-ayrılıqda görüşmüşük, müzakirələr aparmışıq, onların fikirlərini öyrənmişik. Demək olar ki, təşəbbüsümüz hamı tərəfindən dəstəklənib. Təbii ki, bu məsələ o qədər də sadə deyil, onun xeyli mürəkkəb tərəfləri var. Çünki Qarabağla bağlı olan təşkilatların göstərdiyi özəl fəaliyyətə əngəl törətməyən, onu hər hansı başqa tərəfə təhkim etməyən bir birliyin yaradılmasının tərəfdarıyıq. Ona görə də Beynəlxalq Qarabağ Fondu olaraq qərara alırıq ki, səd-

rlik institutu olmadan Qarabağ ictimai təşkilatları
şəklində birləşməsinə nail olaq. Təbii ki, təşkilatl
dər nizamnamələri çərçivəsində özlərinin taktika
sını həyata keçiriblər. Lakin biz ayrı-ayrılıqda bir
olaraq qalmışıq, ən azı 17 il ərzində selə dönə b
zim üçün çox vacib olan bir məqam var ki, Qara
təşkilatlarının bir araya gəlməsi bizim özümüzd
dəstək istədiyimiz beynəlxalq qurumlara lazımdır.
Azərbaycana qarşı ikili mövqe tutan təşkilatlara
göstərməliyik. Bizim ilk növbədə qarşımızda du
mənilərə qarşı birlikdə informasiya müharibəsind
maqdır. Bu gün müharibənin 90-95%-i informasiy
nin üzərindədir. Biz həqiqətləri dünyaya çatdır
yerdə olmalıyıq, hamımız eyni yerə vurmalıyıq. B
yansın yaradılması barədə saziş imzalamaq və Q
da mübarizə aparan təşkilatların bu birlikdə tər
üçün İşçi Qrupunu yaratmaq barədə razılığa gəl
dəyik».

Sonra birgə fəaliyyətə dair ictimai saziş layih
rakçılarının müzakirəsinə verildi.

Saziş layihəsində qeyd edilir: «Azərbaycan
uzun müddət erməni işğalında qalması, doğma y
dərgin düşmüş bir milyona yaxın soydaşımızın m
yətinin ölkədə gedən ictimai-siyasi proseslərdən
lanması və hüquqlarının illər ərzində total şəkild
Qarabığın taleyinin mürəkkəb və qeyri-müəyyən
lınması, Azərbaycan hökumətinin 12 illik bir mü
Qarabağın azad olunmasına yönəlmiş heç bir kon
həyata keçirməməsi, əksər beynəlxalq qurumlar
həllinə ikili mövqedən yanaşması və s. Qarabağı
kilatlarını dərindən narahat edir. Azərbaycanın i
rayonlarının ictimai təşkilatlarının təmsilçiləri tər
lanan bu saziş aşağıdakı əsas istiqamətləri özünd

1. İşğal olunmuş rayonların ictimai təşkilatları E
rəfindən zəbt olunmuş torpaqları azad etmək istiq
gə mübarizə aparmaq əzmini ifadə edir.

2. Bu təşkilatlar Azərbaycanın ərazi bütövlüy
tin unitarlığını təmin etməyən, Qarabağın dağ
Azərbaycanın mərkəzi hakimiyyətindən şaquli as
qoymayan razılaşmanı dəstəkləməyəcəyini bildiri

3. Məcburi köçkün təşkilatlarının təmsilçilə

azadlığının Azərbaycanda demokratiyanın qələbəsindən birbaşa asılı olduğu qənaətindədir və ona görə də bu yolda hökumətin kosmetik deyil, dərin islahatçı addımlar atmasını israrla tələb edirlər.

4. İşğal olunmuş rayonların ictimai təşkilatlarının rəhbərləri Qarabağın taleyinin mürəkkəb bir fazaya daxil olduğunu anlayaraq, ərazilərimizin işğaldan azad edilməsi naminə bütün cəhdlərini birləşdirmək və fəaliyyət koordinasiyası təşkil etmək məqsədi ilə bu təşkilatların alyansını yaratmaq niyyətlərini bəyan edirlər».

Mehman İsmayılov,
Beynəlxalq Qarabağ Fondunun Azərbaycan nümayəndəliyinin rəhbəri
«Bakı-xəbər» qəzeti, 19.07.2005

Qarabağ legionu

Azərbaycan xalqı bu gün nə özünün olduqca qüdrətli milli potensialından, nə də dövlətin geosiyasi mövqeyindən dəyərincə yararlana bilmir, həyati vacib problemin həllini müxtəlif yönümlü beynəlxalq qurumların çiyninə qoyur. Bu gün bizləri müdhiş bir rüh düşkünlüyü ağuşuna alıb aparır və demək olar ki, biz tədricən təslimçilik ruhuna köklənirik. Ancaq bunun nə ilə nəticələnəcəyinin fərqində deyilik, Qarabağın təkcə ərazi davası deyil, bütövlükdə mustəqil Azərbaycan dövlətinin varlığını müəyyənləşdirən bir faktor olduğunu bəlkə də biz anlamırıq. Müstəqil Azərbaycanın varlığı isə hər bir azərbaycanlının azadlığı və xoşbəxtliyi deməkdir. Qarabağın qəsdən unutdurulması və ya həllinin mümkünsüzlüyünün insanlara aşılanması kökündən yanlış bir addımdır. Çünki Azərbaycan hətta özü Qarabağdan könüllü imtina etdiyini dünyaya bəyan etsə belə, bu o demək deyil ki, Azərbaycan problemlərindən xilas olacaq. Qarabağ savaşı Azərbaycanın yenidən Moskvaya tabe etdirilməsi və Cənubi Qafqazın Rusiyanın tabeliyindən çıxa bilməməsi üçün Rusiya tərəfindən düşünülmüş bir əngəldir. Çünki Azərbaycanın yenidən Moskvaya tabe edilməsi isə bütün Orta Asiya dövlətlərinin müstəqilliyinin itirilməsi deməkdir.

Azərbaycanın ruh düşkünlüyünə qapılması ardıcıl bir məqamdır və bunun məsuliyyəti bu gün Azərbaycanda siyasətlə məşğul olan şəxslərin üzərinə düşür. Millətin bütün problemlərini həll etmək iddiası ilə ortaya atılan və bütün məsələləri söz-

süz həll edəcəklərinə əminlik ifadə edən dünənk
siyasət adamlarının əksəriyyəti Azərbaycanın gə
konkret olaraq ata yurdunu itirmiş bir milyon
üçün və ərazimizin bütovlüyü üçün tarix qarşısın
mənasında məsuliyyət daşıyır. Doğrudur, bu məs
mi etiraf edən bir siyasət adamını hələ görməmişi
demək deyil ki, bütün bunlar kiməsə məlum deyi
odur ki, bu gün də Qarabağ kartı müxtəlif siyasə
kapital mənbəyidir və gözümüz önündə ifadə o
Seçkidən seçkiyə aktuallaşan Qarabağ məsələsinir
etdiyi hər kəsə aydındır.

Bütün bunları nəzərə alaraq, təklif etdiyimiz Q
ləsinin müharibəsiz həlli yollarının müzakirəsi
qurumun deyil, məhz millətimizin nəzər-diqqətin
nub. Bu səbəbdən, ölkənin aparıcı media nümayə
tirakı ilə keçirdiyimiz Dəyirmi Masanın mahiyy
Məqsədimiz vətəndaş cəmiyyətinin təşəbbüsünə v
öz problemləri ətrafında müzakirələr aparmasına
16 ildir ki, Qarabağ müşkülü ortadadır, ancaq bir
məsələnin həllinə dair konkret təkliflər irəli sürül
bəbdən, irəli sürülən təkliflər ətrafında fikir müba
dir.

İrəli sürdüyümüz təklifləri bir daha diqqətiniz
· Qarabağ legionunun yaradılması;
· Xankəndidə Azərbaycanyönümlü müxalifətin
· Türkiyə-Ermənistan sərhədlərinin açılması;
· Örtülü ödəniş sistemi kimi Qarabağ fondunu
· Millətlərin Ümumqafqaz Evinin yaradılması;
· Cənubi azərbaycanlıların taleyinin Azərbayc
maraqları elan edilməsi;
· Rusiya ilə münasibətlərin tənzimlənməsi;
· Azərbaycan-Türkiyə və Azərbaycan-Pakistan
nın yaradılması;
· Azərbaycanın demokratikləşməsi;
· Azərbaycanın NATO-ya daxil olması.

Azərbaycan prezidentinə tabe olacaq Qaraba
yaradılmasını təklif edərkən, əsas məqsədimiz kü
hökm sürən müharibə qorxusunu ortadan qaldırr
Qarabağ legionu könüllülük prinsipi əsasında forr
bir hərbi qurum olmalıdır və əminik ki, millətimiz
vətənimizin bütövlüyü uğrunda mücadiləyə kifayə

qalxacaq. İkincisi, legionun yaradılması erməni siyasətçilərinin müharibə ilə alverinin qarşısını alacaq. Üçüncüsü, Qarabağ probleminin həllində vasitəçilik edən dövlətlər Azərbaycana təslimçilik ruhunda köklənmiş təkliflər verməkdən çəkinəcəklər.

Ümumiyyətlə, müzakirəyə təqdim etdiyimiz təkliflərin həyata keçirilməsini olduqca real hesab edirik. Sadəcə, əllərimzi yanımıza salıb «Qarabağ» deməklə yox, sistemli tədbirlərin reallaşması yolu ilə. Göstərilən tədbirlərin hər biri yalnız Azərbaycan dövlətinin öz iradəsində və gücü daxilindədir.

Onu da qeyd etmək lazımdır ki, Qarabağ məsələsinin həlli təkcə iqtidardan deyil, eyni zamanda, cəmiyyətimizdən də asılıdır. Bu ölkənin problemlərilə nəfəs almalıyıq, onların həllində yaxından iştirak etməliyik və vətəndaş təşəbbüsü ilə çıxış etməliyik. Bir vətəndaş olaraq, problemlərdən yaxamızı kənara çəkməməliyik. Ən vacibi isə odur ki, cəmiyyət siyasətçilərin göstərdiyi yol ilə deyil, siyasətçilər cəmiyyətin müəyyənləşdirdiyi yolla getməlidir. Bunun üçün isə cəmiyyət nə istədiyini aydın bir şəkildə ortaya qoymalıdır və siyasətçilər cəmiyyətin müəyyənləşdirdiyi çərçivədən kənara çıxa bilməməlidirlər. Biz unutmamalıyıq ki, ölkə vətəndaşlarının hər birinin taleyi millətimizin ümumi taleyinin bir parçasıdır. Ona görə də ümummilli məsələlərin həllində vətəndaş laqeydliyi insanın öz oturduğu budağı mişarlaması deməkdir. Cəmiyyət Qarabağ məsələsinə təkcə ərazi məsələsi kimi baxmamalıdır və bilməlidir ki, bu problemi yaradanlar hər bir azərbaycanlını kölə etmək niyyətilə bu əngəli millətimizin taleyinə sırımışlar. Bu isə o deməkdir ki, Qarabağ probleminə laqeydlik göstərənlər ya məsələnin mahiyyətini anlamırlar, ya da başqa bir millətin köləsi olmağa hazırdırlar.

Fikrimizcə, biz bu günə qədər Qarabağ məsələsinin həllinin təməl prinsiplərini doğru formalaşdırmamışıq. İndiyə qədər məsələnin həllinin ilk növbədə ərazi bütövlüyündən keçdiyini israr etməklə, biz yanlış yolla getmişik. Qarabağ probleminin həllinin birinci təməl prinsipi Azərbaycanın müstəqilliyidir, çünki ərazi bütövlüyünü müstəqilliyin itirilməsi hesabına da əldə etmək olar ki, bu da variantların ən qorxulusudur. İkincisi, millətimiz Qarabağın Azərbaycandan yalnız şaquli asılılığı olduğu şəraitdə onların təhlükəsizliyinə təminat verməlidir. Və nəhayət, üçüncüsü, ərazi bütövlüyünün təmin olunması məsələsidir. Yerdə qalan məsələlər aparıcı deyil.

Qarabağ savaşının nəticələrini nəzərdən keçi
xışda belə təsəvvür yaranır ki, burada ən dəhş
azərbaycanlılar almışlar. Lakin bu, məsələnin ad
nən tərəfidir, əslində isə formalaşmaqda olan si
daha fərqli düşüncələrə əsas verir. Doğrudur, biz
çoxdır, qarşımızda həll olunmamış nəhəng proble
təxirə salınması mümkün olmayan külli müşkülü
caq bunlar daha miqyaslı şəkildə bizim rəqiblərin
dan asılı vəziyyətdədir. Qarabağ məsələsi başladı
diyə qədər eyni ssenari üzrə davam edir. Və diqq
səniz, görərsiniz ki, bu, eyni zamanda 6 komand
ya hücüm etdiyi oyuna bənzəyir. Qapı Azərbaycan
edən komandalar isə Rusiya, ardınca Ermənistan,
Fransa, İngiltərə və nəhayət Amerikadır. Bunların
zə qarşı oynamasının öz səbəbləri var və heç biri
raqları uğrunda vuruşmur. Eyni zamanda onların
mək istədikləri nəticələr də fərqlidir. Biz bu ölkə
əks cəbhədə dayandıqlarını yox, Azərbaycana qa
siyasətin onlara nə verdiyini müzakirə edəcəyik.

Qarabağ savaşı başlandığı andan erməni eyfo
gün əsər-əlamət yoxdur. Bu gün rəyi soruşulan a
rın böyük əksəriyyətinin müharibəyə getməyə ha
taya qoyulduğu halda, ermənilər, əksinə, mühari
lərini vurğulayırlar. Bu, öləziyən erməni ruhunun
dır. Ermənilərin hazırki psixoloji durumlarının bir
siyadan qaynaqlanır. Belə ki, yetişməkdə olan gən
sil rus siyasətçiləri Rusiyanın Qafqazdakı strateji
ni Azərbaycanla qurmalı olduğunun fərqindədirl
rəst siyasətin acı nəticələrini aşkar sezən gənc ru
yeni strategiyanın formalaşdırılması üzərində çalı
xınlarda Azərbaycan da olmuş Rusiya Milli Dövlə
lideri A.N.Sevastyanov bizimlə söhbətində 200 i
müddətdə rusların ermənilərə göstərdikləri fövqəl
rin qarşısında Rusiyanın nə əldə etdiyini anlamad
vet ittifaqının tərkibindən birinci ermənilərin çıxm
diklərini rus ictimaiyyətinin unutmadığını söylə
Rusiyada ermənipərəst siyasətin birdən-birə diam
dəyişəcəyini düşünmək sadəlövhlük olardı, anca
dətli siyasi proqramlar hazırlanarkən bu məqam
qam kəsb edəcəkdir.

«Bakı-xəbər» qəzeti

«Stiven Mann güzəşt dedikdə, ərazi məsələsini nəzərdə tutmur»

Nizami Bəhmənov: «Münaqişənin həlli ilə bağlı hər an nəsə gözləmək olar»

ATƏT-in Minsk qrupunun Dağlıq Qarabağ münaqişəsinin həlli ilə bağlı hər hansı yeni təkliflə çıxış edəcəyi məxfi saxlanılır. Bu barədə dünən Qarabağın azərbaycanlı icmasının rəhbəri, Şuşanın keçmiş icra başçısı Nizami Bəhmənov jurnalistlərlə söhbətində məlumat verdi. «Münaqişənin həlli ilə bağlı hər an nəsə gözləmək olar. Həm hərb sahəsində, həm də diplomatik cəbhədə».

Şuşanın keçmiş icra başçısı ATƏT-in Minsk qrupunun Amerikadan olan yeni həmsədri Stiven Mannın regiona ilk səfərində müdafiə naziri Səfər Əbiyevlə görüşərkən «mövcud reallıqlar Azərbaycanın güzəştə getməsini tələb edir» fikrini səsləndirməsinin təbii olduğunu da dedi. Onun sözlərinə görə, əgər münaqişə sülhlə nizamlansa, təbii ki, hər iki tərəf müəyyən güzəştlərə getməlidir. «Ancaq Stiven Mann güzəşt dedikdə, şübhəsiz ki, ərazi məsələsini nəzərdə tutmurdu».

N.Bəhmənov Qarabağ Azadlıq Təşkilatının mayın 8-də Şuşaya yürüş təşkil etmək təşəbbüsünü alqışladığını dedi. Onun sözlərinə görə, Dağlıq Qarabağdan olan qaçqınların NATO-nun Azərbaycanda keçiriləcəyi nəzərdə tutulan təlimlərində erməni hərbçilərinin iştirakına razı deyillər. Lakin onlar hesab edirlər ki, bu məsələ dövlət səviyyəsində həllini tapmalıdır. «Ola bilər ki, ermənilərin təlimlərdə iştirakı mümkün olmadı. Şəxsən mən onların Azərbaycanda keçirilən təlimlərdə iştirak etməsinə sərt etirazımı bildirirəm. Amma bu, dövlətin işidir. İnanırıq ki, dövlət özü bütün məsələləri həll edəcək».

28.04.04

Nizami bəhmənov hesab edir ki, rəsmi irəvan danışıqlardan imtina edə bilməz

«Dağlıq Qarabağ münaqişəsinin BMT Baş Assambleyasının iclasında müzakirə olunacağı təqdirdə Ermənistanın danışıqlardan çıxacağı barədə rəsmi İrəvanın yaydığı bəyanat quruma təzyiq vasitəsi kimi qəbul edilməlidir».

Bu sözləri Dağlıq Qarabağın Azərbaycan icma
Nizami Bəhmənov ATV-yə müsahibəsində deyib.
bəyan edib ki, Ermənistan işğalçı ordusunu Azər
sindən çıxararsa, rəsmi Bakı da Dağlıq Qarabağın
sı ilə danışmağa hazırdır: «Bu bəyanat sadəcə quru
bul ediləcəkdir. Ermənistan heç vaxt danışıqlarda
bilməz».

Nizami Bəhmənov hesab edir ki, BMT-nin qət
sında, beynəlxalq qurumların nəzarəti altında sil
Azərbaycanın işğal olunmuş ərazilərindən çıxarıl
bu haqda nə isə danışma q olar. N.Bəhmənovun
rə, Ermənistan yenə də öz işğalçı siyasətini yürü
yəti gərginləşdirmək istəyir.

«Üç r

Hərb və sülh

Dağlıq Qarabağ münaqişəsinin nizamlanması istiqamətində sülh danışıqlarının növbəti mərhələsinə start verildiyi nəzərə çarpır. Həm də bu dəfə sülh danışıqlarının həlledici xarakter daşıyacağı gözlənilir. Dağlıq Qarabağ probleminin 2006-cı ildə nizamlanmasının mümkün ola biləcəyi ilə bağlı müəyyən mülahizələr irəli sürülməkdədir.

Qərbin tükənməyən və reallaşmayan ümidləri

Belçika Xarici İşlər Nazirliyinin ATƏT-dəki xüsusi nümayəndəsi Pyer Şevalye Azərbaycan və Ermənistan xarici işlər nazirlərinin dekabrın 6-da keçiriləcək Lüblyana görüşunun müsbət nəticələr verəcəyinə ümid bəslədiyini vurğulayıb. Eyni zamanda P.Şevalye Dağlıq Qarabağın Azərbaycan icmasının rəhbəri Nizami Bəhmənovla görüşdə Bakıya gəlməzdən öncə ABŞ-a səfər etdiyini açıqlayıb. O bildirib ki, Ağ Ev Dağlıq Qarabağ probleminin 2006-cı ildə həll olunmasını arzulayır: «Avropa Şurası, ATƏT və Avropa Birliyi bu münaqişəni birgə səy göstərməklə həll etməlidirlər. Bu problem ya gələn il həll olunmalıdır, ya da ümumiyyətlə, heç vaxt nizamlanmayacaq». Belçikalı senator öz fikrini 2007-ci ildə Ermənistanda, 2008-ci ildə isə Azərbaycanda prezident seçkilərinin keçiriləcəyi ilə əsaslandırılıb. Onun qənaətinə görə, hər hansı seçkilərdən öncə qarşı duran tərəflər daha çox seçki prosesinə diqqət ayırırlar.

N. Bəhmənovun sözlərinə görə, P.Şevalyenin mövqeyi beynəlxalq təşkilatların əsas məqsədinin Rusiyanı Dağlıq Qarabağ münaqişəsinin nizamlanmasıyla bağlı sülh danışıqlarında pozitiv mövqe tutmağa sövq etmək olduğunu göstərir: «Belə görünür ki, artıq Qərb də Dağlıq Qarabağ münaqişəsinin həll edilməsini çox istəyir. Yalnız Rusiyanın mövqeyi bu prosesə ciddi əngəl törədir».

Maraqlıdır ki, Ermənistanın xarici işlər naziri Vardan Oskanyan da münaqişənin nizamlanması istiqamətində 2006-cı ildə ciddi irəliləyişlərin ola biləcəyini istisna etməyib. Onun fikrincə, ATƏT-in Minsk qrupu həmsədirlərinin təklifi ilə Ermənistan və Azərbaycan prezidentlərinin gələn ilin yanvar ayında gözlənilən görüşü böyük önəm daşıyır: «Prezidentlərin görüşündə hər hansı bir sənəd imzalanmayacaq. Ancaq bu görüş münaqişənin nizamlanmasıyla bağlı hər hansı bir sənədin ortaya çıxıb-

çıxmayacağının aydınlaşdırılması baxımından çox
şey tərəflərin siyasi iradəsindən asılıdır və prezid
şü həlledici ola bilər».

Ermənistan prezidenti də son açıqlamasında sü
prosesində müsbət irəliləyişlərin olması üçün re
mövcudluğundan danışıb. O vurğulayıb ki, Minsk
sədrlərinin regiona dekabrda reallaşacaq səfərind
naqişənin nizamlanması prosesində fəallaşmanın
nilir: «Düşünürəm ki, yanvarın sonlarında biz jurn
larına daha dəqiq cavablar verə biləcəyik».

Dağlıq Qarabağın Azərbaycan icmasının rəhb
nov prezidentlərin nəzərdə tutulan görüşünün mü
ləri barədə rəy bildirməyin tez olduğunu dilə
sözlərinə görə, bu görüşün vaxtı hələ tam dəqiql
görə də XİN başçılarının Lüblyana görüşünün
çox şey asılıdır. Çünki məhz XİN başçıları münaq
lanma variantları barədə ümumi razılığa gəldikdən
sənədi prezidentlərin müzakirəsinə verməlidirlər:
rin ilk görüşündə olmasa belə, sonrakı görüşlərdə
liləyişlər ola bilər».

2006-cı ildə Dağlıq Qarabağ münaqişəsinin
prosesində ciddi irəliləyişlər ola biləcəyini Qar
Təşkilatının (QAT) sədri Akif Nağı da istisna etmir.
rinə görə, gələn il münaqişənin həlliylə bağlı ha
ortaya çıxması da tamamilə mümkündür. Çünki
Bakı-Tiflis-Ceyhan (BTC) boru kəməri tam gücü
başlayacaq: «Bu layihənin reallaşmasına milya
məbləğində vəsait qoyulub. Ona görə də indi Qə
rabağ münaqişəsinin nizamlanmasına BTC-nin təh
təmin olunmasi kimi yanaşır. Üstəlik, hər iki ölk
arxada qalması Qərbə fəaliyyət sərbəstliyi verir.
dövründə hər iki ölkənin rəhbərliyi daxili siyas
diqqət ayırır və Dağlıq Qarabağ məsələsində m
səhv buraxmamağa çalışır».

Bununla belə, Akif Nağını narahat edən məq
deyil. Çünki bəzi Qərb təmsilçiləri «DQR»-də tə
etməsini vurğulamağa başlayıblar. Üstəlik, b
«DQR»-in müstəqilliyinin tanınması istiqamətində
tensivləşdirilməsi və Kazimirovun «Xalq diploma
dış» çağırışıyla eyni vaxta təsadüf edir: «Bütün b
nışıqları prosesinə təsir göstərəcəyi təqdirdə, nəti

rimizə olmaya bilər».

Hər erməninin ağzından bir avaz gəlir

Onu da qeyd edək ki, 2006-cı ilə bəslənən ümidləri puça çıxara biləcək məqamlar da yox deyil. Belə ki, son vaxtlar Ermənistan tərəfindən «sülh danışıqlarına problem yarada biləcəyik» məzmunlu açıqlamalar səsləndirilir. Və həmin bəyanatların təxribat xarakteri daşıdığı qətiyyən istisna olunmur. Çünki rəsmi İrəvanın belə açıqlamaları Ermənistanın nizamlanma prosesinin növbəti mərhələsində səmimi mövqe tutacağına ciddi şübhələr yaradır. Məsələn, prezident R. Koçaryan deyir ki, rəsmi İrəvan «DQR»-in müstəqilliyinin tanınması istiqamətində səylərini artırmaq niyyətindədir. Və əgər bu səylər müsbət nəticələr verməsə, onda «DQR»-in Ermənistana birləşdirilməsinə üstünlük veriləcək. Digər tərəfdən, Ermənistanın XİN başçısı V.Oskanyan da öz rəhbərindən geri qalmır. Çünki Dağlıq Qarabağ münaqişəsinin nizama salınmasında qarşı duran tərəflərin siyasi iradəsindən çox şey asılı olduğunu dilə gətirən nazir dərhal da məzmunca bu açıqlamasını tamamilə əhəmiyyətdən salan çıxış etməkdən çəkinmir: «Dağlıq Qarabağ Ermənistanın ayrılmaz hissəsidir və heç vaxt Azərbaycanın hüquqi tabeliyinə keçməyəcək». Ortaya sual çıxır: Əgər V.Oskanyan Dağlıq Qarabağın gələcək taleyini belə «dəqiqliklə» aydınlaşdırıbsa, onda 2006-cı ildə Ermənistan Azərbaycanla hansı problemi müzakirə etmək niyyətindədir? Bu sualın cavabı hələlik tam aydın olmasa da, V.Oskanyan son açıqlamasını dalana dirəyə biləcəyi artıq indidən şübhə doğurmur. Azərbaycan XİN-nin rəsmisi Tahir Tağızadə də belə bir təhlükənin mövcudluğundan narahatdır. Onun fikrincə, V.Oskanyan bu açıqlamalarıyla yalnız öz ölkəsini deyil, həm də beynəlxalq vasitəçiləri çətin vəziyyətə saldığını çox gözəl anlayır: «Müsbət irəlləyişlər olsa da, sülh danışıqları çox ağır prosesdir. Ona görə də belə açıqlamalar heç kəsə xeyir gətirə bilməz».

Bəs belə olan təqdirdə, V.Oskanyan və digərləri sülh danışıqlarının çox önəmli mərhələsi ərəfəsində niyə belə açıqlamalara üstünlük verirlər? QAT sədri A.Nağı hesab edir ki, bu davranışların arxasında müxtəlif səbəblər ola bilər. Rəsmi İrəvan sözügedən mövqe ilə əhalinin rəğbətini təmin etməyə cəhd göstərir. Çünki Ermənistan hakimiyyəti, əslində, bu ölkədə Dağlıq Qarabağ münaqişəsinə münasibətdə həmişə dəyişməz qalan ictimai rəyə uyğunlaşmaqda maraqlıdır: «Digər tərəfdən, bu

açıqlamalarda sülh danışıqlarının yeni mərhələsir
sı öncəsi beynəlxalq qurumlara qarşı təzyiq və şa
nin əlamətlərini də tapmaq mümkündür. Yəni
Dağlıq Qarabağın Ermənistanla olmasıyla bağlı r
onu möhkəmləndirməyə çalışır. Əsas məqsəd isə
ları prosesində beynəlxalq vasitəçilərin bu rəyləri
sına nail olmaqdır». A.Nağının fikrincə, beynəlx
Ermənistan rəhbərlərinin bəyanatlarına diqqət yet
rudan da ciddi ehtiyac var: «Çünki Ermənistanın
olduğunu sübut etmək üçün həmin açıqlamaların
nəzər salmaq tamamilə yetərlidir».

N.Bəhmənov isə rəsmi İrəvanın son açıqlamala
dum qabağı manevr hesab edir. Onun fikrincə
«DQR» müstəqilliyini heç vaxt tanıya bilməz: «Err
məqsədi «DQR»-i Ermənistana birləşdirməyə n
ibarətdir». N.Bəhmənov hesab edir ki, Ermənistar
heç vaxt çata bilməyəcək. Çünki ölkə prezidenti
beynəlxalq vasitəçilərlə bütün görüşlərdə Azərb
bütövlüyünün sülh danışıqları müzakirə predme
birmənalı şəkildə vurğulamaqla rəsmi Bakının mö
ləşdirib. Digər tərəfdən, N.Bəhmənov V.Oskanyar
natlarının pul toplamaq məqsədi daşıdığını istisna
dəki erməni lobbisinin təmsilçiləri «Daşnaksütyun
üzvləridir. Və belə bəyanatlara həssaslıqla yanaşı

Qeyd edək ki, V.Oskanyan sözügedən açıqlam
tirərkən doğrudan da ABŞ-da «DQR»-ə yardım m
lemarafon keçirirdilər. Və həmin tədbir nəticəsind
dollar məbləğində vəsaitin yığıldığı bildirilir. N
görə, V.Oskanyan öz açıqlamalarıyla erməni lobl
da etimad qazanaraq, telemarafonda toplanmış pu
sənilməsi imkanlarını genişləndirmək məqsədi də

Döyüşə qocalar gedir….

QAT-ın keçirdiyi ictimai rəy sorğusuna əsasən
lərin 60%-i müharibə variantını, 25%-i isə sülh
davam etdirilməsini dəstəkləyir.

Göründüyü kimi, Ermənistanın ziddiyyətli möv
nışıqlarının 2006-cı ildə ciddi nəticələr verə bilə
ehtimallara ehtiyatlı yanaşmaq zərurəti yaradır. H
mənistanın sülh danışıqları prosesini mümkün qə
la, Dağlıq Qarabağ probleminin həllini düyünə s

dığı diqqətdən yayınmır. Hətta bəzi ekspertlər 2006-cı ildə bəslənən ümidlərin doğrulmayacağı təqdirdə, problemin hərbi yolla nizamlanması variantını önə çıxa biləcəyini proqnozlaşdırılar. Bu səbəbdən hadisələrin belə inkişafına Azərbaycanın hansı səviyyədə hazır olduğunu müəyyənləşdirməyə ehtiyac yaranır. Xüsusilə də Azərbaycanın müharibə ehtimalına münasibəti böyük əhəmiyyət daşıyır.

Maraqlıdır ki, QAT sədri A.Nağı Azərbaycan cəmiyyətinin müharibəyə tam hazır olduğuna şübhə etmir. Onun sözlərinə görə, QAT-ın hər ay keçirdiyi ictimai rəy sorğuları bunu düşünməyə əsas yaradır. Çünki rəyi soruşulanların təxminən 50-60 faizi müharibəyə, 20-25 faizi isə sülh danışıqlarının davam etdirilməsinə üstünlük verir. Qalanları cavab verməkdə çətinlik çəkirlər. A.Nağı bu nəticəni böyük uğur kimi dəyərləndirir: «Müharibə tərəfdarlarının əsas arqumentləri sülh danışıqlarının müsbət nəticə verməməsi, beynəlxalq qurumların təcavüzkarı öz adıyla çağırmayaraq, ikili standartlardan çıxış etməsi ilə bağlıdır». QAT sədri müəyyən xoşagəlməz məqamların olduğunu da etiraf edir. Onun sözlərinə görə, müharibə tərəfdarlarının mütləq əksəriyyəti yaşı 50-yə çatmış insanlardır. Və onlar Qarabağ itkisi ilə barışa bilmirlər. Ancaq bununla belə, ölkədə Dağlıq Qarabağın işğalından sonra doğulanlardan ibarət və torpaq itkisinə biganə yanaşan yeni nəsil də formalaşmaqdadır: «Ona görə də məsləyə daha ciddi münasibət bildirmək lazımdır. Və təbliğatı formalaşmaqda olan həmin biganə nəslin Dağlıq Qarabağ problemiylə maariflənməsinə yönəltmək vacibdir».

Dağlıq Qarabağın azərbaycanlı icmasının rəhbəri N.Bəhmənov bu məsləyə bir qədər fərqli konteksdən yanaşır. Onun sözlərinə görə, döyüş bölgəsində yaşayan insanlar müharibəni daha çox duyurlar: «Ancaq Bakıda vəziyyət bir qədər fərqlidir. Çünki ölkə KİV-lərində bu barədə ardıcıl təbliğat aparılmır. Bununla belə, müharibə başlanılacağı təqdirdə, ölkədə vəziyyətin situasiyaya uyğunlaşacağına şubhə etmirəm. Çünki əsas - ordudur və əsgərlərimiz arasında döyüş əhval-ruhiyyəsi çox yüksəkdir».

Politoloq Leyla Əliyevanın qənaətinə görə, ölkənin müharibəyə hazırlığının araşdırılmasını hakimiyyətin öhdəsinə buraxmaq lazımdır. Çünki məhz rəsmi təbliğat vasitəsilə cəmiyyətdə müharibə əhval-ruhiyyəsi yaratmaq mümkündür: «Belə məsələlər dövlətin yüksək dairələrində müzakirə olunmalı və uyğun qərar qəbul edilməlidir». Digər tərəfdən, L.Əliyeva hesab edir

ki, müharibə variantını gündəmə gətirməzdən ö
sablamalar aparmaq lazımdır. Onun fikrincə, ilk
haribə variantının Dağlıq Qarabağ münaqişəsinin
sı prosesində yeganə üsul kimi qalıb-qalmadığın
mək vacibdir: «Əgər başqa yol qalmayıbsa, onda
şünmək olar. Ancaq Azərbaycan özünün digər r
fadə etməyibsə və sülh danışıqlarının perspektivi
deməli, bu prosesi davam etdirmək daha məqsəd

Qərbmeylli qüvvələrdən müharibə partiyası

A.Nağı Azərbaycanda fəaliyyət göstərən siyasi
də şikayətçidir. Onun fikrincə, bütün siyasi partiy
çilərinin Dağlıq Qarabağın azadlığını arzulamalar
raq, onlar daha çox problemin sülh yolu ilə həllin
təbliğ edirlər: «Çünki siyasi partiyaların mütləq ə
bmeyllidir. Qərb isə Cənubi Qafqaz regionunda
mir. Ona görə də siyasi partiyalar Qərbin bu mö
çıxış etmək istəmir». A.Nağı hesab edir ki, Azərb
yətinin fəallığını artırmaq baxımından, müharib
yaranmasına ehtiyac var: «Düzdür, əvvəllər bəzi
lər bu xəttə üstünlük verməyə çalışıblar. Ancaq
şəkildə aparılmayıb. Halbuki müharibə tərəfdarlar
duğundan və milli maraqlar tələb etdiyindən, be
maqdan çəkinmək lazım deyil». A.Nağı hesab e
xımdan, Ermənistanda vəziyyət ciddi şəkildə f
orada hərbi cinayətkarlar hakimiyyətdədirlər: «A
belə, Qərb onlara dəstək verməkdə davam edir.
hərbi cinayətkar Samvel Babayan yeni müharibə
dıb. Hətta bu partiyanın Ermənistanda hakimiyyət
sları da mövcuddur». QAT sədrinin fikrincə, Azər
haribə partiyasının yaradılmaması çox böyük yan

N.Bəhmənov Ermənistan rəhbərlərinin nə vaxt
hərbi tribunal qarşısında dayanacağına qətiyyən
Onun fikrincə, onların törətdikləri hərbi cinayət
şünməyə tamamilə əsas verir: «Azərbaycanda
partiyasına ehtiyac yoxdur. Əsas diqqəti ordunu
məsinə yönəltmək lazımdır. Ölkə prezidenti hər
bəil artırır. Prezidentin bununla nə demək istəd
çətin deyil».

Politoloq L.Əliyevanın fikrincə, müharibə parti
olub-olmamasına münasibətdə birmənalı mövqe

qədər çətindir. Çünki bunun müsbət tərəfləri ilə yanaşı, mənfi tərəfləri də mövcuddur. Nəzərə almaq lazımdır ki, Qərbdə müharibə əhval-ruhiyyəsinə malik siyasi qüvvəyə ehtiyatla yanaşırlar. Bu isə istər-istəməz Azərbaycanda həm hakimiyyətin, həm də digər siyasi partiyaların Dağlıq Qarabağ münaqişəsinin nizamlanmasına münasibətdə tutduğu mövqeyə birbaşa təsir göstərir: «Azərbaycanda fəaliyyət göstərən siyasi qüvvələr xarici dairələrlə olan münasibətlərin korlanmasını istəmirlər».

Müsahiblərimiz Kazimirovun xalq diplomatiyasının rolunu artırmağın vacibliyi ilə bağlı son açıqlamasına kəskin reaksiya verdilər. A.Nağının fikrincə, xalq diplomatiyası ilə bağlı təbliğat Dağlıq Qarabağın unutdurulmasına hesablanıb: «Bu ideya ilə çıxış edənlər insanların beynini «yumağa» çalışırlar. Ancaq onlar heç vaxt öz istəklərinə nail olmayacaqlar». A.Nağı hesab edir ki, bu məsələyə ən yaxşı halda müharibədən sonra qayıtmaq mümkündür.

N.Bəhmənovun mövqeyinə gəldikdə isə o, Kazimirovu 1992-ci ildən tanıdığını vurğuladı. İcma rəhbərinin sözlərinə görə, Kazimirov Rusiyanın o vaxtkı rəhbərliyinin siyasətini böyük peşəkarlıqla yerinə yetirirdi. Hətta Azərbaycanın hansı ərazilərini vurmaq lazım oldığunu da Rusiyanın hərbi dairələrinə nişan verirdi: «Yaxşı ki, bu adam H.Əliyev tərəfindən ATƏT-in Minsk Qrupu həmsədrliyindən uzaqlaşdırıldı. Belə ki, Kazimirovun Moskva otellərindən birində Zori Balayan, Arkadi Qukasyan və üzü görünməyən daha bir nəfərlə yeyib-içərkən şəkilləri çəkilmişdi. Həmin şəkillər Rusiyanın keçmiş prezidenti Boris Yeltsinə təqdim olundu. Və bildirildi ki, ermənilərlə yaxın münasibətdə olan şəxsin Minsk Qrupu həmsədri olmağa haqqı yoxdır. Nəticədə B.Yeltsin bu fakt qarşısında Rusiyanın bu qurumdakı təmsilçisini dəyişmək məcburiyyətndə qaldı». N.Bəhmənova görə, Kazimirovun yenə də Rusiyanın bəzi dairələri tərəfindən idarə olunacağı istisna deyil: «Rusiya hiss edir ki, Dağlıq Qarabağ münaqişəsi 2006-cı ildə nizamlana bilər. Və bu halda özünün regionda dayaqlarının zəifləyəcəyindən narahatdır. Ona görə də Kazimirovun diliylə belə lazımsız ideyaları ortaya ataraq, sülh danışıqlarını əngəlləməyə çalışırlar».

L.Əliyeva hesab edir ki, xalq diplomatiyası ideyası Rusiyanın narahatlığından yaranıb. Çünki uzun illər ərzində Rusiya müxtəlif regionlarda, əsasən köhnə və primitiv üsullara uyğun şəkildə siyasət yürüdüb. Ancaq son vaxtlar artıq bu üsullar öz təsirini tamamilə itirməyə başlayıb: «Qərb isə müasir texnologiya-

lara əsaslanaraq siyasət qurur. Belə olduğu halda
nün köhnəlmiş primitiv üsullarıyla Qərblə rəqabət
Ona görə də Rusiya bu problemi yoluna qoymaq
sətini və üslublarını dəyişməyə çalışır. Çünki
münaqişələrin həllində sülh danışıqlarının alterna
nu sübut etməyə başlayıb. Bu isə Rusiyanı hadisə
kişafına uğyunlaşmağa məcbur edir. Bu səbəbdən
digərlərinin vasitəsilə xalq diplomatiyası ideyasın
maqla təşəbbüsü ələ almağa çalışır».

Məqalə «Hesabat» jurnalınd

VI hissə

Bu hissədə Dağlıq Qarabağ ətrafında cəmiyyətin fəal siyasi və ictimai xadimlərinin səsləndirdikləri fikirlər əks olunmuşdur. Xüsusən Qarabağda referendumun keçirilməsi, Azərbaycanın müharibəyə hazırlaşması, cəmiyyətin demokratikləşməsinin münaqişənin həllinə təsiri kimi suallar ətrafında səslənən fikirləri toplamaqla ümumi mənzərənin nədən ibarət olduğunu göstərməyə çalışmışıq.

QARABAĞDA REFERENDUM KEÇİ ONUN İTİRİLMƏSİNƏ BƏRABƏ

İrəvandakı yüksək vəzifəli diplomatik mənbəni zində Dağlıq Qarabağda bu vilayətin statusuna d mun keçirilməsi haqqında «Azadlıq» (Liberty) rac verdiyi bəyanat Azərbaycan üçün onun birdəfəlik məkdir.

Bakıdakı bir çox siyasətçilərin və müstəqil polito mi fikri belədir. Qeyd edək ki, erməni mənbələrin rabağda referendum artıq bu il bağlana bilən gələc nin elementlərindən biridir. Bəzi məlumatlara görə nizamlama haqqında sənəd (niyyət protokolu) E Azərbaycan prezidentlərinin Kazandakı görüşündə, qustun 27-də imzalana bilər.

Rəsmi Bakı referendumun bütün neqativ perspek başa düşür, lakin sülh sazişini Qərb çox istəyir. Ə yev milli maraqlara zidd olaraq belə addım atsa, p kiləri ərəfəsində Qərbin dəstəyini qazanacaqdır. C mək olar ki, Qərb 2003-cü ilin oktyabrında olduğu dırmalara və insan hüquqlarının pozulmasına yenə caqdır. Bu halda İlham Əliyev onun nəzarətində o qazanacaqdır və onun rejiminə qarşı təhlükə zəifl kin «təslimçi saziş»lə bağlı narazılıq partlayışı baş v zaman hakim rejimi heç nə xilas etməyəcəkdir.

Politoloq Vəfa Quluzadə yaranmış vəziyyəti « liyinə şərh edərkən demişdir ki, Azərbaycan hök halda referendumun keçirilməsinə razı olmamalıd artıq onu Qarabağda keçiriblər və şübhə yoxdur ki, müstəqilliyin lehinə səs verəcəklər», - deyə o bildi

Azərbaycanın Rusiyadakı keçmiş səfiri Hikm «Azərbaycan hakimiyyətinin belə təkliflə razılaşaca çətindir». Belə bir referendumun keçirilməsi beyna birbaşa ziddir, çünki referendum ölkənin hər har deyil, bütün ölkədə keçirilə bilər. Lakin Bakının bel zılaşacağını fərz etsək, bu, milli maraqlara xəyanət zılıq dalğasına səbəb olar. «Belə sazişləri yerinə y kün olmayacaqdır», - deyə o qeyd etmişdir.

Politoloq Eldar Namazov: «Nizamlanmanın bu birinci il deyil ki, ermənilər tərəfindən lobbiləşdi

Azərbaycanın maraqlarına deyil, həm də sağlam məntiqə ziddir». «İşğal olunmuş ərazilərdə referendum keçirilməsi mümkün deyil və belə variantı həyata keçirmək cəhdləri uğursuzluğa düçar olacaqdır».

Azərbaycan XİN-in Mətbuat və İnformasiya Siyasəti İdarəsinin rəisi Tahir Tağızadə: «Referendum keçirilməsini nəzərdə tutan Qarabağ münaqişəsinin nizamlanmasına dair sazişin hazırlanması haqqında məlumatlar həqiqətə uyğun deyil». O qeyd etmişdir ki, danışıqların bu mərhələsində Praqa prosesi çərçivəsində 7-9 element müzakirə olunur: işğalçı qoşunların çıxarılması, məcburi köçkünlərin geri qayıtması, kommunikasiyaların bərpası, etimad tədbirlərinin görülməsi və s. «Qalan bütün məsələlər, o cümlədən Dağlıq Qarabağın (DQ) statusu növbəti mərhələlərdəki danışıqların predmetidir». O, həmçinin vurğuladı ki, Azərbaycan XİN-in mövqeyi dəyişməz qalır: münaqişə Azərbaycanın ərazi bütövlüyü əsasında nizamlana bilər. DQ-nin statusu haqqında referendumun keçirilməsinə gəldikdə, bu məsələnin müzakirəsi yalnız bütün azərbaycanlılar daimi yaşayış yerlərinə qayıtdıqdan sonra mümkündür. Sülh sazişinin 2005-ci və ya 2006-cı ildə bağlanmasının mümkünlüyü barədə məlumatlara münasibət bildirərkən Tağızadə demişdir ki, bu sənədin imzalanmasının hər hansı müddətlərindən danışmaq tezdir, çünki sənədin mətni üzərində iş hələ başlamayıb.

Azərbaycan Xarici İşlər Nazirinin müavini Araz Əzimov iyulun 18-də ATƏT-in Minsk Qrupu həmsədrlərinin Bakıya növbəti səfərinin yekunlarına dair brifinqdə belə bir bəyanatla çıxış etdi: «Azərbaycan tərəfi ilə davam edən münaqişədən Dağlıq Qarabağın erməni icması daha çox itirib, nəinki qazanıb». Əzimov qeyd etdi ki, «Dağlıq Qarabağ Respublikası» adlandırılan «qondarma qurum» əhalinin sosial ehtiyaclarını təmin etmək iqtidarında deyil. Azərbaycan XİN başçısının müavini: «Azərbaycanın tərkibində Qarabağ erməniləri, respublikanın qalan bütün vətəndaşları kimi, ölkənin iqtisadi inkişafının üstünlüklərindən istifadə edə bilərlər», - deyərək qeyd etdi ki, münaqişənin istənilən başqa formada həll olunacağı təqdirdə rəsmi Bakı daha indiki mövqelərdən çıxış etməyəcəkdir. «Bu gün Ermənistan-Azərbaycan, Dağlıq Qarabağ münaqişəsinin nizamlanmasının şansları heç vaxt olmadığı qədər yüksəkdir və mən erməni tərəfini bu şansdan istifadə etməyə çağırıram», - deyə Araz Əzimov bildirdi. Azərbaycan XİN başçısının müavini vurğuladı ki, Qarabağ münaqişəsinin sülh yolu ilə nizamlanması hər iki tərəfə əlverişlidir və qeyd etdi ki, bu məsələnin həlli ilk növbədə Ermənistanın özü üçün əlve-

rişlidir. «Biz ümid edirik ki, erməni tərəfi nəhayət
göstərəcəkdir», - deyə Əzimov qeyd etdi. ATƏT-in
həmsədrlərinin Bakıya səfərinin yekunlarına toxuna
can XİN başçısının müavini qeyd etdi ki, hər hansı
əldə olunduğu barədə bəyanatlar vermək tezdir. «
danışıqlar prosesində müzakirə olunan yeni elemen
məsələni fəal surətdə ortaya atırlar. Hətta bəzən
şərh olunmaqla verilir. Bu, növbəti saxtalaşdırma c
qa bir şey deyil», - deyə Əzimov bildirdi və qeyd
yanatların mənbələrinin güddüyü yeganə məqsəd
ziyyətdən öz şəxsi maraqları üçün istifadə etməkdi
ki, Azərbaycan Dağlıq Qarabağ münaqişəsinin resp
zi bütövlüyü çərçivəsində, ölkə Konstitusiyası və b
quq normaları əsasında həllinin tərəfdarı olub v
Dağlıq Qarabağın statusuna dair referendum haqqın
rı Azərbaycan XİN başçısının müavini aşağıdakı k
«Qarabağın erməni və azərbaycanlı icmaları birgə
Status məsələsi səs çoxluğu ilə həll oluna bilməz. İ
nız birinin rəyini nəzərə alan referendum qəb
Onun sözlərinə görə, bu məsələ sülh danışıqlarını
sində müzakirə olunmur, çünki hər hansı formada
keçirilməsi üçün ilk növbədə işğal olunmuş Azərb
rini azad etmək, qaçqınların həmin ərazilərə qayı
etmək və qarşılıqlı dözümlülük şəraiti yaratmaq la
12.0

Politoloq Rasim Musabəyov: «Referendum ha
şəkildə danışırlar, lakin bununla nəyin nəzərdə tu
ləlik heç kim bilmir». Əgər nizamlanma barədə razı
rar, məsələn, Kofi Annanın planının yunan və türk
findən qəbul və ya rədd edildiyi Kiprdə olduğu ki
ma çıxarılırsa, bu başqa məsələdir. Əgər Dağlıq Q
təqilliyi ilə bağlı səsvermə nəzərdə tutulursa, bu,
məsələdir və Azərbaycan Konstitusiyasına əsasən,
yalnız o halda qüvvəsi ola bilər ki, o, təkcə DQ-d
ölkə üzrə referendumda dəstəklənsin. Referendu
azərbaycanlı icmasının iştirakı ilə keçirilməsi digər
belə ki, onların öz evlərinə qayıda bilmələri üçün
malıdır. Mənim üçün aydındır ki, Azərbaycan heç
lətimizin bölünməsinə gətirib çıxaran qərarla razıl

Ermənistan prezidenti Robert Köçəryanın Strasburqdakı çıxışına Azərbaycandakı reaksiya

Ermənistan prezidenti Robert Köçəryanın Strasburqda Avropa Şurası Parlament Assambleyasının (AŞPA) yay sessiyasında çıxışı və parlamentarilərin suallarına onun cavabları təkcə Ermənistanın deyil, həm də Azərbaycanın və Türkiyənin siyasi və ictimai dairələrində çoxmənalı reaksiyaya səbəb olmuşdur.

«İndi mən Ermənistan üçün prioritet olaraq qalan digər bir məsələyə toxunmaq istəyirəm. Avropa Şurasına daxil olarkən Ermənistan Dağlıq Qarabağ münaqişəsinin sülh yolu ilə nizamlanması üzrə addımlar atmağı öhdəsinə götürmüşdü. Biz ona görə belə bir öhdəlik götürdük ki, qonşu ölkələr arasında dostluq münasibətlərinin zəruriliyini yüksək qiymətləndiririk. Lakin uzunmüddətli həllin səmərəli surətdə axtarılması üçün münaqişənin mahiyyətini dərindən bilmək lazımdır. Mən Qarabağ münaqişəsini səciyyələndirən iki mühüm amili qeyd etmək istərdim.

Birinci. Qarabağ heç vaxt müstəqil Azərbaycanın tərkibində olmayıb. Bu, faktdır. SSRİ-nin dağılması nəticəsində keçmiş Azərbaycan SSR-in ərazisində iki müstəqil dövlət yarandı: Dağlıq Qarabağ Respublikası və Azərbaycan Respublikası. Bu iki dövlətin mövcudluğunun hüquqi əsasları eynidir. Yəni Azərbaycanın ərazi bütövlüyünün Dağlıq Qarabağ Respublikasına heç bir aidiyyəti yoxdur. Biz münaqişənin nizamlanması məsələsini hüquq müstəvisində müzakirə etməyə hazırıq.

İkinci. 1992-94-cü illər müharibəsi Dağlıq Qarabağ ərazisini əldə keçirmək üçün orada etnik təmizləmə həyata keçirməyə çalışan Azərbaycan hakimiyyətinin təcavüzünün nəticəsi idi. Yaranmış de-fakto vəziyyət Dağlıq Qarabağ ermənilərinin öz torpaqlarında sağ qalmaq üçün apardıqları fədakar mübarizəsinin nəticəsidir. Bu, istər öz müqəddəratını təyin etmə hüququnun reallaşmasının, istərsə də etnik təmizləmələri əsaslandırmaq üçün ərazi bütövlüyü prinsipindən istifadə edilməsinin klassik nümunəsidir.

Dağlıq Qarabağ xalqı demokratik cəmiyyətdə azad yaşamaq hüququnu qorudu. Qarabağın faktiki müstəqilliyinin 16 yaşı var. Orada artıq ölkənin başqa bir statusunu təsəvvürünə gətir-

məyən insan nəsli böyümüşdür. Bu gün Dağlıq
publikası artıq formalaşmış və mahiyyət etibarı ilə
sına üzvlüyün bütün meyarlarına cavab verən döv
bir reallıqdır ki, ondan qaçmaq sadəcə mümkün
buna görə biz Ermənistanın fəal iştirak etdiyi dan
sində Dağlıq Qarabağın birbaşa iştirakında israr e

Nizamlama Azərbaycanın gələcək neft dollarla
nə biləcəyi ehtimalından deyil, münaqişənin m
irəli gəlməlidir. Bu, kompromiss formulu deyil, q
muludur. Ermənistan atəşkəs rejiminin qorunma
kəmlənməsinə hazırdır. Biz münaqişənin hərtərə
masına dair ciddi danışıqlara hazırıq. Məhz buna
sitəçilərin son iki təklifinə razılıq verdik, təəssüf k
onları rədd etdi.

Cənubi Qafqazda regional əməkdaşlığın inkiş
yini xüsusi qeyd etmək istərdim. Mümkün əməkd
zonu qanunvericiliklərin harmoniyalaşdırılmasında
şılıqlı əlaqəli nəqliyyat şəbəkəsinin bərpasına və
həsində birgə layihələrə qədər ola bilər. Biz hən
ki, regional əməkdaşlıq münaqişələrin nizamlan
ilkin şərtidir. Regionun üç ölkəsinin təkbaşına qu
zulara nisbətən Cənubi Qafqaz ümumi iqtisadi ə
nası qismində daha böyük əhəmiyyət kəsb edə b

**Azərbaycan Prezidenti Aparatının beynəlxal
lər şöbəsinin başçısı Novruz Məmmədov:** «Avr
bunasından Ermənistan prezidentinin bu cür cəfə
rı yalnız təəssüf doğura bilər. Ermənistan rəhbəri
lan üzərində qurulmuşdu və o, Avropa deputatl
yalan danışmaqdan çəkinmədi». Məmmədov de
yasətçi Qarabağın heç vaxt Azərbaycanın tərkibi
nı, SSRİ vaxtlarında isə Azərbaycanla eyni status
ğunu necə bəyan edə bilər? Məmmədov Köçərya
can ərazilərinin işğalında iştirakını etiraf etməsini
adlandırdı. Azərbaycan prezidentinin nümayəndə
ratçı olduğunu qeyd etdi.

Politoloq Rasim Musabəyov Köçəryanın çıxışı
duğu barədə və beynəlxalq forumda özünü necə
duğu barədə təsəvvürə malik olmayan həyasız ad
şı adlandırdı». «Hesab edirəm ki, Köçəryanın nəz

ropa deputatlarının çoxunu heyrətləndirmişdir», - deyə Musabəyov bildirdi.

Politoloq Zərdüşt Əlizadə hesab edir ki, Köçəryanın bəyanatlarında prinsipcə yeni heç nə yox idi. «Köçəryanın belə davranışı Azərbaycan diplomatiyasının uğursuzluğuna dəlalət edir».

Rəfael Hüseynov: «AŞPA-nın yay sessiyasında Köçəryanın çıxışında Ermənistanın Avropa prinsipilərinə zidd siyasətini ifşa etmək üçün material vardır».

Müharibəyə hazırlıq çağırış

Parlamentin keçmiş spikeri Murtuz Ələsgərc
can işğal altında olan ərazilərini, o cümlədən Şuş
cəkdir».

Parlamentin keçmiş deputatı Mais Səfərli: «
onların arxasında duran qüvvələr çox vaxt azərba
ciələrinin günahkarları olmuşlar». «Nə qədər ki
bağ problemi həll olunmayıb, ölkədə möhkəm sab
olmayacaqdır». «Bilirəm, deyəcəksiniz ki, müha
saq, bizi Avropa Şurasından xaric edərlər. Mən
ki, Azərbaycanın şərəfi bütün qalan məsələlərdən
latlardan üstün olmalıdır. Müharibə bərpa oluna
Avropa Şurasından, digər beynəlxalq təşkilatlardar
bizi qorxutmamalıdır. Biz bu məsələdə birmənal
variantına üstünlük verməli və torpaqlarımızı işğa
məliyik».

Deputat Fəzail İbrahimli: «Cəmiyyətdə hərl
maq vacibdir».

Deputat Qüdrət Həsənquliyev: «Azərbaycan
şəkarların cəlb olunması və onlardan zərbəçi bat
radılması məqsədəuyğun olardı». O, həmçinin sö
nəlxalq birlik Azərbaycan torpaqlarının «işğaldan
si üçün ən çoxu bir il vaxt qoymalıdır». «Biz əraz
bi yolla azad etməyə hazır olmalıyıq və dünya bi
məlidir».

Musa Musayev: «Bizim bu addımımıza qarşı
bilməz, çünki biz torpaqlarımızı işğaldan azad etn
nu edəcəyik».

Deputat Zahid Oruc: «Bakı-Ceyhan neft kər
başladıqdan sonra ölkənin insan resurslarının səf
sinə getməliyik. Nə qədər ki bu problem öz həll
hər hansı sosial-iqtisadi, ictimai-siyasi inkişafda
dəyməz».

Mübariz Qurbanlı: «Biz artıq müharibəyə ha
ermənilərlə istənilən səviyyədə müharibə aparma

«Vəhdət» Partiyasının sədri Tahir Kərimli: «A
milli maraqlarını güdməli və Qarabağın azad edil
sində hər hansı dövlətdən yardım gözləməməlidi

Deputat Siyavuş Novruzov: «Beynəlxalq təşk

qeyinə birinci dərəcəli diqqət yetirmək lazımdır: biz Azərbaycan parlamentinin adından beynəlxalq təşkilatlara ikili standarta son qoyulması zərurəti barədə müraciət qəbul etməliyik. Bu təşkilatlar bu gün praktiki olaraq Ermənistanı öz himayələri altına götürmüşlər, onun işğalçı siyasətinə hər vəchlə haqq qazandırır, eyni zamanda sülhpərvər Türkiyəyə qarşı müxtəlif sanksiyalar tətbiq edirlər».

Danışıqlar prosesi, imitasi real addımlar və ya...

«Müsavat» partiyasının lideri İsa Qəmbər: « ki, bu gün istər Əliyev rejimi, istərsə də Köçəryan cə olaraq danışıqlar prosesinin görüntüsünü yaratn durlar. Mən əminəm ki, belə rejimlər uzunmüdd zişə nail olmağa qadir deyillər». «Hər halda, sül prezidentləri arasında deyil, iki xalq arasında olm üçün isə xalqların, cəmiyyətlərin nədən söhbət g problemin necə həll olunacağı barədə təsəvvürü c rar qəbul edən hakimiyyət orqanları ciddi, məsuli qəbul etmək üçün legitimliyə malik olmalıdırlar. mən yaxın vaxtlarda hər hansı ciddi dönüş gözlər edirəm ki, bu problemin həll olunması üçün həm da, həm də Ermənistanda demokratikləşməyə nail dır», - deyə o, Bi-Bi-Si radiostansiyasına müsahi etmişdir. Problemin mərhələli həllinin tərəfdarı o bər qeyd etdi ki, hətta nizamlamanın bu variantı rəflər birinci addımdan sonra növbəti konkret add cağına əmin olmalıdırlar. Elə olmamalıdır ki, bir edək, sonra isə başqa bir problem barədə uzun m hisə aparaq».

Politoloq Zərdüşt Əlizadə: «Şəxsən mən saz yaxınlaşma variantını görmürəm», - deyə «Exo» q hibəsində bildirib. «İndi Ermənistan və Azərbayc ləri, xoşbəxtlikdən, gələcəyə dair baxışlarını ic gizlədirlər. Lakin Dağlıq Qarabağın ya müstəqilli haqını (özü də Laçınla və ola bilsin ki, həm də K likdə) tanıdığı barədə Ermənistanın dəfələrlə bəya qeyindən çıxış etsək, Azərbaycan rəhbərliyinin h promissə getmək imkanı olduqca məhduddur. Ol di prezidentlər kommunikasiyaların açılması müq edilmiş əlavə rayonların hansısa hissəsinin geri məsələsinin həllini axtarırlar. Lakin mən hesab edi nistan buna getməyəcək. Bunun əvəzində onlar h lıq Qarabağın müstəqil dövlət statusunun tanınr Rusiyanın DQ ermənilərinin toxunulmazlığının ə masını tələb edəcəklər». Əlizadə hesab edir ki, tuasiyada İlham Əliyev də hər hansı iri kompromi

yəcək. Cəmiyyəti və dövləti hər iki tərəf üçün şərəfli və məqbul kompromissə hazırlamaq lazımdır. «Mən nə bu, nə də digər tərəfdə belə işin aparılmasının əlamətlərini görmürəm».

Siyasi İnnovasiyalar və Texnologiyalar Mərkəzinin rəhbəri Mübariz Əhmədoğlu: «Hansısa variant və ya axıradək işlənməmiş yarımvariant mövcuddur». «Hesab edirəm ki, ATƏT-in Minsk Qrupunun həmsədrlərinin Ermənistan və Azərbaycan prezidentləri ilə birlikdə həll ediləsi məsələləri var, çünki onlar öz təkliflərinin son variantını hazırlamalıdırlar».

Azərbaycanın Xarici İşlər Nazirinin müavini, Dağlıq Qarabağ məsələsi üzrə prezidentin xüsusi nümayəndəsi Araz Əzimov: «Ermənistan problemin həllinə dair yeni təklif irəli sürmüşdür. Onun dediklərindən məlum olur ki, erməni tərəfi «işğal olunmuş» Dağlıq Qarabağ ətrafındakı yeddi rayondan əvvəlcə beşinin, sonra isə danışıqların gedişatından asılı olaraq Laçın və Kəlbəcər rayonlarınnın azad olunmasını təklif edib. Bunun əvəzində onlar belə bir şərt irəli sürüblər ki, beş rayon azad edildikdən sonra Azərbaycan Ermənistanla kommunikasiyaları açmalı və iki ölkə arasındakı münasibətləri normallaşdırmalıdır. Erməni tərəfinin bu təklifi təkcə Dağlıq Qarabağın deyil, həm də Laçın və Kəlbəcər rayonlarının taleyini sual altına alır».

Azərbaycançı Qüvvələr Birliyinə (AQB) daxil olan partiyalar Dağlıq Qarabağ münaqişəsinin həllinin böhran nöqtəsinə çatdığını bəyan edərək bu məsələ ilə bağlı baş verən proseslərdən narahatlıqlarını ifadə etdilər. «525-ci qəzet»ə müsahibəsində AQB aparatının rəhbəri Hacıağa Nuri deyib ki, regionda baş verən ictimai-siyasi hadisələr Azərbaycanı öz mövqeyində daha diqqətli olmağa məcbur edir: «Bir tərəfdən biz indi Bakı-Tbilisi-Ceyhan neft kəmərinin işə salınması ərəfəsindəyik, digər tərəfdən, Xəzər regionunda böyük dövlətlərin maraqlarının toqquşması istiqamətində təşəbbüslər meydana çıxmaqdadır». AQB bu problemin uzun illər dondurulması və ya Qarabağ ətrafındakı işğal olunmuş bəzi rayonların qaytarılması şərti ilə Ermənistanla kommunikasiya xətlərinin açılmasını yolverilməz hesab edir. İşğalçı Ermənistanın narazı qalmasını istəməyn dövlətlərin qeyri-obyektiv mövqeyi işğalın dəstəklənməsi kimi qiymətləndirilməlidir».

Professor Rəhman Bədəlov hesab edir ki, «demokratiya, sovet stereotiplərindən azad olmaq Qarabağ məsələsində yeganə yoldur. Bu gün dünyada kim totalitar dövlətin tərəfində durar?».

Politoloq Leyla Əliyeva: «Qarabağ problem
çox diqqət yetirilsə, onun həlli ehtimalı və ya ən
larının axtarılması ehtimalı bir o qədər çox ol
ATƏT-in Minsk Qrupu həddən artıq uzun müdd
uğursuzluqla olsa da, problemi həll etməyə çalış
dan çıxarmaq olmaz ki, vaxtilə BMT Azərbaycan
qədər pozitiv qətnamələr qəbul etmişdir. Nə üçü
ni analoji problemlərə, məsələn, Yaxın Şərq mün
zamlanmasına oxşar qaydada bir daha müzakir
«Bu məsələnin BMT Baş Assambleyasında müzak
şə tərəflərinə necə kömək edə bilər?» sualına poli
vab verdi: «Mən bilmirəm bu, tərəflərə nə vera
edirəm ki, bununla Azərbaycan ən azı dünya bi
dar ki, onun torpaqları işğala və qanunsuz məsk
məruz qalmışdır».

Sosial-Demokrat Partiyasının həmsədri Araz
sab edir ki, Fransa və Rusiyanın mövqelərini n
«ATƏT-in Minsk Qrupu ilə oyunları bitirmək lazı
kələr praktiki olaraq açıq şəkildə Ermənistanı
odur ki, Qarabağ məsələsinin ədalətli həllinə b
dəyməz». «ATƏT-in Minsk Qrupunun xidmətlə
mexanizmi və onu əvəz edə biləcək təşkilat varm
Əlizadə belə cavab verdi: «Bu, Azərbaycanın özü
kə bu struktura tabe olmağa borclu deyil. Üstəlik,
nin hərbi yolla həlli hüququna mailkdir».

Politoloq Rasim Ağayev: «Azərbaycan öz vəzi
lıq Qarabağın azərbaycanlılaşdırılmasının öhdəs
di». «Exo» qəzetində dərc olunmuş «Biz Qaraba
istəyirikmi?» məqaləsində o, bu fikri bildirir. Polit
rinə görə, vilayətin tədricən və qəti surətdə azər
rılması üçün Azərbaycana kifayət qədər vaxt veri
yaxın!). «Bu, «Qarabağ məsələsi» deyilən məsəl
dən çıxarmağın yeganə və ən etibarlı üsulu idi»,
loq bildirmişdir. Onun sözlərinə görə, bu üsulun
si üçün «erməni separatizminə yoluxmuş» vilayə
siyasətinin işlənib hazırlanması tələb olunurdu. O
mentləri hakimiyyət strukturlarında azərbaycanl
təşkil etmələrini təmin etmək və demoqrafik vəzi
dəyişdirmək olmalı idi.

Azərbaycanın keçmiş Xarici İşlər Naziri Tofi
«Faktiki olaraq Qarabağ münaqişəsinin həllinin

yoxdur. Yeni model əvvəllər müzakirə olunmuş köhnə model variantlarının komponentlərindən ibarətdir». Köhnə model isə, T.Zülfüqarovun fikrincə, qaçqınların problemi və Qarabağın statusu kimi məsələlərdən ibarətdir.

Azərbaycan Sosial-Demokrat Partiyasının (ASDP) həmsədri Araz Əlizadə: «Döyüş qabiliyyətli ordu yaradılmayana qədər heç kim Qarabağ məsələsinin nizamlanmasına dair Azərbaycanın rəyinə qulaq asmayacaq və qaçqınlar məsələsi həll olunmayacaqdır». O, Azərbaycan ərazisinin işğalının nəticələrinin aradan qaldırılmasının ən məqbul yolunu ASDP tərəfindən hazırlanmış «Vətən müharibəsi modeli»nin qəbul edilməsində görür. O öz rəyini bununla əsaslandırmışdır ki, dünya birliyi Azərbaycanda itirilmiş ərazilərin geri qaytarılmasına imkan verə bilən hərbi potensialın olmamasından yaxşı xəbərdardır. Döyüş qabiliyyətli ordunun və öz vətəndaşları üçün normal şəraitin yaradılması prezidentin konstitusion borcudur. Əlizadə əmindir ki, prezident bu istiqamətdə təsirli addımlar atmasa, ölkədə sosial partlayış baş verər. Sosial problemlərin dərinləşməsi, ASDP həmsədrinin fikrincə, bu prosesi sürətləndirə bilər. «Dünyanın bir çox ölkələrini enerji resursları ilə təchiz edən dövlət öz vətəndaşlarının işığını söndürür və buna neft çatışmazlığı ilə haqq qazandırır. Bəs «Əsrin müqaviləsi» deyilən müqaviləni imzalayarkən onlar nə barədə düşünürdülər?».

BTC region üçün böyük geosi
geostrateji əhəmiyyətə malik

Xarici siyasət məsələləri üzrə keçmiş dövlət fa Quluzadə: «Bakı-Tbilisi-Ceyhan (BTC) neft kə baycan hissəsinin istismara verilməsi strateji əhən regionumuzun hüdudlarından çox-çox kənara çıx Politoloq hesab edir ki, BTC-nin Azərbaycan hiss ra verilməsi ABŞ-ın Qafqaza daha dərindən nüfuz rait yaradır. «Bu hadisə region üçün böyük geosi rateji əhəmiyyət daşıyır və gələcəkdə Qafqaza ABŞ üçün yol açır», - deyə o bildirmişdir. BTC-nin rilməsi ilə Azərbaycanın öz ərazilərini erməni hərbi yolla qaytarması üzərindən xətt çəkməli o bəzi ekspertlərin rəyinə gəldikdə, Quluzadə dedi hərbi yolla həlli üçün vaxt çoxdan ötürülmüşdür. həll 1994-cü ildə mümkün idi. Buna görə də sülh zamlama yolu tapılacaqdır. Özü də həll hökmən caqdır, çünki ABŞ burada közərən münaqişənin o raqlı deyil».

Politoloq Rasim Musabəyov: «BTC-nin istisma sı böyük siyasi məqsədlər güdərək layihəni utopiy skeptiklərin bədnam olması deməkdir». O qeyd yihədə həm iqtisadi hesablamalar, həm də texniki zərə alınmışdır. «Bu neft kəmərindən gələn gəlirlə dernləşdirilməsi üçün ciddi maliyyə bazası olaca politoloq qeyd etmişdir. Eləcə də neft kəmərinin i fikrincə, Qərbin bu regiona diqqətinin artmasına caqdır. Musabəyov neft kəmərinin işə başlaması i nın Qarabağ münaqişəsini hərbi yolla həll etmək diyi barədə rəyi şişirdilmiş adlandırdı. «BTC mövc lakin belə qəti formada heç bir təminat, heç bir a bliməz. Onda eyni uğurla söyləmək olardı ki, A silahlı qüvvələrini buraxmışdır. Lakin bu ola bli politoloq bildirdi. O, etiraf edir ki, BTC, əlbəttə, b tirak edən ABŞ, Böyük Britaniya kimi iri ölkələ edir, eləcə də bu layihədə marağı olan, neft ist Avropa dövlətlərini neft kəmərinə qarşı heç bir t mamasına sövq edir. «Lakin bu halda onlar müna kün qədər tez həll edilməsi üçün səylərini artırma

Demokratiya və inteqrasiya Qarabağ problemini həll edəcəkmi?

«Yeni siyasət» blokunun həmtəsisçisi Eldar Namazov: «Prinsipial məsələlərdə zərrə qədər də yaxınlaşmayan tərəflərin mövqelərini, habelə Azərbaycanda parlament seçkiləri ərəfəsindəki vəziyyəti nəzərə alsaq, əminliklə deyə bilərik ki, kompromisslər üçün münasib vaxt buraxılmışdır». «Azərbaycanda kompromisslər üçün imkanlar sahəsi seçkilərdən sonra yaranacaqdır. Lakin Ermənistanda da güclü daxili siyasi qarşıdurma olduğunu nəzərə alsaq, bu heç də o demək deyil ki, bu ölkənin hər hansı güzəştlərə getmək imkanı olacaqdır», - deyə politoloq bildirmişdir. Namazov qeyd etmişdir ki, danışıqlarda real irəliləyiş yalnız Ermənistanda və Azərbaycanda azad, şəffaf və demokratik seçkilər keçirildikdən və öz xalqları qarşısında məsuliyyət daşıyan legitim hökumətlər formalaşdıqdan sonra mümkün olacaqdır.

Siyasi Texnologiyalar və İnnovasiyalar Mərkəzinin direktoru Mübariz Əhmədoğlu: «Ermənistan münaqişənin həlli üçün Azərbaycanla iqtisadi əlaqələrin yoluna qoyulmasını və yalnız bundan sonra siyasi qərara nail olmağı təklif edir. Azərbaycan isə həmişə ilk növbədə məsələnin siyasi həllinə nail olmağı vacib hesab etmişdir, bundan sonra istənilən iqtisadi əməkdaşlıq formaları mümkündür. «Lakin indi özündə həm siyasi, həm də iqtisadi elementləri ehtiva edən variantı Ermənistana təklif etməklə Azərbaycan təşəbbüsü öz əlinə almışdır», - deyə Əhmədoğlu bildirmişdir. Onun sözlərinə görə, Bakının təklifi Laçın dəhlizindən həm Ermənistan, həm də Azərbaycan tərəfindən birgə istifadə edilməsini və bu zaman siyasi nizamlama barədə paralel danışıqlar aparılmasını nəzərdə tutur. «Bu, konkret cavab tələb edən konkret təklifdir. Lakin erməni tərəfi belə cavabı verməyə hazır deyil, buna görə də danışıqları uzadır».

Arif Yunus, Sülh və Demokratiya İnstitutu: «Dağlıq Qarabağ münaqişəsi öz milli dövlətlərini qurmağa başlayan iki xalqın - ermənilərin və azərbaycanlıların toqquşmasıdır». Özü də A.Yunus hərbi əməliyyatların bərpasını istisna etmir. «İndi sadəcə müharibədən yorulma baş vermişdir. Hərb tarixindən bəllidir ki, 7-8 ildən artıq fasiləsiz vuruşmaq mümkün deyil. Xalq yorulur və onun özünə gəlməsi üçün xeyli vaxt tələb olunur,

sonra isə hər şey şəraitdən asılıdır. Yeni nəsillər
yatlara başlaya bilərlər». Bütövlükdə isə, Arif Yun
ki, müharibə davam edir: tərəflər daim düşmən s
obrazları yaradır, tarixə müraciət etməkdə davam
disələri müxtəlif cür qiymətləndirirlər. «Gürcüs
olaraq, Ermənistanda və Azərbaycanda müzakirəl
viyyədə gedir. Elə həmin DQ-nin demokratiklə
mücərrəd sözlərdən ibarət olmayan, hətta QHT-l
də olsa belə, konkret addımların hazırlanmasını
sənəd üzərində iş barədə düşünmək lazımdır».

Politoloq İlqar Məmmədov hesab edir ki, D
yəqin ki, Ermənistanda və Azərbaycanda demok
madan həll etmək mümkün deyil. «Atəşkəsin bə
1995-ci illə 2005-ci il arasındakı dövrü Ermənist
canın demokratikləşməsi işində itirilmiş imkanlar
dırmaq olar. Demokratikləşmə yalnız və sadəcə s
deyil, o, cəmiyyətlərdə daha çox azadlığın, daha
ralizminin, daha çox inkişaf etmiş vətəndaş institu
sını nəzərdə tutur». Əgər bu 10 ili biz diktatorla
deyil, ölkələrimizdə vətəndaş cəmiyyətini inkişaf
etsəydik, indi problem, bəlkə də artıq həll oluna
nizamlamanın başqa mərhələsində olardıq».

«1991-ci ilə qədər erməni tərəfinin əsas şüa
Ermənistanın tərkibinə verilməsi idisə, SSRİ dağı
biz ATƏT-in əhatə dairəsinə keçdikdən sonra D
özünü müstəqil qurum kimi qələmə verməyə başl
can Ermənistanı işğalda ittiham edir, Ermənistan t
edir ki, ərazilərə Qarabağın müdafiə qüvvələri tər
rət edilir. Hesab edirəm ki, bu, etimadı heç də ar
si oyundur. Mənə elə gəlir ki, Ermənistan tərəfi
özünün olduğunu, Azərbaycan tərəfi isə region
ilə bağlı Qarabağın erməni əhalisinin münaqişə
mövcud olan qorxularının əsaslı olduğunu etiraf
problemin aradan qaldırılması üzərində işləsəydi,
olardı». Məmmədovun fikrincə, Ermənistan öz si
rini Azərbaycan ərazisindən çıxarmalıdır, bu, «tə
inama güclü kömək edərdi». «Münaqişənin əsas
bağ ermənilərinin təhlükəsizliyi idi. Əgər Azərba
lemin olduğunu etiraf etsə, onun aradan qaldırıl
birgə işləmək olar. Bu, bizim irəliyə getməyimizə

VII hissə

Bu hissədə 2006-cı ildə münaqişənin həlli istiqamətində cəmiyyətdə səslənən fikirlər öz əksini tapmışdır

2006-cı ildə münaqişənin l mümkündürmü?

Kitabın hazırlanması zamanı ATƏT-in Mnisk Qı rikalı həmsədri Stiven Mənn ANS televiziyası ilə hibəsində münaqişənin həlli perspektivləri ilə b bölüşərkən qeyd etdi ki, «2006-ci ildə münaqişə dövlətlərdə seçkilər və digər siyasi hadisələr göz dən biz bu imkandan bəhrələnməliyik. Cənab Mə ki, sulh danışıqları indi daha da intensivləşdiyinc mirəm ki, münaqişə istənilən an həll oluna bilər biz bunu indi etməyək. Eyni zamanda öz əminliy dir ki, tərəflərdən heç biri digərini razılığa gəlmə bilməz, əks halda bu qeyri-stabil razılaşma ola bi

Münaqişə tərəfləri və cəmiyyət üçün amerikal rəfindən təklif olunan bu yanaşma əslində ciddi Onun Ermənistanda və Azərbaycanda necə qaı ciddi müzakirələrin mövzusu olduğundan mülal mək tələskənlik olardı.

Artıq Azərbaycanda parlament seçkiləri başa ç tanda isə prezident seçkiləri 2007-ci ildə başlayac dan da, münaqişənin həlli üçün 2006-cı il ən mü yıla bilər və Azərbaycanın rəsmiləri doğrudan da bit şəraitin olmasına işarə vururlar.

İstər Azərbaycanda, istərsə Ermənistanda irə təklif ilk öncə rəsmi münasibətlə qarşılaşdı. Bu bə hal sonra və Ermənistanın referendum ərəfəsin R.Köçəryan və Xarici İşlər Naziri V.Oskanyan Da ğın taleyi ilə bağlı ciddi bəyanatlarla çıxış etdilə zaman Azərbaycana qaytarılmasının mümkün oln Ermənistan tərəfinin verdiyi sərt bəyanatdan sonra yeni parlamentin ilk iclası zamanı qeyd etdi ki, A rəfi heç bir kompromissə hazır deyil və ən böyul odur ki, Azərbaycan münaqişənin həllində bu qə tərib.

Hələ seçki təşviqatının getdiyi bir zamanda pr Əliyev bəyan etdi ki, Azərbaycan tərəfi özünün h ni artırmaqla hərbi potensialının gücləndirilməsinə dır. Bu, həm də Azərbaycanın öz torpaqlarının i ilə barışmadığını və onun azad olunması istiqamə

tükənmədiyini göstərməyə bir sübut idi. Bunun müqabilində isə Ermənistan tərəfi indiki mərhələdə hər hansı kompromissə hazır olmadığını nümayiş etdirməklə Azərbaycanın əsəblərinin tarıma çəkilməsinə şərait yaratdı.

Beynəlxalq təşkilatlar və maraqlı dövlətlər tərəfindən regionun gələcəyinin stabil olması istiqamətində atılan səylər isə münaqişə tərəfləri arasında müharibənin başlanması perspektivinin yaxın gələcəkdə inandırıcı olmadığını üzə çıxarır. Müharibənin başlanması və ona bəraət qazanılması məsuliyyəti hər iki ölkə prezidentləri tərəfindən başa düşüldüyündən təsadüfi deyil ki, onlar sülh təşəbbüslərinin tükənmədiyini dəfələrlə vurğulamalı olurlar. Sülh regionun sabit inkişafında əsas amillərdən biri olduğu üçün beynəlxalq ictimaiyyət Avropa Birliynin qonşuluğunda olan dövlətlərin ərazisində münaqişələrin hərb yolu ilə həllini çətin ki, həzm edə bilsinlər. Əsas diqqət sülh danışıqlarının davam etdirilməsinə söykəndiyindən danışıqların aparılması ilə bağlı səslənən hər bir fikir həmin dairələr tərəfindən diqqətlə öyrənilir və ciddi reaksiya verilir. Təəssüflər olsun ki, cəmiyyətdə bu ciddi reaksiyalırn olduğunu görmək o qədər də asan deyil və DQ münaqişəsi hakimiyyət dairələrinin müzakirə səviyyəsində qalıb. Siyasətçilər, ziyalılar, vətəndaş cəmiyyətinin üzvləri münaqişənin həlli ilə bağlı açıq təkliflər irəli sürməkdən çəkinirlər. Siyasi partiyaların münaqişənin həlli istiqamətində etdiyi təkliflər və irəli sürdüyü modellər ya mövcud deyil, ya da onun cəmiyyətə təqdimatı işi zəif qurulub. Nəzərə alsaq ki, siyasi proseslərin gedişi cəmiyyətin münaqişənin həllində iştirakı dərəcəsindən çox fərqlənir, onda hələ cəmiyyətin bu proseslərə necə hazır olduğunun xəritəsini yaratmaq çətindir.

Politoloqlar münaqişənin 2006-cı ildə həlli istiqamətində müəyyən irəliləyişlərin ola biləcəyi firkrini o qədər də ciddi qəbul etmədiklərindən bu barədə əhəmiyyətli təkliflər irəli sürmədilər. Cəmiyyətin özündə münaqişənin həlli ilə bağlı birmənalı fikirlər səslənmədi. Azərbaycan mətbuatının məsələyə münasibəti də cəmiyyətin hələ münaqişənin həlli sahəsində hazırlığının zəif olduğunu üzə çıxardı. Qəribə təsəvvür yaranmasın ki, bu, cəmiyyətdaxili proseslərdir və cəmiyyət özündə güc tapıb bu problemi həll etməyə qadir ola bilər. DQ münaqişəsi tək Azərbaycanın deyil, Ermənistan və DQ cəmiyyətinin problemi olmaqla yanaşı, onların müdaxiləsi və birgə səyləri nəticəsində həlli mümkün sayıla bilər. Təəssüflər olsun ki, Azərbaycanda

olduğu kimi Ermənistanda da bu proseslərə yana
tezliklə əldə olunması üçün cidd-cəhdlər edilmir
ma təşəbbüsünə indiyə kimi dırnaqarası yanaşm
məkdədir. Baxmayaraq ki, Ermənistan tərəfi sülhy
sinə kifayət qədər maraqlı olmalıdır, onların özü
seslərə fərqli yanaşma və sülh proseslərini tezlə
mətində atılan səylər kifayət deyil və edilən cəh
səmimi olmur. Azərbaycanda isə münaqişənin h
rarların qəbulu və yaxud torpaqların azad olunm
dan qəbul olunur. Azərbaycan işğal olunmuş torp
qaytarılmasını tələb etmək və DQ-a ən yüksək
məsini təklif etməklə bunun əsl mahiyyətinin nə
masını açıqlamağa torpaqların azad olunması pros
dan sonra qərar verəcəyini vurğulayır.

Qeyd etdiyimiz kimi, vətəndaş cəmiyyətinin s
rına fəal qoşulması üçün də ciddi problemlər va
onların səylərini azaldır. İlk növbədə, rəsmi səviy
nışıqları prosesinə vətəndaş cəmiyyətinin qoşulm
diyyətlər qoyulmuşdur. Hakimiyyət həm Azərba
də Ermənistanda münaqişənin həlli ilə bağlı bü
özünün nəzarəti altında saxlamaqla münaqişənin
rak edən tərəflərin dairəsini azaltmışdır. Prezident
vin bildirdiyi kimi münaqişənin həlli ilə AR Pre
İşlər Nazirliyi və Müdafə Nazirliyi məşğul olur
parlamentində DQ-ın müzakirəsinin keçirilməsi
istənilən təşəbbüslərə cavab olaraq, keçmiş MM s
Ələsgərov münaqişənin həllinin hökümət səviyy
həyata keçirilməsinə, millət vəkilləri isə yalnız
dəstəkləməklə öz rəylərini vermişlər. Bu, hakim
şəxslər və vətəndaş cəmiyyəti üzvlərinə verdiyi

Daha sonra, cəmiyyət indiyə kimi münaqişəni
icmaların yaxınlaşmasında əsas rol oynaya biləc
prosesdə iştirakının əhəmiyyətini tam mənada q
QHT-lər tərəfindən atılan hər bir addım və müna
edilən səfərlər çox sərt ittihamlarla qarşılanır. Laki
parlamentinin nümayəndələrinin Cənubi Qafqa
nümayəndələri tərkibində erməni həmkarları ilə
rüşlər intensiv olsa da, cəmiyyətin bu barədə mə
qədər deyil. Sülhyaratma prosesində iştirak edən
nümayəndəsinin atdığı addımlar cəmiyyət üçün
liklə, onların münaqişə tərəfləri arasında yaratm

hər hansı təşəbbüs mətbuat tərəfindən tənqid olunmaqla belə təsəvvür yaradılır ki, atılan hər bir addım cəmiyyətin etirazı ilə qarşılanır. Mənə elə gəlir ki, hakimiyyət vətəndaş cəmiyyəti nümayəndələrinin münaqişənin həllində iştirakının əhəmiyyətini sona qədər dərk etməyib. Eyni zamanda hakimiyyətin sülh danışıqları prosesinə nərazəti əldən verməməsi və buraya cəmiyyətin aparıcı qüvvəllərinin buraxılmaması müşahidə olunur və onlar bunu psixoloji cəhətdən qəbul edə bilmirlər. Daha sonra indiyə qədər mətbuatın diqqət mərkəzində saxladığı bir mövzunun birdən-birə ictimaiyyət nümayəndələri tərəfindən ciddi müzakirəsi və iştirakı ilə həllinə şübhələrlə yanaşılmaqdadır. Məhz bu problemlər hakimiyyəti kifayət qədər ehtiyatlı davranmağa sövq edir.

Münaqişənin həlli ilə bağlı daha optimist fikirlər beynəlxalq təşkilatların nümayəndələri tərəfindən səslənməkdədir. Bakıda dəfələrlə özünün kəskin bəyanatları ilə çıxış edən Beynəlxalq Böhran Qrupunun Qafqaz uzrə Proqram direktoru Sabina Freyzerin qeyd etdiyinə görə, Azərbaycan və Ermənistan münaqişənin həllindən o qədər də uzaqda deyillər, lakin tərəflər buna nail olmaq üçün kompromisslərin saxlanması yolunda bir neçə ciddi addımlar atmalıdırlar. Onun sözlərinə görə, 2006-cı il göstərəcək ki, tərəflər nə qədər sülhün əldə olunmasına nail ola biliblər, əks halda münaqişənin sülh yolu ilə həllinə olunan son şans itirilmiş olardı.

Bütün bu bəyanatlar fonunda daha maraqlı məqamlardan biri, ATƏT-in münaqişə zonasında sülhməramlı qüvvələrin yerləşdirilməsinin mümkünlüyü haqqında arayış hazırlamaq üçün Azərbaycana və Ermənistana yüksək planlaşdırma qrupunun səfəri oldu. ATƏT-in Minsk Qrupunun rusiyalı həmsədri Yuri Merzlyakov sülhməramlıların münaqişə zonasında yerləşdrilməsi ilə bağlı sualları şərh edərkən, onun sayının 10 min nəfərdən ibarət olacağını bəyan etmişdir. Azərbaycan Xarici İşlər Naziri Ermar Məmmədyarov isə hər hansı konkret razılaşmaların olmadığını qeyd etdi. Lakin məlum oldu ki, sülhməramlı qüvvələrin yerləşdirilməsi sülh danışıqlarının əsas aspektlərindən biridir. Maraqlı məqamlardan biri də, ondan ibarətdir ki, ATƏT-in Minsk Qrupunun fəallaşması ilə onların tərəflər arasındakı danışıqlara verdikləri qiymət daha müntəzəm və perspektivli görünür. Buna misal olaraq, Y.Merzlyakovun fikrincə, münaqişənin həlli ilə bağlı hansısa razılaşma əldə olunmayana qədər hər hansı sənədin və layihənin hazırlanması mənasızdır. Onun

sözlərinə görə, ATƏT-in dəfələrlə münaqişənin l
variantlar təklif etməsinə baxmayaraq, digər tərəf
zılaşmaması həmin ideyanı puça endirirdi.

Həmsədrlərin mövqeyinin istər dövlət, istərsə
baycanlı icması tərəfindən kəskin tənqid olunmas
raq, son zamanlar onlara müəyyən inamın yaran
olar. Belə ki, həmsədrlərin konkret olaraq 2006-
qişənin həlli ilə bağlı münbit şəraitin olması və b
rəli istifadə təklifindən sonra Azərbaycan rəsmil
dikləri hər bir təklifə diqqətlə yanaşmaqla həmsəd
yətdə statuslarının reanimasiyasına şərait yaratdıla
rın tərəflər arasında müəyyən razılığın olunması b
ləndirdikləri fikirlərini hər vəchlə inkar etməyə
zamanlar icmanın rəhbəri N.Bəhmənov həmsəd
ması fonunda ATƏT-in Minsk qrupunun 13 illik f
ründə irəliləyişlərin olmadığını qeyd etdi. Onun s
«əgər ATƏT həmsədrləri müharibədən danışmağı
mirlərsə, onda Ermənistan tərəfinin sülhə maneçili
yanatlarının qarşısını almalıdırlar».

Həmişə olduğu kimi, həmsədrlərin mövqeyi Q
lıq Təşkilatının tənqidindən yaxa qurtara bilmədi
yanatında onları danışıqların gedişi barəsində cən
mat verməməkdə ittiham etdi. Ötən illər ərzində
dən ATƏT-in Minsk Qrupunun fəaliyyəti ilə bağlı
lər səsləndirilib və onun səmərəsiz fəaliyyətinə g
rindən imtina olunması tələb edilib. Dekabr ayın
leviziya ilə müsahibəsində həmsədrlərin mövqey
məklə yanaşı, QAT sədri, ATƏT-dən əvvəl BMT-ni
sinin və Avropa Şurasının qəbul etdiyi qərarların
məsini tələb etmək lazım olduğunu vurğulamışdı.
tinə görə isə bu işdə Azərbaycan diplomatiyası
fəaliyyət göstərməli və cəmiyyətin bu proseslərdə
rait yaradılmalıdır. QAT sədri ATƏT-in ilin əvvəli
canın işğal olunmuş ərazilərində ermənilərin məsk
bağlı faktaraşdırıcı missiyasının heç bir nəticə ort
ğı və onların hesabatlarının açıqlanmamasını da
tın effektsiz fəaliyyəti kimi qiymətləndirmişdi. Mə
lə əməkdaşlığın mənasızlığına sübutdur.

Təsadüfi deyil ki, Azərbaycanın aparıcı siyasi p
«Musavat», Xalq Cəbhəsi Partiyası, Demokrat P
Birlik Hərəkatı və Milli İstiqlal Partiyaları həmsəd

edərək, onlarla görüşmək arzusunda olduqlarını bildirməklə həmsədrləri danışıqların gedişi barəsində ictimaiyyətə daha çox məlumat verməyə çağırdılar.

Münaqişənin 2006-cı ildə həllinin mümkünlüyü ilə bağlı cəmiyyətin müəyyən ümidlərinin olduğunu demək çətindir. Bütün analitiklər doğrudan da, bu il münaqişənin həlli istiqamətində müəyyən dəyişikliyin olacağına əmin olmadıqlarını qeyd etməkdədirlər. Siyasi İnnovasiya və Texnologiyalar Mərkəzinin direktoru Mübariz Əhmədoğlu «Üç nöqtə» qəzetinə verdiyi müsahibəsində qeyd etmişdir ki, «DQ münaqişəsinin tənzimlənməsinə dair sənədin 2006-cı ildə imzalanmasına mənim ümidim 60 faiz civarındadır. Ancaq bu sənəd tənzimlənmənin prinsiplərini müəyyənləşdirən memorandum və yaxüd deklarasiya ola bilər. Çünki Ermənsitan münaqişənin beynəlxalq hüquq normaları çərçivəsində tənzimlənməsinə tam hazır deyil. Ümumi prinsiplərlə yanaşı bu prinisplərin həyata keçirilmə mexanizmini özündə əks etdirən sənədin ərsəyə gələcəyini mən gözəlmirəm».

DQ münaqişəsi mətbuatda

DQ münaqişəsi uzun illərdir ki, mətbuatın ən korrekt yanaşdığı mövzulardan biridir. Mətbuat kifayət qədər sülhyaratma prosesinə çox neytral bir münasibət bəsləyir. Söhbət burada müstəqil və müxalif yönümlü mətbuatın münasibətindən gedir. Hakimiyyətə yaxın mətbuat isə daha çox vətənpərvər mövqeyi ortaya qoymaqla rəsmi səviyyədə davam etdirilən danışıqlardan başqa, xalq diplomatiyası səviyyəsində aparılan hər hansı bir addıma obyektiv qiymət verilməsinə can atmır. Onların təqdim etdiyi materiallara əsasən, xalq diplomatiyası tamamilə zərərli və vaxtsız atılan addımlardır. Mətbuatın əksəriyyətinin rəyinə görə, vətəndaş cəmiyyətinin münaqişənin həllində iştirakı o zaman mümkün ola bilər ki, Ermənistan tərəfi işğal olunmuş torpaqları azad etsin və sonra hansısa münasibətlərin yaradılmasından söhbət gedə bilər. Lakin münaqişənin həllində rəsmi olaraq intensiv danışıqlar aparan prezident və xarici işlər naziri isə münaqişənin kompromislər yolu ilə həll olunması üçün cəmiyyətin bu kompromislərə hazır olması qənaətinə gəlirlər. Bunsuz münaqişənin tərəfləri hər hansı bir kompromiss addımını məğlubiyyət kimi qəbul edəcək və bu, qərar qəbul edən siyasi lider üçün çox ağrılı olacaqdır.

Müstəqil mətbuat münaqişənin həllində daha çox obyektiv

və onun həllinin yaxınlaşmasına gətirib çıxaran m
dim etməyə can atır. Lakin bu təşəbbüslərin kifa
maması sübut edir ki, onlar cəmiyyətdə mövcud
əhval-ruhiyyədən kənara çıxmaqdan çəkindiklərin
şənin həllində birbaşa iştirak edən rəsmi qurumla
rindən başqa digər mövzulara ehtiyyatla yanaşırla

Müxaltifət mətbuatı müəyyən mənada münaqi
tiqamətində və vətəndaş cəmiyyətinin sülhyaratma
də iştirakı barəsində mövqeyinin ortaya qoyulma
əks olunmasına özünün ehtiyatlılığını nümayiş
proseslərin əhval-ruhiyyəsinə uyğun olaraq sül
bağlı materialların müxalifət mətbuatında əks olun
na çox az rast gəlmək olar.

Mövcud çətinliklər fonunda 2006-cı il münaqi
tiqamətində pozitiv dəyişikliklər ili olacaqdırmı?
ki, ATƏT-in Minsk Qrupu həmsədrləri tərəfindən
Avropa Birliyi və NATO tərəfindən dəstəklənən tə
cəmiyyətdə danışıqların «getməsi» fonunu yaratm
caqdır. Göründüyü kimi, indi cəmiyyətə xarici işlə
viyyəsində aparılan danışıqlar barəsində daha in
matlar verilməsinə başlanmışdır. Eyni zamanda m
çağırışlardan sonra mütəxəssislərin fikirlərinə ön
çalışmışdır.

Azərbaycan tərəfi danışıqlar prosesinin intensiv
də öz mövqeyini daha qətiləşdirib və heç olmas
müəyyən diskussiyaların kesirilməsinə maneələr
mənistanda isə bu, bir qədər başqa fonda təqdim
la bağlı hər hansı nəticənin əldə olunmasından as
müxalifət bunu R.Köçəryan komandasına qarşı is
maraqlı olacaq. İlham Əliyev isə öz sələfindən fər
lə ittihamlarla üzləşməyəcəyinə tam əmindir. O
miyyətdə siyasi plüralizm və demokratik şəraiti y
ittiham olunar, nəinki DQ məsələsinin həllində za
mayiş etdirməkdə.

Danışıqların indiyə kimi uzanması tərəflərin
yaxınlaşmanın mövcudluğu ilə izah olunurdu. Lak
hadisələri - Azərbaycanın hərbi potensialının gü
Ermənistan tərəfinin prezident və xarici işlər nazi
də Qarabağın heç zaman Azərbaycana qaytarılm
kün olmadığını irəli sürməsi bir daha onu göstər
yalnız danışıqların hansı formatda keçirilməsi ilə b

razılıq əldə edə biliblər. Mövqelərin yaxınlığının olmaması isə münaqişənin gələn il həllinə şərait yaradacağına şübhələr yaradır.

Bir sıra nüfuzlu beynəlxalq təşkilatların nümayəndələri hesab edirlər ki, 2006-cı ildə Dağlıq Qarabağ probleminin həlli istiqamətində ciddi dönüş ola bilər. Və bu arada ABŞ dövlət katibinin siyasi məsələlər üzrə müavini Nikolas Barns bildirdi ki, təmsil etdiyi hökumət münaqişənin nizamlanması prosesində nail olunan pozitiv irəliləyişləri alqışlayır. Onun yaydığı açıqlamada bəyan edilir ki, Vaşinqton 2006-cı ildə Azərbaycan və Ermənistanın şəffaf və ədalətli sülhün bərqərar olunması istiqamətində böyük addımlar atacağına əmindir.

Politoloq Rasim Musabəyovun sözlərinə görə, Nikolas Barns kimi tanınmış diplomat güman ki, aparılan danışıqların indiki mərhələdə yaxşı sürət götürməsindən cuşa gələrək nikbin açıqlamalar verib: «Birləşmiş Ştatlar nəzərə alır ki, 2006-cı il üçün Ermənistanda və Azərbaycanda hansısa seçkilər keçirilməyəcək. Buna görə də hesab edilir ki, üzümüzə gələn il danışıqlar prosesinin sürətləndirilməsi və mövqelərin yaxınlaşdırılması baxımından yaranan şərait olduqca əlverişlidir. Əcnəbi diplomatın son çıxışı bu il münaqişənin həlli istiqamətində ABŞ hökumətinin səylərini artıracağını deməyə əsas verir. Ancaq məsələni ölü nöqtədən tərpətməyin mümkün olub-olmayacağı barədə indidən konkret bir söz demək mümkün deyil».

Politoloqun zənnincə, 2006-cı ildə münaqişənin həlli istiqamətində irəliləyişin olunması ehtimalı mövcuddur. Onun qənaətincə, bu məsələdə əsas hansısa formanın tapılmasıdır: «Elə bir forma tapılmalıdır ki, ermənilər «Qarabağı Azərbaycana qaytarmaq», Azərbaycan isə «Qarabağı ermənilərə vermək» kimi dilemma qarşısında qalmasın. Əğər belə forma tapılsa, hansısa şəkildə mərhələli plana yaxınlaşma müşahidə olunacaq. Bu isə faktiki olaraq problemin ölü nöqtədən tərpədilməsi deməkdir. Əgər bu baş verməsə, heç bir irəliləyişdən söhbət gedə bilməz».

Musabəyov qəzetlərə verdiyi musahibəsində qeyd edib ki, münaqişənin dondurulmuş şəkildə qalması Azərbaycana sərf etmir: «Biz vaxt itiririk, insanlarımız əziyyət çəkir, vətəndaşlar köçkün vəziyyətindədir. Lakin münaqişə nəticəsində Ermənistan da ağ günə çıxmayıb. Əslində bu, tərəfləri razılığa gəlməyə sövq edir. Buna baxmayaraq, ermənilər hərbi qələbələrinin böyuk hissəsini siyasi şəkildə, qazanc kimi saxlamaq istəyir. Bu

isə bizim üçün qəbuledilməzdir. Söhbət ondan ge
cı ildə məsələ tam həll edilsin. Fikrimcə, münaqiş
li 10-15 il çəkəcək. Hazırda əsas diqqət məsələ
dən tərpətməyə istiqamətləndirilib. İndi işğal ed
mizdən erməni qoşunlarının çıxarılması gündəmc
lər isə bunun əvəzində təhlükəsizlik təminatı istə
müharibənin təzədən başlanılmaması da daxildir›

Prezident Aparatının nümayəndəsi Novruz M
hesab edir ki, 2005-ci ildə prezident İlham Əliye
səyləri nəticəsində ATƏT-in Minsk Qrupunun həı
liyyətlərini bir qədər intensivləşdirdilər. 2005-ci i
rısında Kazan görüşünə qədər onlar çox fəal oldı
dət ərzində də onların fəallığı görünür. 2006-cı il
sabitlik dövrü kimi nəzərə alınır. Çünki bu il seç
rendum olmayacaq. Beynəlxalq təşkilatlar, həmsə
hesab edirlər ki, 2006-cı il münaqişənin həlli üçı
dımlar ili ola bilər. Belə bir fikir bizdə də var. Hac
mi gedişi və onların təhlili bunu deməyə əsas veı

Qarabağ Azadlıq Təşkilatının 2006-cı ildə mün
li ilə bağlı verdiyi məlumata əsasən, beynəlxalq tə
cavüzkar Ermənistanın mövqeyini dəstəkləməsi,
güzəştlərə razılaşması və Dağlıq Qarabağın Laçın
rilməsi ilə bağlı təhlükəli planların mövcudluğu b
məlumatlar ictimai müqavimət zərurəti yaradıb.
QAT təklif edir ki, beynəlxalq səviyyədə danışıql
malı, beynəlxalq qurumlar qarşısında Ermənistan
lərinin bütün işğal olunmuş ərazilərdən qeyd-şərt
sı ilə bağlı vaxt müəyyənləşdirilməli və həmin v
sonra Azərbaycan hökuməti güc yolu ilə ərazi
bərpa etməlidir. «Əgər Qarabağın taleyilə bağlı
atılmasa, sonra deyilməsin ki, xəbərimiz olmadı.
müqavimət olmalıdır».

«Xalq diplomatiyası - ikinci nəfəs!» çağırışı

Azərbaycan - Ermənistan münaqişəsinin hə
ATƏT-in Minsk qrupunun keçmiş həmsədri, Rusiy
Assosiasiyasının sədr müavini Vladimir Kazimiro
çıxış edib. O, Azərbaycan və Ermənistan ictimai
«Xalq diplomatiyası - ikinci nəfəs!» adlı açıq məkt
edib. 2006-cı ilin həqiqət anı olacağını deyən V.
işdə xalq diplomatiyasına xüsusi yer ayırıb. Onun

nız bu insanlar bəyan edə bilərlər ki, azərbaycanlılarla ermənilər əsrlər boyu birlikdə olmasalar da, yanaşı yaşamalıdır və bu birgə yaşayışın düşmənçilik mühitində yox, mehriban qonşuluq mühitində olması daha yaxşıdır. Münaqişənin əsas səbəbinin Dağlıq Qarabağın taleyi olduğunu qeyd edən V.Kazimirov hesab edir ki, xalq diplomatiyasından başqa heç bir qüvvə bu iki milləti tarixi barışığa dəvət edə bilməz.

«Liderlər bunu hələ ki bacarmırlar, xalqların isə digər perspektivi yoxdur» deyən sabiq həmsədr hesab edir ki, Dağlıq Qarabağ münaqişəsi döyüş meydanından ya danışıqlar masasına, ya da şəffaf qutulara keçməlidir. Beynəlxalq ictimaiyyət, BMT, ATƏT, MDB, bütün sağlam düşüncəli insanların azərbaycanlılarla ermənilər arasında əlaqələrin yaradılması və genişlənməsinin tərəfdarı olduğunu deyən V.Kazimirov digər baxışın perspektivsizliyini bəyan edib. O, QHT nümayəndələri arasında istənilən formada görüşlərinin faydalı olduğunu vurğulayıb və münaqişənin həlli üçün xalq diplomatiyasının bərpa olunmasının vaxtı çatdığını deyib. V.Kazimirov hesab edir ki, konkret saziş əldə etmək üçün 2006-cı ildə xalq diplomatiyasına ikinci nəfəs verilməlidir.

APA İnformasiya agentliyinə verdiyi müsahibəsində V.Kazimirovun «Xalq diplomatiyası - ikinci nəfəs» çağırışını təxribat adlandıran Dağlıq Qarabağın azərbaycanlı icmasının rəhbəri Nizami Bəhmənov Dağlıq Qarabağ münaqişəsinin nizamlanması prosesinin hazırki vəziyyətində QHT-lərin rolunun olmadığını bildirmişdir.

N.Bəhmənov hesab edir ki, münaqişə prezidentin apardığı siyasət, ölkənin güclənən iqtisadiyyatı, ildən-ilə artan hərbi xərclər və beynəlxalq təşkilatların səyi nəticəsində həll oluna bilər və ərazilər azad olunduqdan, məcburi köçkünlər doğma yurd-yuvalarına qayıtdıqdan sonra azərbaycanlılar istər-istəməz erməni əhalisi ilə ünsiyyətə girəcək. Yalnız o vaxt xalq diplomatiyasından danışmaq olar.

Sülh danışıqlarının xronik

Qarabağ münaqişəsinin həlli İlham Əliyevin
Respublikası Prezidenti seçilməsindən sonra onu
əsas prioritet məsələlərindən birinə çevrildi. Or
seçkisi ərəfəsi və ondan sonrakı dövrdə əsas di
məsələlərdən birinə çevrilən DQ münaqişəsini
dairələrin aktullaşdırdığı məsələlər sırasındadır. İ
şıqların sıfır variantından başlandığını elan etdi. Pr
münaqişəsi ilə bağlı səlahiyyətli nümayəndəsi və
lər Naziri daha dəqiq məlumatları ictimaiyyətə č
ladılar. Bu bölmədə məhz İ.Əliyevin prezident s
sonra baş verən hadisələrin xronologiyası verilmiş

2003-cü il

1 avqust - Azərbaycanda prezident seçkilərin
yevin namizədliyinin irəli sürüləcəyi barədə xəba

4 avqust - İlham Əliyev Azərbaycan Respublika
ziri təyin edilir.

15 oktyabr - İlham Əliyev AR Prezidenti seçili

11 dekabr - Cenevrə şəhərində keçirilən İnforı
yəti forumunda Azərbaycan Prezidenti İlham Əliy
tan Prezidenti Robert Köçəryanla görüşü keçirilir.

2004-cü il

23 yanvar - İlham Əliyevin Fransaya rəsmi sə
və səfər zamanı müzakirələrin əsas mövzusu D(
olur.

13 may - Strasburq şəhərində Azərbaycan və E
rici İşlər Naizirlərinin ATƏT-in Minsk Qrupunun h
görüşü keçirilir.

25 may - Avropa Şurası Parlamentlər Assambl
sında həmin qurumun Dağlıq Qarabağ üzrə mə
Devisin çıxışı olur.

21 iyun - Praqa şəhərində Azərbaycan Xarici İ
mar Məmmədyarov Ermənistan Xarici İşdər Nazi
kanyala görüşür. Görüşdə Qarabağ məsələsinin
müzakirə olunur.

30 avqust - Praqa şəhərində Azərbaycan və Eı
rici İşlər Nazirlərinin növbəti görüşü keçirilir.

15 sentyabr - Azərbaycan və Ermənistan prezidentləri Astana şəhərində Rusiya prezidentinin və sonradan isə ATƏT-in Minsk Qrupunun həmsədrləri ilə görüş keçirirlər.

2005-ci il

15 may - Varşava şəhərində Azərbaycan və Ermənistan prezidentləri görüşürlər.

17 iyun - Dağlıq Qarabağ münaqişəsinin nizamlanması üzrə Paris şəhərində Azərbaycan-Ermənistan danışıqları başlayır.

23 iyun - AŞPA-nın Dağlıq Qarabağ üzrə qrupunun birinci iclası toplanır.

23 avqust - Azərbaycan və Ermənistan Xarici İşlər Nazirlərinin Moskva şəhərində görüşü keçirilir.

27 avqust - Tatarıstan Respublikasının Kazan şəhərində İ.Əliyev ilə R.Köçəryan arasında görüş keçirilir.

Kitabda fikir və rəylərin istinad olunan şəxslər

İlham Əliyev - Azərbaycan Respublikasının Pr

Elmar Məmmədyarov - Azərbaycan Respublil İşlər Naziri

Araz Əzimov - Azərbaycan Respublikası Xaric nin müavini, Prezidentin Dağlıq Qarabağ üzrə xüs dəsi,

Novruz Məmmədov - Azərbaycan Prezider beynəlxalq münasibətlər şöbəsinin müdiri,

Səməd Seyidov - Milli Məclisin AŞPA-dakı nü yətinin rəhbəri,

Tahir Tağızadə - Azərbaycan XİN-in Mətbuat ya Siyasəti İdarəsinin rəisi

Yuri Merzlyakov - ATƏT-in Minsk Qrupunı olan həmsədri

Vladimir Kazimirov - ATƏT-in Minsk Qrupunu yalı həmsədri, Rusiya Diplomatlar Assosiasiyasını ni,

Elman Məmmədov - millət vəkili

Vəfa Quluzadə - «Xəzər» Araşdırmalar Mərkə ru,

Nizami Bəhmənov - Şuşa rayon İcra Hakimiyy Dağlıq Qarabağın Azərbaycanlı icmasının rəhbəri

Əli Kərimli - Azərbaycan Xalq Cəbhəsi (i) Part ri

İsa Qəmbər - «Musavat» Partiyasının başqanı

Araz Əlizadə - Azərbaycan Sosial-Demokra həmsədri,

Eldar Namazov - «Yeni siyasət» blokunun hən

Tahir Kərimli - «Vəhdət» Partiyasının sədri,

Rasim Musabəyov - müstəqil politoloq

Mehman İsmayılov - «Beynəlxalq Qarabağ Fon baycan nümayəndəliyinin rəhbəri, politoloq,

Toğrul Cuvarlı - politoloq, «Turan» agentliyinir

Eynulla Fətullayev - «Realnı Azərbaycan» qəz daktoru,

Eldar Zeynalov - İnsan Hüquqlarını Müdafiə rəhbəri,

Qarabağ müzakirə olunur

Təbib Hüseynov - Azadlığın Dəstəklənməsi Aktı çərçivəsində təhsil proqramının, Yutika kollecinin, Sirakuz Universitetinin və Mərkəzi Avropa Universiteti (Budapeşt) magistraturasının məzunu

Zərdüşt Əlizadə - Münaqişələrin Öyrənilməsi Mərkəzinin rəhbəri, politloq

Arif Yunusov - Sülh və Demokratiya İnstitutu Münaqişələrin həlli üzrə departamentinin

İlqar Məmmədov - politoloq

Kərim Kərimli - Məcburi Köçkünlər Birliyinin sədri, «Şuşa» qəzetinin redaktoru

Leyla Əliyeva - politoloq,

Rəhman Bədəlov - professor, politoloq

Rauf Rəcəbli - Demokratiya və Münaqişələr

Fariz İsmayılzadə - politoloq

Şahin Rzayev - Müharibə və Sülhün İşıqlandırılması üzrə Britaniya İnstitutunun (IWPR) Bakı ofisinin direktoru

Əli Abbasov - fəlsəfə elmləri doktoru

Hikmət Hacızadə - Azərbaycanın Rusiyadakı keçmiş səfiri, politoloq

Akif Nağı - Qarabağ Azadlıq Təşkilatının sədri,

Mübariz Əhmədoğlu - Siyasi İnnovasiyalar və Texnologiyalar Mərkəzinin rəhbəri

Rasim Ağayev - politoloq

Tofiq Zülfüqarov - Azərbaycanın xarici işlər idarəsinin keçmiş başçısı

Fərəc Ulusoy - Milli Dircəliş Hərəkatı Təşkilat Komitəsinin sədri

Babək Muradov - iş adamı,

Qüdrət Həsənquliyev - Bütöv Azərbaycan Xalq Cəbhəsi Partiyasının sədri, parlamentin deputatı

Rauf Mirqədirov - jurnalist, «Zerkalo» qəzeti

Elxan Mehdiyev - Sülh və Konfliktlərin Həlli Mərkəzinin direktoru

Qarabağ müzakirə olunur

Qarabağ müzakirə olunur

Qarabağ müzakirə olunur

Qarabağ müzakirə olunur